

Antti Suvanto

Uudelle vuosituhannele

Yrjö Jahnssonin säätiö 2000–2024

Yrjö Jahnssonin säätiö sr

Antti Suvanto

Uudelle vuosituhannele Yrjö Jahnssonin säätiö 2000–2024

Yrjö Jahnssonin säätiö sr

© Antti Suvanto ja Yrjö Jahnssonin säätiö sr.
Säätiön mitalin (1993) suunnittelija Elizabeth Char
Kansi ja sivunvalmistus: Heikki Katajisto
Painopaikka: Printek Oy
Keuruu 2024

ISBN 978-952-5102-09-3

Sisällysluettelo

LUKIJALLE	9
JOHDANTO	13
Kolme testamenttia	14
Keitä olivat Yrjö ja Hilma Jahnsson?	15
Kirjan sisältö	19
1. SÄÄTIÖ	21
Suomalainen säätiökenttä	23
Säätiöt osana kansantalouden kolmatta sektoria	23
Suomalaiset säätiöt tieteen tukena	25
Yrjö Jahnssonin säätiö suomalaisessa säätiökentässä	26
Säätiöiden tunnettuus ja maine	27
Säätiöt ja lainsäädäntö	29
Säätiölaki	29
Tuloverolaki	31
Verovapaus nostattaa tunteita	32
Säätiöiden välinen yhteistyö	36
Neuvottelukunnan synty	36
Rekisteröity yhdistys	37
Apurahatutkijoiden eläketurva	37
Säätiöiden hyvä hallinto	38
Säätiön talous	40
Tuotot ja kulut	40
Sijoitukset ja niiden vastaerät	42
Kenelle säätiö on vastuussa?	43
2. TALOUS	45
Juuret kiinteistöissä	48
Testamentti velvoitti kiinteistöjen omistamiseen	49

Kivitalot saavat seurakseen koulukiinteistön.	51
Asuinkiinteistöistä liikekiinteistöihin	51
Koulukiinteistö Espooseen	53
Kunnantalo Tuusulaan	54
Kiinteistöt säätiön DNA:ssa	55
Irti juurilta.	58
Kiinteistöt säätiön suorassa omistuksessa	59
Sonera-riskin realisoituminen vauhditti kiinteistöistä irtautumista	60
Kiinteistöjen myynti alkoi kiinnostaa	61
Ensimmäiset myynnit toteutuivat nopeasti	62
Viimeinenkin jalokivi myyntiin.	62
Liikaa likviditeettiä	64
Irti liikehuoneistoista	66
Sijoitukset huoneisto-osakkeisiin	67
Kivitaloista kivijalkoihin	68
Ostoja ja myyntejä	70
Irtautuminen.	73
Osakkeet, rahastot, korot ja muut.	75
Vaattimaton alku	76
Laajaan hajautukseen.	78
Finanssikriisi houkutteli korkosijoituksiin	79
Mutkan kautta takaisin kiinteistöihin.	80
Uusi avaus – vaihtoehtoiset sijoitukset	83
Tuloslaskelma ja tase	86
Aloitetaan tuloslaskelmasta	86
Siirrytään taseeseen	88
Havahduttava havainto	89
Sijoitukset ja apurahat	91
Sijoitukset	91
Juoksevat tuotot	93
Sijoitustuotot	95
Varainkäyttö.	96

Kestävä varainkäyttö	100
3. TARKOITUS	105
Apurahapolitiikan pitkä linja	107
Apurahapolitiikka aktivoituu	107
Pitkän aikavälin suunnitelma	109
Tutkijakoulutuksen järjestämien	109
Terveystaloustieteen tulo Suomeen	110
Lääketieteen symposium	111
Apurahapolitiikka vakiintuu	111
Apurahaprosessi	113
Asiantuntijoilla keskeinen rooli	113
Sähköiseen apurahajärjestelmään	115
Tarkennuksia apurahapolitiikkaan	115
Apurahojen määrät ja jakaumat	117
Jakosummat ja jako-osuudet	117
Apurahojen lukumäärät	119
Tuki taloustieteelle	122
Isot projektit	123
Rakenteiden ja kasvun tutkimusryhmä	125
Graduate School syntyy	127
Lahjoitusprofessori	128
MIT ja Cambridge	132
Professoripooli	134
Tuki lääketieteelle	137
Painoalueet muuttuvat hitaasti	138
Esimerkkejä apurahoista	139
Ulkomainen jatkokoulutus	142
Tuki terveystaloustieteelle	143
Painoalueet	143
Isoimpia hankkeita	144
Terveystaloustieteellisen seuran nimikkoapurahat	146

Tuuppaus tohtoripolulle	149
Laudaturtyöpalkinto	149
Monivuotiset apurahat ulkomaisiin jatko-opintoihin.	150
Ensimmäisen vuoden jatkokoulutusapurahat.	152
Kotimainen tiedepalkinto	156
Juhlavuosien palkinnot	156
Välivuosien palkinnot	159
Kansainvälisen brändin rakennus	162
Alussa oli Arrow	163
Yksitoista nobelistia.	164
Luennoitsijoiden valinta	167
Luentojen julkaiseminen	168
Eurooppalaisen brändin rakennus	170
Palkinnon synty	172
Palkinto vakiintuu	174
Lääketieteilijöiden kokoontumisia	178
Symposiumperinteen synty	179
Lääketieteen symposiumit uudella vuosituhannella	181
Rytmi muuttuu	185
Taloustieteilijöiden tapaamisia	190
Talouslama aiheena 40-vuotisjuhlasymposiumissa	191
Käyttätymistaloustiede aiheena 50-vuotisjuhlakonferenssissa	192
Terveystaloustieteen rahoitus ja kannusteet aiheena terveystaloustieteen juhlakonferenssissa	194
Eriarvoisuus ja terveys aiheena 60-vuotisjuhlakonferenssissa	194
Ilmaston muutos ja eriarvoisuus aiheena 70-vuotisjuhlaseminaarissa	197
Muita luento- ja seminaaritilaisuuksia	199
Taloustieteen senioritutkijoiden kesäkurssit	199
Jaakko Honko -luennot	201
Kumppaneita	204
Ajankohtaisia yhteiskunnallisia aiheita	206
Nuorissa on tulevaisuus – tuki kouluille	209

Koulun synty	209
Koulun vaiheita	210
Stipendejä koulunsa päättäneille	212
Ulkomaiset opintomatkat ja juhlaulkaisut	214
4. TEKIJÄT	217
Hallitus, varainhoitokunta ja tilintarkastajat	219
Dominoivat puheenjohtajat	219
Uuteen aikakauteen	223
Hallituksen kokoonpano	224
Hallituksen kokoukset	226
Varainhoitokunta	226
Hallituksen palkkiot.	227
Tilintarkastajat	228
Tieteellinen valiokunta ja asiantuntijat	230
Tieteellinen valiokunta muodostetaan	230
Jako jaostoihin	231
Taloustieteen jaosto	232
Lääketieteen jaosto	234
Terveystaloustieteen jaosto	236
Henkilöstö	238
Pitkäaikaisia työsuhteita	239
Henkilöstön radikaali supistuminen.	239
Asiamiehet	242
Tutkimusjohtajat	245
TÄSTÄ ETEENPÄIN.	255
Viitteet	259
Kirjallisuus	279
Henkilöhakemisto	285

LUKIJALLE

Yrjö Jahnssonin säätiö on minulle henkilökohtaisesti läheinen. Aloitin ekonomistiurani säätiön ja Suomen Pankin yhdessä rahoittamassa professori Paunion rahataloudellisessa tutkimusryhmässä 1970-luvun alussa. Olin 1970-luvun puolivälissä sijaistamassa Seppo Honkapohjaa säätiön tutkimussihteerinä ja myöhemmin samalla vuosikymmenellä yhteensä kaksi vuotta vt. tutkimusjohtajana Honkapohjan sijaisena.

Olen muussa yhteydessä kuvannut vaikutelmiani 1970-luvun säätiöstä (Vuosikertomus 2022). Siirryin levottomasta yliopistoympäristöstä viehättävän vanhanaikaiseen miljööseen.

Säätiön toimistossa henkilöistä puhuttiin ja heitä puhuteltiin titteleillä. Silloin vielä elossa ollut säätiön perustaja Hilma Jahnsson oli ”Kouluneuvos”. Hallituksen puheenjohtaja Lauri Puntila oli ”Professori”. Hallituksen jäseniä olivat ”Vuorineuvos” eli Huhtamäen Erkki Partanen, ”Kauppaneuvos” eli Primulan Tauno Väyrynen ja ”Rehtori” eli Helsingin kauppakorkeakoulun Jaakko Honko. Säätiön asiamies ja toimitusjohtaja Seppo Hieta oli ”Tuomari”. ”Professori”-nimitystä ei käytetty kenestäkään muusta kuin Puntilasta. Niinpä hallituksen viides jäsen, Tampereen yliopiston kansantaloustieteen professori Auvo Kiiskinen oli vain ”Kiiskinen”.

Tutkimusjohtajan roolissa pääsin seuraamaan ”isojen miesten” päätöksentekoa lähietäisyydeltä. Osallistuin lähes kaikkiin hallituksen kokouksiin. Niistä monet pidettiin ravintola Motin kabinetissa. Motti oli ”Professorin” suosikki. Ravintolan erikoisuuksiin kuuluivat liekitetyt pässin kivekset ja vasikan palavat munuaiset. Niitäkin tuli maistetuksi.

Palasin säätiöön uuden vuosituhannen alussa, tällä kertaa hallituksen jäsenenä. Säätiön omaisuusmassa oli miltei sama kuin se oli ollut 1970-luvun puolivälissä, kaksi kivitaloa Vallilassa ja kolmas kivitalo Helsingin keskustan Ludwiginkadulla. Uusia sijoituksia oli tehty kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeisiin ja arvopaperisijoituksia oli ryhdytty laajentamaan.

Kahdessakymmenessä vuodessa melkein kaikki muuttui. Ensin irtauduttiin liikekiinteistöistä, sitten huoneisto-osakkeista, ja sijoitukset hajautettiin kansainvälisesti osakkeisiin, rahastoihin ja vaihtoehtoisin sijoituksiin.

Irtauduin säätiön hallituksesta vuoden 2022 lopussa. Säätiö oli jo ryhtynyt suunnittelemaan säätiön 70-vuotisjuhlavuoden ohjelmaa ja tapahtumia. Syntyi ajatus, että säätiön historia olisi hyvä päivittää, sen verran suuria muutoksia oli tapahtunut paitsi säätiön varainhoidossa myös sen toimintaympäristössä.

Siihen, että säätiön historiankirjoittajalla on läheinen henkilökohtainen suhde säätiöön, liittyy riski, että tekstistä tulee harhainen, säätiölle liian myötäsukainen. Olen koettanut minimoida tätä riskiä tukeutumalla hyvinkin pikkutarkasti säätiön vuosikertomuksiin, hallituksen ja varainhoitokunnan kokousten pöytäkirjoihin ja pöytäkirjojen liitteisiin. Olen myös pyrkinyt lähteyttämään kaikki viittaukset niihin. Siksi loppuviiteluettelosta tuli pitkä.

Alun perin tarkoituksenani oli haastatella säätiön entisiä hallituksen jäseniä ja toimihenkilöitä. Sen jätin lopuksi tekemättä, koska halusin koota koko tarinan säätiön varainhoidosta ja toiminnasta säätiön tarkoituksen toteuttamiseksi mahdollisimman pelkistetyksi pöytäkirja-aineiston varassa. Haastattelujen puutteen korvaa osittain se, että olen antanut kirjan käsikirjoituksen tai sen osia luettavaksi ja kommentoitavaksi hallituksen entisille ja nykyisille jäsenille, entiselle asiamiehelle sekä entisille ja nykyisille tutkimusjohtajille sekä parille säätiön ulkopuoliselle henkilölle.

Entinen asiamies Arto Alho, nykyinen asiamies Elli Dahl, entinen hallituksen puheenjohtaja Kimmo Kontula ja entinen hallituksen jäsen Matti Pohjola kävivät kesän aikana koko tekstin huolellisesti läpi. Elli Dahl oli lukenut ja kommentoinut kaikki tekstit jo niiden ensimmäisessä luonnosvaiheessa. Heille haluan ojentaa suuret kiitokset. Hallituksen nykyinen puheenjohtaja Jaakko Kiander ja entiset tutkimusjohtajat Timo Hiltunen ja Ari Hyytinen ovat kommentoineet tekstiä relevanteilta osin. Säätiön talous- ja hallintoasiantuntija Tiina Lämsä ansaitsee suuret kiitokset avusta arkisto- ja taloustietojen hankkimisesta.

Pitkäaikainen säätiö- ja sijoitustoiminnan asiantuntija, oikeustieteen tohtori Timo Viherkenttä on lukenut ja kommentoinut säätiön varainhoitoa käsittelevän toisen luvun ensimmäiseen version. Entinen taloustoimittaja Kustaa Hulkko on lukenut ja kommentoinut varainhoitoa käsittelevän toisen luvun ja säätiön tarkoituksen toteuttamista käsittelevän kolmannen luvun tekstiluonnokset. Suuri kiitos molemmille säätiön ulkopuolisille kommentaattoreille.

Kaikesta avusta ja tuesta huolimatta tekstiin on saattanut jäädä virheitä ja epätarkkuuksia. Ne otan kaikki omalle kontolleni.

Helsingissä, 15. päivänä lokakuuta 2024

Antti Suvanto

JOHDANTO

Joulukuun 16. päivänä 2024 tulee kuluneeksi seitsemänkymmentä vuotta siitä, kun oikeusministeriö hyväksyi Hilma Jahnssonin perustaman Yrjö Jahnssonin säätiön säännöt. Säätiön historia on kuitenkin paljon pidempi kuin menneet seitsemän vuosikymmentä.

Säätiön juuret vievät 1920-luvun alkupuolelle. Silloin luotiin Jahnssonin pariskunnan varallisuus, mitä ilman säätiötä ei olisi syntynyt. Varallisuus syntyi sen takia, että Yrjö Jahnsson uskalsi uida valtavirtaa vastaan. 1920-luvun alussa odotettiin, että Suomen markka palautetaan kultakantaan sotaa edeltäneellä kursilla, mikä olisi edellyttänyt merkittävää hintatason laskua. Siksi juuri kukaan ei uskaltanut ostaa kiinteistöjä puhumattakaan kiinteistöjen rakennuttamisesta. Yrjö ja Hilma Jahnsson uskalsivat. He ostivat useita kokonaisia asuinkerrostaloja Helsingin keskustasta.

Muutaman vuoden päästä hallitus ja Suomen Pankin johto linjasivat, että markka palaa kultakantaan suurin piirtein siihen kurssiin, johon se oli vuonna 1924 vakiintunut. Odotukset hintojen laskusta hävisivät yhdessä yössä. Asuntojen hinnat ponnahtivat ylös ja vuokrat nousivat. Antti Kuusterän sanoin Jahnssonin pariskunta oli osunut ”suorastaan kultasuoneen”.¹ Näistä kivitaloista suuri osa siirtyi lahjoituksena säätiön omaisuudeksi vuonna 1954, jolloin Hilma Jahnsson päätti toteuttaa pariskunnan pitkäaikaisen haaveen säätiön perustamisesta.

Yrjö ja Hilma Jahnsson uivat vastavirtaan monella muullakin tavalla kuin ostamalla kivitaloja silloin, kun kukaan muu ei niin uskaltanut tehdä. Pariskunnan ensisijaisena tavoitteena ei ollut omaisuuden kartuttaminen siksi, että he voisivat elää huoletonta ja yleistä elämää. Heidän tavoitteenaan oli ”tehdä hyvää”. Heidän hankkimansa kivitalot koostuivat pienistä asunnoista, jolloin niihin pääsivät asumaan myös pienituloiset vuokralaiset.

Yrjö Jahnsson koki 1920-luvun alussa suureksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi sen, että suomenkielisistä oppikoulupaikoista vallitsi Helsingissä huutava pula, kun taas ruotsinkielisiä oppikoulupaikkoja oli aivan riittämiin. Ongelman helpottamiseksi Yrjö Jahnsson, joka oli itsekin kiinnostunut pedagogisista kysymyksistä, päätti perustaa yksityisen suomenkielisen oppikoulun.² Helsingin

suomalainen yksityislyseo aloitti toimintansa syksyllä 1923. Seuraavana vuonna koulussa aloitettiin iltaoppikoulutoiminta ensimmäisenä Suomessa, ilmeisesti koko Euroopassa.³

Yrjön kuoltua koulu siirtyi Hilman omaisuudeksi. Myös hän osallistui aktiivisesti koulun kehittämiseen vielä senkin jälkeen, kun hän vuonna 1964 oli lahjoittanut koulun kannatusosakeyhtiön osakkeet perustamalleen säätiölle. Oppikoulupaikkojen tarjoaminen oli Jahnssonin pariskunnalle vähintään yhtä tärkeä yhteiskunnallisen toiminnan muoto kuin pienten vuokra-asuntojen tarjoaminen pienituloisille perheille.

Kolme testamenttia

Pariskunnalla ei ollut jälkeläisiä eikä lähisukulaisia. Niinpä ajatus omaisuuden säätiöimisestä oli noussut esille jo varhain. Vuonna 1925 Hilma ja Yrjö Jahnsson allekirjoittivat keskinäisen testamentin siltä varalta, että jompikumpi puolisoista kuolisi.

Tässä vaiheessa tulevan Yrjö ja Hilma Jahnssonin säätiön ensisijaiseksi tehtäväksi oli määritelty ”etuvartiokansojen toimintaa edistävä työ”. Etuvartiokansoilla tarkoitettiin Venäjän vähemmistökansoja ja Venäjästä vallankumouksen jälkeen irtaantuneita valtioita.⁴ Toinen kohde oli pariskunnan vuonna 1923 perustaman Helsingin suomalaisen yksityislyseon tukeminen. Kolmas kohde oli lääketieteellisen ja kansantaloustieteellisen tutkimuksen tukeminen.

Yrjö Jahnsson kuoli vuonna 1936. Hilma-leski jäi yksin hoitamaan merkittävää kiinteistöomaisuutta ja siihen liittyvää vuokralaishallintaa sekä johtamaan Helsingin suomalaisen yksityislyseon toimintaa. Nyt Hilma Jahnsson laati uuden testamentin, jotta omaisuuden hoito järjestyisi joustavasti, jos hän itse sattuisi kuolemaan. Hänen koko omaisuutensa siirtyisi testamentin mukaan Yrjö Jahnssonin säätiölle. Hilman nimi oli jätetty säätiön nimestä pois.

Uudessa testamentissa säätiön tarkoitus oli muuttunut. Heimoaatteen tukeminen oli pudotettu pois, ja säätiön tarkoitukseksi oli määritelty finanssiopin ja sosiaalipolitiikan tutkimuksen tukeminen erityisesti niillä alueilla, jotka veisivät eteenpäin Yrjö Jahnssonin käynnistämiä tutkimussuuntia.⁵

Vuonna 1944 Hilma Jahnsson laati uuden testamentin. Säätiön tarkoituksena oli nyt suomalaisen kansantaloustieteellisen tutkimuksen tukeminen. Erityistapauksissa säätiö voisi tukea myös lääketieteen ja kemian tutkimusta. Edelleen testamentissa määrättiin, että ”säätiön pääomaa ei säätiön perustajan eläessä voida ilman hänen suostumustaan sijoittaa toisin kuin ne säätiölle luovutettaessa on sijoitettu.”⁶

Säätiön perustaminen sai kuitenkin odottaa vielä seuraavat kymmenen vuotta. Valmista tuli vasta vuonna 1954, kun Urho Kekkosen viidennen hallituksen sitoutumaton oikeusministeri Weio Henriksson allekirjoituksellaan joulukuun 16. päivänä vahvisti Yrjö Jahnssonin säätiön säännöt.⁷

Ennen säätiön perustamista Hilma Jahnsson oli jo ehtinyt perustaa 3. syyskuuta 1948 säätiörekisteriin merkityn Professori Yrjö Jahnssonin palkitsemis- ja avustusrahaston. Ilmeisesti tällä rahastolla ei ollut lainkaan toimintaa. Siitä ei löydy mainintaa myöskään Zetterbergin tai Kuusterän historiateoksissa.

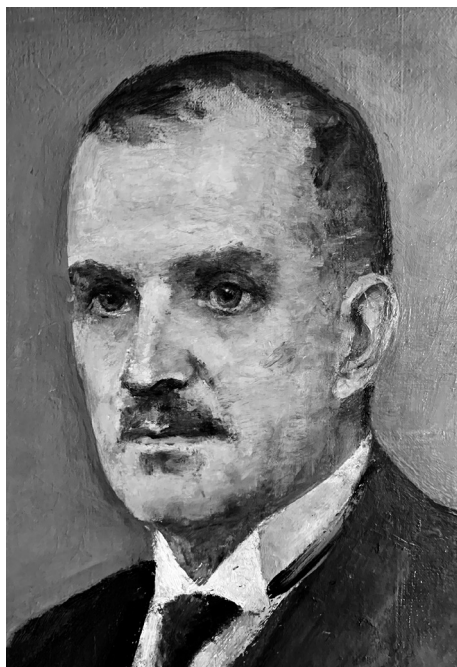
Joka tapauksessa rahasto patentti- ja rekisterihallituksen säätiörekisterin mukaan lakkautettiin jo vuonna 1953, jolloin perustettiin Yrjö Jahnssonin muistorahasto. Tämänkin rahaston toiminta näyttää jääneen vähäiseksi. Kesäkuussa 1977 oikeusministeriö myönsi luvan rahaston lakkauttamiseen ja sen runsaan 9 000 markan suuruisen pääoman luovuttamiseen Yrjö Jahnssonin säätiölle.⁸

Keitä olivat Yrjö ja Hilma Jahnsson?

Taloustieteen ja lääketieteen tutkijoille Yrjö Jahnssonin säätiö on hyvinkin tuttu, mutta harva heistä tietää kovinkaan paljon Yrjö ja Hilma Jahnssonista. Suuri yleisö ei juuri tunne Yrjö Jahnssonin säätiötä Jahnssonin pariskunnasta puhumattakaan.

Pariskunnan elämänvaiheet on hyvin dokumentoitu Seppo Zetterbergin kirjoittamassa, Hilma Jahnssonin syntymän satavuotisjuhlavuonna 1982 julkaistussa kaksoiselämäkerrassa *Yrjö ja Hilma Jahnsson*.⁹ Yrjö ja Hilma Jahnssonin elämänvaiheiden pääpiirteet on kerrattu myös Antti Kuusterän kirjoittamassa, vuonna 2004 julkaistussa säätiön 50-vuotisjuhlahistoriassa *Kivitalot tieteen tukena*.¹⁰ Suuri yleisö pääsi tutustumaan säätiön perustajiin ja säätiön vaiheisiin uuden

Kuva 1. Hilma ja Yrjö Jahnsson.

Vasemmalla Tapani Raittilan vuonna 1963 maalaama muotokuva Hilma Jahnssonista ja oikealla Tapani Raittilan valokuvan pohjalta vuonna 1962 maalaama muotokuva Yrjö Jahnssonista. Valokuvat: Antti Suvanto

vuoden päivänä 2014, jolloin MTV-kanavalla esitettiin Franck Median tuottama tunnin mittainen dokumentti *Aikaansa edellä – Yrjö Jahnssonin säätiön tarina*.

Kustavissa syntynyt Yrjö Waldemar Jahnsson (1877–1936) oli toisen polven säätyläinen. Yrjön isä ja hänen kaksi veljeään olivat ensimmäiset talollissäädystä lähtöisin olleet ylioppilaat Kustavissa. Yrjön isä Adolf Waldemar Jahnsson (1841–1894) oli tehnyt ruotsinkielisen väitöskirjan suomen kielen lauseopista vuonna 1871. Isän näyttävä yhteiskunnallinen menestys loi painetta myös pojan menestymiselle.¹¹

Yrjön puoliso, Hilma Gabriella Hägg (1882–1975) oli syntynyt köyhään perheeseen. Hänen isänsä oli vanginvartija Turun Kakolan vankilassa. Isä ehti kuolla vähän ennen tyttären syntymää. Äiti Amanda Sofia (s. Wiberg) (s. 1851) elätti itsen-

sä ja tyttärensä satunnaisilla pyykkärien tuloilla sekä turvautumalla köyhäinapuun.¹² Äiti piti erittäin tärkeänä tyttärensä koulutusta ja onnistui saamaan hänet vapaaoppilaaksi Yrjö Jahnssonin isän perustamaan Turun suomalaiseen tyttökouluun.

Yrjö Jahnsson oli poikkeuksellisen energinen henkilö. Ennen ensimmäistä maailmansotaa hän toimi samanaikaisesti eduskunnan pikakirjoittajana, vakuutusasiamiehenä, Tilastollisen päätoimiston aktuaarina, maatilán ja tiilitehtaan omistajana sekä kansantaloustieteen dosenttina Helsingin yliopistossa.¹³

Vuonna 1911 hänet nimitettiin Teknillisen korkeakoulun kansantaloustieteen professoriksi. Virkaan oli alun pitäen valittu Helsingin yliopiston kansantalous- ja tilastotieteen dosentti Heikki Renvall (1877–1955). Jahnsson valitti ehdollepanosta pariinkin otteeseen, mutta senaatin talousasiain osasto pysyi kannassaan Renvallin nimittämiseksi. Tilanne muuttui, kun senaatin talousosaston nuor- ja vanhasuomalaiset jäsenet oli erotettu ja korvattu vuonna 1908 venäläisillä upseereilla. Lopulta ”Suomen syöjänä” tunnettu kenraalikuvernööri F. E. Seyn esitti myöntyväisluultautuneena tunnetun Yrjö Jahnssonin nimittämistä professuuriin radikaalina perustuslaillisena tunnetun Renvallin sijasta.¹⁴

Tuohon aikaan professorin pätevyiden ansainneet henkilöt usein lopettivat professuurin saatuaan tieteellisen tutkimuksen. Yrjö Jahnsson ei vuoden 1911 jälkeen julkaissut ainoatakaan tieteellistä tutkimusta eikä kymmeneen vuoteen ylipäänsä muutamaa kirjallista tuotantoa. 1920-luvulla hän aktivoitui julkaisemalla joitakin talouspoliittisia kirjoituksia, joissa hän muun muassa vastusti kultakantaan palaamista. Aktiivisinta talouspoliittinen kirjoittelu oli 1930-luvun laman aikana, jolloin Jahnsson ajautui oppiriitoihin sen aikaisen talouspoliittisen eliitin kanssa. Eliittiä edustivat Suomen Pankin pääjohtaja Risto Ryti (1880–1956), Kansallis-Osake-Pankin pääjohtaja J. K. Paasikivi (1870–1956) ja finanssiopin professori, pankkivaltuuston puheenjohtaja Ernst Nevanlinna (1873–1932).¹⁵

Yrjö Jahnssonin kritiikki kohdistui erityisesti Suomen Pankin rahapolitiikkaan. Hän piti rahapolitiikkaa liian kireänä, mistä merkinä oli aleneva setelistö.¹⁶ Hän esitti setelistön lisäämistä setelinkatemääräyksiä keventämällä. Käytännössä tämä olisi tarkoittanut kultakannasta luopumista ja markan devalvoitumista. Yrjö Jahnssonin rahapolitiikkaa käsittelevät poleemiset kirjoitukset on julkaistu uu-

delleen Jaakko Kianderin vuonna 1999 toimittamassa kirjassa *Yrjö Jahnsson, Suomen Pankki ja puolueiden pyhät kissat*.¹⁷

Energiaa ei puuttunut myöskään Hilma Häggiltä. Ennen vuonna 1906 solmittua avioliittoaan Yrjö Jahnssonin kanssa hän oli ehtinyt suorittaa filosofian kandidaatin tutkinnon ja toimia pika- ja konekirjoituksen opettajana. Myös hän toimi eduskunnan pikakirjoittajana ja myöhemmin sen työväenasiain valiokunnan sihteerinä peräti kolmetoista vuoden ajan vuoteen 1930 saakka. Näiden töiden ohessa hän suoritti toisen tutkinnon oikeustieteessä.¹⁸

Hilma ja Yrjö Jahnsson olivat molemmat tahollaan olleet aktiivisia Suomalaisen puolueen toiminnassa vuoteen 1906 saakka. Yrjön talouspoliittinen aktivismi 1930-luvun laman aikana herätti vastakaikua erityisesti velkaantuneiden maanviljelijöiden keskuudessa, joiden velkarasite kasvoi reaalisesti maataloustuotteiden hintojen laskiessa. Tämä lähensi Jahnssonin pariskuntaa Maalaisliittoon. Molemmat asettuivat Maalaisliiton kansanedustajaehdokkaaksi heinäkuun 1933 eduskuntavaaleissa, Yrjö Uudenmaan vaalipiirissä ja Hilma Turun läänin eteläisessä vaalipiirissä. Kummankaan äänimäärä ei riittänyt eduskuntaan pääsemiseksi.

Yrjö Jahnssonin kuoleman jälkeen professorinrouva Hilma Jahnsson peripolisoltaan pariskunnan mittavaa kiinteistöomaisuutta hoitamaan muodostetun Helsingin Talotoimisto Oy:n toimitusjohtajan tehtävät. Energiaa riitti sen lisäksi Helsingin suomalaisen yksityislyseon kannatusosakeyhtiön johtamiseen ja oman asianajotoimiston pyörittämiseen.

Yrjö ja Hilma Jahnsson toimivat 1930-luvun alussa aktiivisesti myös Suomalaisuuden Liitossa, varsinkin sen sukukansain osastossa.¹⁹ Ilmeisesti näissä yhteyksissä he tutustuivat L. A. Puntilaan (1907–1988), joka tuolloin toimi Liiton pääsihteerinä.²⁰ Puntilalla tuli myöhemmin olemaan ratkaiseva rooli Yrjö Jahnssonin säätiön perustamisessa ja kehittämisessä.

Edellä kuvatut Yrjö Jahnssonin ja Suomen talouspoliittisen eliitin väliset opiriidat nousivat uudelleen esiin, kun Hilma Jahnsson oli vuonna 1949 Puntilan avustamana panemassa toimeen vuonna 1944 laadittua kolmatta testamenttia. Puntila ehdotti Yrjö ja Hilma Jahnssonin rahaston perustamista Suomen Kulttuurirahaston yhteyteen. Samoihin aikoihin Hilma luki *Kauppalahdestä*, että J. K.

Paasikivi oli nimitetty Kulttuurirahaston elinikäiseksi kunniaesimieheksi. Saman kunnian oli jo aikaisemmin saanut osakseen Risto Ryti. Siten Kulttuurirahasto ei missään nimessä tullut kysymykseen, vaan Hilma Jahnsson lähti perustamaan itsenäistä säätiötä. Tämä oli luultavasti Yrjö Jahnssonin säätiön tulevan tunnettuuden ja vaikuttavuuden kannalta hyvä ratkaisu.²¹

Säätiön nimeksi tuli Yrjö Jahnssonin säätiö. Hilma ei halunnut omaa nimeään mukaan. Säätiön säädekirjaan kirjattiin määräys, jonka mukaan ”säätiön nimeä alkoon milloinkaan muutettako eikä myöskään säätiön luonnetta itsenäisenä säätiönä”. Tämä määräys on mukana myös nykyisissä säännöissä.²²

Kirjan sisältö

Kirjan ensimmäinen luku ”Säätiö” käsittelee säätiölaitosta yleisesti. Siinä pohditaan seuraavanlaisia kysymyksiä. Mikä on säätiön tarkoitus? Mitä säätiö tekee tarkoituksensa toteuttamiseksi? Miten säätiö poikkeaa yhtiöistä tai yhdistyksistä? Kuka säätiöitä valvoo? Miten apurahoja jakavat säätiöt poikkeavat muista säätiöistä?

Kirjan toinen luku ”Talous” käsittelee Yrjö Jahnssonin säätiön sijoitusomaisuutta ja sijoitusten tuottoja. 2000-luvulla toteutui toinen suuri muutos säätiön omaisuuden koostumuksessa. Ensimmäinen muutos oli tapahtunut 1970-luvun alussa, kun asuinkiinteistöistä yksi oli muutettu toimistotaloksi, loput myyty ja tilalle hankittu liikekiinteistöjä. Siitä lähtien säätiön varallisuus lepäsi Kuusterän kuvaaman kolmen kivitalon varassa.

Kivitaloista irtauduttiin kokonaan vuosina 2007 ja 2011. Vähitellen irtauduttiin myös kiinteistöosakeyhtiöiden huoneisto-osakkeista ja niiden tilalle luotiin kansainvälisesti laajalti hajautettu salkku, joka nykyisin koostuu osakkeista, rahasto-osuuksista ja erilaisista vaihtoehtoisista sijoituksista.

Kirjan kolmas ja kaikkein laajin luku ”Tarkoitus” kuvaa säätiön toimintaa tarkoituksensa toteuttamiseksi. Säätiön tarkoituksena on taloustieteellisen, lääketieteellisen ja terveystaloustieteellisen tutkimuksen tukeminen. Suurin osa tieteen tukemisesta toteutuu myönnettyjen apurahojen kautta.

Tieteen tukemisessa säätiön vaikuttavuus oli kaikkein suurin 1970-luvulla. Säätiö panosti merkittäviä summia taloustieteen tutkijakoulutukseen, rahoitti ter-

veystaloustieteen jatko-opintoja Yorkin yliopistossa Englannissa ja aloitti korkeatasoisten lääketieteen kansainvälisten symposiumien järjestämisen.

Nämä säätiön tiedepoliittiset avaukset ovat kantaneet satoa. Suomalainen taloustiede on kansainvälistynyt, ja tohtorikoulutus vastaa jo parhaimpien amerikkalaisten yliopistojen tasoa.

Säätiö julkaisi 60-vuotisjuhlavuotenaan vuonna 2014 Antti Kuusterän laatiman kirjan *Tarina taloustieteen kansainvälistymisestä*. Siinä hän toteaa, että ”alkuvuosikymmenten tavoitteet on saavutettu eikä suomalaisen taloustieteellisen tutkimuksen tarvitse hävetä asemaansa kansainvälisessä tutkimuskentässä.”²³ Tämä pitää paikkansa edelleen säätiön täyttäessä 70 vuotta.

Kirjan taloutta ja tarkoituksen toteuttamista käsittelevät luvut perustuvat lähes kokonaan säätiön vuosikertomuksiin sekä hallituksen ja varainhoitokunnan pöytäkirjoihin ja niiden liitteisiin. Muistikuville ja olettamuksille ei ole jätetty tilaa.

Pöytäkirjoissa näkyvät hallituksen tekemät päätökset, mutta hallitusten jäsenen rooli ei nouse esiin. Hyvät päätökset edellyttävät myös hyvää päätöksenteon valmistelua ja hyvää päätösten toimeenpanoa. Tähän tarvitaan osaavia henkilöitä, kuten ulkopuolisia asiantuntijoita apuraha-anomusten arvioinnissa ja osaavia henkilöitä sijoituspolitiikan valmistelussa ja toteuttamisessa.

Näiden tekijöiden rooli nostetaan esiin kirjan neljännessä ja samalla viimeisessä luvussa ”Tekijät”. Tekijöiden määrä on kahden viime vuosikymmenen aikana merkittävästi supistunut. Kiinteistöistä ja huoneisto-osakkeista irtautuminen poisti kiinteistö- ja vuokralaishallinnolliset tehtävät. Hallinnon modernisointi ja tehostaminen digitalisoimalla ja ulkoistamalla on vähentänyt toimistohenkilökunnan määrää. Vuosituhannen alussa säätiön palveluksessa oli vielä kymmenen kokopäiväistä työntekijää, vuoden 2024 alussa kaksi.

Kirjan lopussa on jälkikirjoitus ”Tästä eteenpäin”. Se on samalla kertaa tiivistelmä ja kannanotto säätiön tulevaisuuteen.

Kuusterän mukaan säätiön taloudelliset voimavarat ovat kansainvälisesti vertailtuna aina olleet vaatimattomat. Saavutukset sitä vastoin ovat olleet ”suorastaan ällistyttävät”. Oleellista on ollut ”keskittyminen oikeisiin asioihin, luotettavan kuvan luominen säätiön toiminnasta, oikeiden henkilöiden valinta oikeille paikoille ja oikeiden yhteistyökumppaneiden valinta.”²⁴

SÄÄTIÖ

Yksittäisistä suomalaisista säätiöistä on kirjoitettu useita historiateoksia ja historiikkeja, mutta koko säätiölaitoksen toimintaa ja taloutta on tutkittu melko vähän. Poikkeuksena voi mainita Allan Tiitan teokset *Säätiöiden vaikutus Suomen tieteen ja korkeimman opetuksen kehitykseen 1917–1959* vuodelta 2015 ja *Tieteen tukijoukot* vuodelta 2018.²⁵ Nämä teokset kattavat vain tiedettä ja korkeinta opetusta tukevat apurahoja jakavat säätiöt.

Muusta kirjallisuudesta voi mainita eurooppalaisen säätiötutkimuksen Suomen loppuraportti, Maarit Mannisen kirjoittama *Säätiöt Suomessa* vuodelta 2005, Markus Tervosen oikeusministeriölle laatima, kattavaan aineistoon perustuva raportti *Säätiölainsäädännön uudistaminen. Selvitys kansallisten säätiöiden säännöistä ja käytännöistä* vuodelta 2014 ja Matti Virénin verotukseen painottuva tutkimusraportti *Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa* vuodelta 2014.²⁶

Hyödyllisiä lähteitä ovat myös Paavo Hohtin ja Kai Kilpisen toimittama Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan 40-vuotisjulkaisu *Puheenvuoroja säätiöistä* vuodelta 2010 sekä Antti Hannulan, Kai Kilpisen ja Torsti Lakaran kokoama juridiikkaan painottunut *Säätiö – käytännön käsikirja* vuodelta 2015.²⁷

Kirjansa *Tieteen tukijoukot* esipuheessa Allan Tiitta huomauttaa, että säätiöiden yhteiskunnallinen rooli ei juuri ole kiinnostanut suurta yleisöä ja että aikaisempaan verrattuna säätiöt ylittävät julkaisukynnyksen enää vain hyvin harvoin.²⁸ Tämän luvun tarkoituksena on kertoa perusasiat säätiöistä osana kansalaisyhteiskuntaa ja osana kansantalouden niin sanottua kolmatta sektoria, kuvata suomalaista säätiökenttää erityisesti tieteelliseen tutkimukseen apurahoja jakavien säätiöiden näkökulmasta ja esitellä säätiöiden toimintaa määrittelevää lainsäädäntöä ja säätiöiden välistä yhteistyötä.

Taloushistorian professori Riitta Hjerppe arvioi *Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa* tuoreeltaan Antti Kuusterän Yrjö Jahnssonin säätiön 50-vuotisjuhlavuodeksi laatiman historiateoksen *Kivitalot tieteen tukena*. Vaikka arvio oli

kaikilta osin kovin myönteinen, piti kirjoittaja puutteena sitä, että kirjassa ei kerrottu, mikä oli ollut Yrjö Jahnssonin säätiön asema tiedettä tukevien säätiöiden joukossa.²⁹ Tämä puute korjataan kirjan tässä luvussa.

Suomalainen säätiökenttä

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan säätiö ”on tiettyyn tarkoitukseen käytettäväksi erotettu omaisuus, jota hoitaa säätiön hallitus. Säätiö perustetaan säädekirjalla, testamentilla tai lahjakirjalla. Lupa säätiön perustamiseen on haettava patentti- ja rekisterihallitukselta, joka vahvistaa myös säätiön säännöt. Säätiö rekisteröidään patentti- ja rekisterihallituksen pitämään säätiörekisteriin.”³⁰ Myös rahastot kuuluvat tähän oikeudellisen muodon luokkaan.

Säätiölain mukaan säätiöllä ”on oltava hyödyllinen tarkoitus. Säätiö tukee tai harjoittaa tarkoitusta edistävää toimintaa. Tarkoituksena ei voi olla liiketoiminnan harjoittaminen eikä taloudellisen edun tuottaminen ... lähipiiriin kuuluvalle.”³¹ Tämä tarkoittaa, että säätiö on voittoa tavoittelematon yhteisö.

Se, että säätiön tarkoituksen tulee olla hyödyllinen, ei vielä tee siitä yleishyödyllistä. Yleishyödyllisyys on määritelty tuloverolaissa. Sen mukaan säätiö tai yhdistys on *yleishyödyllinen*, jos se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi (*hyödyllinen*), jos sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin (*yleinen*) ja jos se ei tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua.³²

Säätiö eroaa yhdistyksestä siinä, että sillä ei ole jäseniä. Yhtiöistä se eroaa siinä, että sillä ei ole omistajia. Säätiön omistajaa edustaa säätiön perustajan tai perustajien säädekirjassa määrittelemä säätiön tarkoitus, joka on kirjattu säätiön sääntöihin. Säätiön hallinto voi toimia ainoastaan säätiön säännöissä määritellyn tarkoituksen toteuttamiseksi. Yhdistyksen tarkoitusta voidaan jäsenten yhteisellä päätöksellä muuttaa, mutta säätiön tarkoitusta voidaan muuttaa vain hyvin rajoittavin ehdoin.

Säätiöt osana kansantalouden kolmatta sektoria

Kansantalouden tilinpidossa säätiöt luokitellaan osaksi kotitalouksia palvelevia, voittoa tavoittelemattomia yksityisiä yhteisöjä ³³. Tätä sektoria kutsutaan usein kansantalouden kolmanneksi sektoriksi. ³⁴ Ensimmäinen sektori koostuu yrityksistä ja kotitalouksista, toinen sektori taas valtiosta ja kunnista.

Kolmanteen sektoriin kuuluu hyvin kirjava joukko toimijoita ammattiyhdistyksistä tieteellisiin seuroihin, poliittisista puolueista evankelisluterilaiseen kirkkoon, aatteellisista yhdistyksistä apurahoja jakaviin säätiöihin. Mukana ovat myös monia valtiolta tai kunnilta toiminta-avustuksia saavia järjestöjä. Koska nämä saavat osan rahoituksestaan julkiselta sektorilta, raja kolmannen ja toisen sektorin välillä on jossain määrin häilyvä.

Tilastokeskuksen laatiman kansantalouden tilinpidon tietojen mukaan Suomessa oli vuonna 2022 yhteensä 13 900 voittoa tavoittelematonta yhteisöä, joista säätiöitä ja rahastoja oli 1 300 eli runsas yhdeksän prosenttia ja aatteellisia yhdistyksiä 11 600 eli yli 80 prosenttia kaikista kolmannen sektorin toimijoista.³⁵ Näissä yhteisöissä tehtiin tuona vuonna vajaat 86 000 henkilötyövuotta, joista noin 20 prosenttia säätiöissä ja runsaat 50 prosenttia aatteellisissa yhdistyksissä.

Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt tuottivat Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 vajaan 10 miljardin euron arvonlisäyksen, joka on noin kolme ja puoli prosenttia koko kansantalouden arvonlisäyksestä eli bruttokansantuotteesta. Saman lähteen mukaan sektorin osuus koko kansantalouden maan työllisyydestä oli runsas neljä prosenttia.

Säätiöt ja rahastot sekä aatteelliset yhdistykset olivat ensimmäistä kertaa omiksi alaeikseen eriteltyinä mukana Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastossa vasta vuonna 2022. Tilastokeskuksen tiedot perustuvat kyselyyn, joka on tehty tärkeimmille toimijoille. Se varmaankin antaa hyvän kuvan näiden toimijoiden kansantaloudellisesta koosta ja merkityksestä, mutta ei kerro koko kuvaa.

Patentti- ja rekisteriviraston ylläpitämän yhdistysrekisterin mukaan Suomessa rekisteröityjä yhdistyksiä on noin 100 000.³⁶ Saman viraston ylläpitämän säätiörekisterin mukaan Suomessa on tällä hetkellä noin 2 700 rekisteröityä säätiötä.³⁷ Luvut ovat paljon suurempia kuin Tilastokeskuksen tilastoihinsa keräämät tiedot. Syykin on selvä. Kovin pienistä toimijoista ei kannata kerätä tietoja, koska niiden merkitys kokonaiskuvan hahmottamiseen on vähäinen.

Näiden lisäksi on olemassa suuri joukko rekisteröimättömiä yhdistyksiä, säätiöitä ja rahastoja. Säätiön rekisteröityminen merkitsee sitä, että yhteisö saa oikeushenkilön statuksen. Oikeushenkilö voi hankkia oikeuksia, tehdä sitoumuksia ja olla asianomaisena oikeusistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Suurin osa rekisteröidyistä säätiöistä on niin sanottuja toiminnallisia tai jatkuvarahoitteisia säätiöitä. Nämä ovat yleisiä sosiaali- ja terveysalalla, opetuslalla sekä urheilun ja nuorisotyön aloilla. Ne toteuttavat tarkoitustaan tuottamalla itse palveluita ja saavat usein toimintaansa rahoituksen kunnilta tai valtiolta. Jatkuvarahoitteisia säätiöitä ovat myös laitossäätiöt ja taidesäätiöt. Laitossäätiöitä ovat perustaneet muun muassa kunnat, jotka ovat antaneet säätiöpääoman ja jotka rahoittavat säätiön juoksevan toiminnan. Taidesäätiöiden säätiöpääoma perustuu taideteosten arvoon, mutta sen tuotolla ei juoksevaa toimintaa voida rahoittaa.

Apurahoja jakavat säätiöt ovat hyvin erityyppisiä. Ne toteuttavat tarkoitustaan jakamalla pääomastaan tai sen tuotosta apurahoja tieteeseen tai taiteeseen tahi muuhun hyödylliseen toimintaan. Osa säätiöistä harjoittaa aktiivista varainhankintaa keräämällä lahjoituksia, osa rahoittaa tarkoituksensa toteuttamisen kokonaan pääoman tuotoilla. Apurahasäätiöitä on Suomessa noin 800.³⁸

Itsenäisten säätiöiden lisäksi on olemassa suuri määrä epäitsenäisiä rahastoja. Säätiöillä, aatteellisella yhdistyksellä, yliopistolla tai uskonnollisella yhdyskunnalla voi olla lahjoitusten kautta syntyneitä, epäitsenäisiä rahastoja, joiden tarkoituksen lahjoittaja on määritellyt ja joita hallinnoidaan saajayhteisön muusta varallisuudesta erillään.³⁹ Varallisuudeltaan Suomen suurin rahasto, Svenska kulturfonden, on Svenska Litteratursällskapet i Finland rf:n omistama ja hallinnoima epäitsenäinen rahasto.

Suomalaiset säätiöt tieteen tukena

Yrjö Jahnssonin säätiö on pääoman tuotoilla toimintansa rahoittava talous-, lääke- ja terveystaloustieteelliseen tutkimukseen apurahoja jakava säätiö. Siksi seuraavassa keskitytään etupäässä vain tiedettä ja korkeampaa koulutusta tukeviin apurahasäätiöihin.

Suomalaisten apurahanjakajien etu- ja tukijärjestön, Säätiöt ja rahastot ry:n jäsenet jakoivat vuonna 2022 runsaat puoli miljardia euroa tieteeseen, taiteeseen ja kansalaistoimintaan. Summasta vajaa 300 miljoonaa euroa eli 57 prosenttia jaettiin tieteelliseen tutkimukseen, 15 prosenttia taiteeseen ja 28 prosenttia muuhun yhteiskunnan kehittämiseen. Luvut perustuvat Gaia Consulting Oy:n Säätiöt

ja rahastot ry:n toimeksiannosta keräämiin tietoihin.⁴⁰ Vastaava tiedonkeräys on toteutettu vuosittain vuodesta 2018 lähtien.

Tieteelle vuonna 2022 jaetusta 300 miljoonan euron tuesta vajaa 100 miljoonaa euroa eli kolmannes kohdistui lääke- ja terveystieteisiin. Summa oli suuruudeltaan vajaat 30 prosenttia koko korkeakoulusektorin lääketieteeseen vuonna 2021 käyttämästä runsaan 350 miljoonan euron summasta. Säätiöiden tukea nimenomaan lääketieteen tutkimukseen voi siten pitää erittäin merkittävänä.⁴¹ Korkeakoulusektoriin on tässä luettu yliopistojen lisäksi yliopistolliset keskussairaalat ja yliopistoihin kytkeytyneet tutkimuslaitokset.

Yhteiskunta- ja taloustieteisiin Säätiöt ja rahastot ry:n jäsenet jakoivat vuonna 2022 runsaat 50 miljoonaa eli 18 prosenttia kaikesta tieteelle jaetusta tuesta. Summa vastaa vajaata 15 prosenttia yliopistojen ja korkeakoulujen yhteiskunta- ja taloustieteisiin käyttämästä rahamäärästä. Tuki on merkittävä, joskaan ei suhteellisesti yhtä merkittävä kuin lääketieteessä.⁴²

Yrjö Jahnssonin säätiö suomalaisessa säätiökentässä

Yrjö Jahnssonin säätiö on keskisuuri apurahoja jakava erikoistunut säätiö. Erikoistunut se on siksi, että apurahoja myönnetään vain taloustieteelliseen, lääketieteelliseen ja terveystaloustieteelliseen tutkimukseen. Säätiön sijoitusomaisuus oli vuoden 2023 lopussa noin 90 miljoonaa euroa, mikä on suomalaisten apurahasäätiöiden mediaania selvästi suurempi mutta keskiarvoa pienempi luku. Vuosittainen jakosumma on viime vuosina ollut hieman alle kaksi miljoonaa euroa, mikä sekin on muiden apurahasäätiöiden rahoituksen mediaania selvästi suurempi mutta keskiarvoa pienempi luku.

Yrjö Jahnssonin säätiön tieteen tukemiseen jakamat apurahat vastasivat vuonna 2022 vain 0,6 prosenttia kaikista Säätiöt ja rahastot ry:n jäsenten tieteelle myöntämistä apurahoista. Lääketieteen tukijana Yrjö Jahnssonin säätiö on kokonaisuutena ottaen melko pieni tekijä. Sen osuus kaikkien säätiöiden lääke- ja terveystieteelle jakamista apurahoista oli vuonna 2022 samaiset 0,6 prosenttia. Valitsemillaan, lähinnä kansanterveyteen liittyvillä painoalueilla säätiön suhteellinen merkitys on selvästi suurempi.

Yrjö Jahnssonin säätiön taloustieteelle ja terveystaloustieteelle vuonna 2022 jakama noin 1,2 miljoonan euron apurahapotti vastasi vajaata 2,5 prosenttia kaikkien säätiöiden yhteiskunta- ja taloustieteisiin jakamista apurahoista. Vaikka puhtaasti taloustieteelle jaettujen apurahojen määrästä ei ole koottu tarkkoja tietoja, Yrjö Jahnssonin säätiön tiedetään olevan tällä alalla suuri tekijä. Toinen suuri taloustieteitä tukeva säätiö on OP Ryhmän Tutkimussäätiö. Se jakoi vuonna 2022 1,2 miljoonan euron edestä apurahoja.⁴³ Summa oli suurin piirtein sama kuin Yrjö Jahnssonin taloustieteelle ja terveystaloustieteelle samana vuonna jakama summa yhteensä.

Yrjö Jahnssonin säätiö jakoi ensimmäiset apurahansa vuonna 1958. Jaettu summa oli kymmenen miljoonaa markkaa, nykyrahassa vajaat kolme miljoonaa euroa. Seuraavana vuonna säätiö jakoi apurahoja saman kymmenen miljoonan. Jaetuista apurahoista yli puolet meni lääketieteen tutkijoille. Taloustieteen tutkijoita oli tuohon aikaan kovin vähän. Allan Tiitan mukaan Yrjö Jahnssonin säätiö jakoi kahtena ensimmäisenä toimintavuotenaan kansantaloustieteilijöille enemmän apurahoja kuin kaikki säätiöt yhteensä olivat jakaneet vuosina 1920–1944.⁴⁴

Vaikka säätiö oli aloittanut apurahojen jaon vasta vuonna 1958, se ehti Allan Tiitan tilastoissa nousta jo 1950-luvun kahdenkymmenen eniten tieteitä ja korkeakoulutusta tukeneiden säätiöiden joukkoon. Tiitan otokseen kuului runsaat sata suurinta tiedettä tukevaa säätiötä. Seuraavilla vuosikymmenillä Yrjö Jahnssonin sijaluku eniten tieteitä tukeneiden säätiöiden joukossa vaihteli yhdeksän ja kolmentoista välillä, kunnes 2010-luvulle tultaessa se putoaa kahdenkymmenen kärjen alapuolelle.⁴⁵ Syy apurahasumman pienenemiseen 2010-luvun alussa selviää tämän kirjan toisen luvun jaksossa ”Sijoitukset ja apurahat”. Kaikkiaan Yrjö Jahnssonin säätiö on vuosina 1958–2023 käyttänyt tieteen tukemiseen lähes 110 miljoonaa euroa vuoden 2023 rahanarvossa ilmaistuna.

Säätiöiden tunnettuus ja maine

Säätiöt ja rahastot ry on vuodesta 2014 lähtien selvittänyt kahden vuoden välein kansalaisten tietämystä ja arvioita apurahoja jakavista säätiöistä. Viimeisimmän, vuonna 2022 toteutetun kyselytutkimuksen mukaan suuren yleisen keskuudessa

tunnetuimmat apurahoja jakavat säätiöt ovat Suomen Kulttuurirahasto, Syöpäsäätiö, Jane ja Aatos Erkon säätiö ja Jenny ja Antti Wihurin rahasto. Nämä säätiöt tunnistivat yli puolet kyselyyn vastanneista. Yrjö Jahnssonin säätiö puolestaan kuului vähiten tunnettujen säätiöiden joukkoon.⁴⁶

Samassa säätiöbarometrissa on kysytty myös kansalaisten arviota apurahoja jakavien säätiöiden maineesta. Yli 60 prosenttia suomalaisista arvioi säätiöiden maineen yleisesti ottaen erittäin tai melko hyväksi. Vielä suurempi enemmistö luottaa siihen, että apurahoja jakavat suomalaiset säätiöt toimivat tarkoituksensa mukaisesti. Luottamus säätiöihin kasvaa vastaajan koulutustason ja iän mukana. Mielikuva säätiöistä on positiivisin kokoomusta, vihreitä ja vasemmistoliittoa kannattavien keskuudessa ja negatiivisin perussuomalaisia kannattavien joukossa.⁴⁷

Kyselyyn vastanneita pyydettiin kertomaan mielikuvansa niistä säätiöistä, jotka he tunnistivat. Yrjö Jahnssonin säätiön tunnisti vain pieni vähemmistö, mutta ne, jotka sen tunsivat, antoivat säätiöstä korkean arvosanan. Kolme neljännestä kertoi mielikuvansa säätiöstä olevan erittäin tai melko hyvän.⁴⁸ Tosin vastaajien vähälukuisuuden vuoksi tähän tulokseen liittyy melko suuri virhemarginaali.

Säätiöt ja lainsäädäntö

Säätiön kannalta tärkeimmät lait ovat säätiölaki ja tuloverolaki. Säätiölaki määrittelee säätiön toiminnan yleiset periaatteet, antaa säädökset säätiön perustamisesta, hallinnosta, valvonnasta ja purkamisesta. Tuloverolaki määrittelee yleishyödyllisen yhteisön verovapauden edellytykset. Lisäksi säätiöitä koskevat kirjanpitolaki ja tilintarkastuslaki, jotka koskevat säätiöitä samalla tavalla kuin osakeyhtiöitä.

Tässä jaksossa esitellään säätiölain kehitys 1930-luvulta nykyiseen lakiin sekä käsitellään säätiöiden verovapautta tuloverolain pohjalta. Muuta lainsäädäntöä ei käsitellä. Yleishyödyllisten yhteisöjen verovapaus on aika ajoin herättänyt paljonkin keskustelua.

Säätiölaki

Suomeen oli jo Ruotsin vallan aikana syntynyt varakkaiden henkilöiden ja sukujen lahjoittamia stipendirahastoja lähinnä vuonna 1640-luvulla perustetun Turun Akatemian yhteyteen. Nämä siirtyivät aikanaan Helsingin yliopiston rahastoiksi. 1800-luvulla syntyi suuri joukko tiedeseuroja ja niiden yhteyteen luotuja rahastoja. Ensimmäiset lahjoitussäätiöt syntyivät autonomian ajan lopulla.

Itsenäisyyden ajan alussa Suomessa oli kymmenkunta merkittävää korkeakoululaitosta ja tiedettä tukevaa säätiötä.⁴⁹ Niistä suurin yleinen tiedesäätiö oli vuoden 1918 lopussa perustettu Alfred Kordelinin säätiö. Sitä suurempia olivat edellisenä vuonna lahjoitusvaroin perustetut Stiftelsen för Åbo Akademi ja Turun Suomalainen Yliopistoseura, joiden tarkoituksena oli yliopistojen perustaminen Turkuun.

Vaikka säätiöistä oli tullut merkittäviä toimijoita, niiden oikeudellinen asema oli niitä koskevan lainsäädännön puuttuessa jäänyt epäselväksi. Säätiölain tarpeellisuus todettiin jo aivan itsenäisyyden ajan alussa, mutta lain valmistuminen kesti pitkään. Suomen ensimmäinen säätiölaki hyväksyttiin eduskunnassa huhtikuussa 1930.⁵⁰

Laki edellytti, että tullakseen oikeushenkilöksi säätiön oli rekisteröidyttävä oikeusministeriön ylläpitämään säätiörekisteriin. Säätiön säadekirjassa oli mai-

nittava säätiön tarkoitus ja säätiölle tuleva omaisuus. Luvan saaminen edellytti sitä, että tarkoitus on hyödyllinen. Liiketoimintaa ei kielletty, eikä lähipiiriä määritelty.

Säätiölakia täydennettiin vuonna 1964.⁵¹ Säätiöiltä kiellettiin liiketoiminnan harjoittaminen paitsi, jos liiketoiminta on säännöissä mainittu ja edistää välittömästi säätiön tarkoituksen toteuttamista. Laki edellytti, että hallitus huolehtii siitä, että säätiö sijoittaa varat ”varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla”. Tarkoitus oli, että säätiön hallitus toteuttaa sääntäjän tahtoa mahdollisimman hyvin ja pitkään, jopa ikuisesti.⁵² Lainananto säätiön hallituksen jäsenille, toimihenkilöille tai näiden sukulaisille kiellettiin.

Säätiölakia korjattiin muutamaaan otteeseen 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa. Muutokset olivat lähinnä teknisiä, muun muassa lainanantokieltoa lähipiirille täsmennettiin ja lisättiin esteellisyysääntö.

Patentti- ja rekisterihallitus, jolle säätiörekisterin ylläpito ja säätiöiden valvonta oli vuonna 1994 siirretty oikeusministeriöstä, teki heinäkuussa 2005 oikeusministeriölle esityksen säätiölain uudistamisesta.⁵³ Uudistustarve oli syntynyt lähinnä tarpeesta tehostaa jatkuvavaroitettujen laitossäätiöiden ja taidesäätiöiden valvontaa. Yrjö Jahnssonin säätiö antoi esityksestä lausunnon, jossa kiinnitettiin huomiota siihen, että apurahoja jakavat säätiöt, joiden toiminta perustuu pääoman tuottoon, tarvitsevat vähemmän valvontaa kuin sellaiset säätiöt, joiden toiminta rahoitetaan lahjoituksin ja avustuksin.⁵⁴

Oikeusministeriö reagoi esitykseen julkaisemalla syyskuussa 2007 arviomuistion, jossa suhtauduttiin Patentti- ja rekisteri-hallituksen esittämiin perusteluihin melko kriittisesti, mutta nähtiin 80 vuotta täyttävän säätiölain uudistamisen muista syistä tarpeelliseksi.⁵⁵ Kesäkuussa 2010 oikeusministeriö julkaisi asiasta 80-sivuisen arviomuistion, johon Yrjö Jahnssonin säätiön edellinen asiamies, lainopillinen neuvonantaja Arto Alho laati säätiön hallitukselle lausuntoluonnoksen.⁵⁶

Säätiölain uudistaminen listattiin pääministeri Kataisen hallitusohjelmassa. Tammikuussa oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka jäseneksi myös Arto Alho kutsuttiin. Yrjö Jahnssonin säätiössä lain valmistelua seurattiin tiiviisti.⁵⁷ Työryhmän mietintö valmistui toukokuussa 2013, ja hallituksen esitys uudeksi

laiksi annettiin syyskuussa 2014. Laki vahvistettiin huhtikuussa 2015 ja tuli voimaan 1. joulukuuta 2015.⁵⁸

Uusi laki kumosi vuonna 1930 annetun säätiölain. Jotakin sääntelyn tiukkene- misestä kertoo se, että kun vuoden 1930 laissa oli viisi lukua ja 30 pykälää, niin uudessa laissa on 15 lukua ja yhteensä 160 pykälää. Pykälien runsaus selittyy sillä, että mukaan on otettu joukko seuraamuksiin, kuten vahingonkorvauksiin, ja oikeusturvaan, kuten riitojen ratkaisuun, liittyviä säädöksiä. Lain pituuteen vaikuttivat osaltaan harvoin sovellettavaksi tulevat säännökset säätiön sulautumisesta ja purkamisesta samoin kuin se, että säätiölaki saatettiin yhdenmukaiseksi uudistettujen yhteisölakien kanssa. Tapahtuneet väärinkäytökset vaikuttivat tilin- tarkastusta ja valvontaa koskevien pykälien määrään.

Apurahoja jakavan, pääoman tuotoilla toimivan, liiketoimintaa harjoittamat- toman, hyvin johdetun säätiön, kuten Yrjö Jahnssonin säätiön toimintaan uusi laki ei tuonut merkittäviä muutoksia. Säätiöllä on edelleen oltava hyödyllinen tar- koitus ja säätiön tehtävänä on tukea tarkoitusta edistävää toimintaa. Tarkoitukse- na ei edelleenkään voi olla liiketoiminnan harjoittaminen eikä taloudellisen edun tuottaminen kenellekään lähipiiriin kuuluvalla. Varojen sijoittaminen ”varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla” on korvattu määräyksellä, jonka mukaan ”säätiön va- rainhoidon on oltava suunnitelmallista.”

Tuloverolaki

Säätiölaissa ei ole mitään mainintaa säätiöiden verotuksesta. Sen sijaan tulove- rolaissa säätiö tai yhdistys luetaan yhteisöksi, jota lähtökohtaisesti verotetaan sa- malla 20 prosentin veroasteella kuin muitakin yhteisöjä, kuten yhtiöitä. Jos säätiö tai yhdistys on yleishyödyllinen, se voidaan vapauttaa verosta kokonaan tai osit- tain riippuen tulojen koostumuksesta.

Tuloverolain mukaan säätiö tai yhdistys on *yleishyödyllinen*, jos se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi (*hyödyllinen*), jos sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin (*yleinen*) ja jos se ei tuota toimin- nallaan siihen osalliselle taloudellista etua.⁵⁹ Kaikkien kriteerien tulee täyttyä yhtä aikaa.

Säätiölain mukaan säätiöllä on oltava hyödyllinen tarkoitus, mutta sen yleishyödyllisyydestä ei mainita sanaakaan. Yleishyödyllisyys liittyy vain verovapauteen. Esimerkiksi sukusäätiö voi olla hyödyllinen, mutta sen toiminta kohtuu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin, mistä syystä se ei ole yleisesti hyödyllinen.

Verovapaus koskee yleishyödyllisen säätiön saamia sijoitustuottoja, kuten osinkoja, korkoja ja huoneisto-osakkeiden omistuksesta saatuja vuokratuottoja. Myös omaisuuden myyntivoitot ovat verovapaita. Suurin osa apurahoja jakavien säätiöiden tuotoista kuuluu näihin kategorioihin.

Mikäli säätiö harjoittaa elinkeinotoimintaa, se on pääsääntöisesti tästä tulosta verovelvollinen. Samoin jos säätiö omistaa kiinteistöjä ja vuokraa niitä ei-yleishyödyllisille yhteisöille, se joutuu maksamaan kunnalle tuloverolaisissa vuosittain määriteltävää kiinteistötuloveroa. Tällöin vuokranantaja voi hakeutua vapaaehtoisesti arvonnäisäverovelvolliseksi. Näin kiinteistön kiinteistöihin kohdistuvien hankintoihin, kuten peruskorjaustoihin, sisältyvä arvonnäisävero ei pääse muodostumaan kustannukseksi.⁶⁰

Verovapaus päätetään tapauskohtaisesti. Säätiön ei tarvitse tehdä veroilmoitusta, jos se on todettu yleishyödylliseksi ja jos sillä ei ole elinkeinotoimintaa eikä kiinteistötuloa ja jos sen toiminnassa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia. Veroviranomainen toki voi aina pyytää veroilmoituksen jättämistä.

Verovapaus nostattaa tunteita

Yleishyödyllisten säätiöiden verovapaus ja joskus jopa yksityisten säätiöiden olemassaolo on toistuvasti kyseenalaistettu. Heti sodan jälkeen huhtikuussa 1945 SKDL:n kansanedustaja Anna Nevalainen teki eduskunnassa toivomusaloitteen kulttuurijärjestöjen ja -rahastojen saattamisesta valtion hallintaan.⁶¹

Samanlaisia ajatuksia esitettiin 1970-luvun radikalisoituneessa ilmapiirissä, jolloin muutenkin tiedepolitiikan rintamalla tapahtui paljon. Allan Tiitan mukaan muun muassa sellaiset tunnetut henkilöt kuin oikeusministeriön lainsäädäntö-osaston osastopäällikkö Antti Kivivuori ja pääministeri Rafael Paasion sihteeri, säätiölaitoksen asemaa selvittäneen komitean jäsen Pekka Korpinen asettivat kyseenalaiseksi koko säätiölaitoksen tarpeellisuuden.⁶² Säätiöitä syytettiin läheisis-

tä yhteyksistä suurpääomaan ja päätäntävällän keskittymisestä harvoihin käsiin, ja niiden toimintaa pidettiin tehottomana ja omaa olemassaoloa pönkittävänä.⁶³

Harri Holkerin hallituksen päätöksellä Suomessa otettiin vuoden 1990 alussa käyttöön niin sanottu yhtiöveron hyvitysjärjestelmä. Järjestelmän tarkoituksena oli poistaa osinkojen kaksinkertainen verotus. Käytännössä se merkitsi sitä, että yritys maksoi yhtiöveron suoraan osingoista ja vasta sen jälkeen osingot osakkaille. Säätiöiden aiemmin saamat verottomat osinkotulot muuttuivat tavallaan verolliseksi, kun jaetut osingot pienenevät.

Hyvitysjärjestelmään siirtymisen on arvioitu pitemmällä aikavälillä lisänneen yhtiöveron tuottoa, kun veroaste aleni ja veropohja leveni. Lyhyellä aikavälillä se kuitenkin laski osakekursseja, Vesa Kanniaisen laskelmien mukaan 6–20 prosenttia.⁶⁴ Tämä tapahtui samaan aikaan, kun Suomi oli syöksynyt lamaan ja yhtiöiden osingonmaksut pieneneivät.

Säätiöiden edustajien mukaan verojärjestelmän muutos olisi pienentänyt säätiöiden osinkotuloja vuonna 1991 peräti kolmanneksen. Suurimman iskun kohtasivat ne säätiöt, kuten Suomen Kulttuurirahasto ja Eemil Aaltosen säätiö, joiden sijoitustuotot koostuivat pääosin osingoista.⁶⁵ Kulttuurirahaston yliasiamies Paavo Hohti kertoi lehtihaastattelussa kesäkuussa 1992 rahaston aikovan supistaa seuraavan vuoden apurahasummaa noin neljänneksellä.⁶⁶

Kesäkuussa 1992 valtiovarainministeriö pelästytti säätiöt kertomalla suunnittelewansa yleishyödyllisten yhteisöjen korko- ja vuokratuloille 15 prosentin lähdeveroa.⁶⁷ Jos tämä ehdotus olisi toteutettu, Kulttuurirahaston apurahanjako olisi Hohtin mukaan supistunut kolmanneksella. Hallituksen veropoliittisessa ministerivaliokunnassa ehdotusta oli pidetty poliittisesti mahdottomana toteuttaa.⁶⁸

Keskustelu yleishyödyllisten säätiöiden verovapaudesta nousee esiin vähintään kerran vuosikymmenessä. Valtiontalouden tarkastusvirasto julkaisi vuonna 2010 tuloksellisuustarkastuskertomuksen *Säätiöiden valtiontuki ja valvonta*.⁶⁹ Kertomuksessa verovapaus tulkittiin valtiontueksi ja esitettiin kysymys, saadaanko tälle tuelle riittävää vastiketta. Tuloverolain määrittelyä yleishyödyllisyydestä pidettiin epäselvänä. Ongelmalliseksi nähtiin se, että yleishyödyllisyyden määrittely jää tapauskohtaisesti veroviranomaisille tai viime kädessä Korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Säätiöiden verovapaus näyttää olevan tunteita herättävä aihe. Siksi se nostetaan usein esille juuri ennen vaaleja. Muistissa on perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soinin helmikuussa 2011 käyttämä sanapari ”fyrken finns”. Tällä hän halusi kiinnittää huomiota erityisesti ruotsinkielisten ja muiden varakkaiden säätiöiden verovapauteen, jonka hän vaati poistettavaksi.⁷⁰

Vuoden 2019 eduskuntavaalien lähestyessä SDP:n piirissä ryhdyttiin keväällä 2018 laatimaan ehdotusta osinkojen lähdeveroa, joka kohdistuisi ennen kaikkea ulkomaisiin eläke- ja sijoitusrahastoihin, mutta samalla myös kotimaisiin eläke-rahastoihin, sijoitusrahastoihin, säätiöihin ja muihin yleishyödyllisiksi luokiteltuihin yhteisöihin, mukaan lukien ammattiliittoihin.⁷¹

Ehdotus otettiin mukaan pääministeri Antti Rinteen kesäkuussa 2019 julkistettuun hallitusohjelmaan, jossa todettiin, että hallitus selvittää, onko veropohjan tiivistämiseksi mahdollisuus ottaa käyttöön ulkomaisten rahastojen saamille osingoille viiden prosentin lähdevero. Samalla haluttiin selvittää lähdeveron vaikutus yleishyödyllisiin yhteisöihin tavoitteena, että lähdeveron takia tieteen, taiteen, kulttuurin ja liikunnan rahoituksen kokonaistaso ei laske.⁷² Lisäksi siinä luvattiin selvittää mahdollisuudet periä ulkomaisten rahastojen ja muiden verovapaiden yhteisöjen Suomeen tekemien kiinteistösijoitusten voitoista kohtuullista veroa.

Näitä kysymyksiä selvittämään valtiovarainministeriö asetti kesäkuussa 2020 työryhmän, joka julkaisi raporttinsa vuoden työskentelyn jälkeen. Raportin johtopäätös oli, että lähdevero soveltuisi huonosti nykyiseen osinkoverojärjestelmään ja tekisi siitä entistä monimutkaisemman.⁷³ Vero kohdistuisi vain kotimaisiin osinkoihin, jolloin verotuksen ulkopuolelle jäisivät ulkomailta saadut osingot. Myös muut sijoitustuotot, kuten luovutusvoitot jäisivät verotuksen ulkopuolelle. Ulkomaalaisilta omistajilta lähdeveroa ei voitaisi periä siltä osin kuin Suomen solmimat verosopimukset rajoittavat Suomen verotusoikeutta.

Jos taas ulkomaisten sijoitusrahastojen osinkotuloja ryhdyttäisiin verottamaan Suomesta saaduista osinkotuloista, myös kotimaisille erikoissijoitusrahastoille olisi asetettava vastaava vero, mikä sotisi sitä rahastosijoittamisen periaatetta vastaan, jonka mukaan verotus kohdistuu osuudenomistajille, ei itse rahastolle.

Raportinjohtopäätöksissä todetaan myös, että verolla olisi todennäköisesti myös käyttäytymisvaikutuksia, kertyvien verotuottojen määriin liittyy epävarmuutta

ja jää epäselväksi, kuinka suuri on kertyvien verotuottojen myötä saatava hyöty suhteessa verojärjestelmän monimutkaistumiseen. Käyttäytymisvaikutuksilla viitataan veropohjan supistumiseen sijoitusten siirtyessä Suomesta muualle.

Perussuomalaiset nostivat suursäätiöiden verottamisen jälleen kerran esille vuoden 2022 vaihtoehtobudjetissaan. Sen mukaan suurimpien säätiöiden ja hyvin varakkaiden yhdistysten pääomatuloille tulisi asettaa 15 prosentin vero. Perusteluna on, että nykyinen verojärjestelmä on ”luonut suursäätiöille eräänlaisen veroparatiisin, jonka puitteissa varakkaat voivat paeta verotusta lähes kokonaan ja käyttää suursäätiöiden kautta merkittävää yhteiskunnallista valtaa.”⁷⁴

Sananvalinta muistuttaa vasemmistolehtien kielenkäyttöä 1970-luvun alun säätiökamppailun aikana. 1970-luvun tilanne oli kovin toisenlainen kuin tänä päivänä. Rahoitusmarkkinat olivat kehittymättömät ja pääomaliikkeet olivat säännösteltyjä. Nyt sijoitusmarkkinat ovat globaalit, rahoitusmarkkinat EU:n sisällä integroituneita ja pääomanliikkeet täysin vapaita ja herkkiä reagoimaan muun muassa verotuksen muutoksiin.

Toistuvasti esiin noussut keskustelu yleishyödyllisten säätiöiden verovapauden rajoittamisesta osoittaa, että säätiöihin edelleen liittyy paljon tietämättömyyttä, epäluuloja ja väärinkäsityksiä.⁷⁵ Säätiöiden verottaminen vähentäisi niiden varainkäyttöä yleishyödyllisen tarkoituksensa toteuttamiseen. Esimerkiksi lääketieteellisen tutkimuksen saama säätiörahoitus vähenisi merkittävästi. Samoin kansalaistoiminnan, kulttuurin ja koulutuksen tuki vähenisi samaan aikaan, kun valtio on leikkaamassa kulttuurille, tieteelle ja taiteelle myöntämäänsä rahoitusta.

Ajatus säätiöistä veronkierron kanavina tai rahoituksen ohjaamisesta itselleen tai lähipiirilleen perustuu myyttiin. Säätiö ei voi valita, mihin se käyttää varallisuuttaan ja tuottojaan. Se voi käyttää niitä ainoastaan tarkoituksensa toteuttamiseen. Säätiöt ovat ainoita sijoittajia, joiden tuotot hyödyttävät muita kuin niitä itseään. Säätiölle annettuja varoja ei voi siirtää takaisin lahjoittajalle tai kenellekään muulle. Säätiöitä koskevat lähipiirisäännöt ovat erittäin tiukat, mikä rajaa lähipiirin säätiön tuen ulkopuolelle.⁷⁶

Säätiöiden välinen yhteistyö

Säätiöiden välistä yhteistyötä alettiin rakentaa jo 1940-luvun loppupuolella, mutta tulokset jäivät laihoiksi. Ainoa konkreettinen tulos oli stipendiaattikortiston perustaminen Suomen Kulttuurirahastoon.

Säätiöiden aseman kyseenalaistaminen ja samalla valtion roolin lisääntyminen tiede- ja kulttuuripolitiikassa 1970-luvun alussa pani säätiöiden väliseen yhteistyöhön vauhtia. Syntyi Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta, sittemmin rekisteröity yhdistys, joka nykyään tunnetaan nimellä Säätiöt ja rahastot ry. Yhdistykseen kuuluu pitkälti kolmatta sataa säätiötä ja rahastoa. Yhdistyksestä on muodostunut säätiöille merkittävä etu- ja tukijärjestö.

Neuvottelukunnan synty

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta syntyi, kun Suomen Kulttuurirahaston hallituksen puheenjohtaja, professori Yrjö Blomstedt (1926–1994) ja rahaston toiminnanjohtaja Matti Ilmanen (1928–1997) olivat kutsuneet 23 säätiön ja rahaston edustajat neuvottelukokoukseen joulukuun puolivälissä vuonna 1970. Kokouksessa sovittiin, että neuvotteluja tulee jatkaa ja asiaa valmistelemaan asetettiin työvaliokunta, jonka yhdeksi jäseneksi tuli Yrjö Jahnssonin säätiön asiamies, varatuomari Seppo Hieta (1935–1989).⁷⁷

Aluksi neuvottelukunnan asema oli epäselvä. Sillä ei ollut kirjoitettuja sääntöjä tai toimintaohjeita. Työvaliokunta toimi tämän rekisteröimättömän yhdistyksen ”hallituksena”. Osa-aikaisen asiamiehen neuvottelukunta sai vasta vuonna 1994.

Yhteistyön virallistamisesta oli keskusteltu useaan otteeseen. Toiminnan kehittämisestä oli vallinnut eriäviä näkemyksiä. Jotkut säätiöt kannattivat toiminnan jatkamista jäsenmaksun pysyessä pienenä, toiset taas halusivat palkata kokopäiväisen korkeatasoisen toiminnanjohtajan ja olisivat sen takia hyväksyneet suuremman jäsenmaksun. Näin olisi saatu puhtia edunvalvontaan. Vastustajien mukaan kaikki säätiöt eivät välttämättä hyväksyisi suhteellisen itsenäisesti toimivaa edunvalvojaa.⁷⁸

Rekisteröity yhdistys

Vuonna 2003 oltiin jo niin pitkällä, että rekisteröidyn yhdistyksen sääntöehdotus ja luonnos toimintasuunnitelmaksi vuosille 2003–2006 vietiin lokakuussa neuvottelukunnan kokoukseen. Yrjö Jahnssonin säätiön asiamies Arto Alho oli ollut mukana laatimassa yhdistyksen sääntöjä ja toimintasuunnitelmaa.⁷⁹ Rekisteröidyn yhdistyksen puheenjohtajaksi tuli Helsingin yliopiston kansleri Kari Raivio ja varapuheenjohtajaksi Arto Alho. Marraskuussa 2004 neuvottelukunnan toimisto muutti Ludviginkadulle Yrjö Jahnssonin säätiöltä vuokrattuun toimistoon mukanaan kaksi osa-aikaista toimihenkilöä, toimitusjohtaja Paavo Hohti ja toimistonhoitaja Liisa Suvikumpu.⁸⁰

Neuvottelukunnan jäsenmäärän kasvu oli perustamisinnon jälkeen pitkään varsin verkkaista. Vuosituhannen päättyessä jäseniä oli 36.⁸¹ Yhdistyksen rekisteröityminen ja roolin vahvistaminen saivat jäsenmäärän kasvuun. Vuonna 2010 neuvottelukunnan jäseninä oli jo 126 säätiötä tai rahastoa.⁸² Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry otti vuonna 2019 uudeksi nimekseen Säätiöt ja rahastot ry.⁸³ Vuonna 2024 jäseniä on 229. Mukana ovat kaikki merkittävimmät apurahasäätiöt.⁸⁴

Edunvalvonta oli alusta alkaen yksi Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan tärkeimpiä tehtäviä. Siihen kuuluu vaikuttaminen lainsäädäntöön ja yleisen tietämyksen lisääminen säätiöiden merkityksestä yhteiskunnassa.

Apurahatutkijoiden eläketurva

Suurin säätiöitä koskeva lainsäädäntöhanke 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä liittyi apurahatutkijoiden eläketurvan järjestämiseen. Ongelmaksi oli jo pitkään nähty se, että apurahalla työskenteleville tutkijoille ja taiteilijoille ei kertynyt eläkettä niiltä kuukausilta, jolloin he työskentelivät pelkästään apurahan varassa. Suurin osa tutkijoista ja taiteilijoista ainakin jossain elämänvaiheessa turvautuvat apurahiin.

Joissakin säätiöissä, kuten Suomen Kulttuurirahastossa ja tämän esimerkkiä seuraten myös Yrjö Jahnssonin säätiössä, oli neuvoteltu yksityisen vakuutusyhtiön kanssa sopimus sairauskulu-, tapaturma-, henki- ja työkyvyttömyysvakuu-

tuksen tarjoamisesta apurahansaajille.⁸⁵ Vuodesta 2004 lähtien säätiö myönsi vakuutusmaksun suuruisen lisäapurahan niille kokovuotisille apurahansaajille, jotka tätä hakivat.⁸⁶

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti maaliskuussa 2003 työryhmän ylijohdaja Tarmo Pukkilan johdolla valmistelemaan apurahansaaajien eläketurvan järjestämistä. Tavoitteena oli saattaa apurahalla kokopäiväisesti työskentelevät pakollisen eläkevakuutuksen piiriin, jolloin vakuutusmaksu tulisi apurahansaaajan, apurahan myöntäjän ja valtion kontolle. Säätiöitä työryhmässä edusti pysyvänä asiantuntijana Kulttuurirahaston varainhoidon asiamies Ralf Sunell.

Yrjö Jahnssonin säätiössä apurahansaaajien eläketurva-asian etenemistä seurattiin tiiviisti. Lainvalmisteluun pyrittiin vaikuttamaan Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan kautta.⁸⁷

Työryhmän loppuraportti ilmestyi kesäkuussa 2004. Sen pohjalta luonnosteltu lakiesitys pysähtyi kuitenkin kiistoihin valtion osuudesta, sosiaaliturvan kestosta, verovapaan apurahan koosta ja soveltuvasta eläkejärjestelmässä. Neuvottelukunnan edustajana lain viime vaiheen valmisteluissa toimi Yrjö Jahnssonin säätiön toimitusjohtaja Arto Alho.

Lopulta hallituksen esitys saatiin eduskunnalle kesäkuussa 2008. Yrittäjien eläkelain sijasta apurahansaaajien sosiaaliturvaa koskevat säädökset kirjattiin maatalousyrittäjien eläkelakiin. Nyt laki eteni nopeasti, ja se tuli voimaan vuoden 2009 alussa. Asian etenemistä saattoi auttaa se, että lain voimaansaattaminen oli kirjattu huhtikuussa 2004 hyväksytyyn pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelmaan.⁸⁸

Säätiölain uudistaminen oli 2010-luvulla toinen suuri säätiöitä koskeva lain-säädäntöhanke. Hankkeen vaiheet on kerrottu edellisessä jaksossa.

Säätiöiden hyvä hallinto

Vuonna 1998 neuvottelukunnan työvaliokunnassa heräsi keskustelu säätiöiden eettisistä toimintaohjeista. Perusteellisen valmistelun jälkeen hyväksyttiin vuonna 2001 ohjeistus *Hyvä säätiötapa – God stiftelsepraxis*. Kaikki neuvottelukun-

nan jäsenet sitoutuivat noudattamaan tätä ohjeistusta.⁸⁹ Ohjeistusta on sittemmin päivitetty, viimeksi vuonna 2019.⁹⁰

Neuvottelukunta jatkoi hyvän hallintotavan edistämistä säätiöissä. Marraskuussa 2009 hyväksyttiin *Säätiön hyvä hallinto*, joka antaa ohjeita säätiön toiminnan järjestämisestä. Neuvottelukunta järjestää koulutusta jäsenistölleen hyvien hallintokäytäntöjen toteuttamiseksi.⁹¹ Tämä ohjeistus on päivitetty vuonna 2015.⁹²

Hyvä säätiötapa on saanut seurakseen lukuisia muitakin hyvään hallintotapaan liittyviä opaskirjasia. Yksi niistä on vuonna 2012 julkaistu *Säätiön kestävä varainkäyttö*, jonka kokoamiseen myös Yrjö Jahnssonin silloinen taloustieteen tutkimusjohtaja Ari Hyytinen osallistui.⁹³ Toinen on Säätiöt ja rahastot ry:n toimitusjohtaja Liisa Suvikummun kirjoittama vuonna 2022 julkaistu *Esimerkkejä säätiön riskienhallinnasta*, jonka ohjausryhmään Yrjö Jahnssonin säätiön toiminnanjohtaja Elli Dahl kuului.

Sijoitustoiminnan vastuullisuus nousi 2010-luvun lopulla vahvasti esiin myös säätiöiden keskuudessa. Vastuullinen sijoittaminen tarkoittaa ympäristövaikutusten (*Environmental*), henkilöstön hyvinvoinnin ja sosiaalisten vaikutusten (*Social*) sekä hyvään hallintoon (*Governance*) liittyvien tekijöiden (*ESG*) huomioon ottamista säätiön omassa sijoitustoiminnassa. Säätiöt ja rahastot ry julkaisi vuonna 2020 aiheesta opaskirjansa *Säätiön vastuullinen sijoittaminen*.⁹⁴ Samoihin aikoihin myös Yrjö Jahnssonin säätiö teetti ensimmäisen kestävyys- ja vaikuttavuusarvion omasta sijoitustoiminnastaan.⁹⁵

Säätiön talous

Edellä on puhuttu säätiön tarkoituksesta. Jos tarkoituksena on tukea apurahoin tieteellistä tutkimusta ja jos lahjoituksia ei saada, toiminta täytyy rahoittaa omaisuuden tuotoilla. Säätiö on siis taloudellinen toimija, jolla on tase, joka kertoo varallisuuden arvon ja koostumuksen, ja tuloslaskelma, joka kertoo mistä tuotot ovat lähtöisin ja miten ne käytetään. Kysymys on kirjanpidosta.

Kirjanpitolain mukaan säätiö on muiden yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden, kuten yhtiöiden, tapaan kirjanpitovelvollinen.⁹⁶ Kirjanpitovelvollisen on laadittava ”tilinpäätös, joka sisältää toimintakertomuksen, tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen sekä tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman” liitetietoineen. ”Tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti”. ”Tilinpäätöksessä esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen poistamisen tai väärin ilmoittamisen voidaan kohtuullisesti odottaa vaikuttavan päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella”.

Sijoitustoiminnan tuotoilla toimivan, apurahoja jakavan säätiön tuloslaskelmassa korostuvat varsinaisen toiminnan kulut eli myönnetty apurahat ja sijoitustoiminnan tuotot. Taseessa taas korostuvat sijoitukset ja oma pääoma. Muut tase-erät ovat suhteellisen pieniä.

Taulukot 1 ja 2 esittävät säätiön pelkistetyn tuloslaskelman ja pelkistetyn taseen.⁹⁷ Taulukossa esitetyt numerot ovat esimerkinomaisia, mutta niiden suhteelliset koot vastaavat suurin piirtein Yrjö Jahnssonin säätiön tilinpäätöstä 2020-luvun alussa. Yrjö Jahnssonin säätiön tase ja tuloslaskelma vuosilta 2000 ja 2023 selostetaan yksityiskohtaisesti kirjan seuraavassa, säätiön taloutta kuvaavassa luvussa.

Tuotot ja kulut

Säätiön varsinainen toiminta toteuttaa säätiön tarkoitusta eli tieteen ja tutkimuksen tukemista. Tuloslaskelmassa erotetaan varsinaisen toiminnan tuotot ja kulut. Näiden erotus on kulu-/tuottojäämä. Tuotot ovat yleensä hyvin pieniä, tai niitä ei

Taulukko 1. Säätiön tuloslaskelma

VARSINAINEN TOIMINTA	
<i>Tuotot</i>	<i>0</i>
Muut tuotot	0
<i>Kulut</i>	<i>100</i>
Tieteen ja tutkimuksen tuki	-75
Toimintakulut	-25
<i>Varsinaisen toiminnan alijäämä</i>	<i>-100</i>
SIJOITUSTOIMINTA	
<i>Tuotot</i>	<i>105</i>
Sijoitusten tuotot	105
<i>Kulut</i>	<i>-5</i>
Sijoitustoiminnan kulut	-5
<i>Sijoitustoiminnan ylijäämä</i>	<i>100</i>
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	0

ole lainkaan. Kuluista suurin osa muodostuu säätiön tarkoituksen toteuttamisesta. Muut kulut ovat toimintakuluja, kuten henkilöstö-, toimisto- ja kokouskuluja. Mitä pienempiä ovat muut kulut, sitä tehokkaammin säätiö toteuttaa tarkoitustaan.

Sijoitustoiminnan tuotot koostuvat osinko-, korko-, vuokra- ja muista tuotoista. Kun näistä vähennetään sijoitustoiminnan kulut, saadaan sijoitustoiminnan tuottoylijäämä, jolla katetaan varsinaisen toiminnan alijäämä. Jos jotain jää käyttämättä, tilikauden ylijäämä kirjataan taseessa oman pääoman lisäykseksi.

Sijoitustoiminnan kulut muodostuvat esimerkiksi korvauksista salkunhoitajille ja sijoitusneuvojille. Suhteessa tuottoihin nämä kulut ovat yleensä pieniä. Kaikki sijoitustoiminnan kulut, kuten rahastojen hallintokulut, eivät tule suoraan näkyviin tuloslaskelmassa, koska ne on jo vähennetty tuotoista. Tilanne voi olla toinen, jos säätiö omistaa kiinteistöjä ja vastaa itse kiinteistönhoidosta, kuten isännöinnistä ja huollosta. Silloin sijoitustoiminnan kulut voivat olla melko suuria.

Taulukko 2. Säätiön tase

VASTAAVAA	
<i>Pysyvät vastaavat</i>	995
Aineelliset hyödykkeet	0
Sijoitukset	995
<i>Vaihtuvat vastaavat</i>	5
Lyhytaikaiset saamiset	0
Rahat ja pankkisaamiset	5
YHTEENSÄ	1 000
VASTATTAVAA	
<i>Oma pääoma</i>	850
Peruspääoma	50
Käyttörahassto	800
Tilikauden ylijäämä	0
<i>Vieras pääoma</i>	150
Maksamattomat apurahat	150
Muut lyhytaikaiset velat	0
YHTEENSÄ	1 000

Sijoitukset ja niiden vastaerät

Taseen vastaavista voidaan lukea säätiön varallisuus ja sen rakenne. Siinä erotetaan pysyvät ja vaihtuvat vastaavat sekä vastattavien puolella oma ja vieras pääoma. Pysyvät vastaavat tarkoittavat omaisuuseriä, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa useiden tilikausien yli. Säätiöllä pysyvät vastaavat ovat sijoituksia kiinteistöihin, osakkeisiin, korkopapereihin tai erilaisiin vaihtoehtoisin sijoituksiin. Aineellisten hyödykkeiden, kuten koneiden ja kaluston tasearvo on olematon sijoituksiin verrattuna

Vaihtuvat vastaavat tarkoittavat nopeasti vaihtuvaa vaihto-omaisuutta, lyhytaikaisia saamisista sekä rahaa ja pankkisaamisista eli säätiön kassaa. Vaihto-omaisuuden merkitys on säätiölle olematon, mutta esimerkiksi vähittäiskauppiaille

suuri. Myös lyhytaikaisten saamisten merkitys jää vähäiseksi. Vaikka rahan ja pankkisaamisten osuus taseen loppusummasta on pieni, niiden merkitys on säätiön likviditeetinhallinnan kannalta suuri.

Taseen vastattavien puolta dominoi oma pääoma, joka on jaettu peruspääomaan ja käyttörahastoon. Velkaa eli vierasta pääomaa eivät apurahoja jakavat säätiöt juurikaan käytä. Siksi sijoitukset ja oma pääoma ovat suuruusluokaltaan lähellä toisiaan. Tämä eroaa esimerkiksi pankin taseesta, jossa oman pääoman osuus on pieni ja vieraan pääoman osuus hyvin suuri.

Säätiössä merkittävin lyhytaikainen velka koostuu maksamattomista apurahoista ainakin, mikäli apurahat on myönnetty vuoden lopussa. Yhdistelemällä taseen ja tuloslaskelman tietoja voidaan todeta, että tämän esimerkinomaisen säätiön sijoitusten vuotuinen tuotto oli 3,3 prosenttia ja varainkäyttöaste samat 3,3 prosenttia olettaen, että tilinpäätöksessä omaisuuserien arvostus vastaa niiden käypiä arvoja. Säätiön tarkoituksen toteuttamiseen käytettiin 2,8 prosenttia omaisuuden arvosta ja 75 prosenttia sijoitustoiminnan ylijäämästä.

Kenelle säätiö on vastuussa?

Osakeyhtiössä oma pääoma on osakkeiden omistajien omaisuutta, ja yhtiön hallitus on velvollinen ajamaan omistajiensa etua. Yhdistyksissä oma pääoma, on jäsenten omaisuutta, ja yhdistyksen hallitus on velvollinen ajamaan jäsentensä etua. Säätiöllä ei ole omistajia eikä jäseniä. Kenelle siis säätiö on vastuussa haluttuun saamansa omaisuuden hyvästä hoidosta?

Voidaan sanoa, että säätiön hallitus on vastuussa säätiön perustajalle ja on velvollinen toteuttamaan tämän määrittelemää tarkoitusta mahdollisimman hyvin. Mutta mitä tarkoittaa ”mahdollisimman hyvin”?

Aiemmin säätiölaissa säätiön hallituksen tehtäväksi määriteltiin huolehtia toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä ja siitä, että säätiön varat sijoitetaan ”varmalla ja tuottavalla tavalla”. Vuonna 2015 voimaan tulleessa uudessa säätiölaissa säätiön varainhoidosta ei sanota muuta kuin, että sen oltava suunnitelmallista.⁹⁸

Suunnitelmallisuus tarkoittaa pitkäjänteisyyttä. Ellei toisin ole säädetty, säätiön hallituksen tulee hoitaa säätiön varoja siten, että säätiön tarkoitusta voidaan

toteuttaa ”mahdollisimman hyvin ja pitkään, jopa ikuisesti.”⁹⁹ Tämä tarkoittaa, että apurahojen jaon tulee olla kestävä, mikä merkitsee oman pääoman kartuttamista ylijäämien kautta, jotta myönnettävien apurahojen reaalin arvo pysyy vähintäänkin ennallaan.

TALOUS

Säätiön hallituksen ja toimihenkilöiden tehtävänä on säätiön tarkoituksen toteuttaminen ja säätiön varallisuuden hoito siten, että säätiön tarkoitusta voidaan toteuttaa hyvin pitkään, jopa ikuisesti. Tässä luvussa tarkastellaan Yrjö Jahnssonin säätiön taloutta, sen varallisuutta, varallisuuden kokoa ja koostumista sekä varallisuuden tuottoja ja varainkäyttöä.

Tarkastelu keskittyy säätiön varallisuuden hoitoon 2000-luvun alusta eteenpäin. Mutta tarinaa on vaikea kertoa ilman, että valaistaan myös aiempia kehityskulkuja. Pitkä tarina alkaa jo 1920-luvun alusta, jolloin Yrjö ja Hilma Jahnsson hankkivat lukuisia asuinkiinteistöjä Helsingin keskustasta. Pariskunnan omistamat vuokra-asunnot muodostivat Jahnssonien vaurauden perustan. Tämä varallisuus siirtyi Hilma Jahnssonin testamentin kautta Yrjö Jahnssonin säätiölle vuonna 1954. Yrjö Jahnsson oli kuollut jo vuonna 1936.

Ensimmäinen suuri muutos varallisuuden hallinnassa tapahtui 1970-luvun alussa. Huonotuottoiset asunnot myytiin ja varat sijoitettiin parempituottoisiin liikekiinteistöihin, joista osan säätiö rakennutti itse. Nämä Helsingin Vallilassa sijaitsevat kaksi liikekiinteistöä ja 1970-luvussa maistraatin luvalla asuntohuoneistoista liikehuoneistoksi muutettu kivitalo Helsingin keskustassa muodostivat pääosan säätiön omaisuudesta yli kolmenkymmenen vuoden ajan. Säätiön historiankirjoittajan Antti Kuusterän mukaan säätiölle oli hahmottunut strategia, ”jonka elementteinä olivat valtio tai sen omistama yhteisö vuokralaisena ja pitkäaikainen vuokrasopimus.”¹⁰⁰

Toinen suuri muutos varallisuuden hallinnassa tapahtui vuosina 2007 ja 2011, kun nämä kolme ”kiinteistöjalokiveä” myytiin. Varat sijoitettiin aluksi lähinnä osakkeisiin, mutta myöhemmin myös rahastoihin, korkosijoituksiin ja lopulta myös erilaisiin vaihtoehtoihin sijoituksiin.

Tavallisesti säätiöiden varallisuuden hoitoon ei laajemman yleisön keskuudessa kiinnitetä juuri mitään huomiota. Varsinainen toiminta, kuten apurahojen kohdentaminen, on sitäkin kiinnostavampaa. Säätiöiden taloudenhoidosta ei ylimäl-

kaan ole kirjoitettu kovin paljon. Merkittävänä poikkeuksena kannattaa mainita Henry Wiklundin teos *Uppdraget som växte*, joka kuvaa Svenska Litteratursällskapetin varallisuuden hoitoa hyvin yksityiskohtaisesti 130 vuoden ajalta.¹⁰¹

Tässä kirjassa Yrjö Jahnssonin säätiön sijoitustoiminnan radikaali muutos 2000-luvulla on kuvattu varsin yksityiskohtaisesti, ehkä jonkun mukaan liiankin yksityiskohtaisesti. Siihen on kaksi syytä. Ensimmäinen syy on se, että muutos oli niin suuri, että se ansaitsee tulla kirjatuksi mahdollisimman hyvin. Toinen syy on se, että varsin yksityiskohtaisen historian kirjoittaminen oli mahdollista, koska sijoituskohteita oli vähän, ja niistä kaikki olivat sillä tavoin konkreettisia, että niihin saattoi jopa kiintyä.

Tulevan historiankirjoittajan on paljon vaikeampaa kirjoittaa historiaa nykyisestä sijoitustoiminnasta, koska sijoituskohteiden määrä on suuri¹⁰², eikä mikään niistä ole samalla tavalla konkreettinen kuin yksittäiset kivitalot olivat. Tulevassa sijoitustoimintaa kuvaavassa historiankirjoituksessa suurimpina asioina nousevat esiin mahdolliset virheet sijoitusstrategiassa ja erityisesti suuret vaihtelut sijoitustoiminnan tuotoissa, joita väistämättä tapahtuu. Niihin on yleensä jokin ulkoinen syy, kuten suhdannekehitys, tai pahimmassa tapauksessa talouskriisi tai poliittinen kriisi. Silloin puhutaan taloushistoriasta tai poliittisesta historiasta, ei sijoitustoiminnan historiasta.

Suhdannevaihtelut ja talouskriisit ovat heijastuneet myös Yrjö Jahnssonin säätiön sijoitustoimintaan, mutta eivät kuitenkaan vakavalla tavalla. Keskittyminen kiinteistöihin suojeli säätiön omaisuutta 1970-luvun korkean inflaation vuosina. Säätiön hyvä kassatilanne antoi mahdollisuuden hetken aikaa hyötyä säännöstelemättömien lainamarkkinoiden korkeista koroista. Pitkäaikaiset vuokrasopimukset ja valtiotoimijoiden suuri osuus vuokralaista piti vuokrausasteen tyydyttävänä myös 1990-luvun suuren laman aikana.

Teknologiakuplan puhkeaminen vuonna 2000 toi mustia pilviä säätiön sijoitustaivaalle, kun Sonera alkoi sanoa irti vuokrahuoneistojaan Vallilassa. Sonera-riskin realisoituminen vauhditti säätiön irtautumista kiinteistökeskittymistään. Vuonna 2007 säätiö myi kaksi kolmesta ”kiinteistöjalokivestään”.

Kaupan takia säätiöllä oli runsaasti käteistä juuri silloin, kun finanssikriisin ensimmäiset merkit nähtiin ja lyhyet korot nousivat ja osakekurssit laskivat. Sää-

tiö sijoitti kassavarojaan lyhyisiin korkoihin ja alkoi ostaa osakkeita, joiden arvo oli kriisin aikana romahtanut. Vuonna 2011 säätiö myi viimeisimmänkin ”kiinteistöjalokivensä”. Tällöin taas joukkovelkakirjojen korot olivat nousseet ennätyskellisen korkeiksi. Säätiö sijoitti niihin tilapäisesti miljoonia euroja.

Sanotaan, että onnistunut sijoitustoiminta tarvitsee asiantuntemuksen lisäksi myös intuitiota ja hyvää onnea. Säätiön entinen asiamies, kiinteistöalan hyvin tunteva varatuomari Arto Alho muistelee, että häneltä kyseltiin, miten säätiö oli onnistunut ajoittamaan vuoden 2007 kaupat niin onnistuneesti.¹⁰³ Kysymys oli myös hyvästä onnesta, kuten myös vuonna 2011, jolloin viimeinen kivitalo myytiin. Neuvottelut kestivät pitkään, eikä neuvottelujen alkaessa voinut mitenkään tietää markkinatilanteen mahdollista muutosta neuvottelujen aikana.

Koronakriisin alkuvaiheessa maaliskuussa 2020 osakekurssit sukelsivat, ja myös säätiön sijoitusten arvo laski merkittävästi. Vaikutus jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi. Säätiön osakesalkun arvo putosi vieläkin enemmän helmi–maaliskuussa 2022, mikä oli seurausta Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan ja sen aiheuttamasta energiakriisistä. Tällä kertaa säätiön sijoitusten arvon säilymistä tukivat vaihtoehtoiset sijoitukset, kuten sijoitukset pääomarahastoihin, joiden arvo ei alentunut.

Säätiön tavoitteena on pitää tieteen ja tutkimuksen tukemiseen käytetyt varat suhteellisen vakaana. Tämä oli helppoa niin kauan, kun suurin osa sijoituksista oli kiinteistöissä ja kun nettovuokratuotot pysyivät vakaina ja ennakoitavina. Nyt osakkeiden paino sijoitussalkussa on suuri, mikä merkitsee sitä, että sijoitussalkun vaihtelut ovat aiemmin totuttua selvästi suurempia.

Sijoitussalkun tuottojen vaihteluiden ei pitäisi merkittävästi vaikuttaa vuotuisen rahanjakoon. Tätä varten säätiössä on viime vuosina kehitetty menettelytapoja, joilla tähän tavoitteeseen voidaan päästä ja samalla pitää huolta siitä, että salkun reaalin arvo pysyy ennallaan tai mieluiten kasvaa sen verran, että apurahojen koko voisi nousta yleisen ansiotason mukana.

Juuret kiinteistöissä

Kaksikymmentä vuotta sitten valtiotieteen tohtori, Helsingin yliopiston dosentti Antti Kuusterä (1945–2022) kirjoitti Yrjö Jahnssonin säätiön 50-vuotishistorian. Kirjan nimi oli *Kivitalot tieteen tukena. Yrjö Jahnssonin säätiö 1954–2004*. Nimi oli monessakin mielessä hyvin osuva.

Yrjö ja Hilma olivat luoneet varallisuutensa 1920-luvun alussa hankkimalla kivitaloja Helsingin keskustasta. Ensimmäinen kauppa toteutui jo vuonna 1918.¹⁰⁴ Parin seuraavan vuoden aikana pariskunta hankki neljä taloa lisää. 1930-luvun alkuun mennessä Jahnssonien hallinnassa olevien kiinteistöjen lukumäärä oli noussut yhteentoista.¹⁰⁵

Pariskunnan liikeideana oli ostaa suhteellisen vaatimattomia kiinteistöjä, joissa oli paljon pieniä asuinhuoneistoja. Tämä oli senaikaista hajautusta. Kun vuokralaisia oli paljon, todennäköisyys sille, että suuri määrä heistä muuttaisi pois samanaikaisesti, oli hyvin pieni. Toisaalta suuri vuokralaisten määrä – vuonna 1932 asuntoja oli kaikkiaan 550 – teki vuokrankannon ja kiinteistöjen hoidon työlääksi, jopa tuskastuttavaksi. Tästä kertoo elävästi Yrjö ja Hilma Jahnssonin kaksoiselämäkerran kirjoittaja Seppo Zetterberg.¹⁰⁶

Jahnssonien ostamat kiinteistöt olivat 1920-luvun alussa raskaasti velkaantuneita. Tämä alensi kauppahintaa. Hinnat olivat alhaisia myös siitä syystä, että tuolloin varsin yleisesti odotettiin, että markka tullaan palauttamaan kultakantaan vanhalla, vuoden 1914 alussa vallinneella kultapariteetilla. Monissa rahoitusomaisuutta paljon omistaneissa vaikutusvaltaisissa piireissä tätä jopa vaadittiin. He kokivat, että heidän omaisuutensa oli korkean inflaation kautta valtion toimesta ryöstetty.

Useiden inflaatiovuosien jälkeen kultakantaan palaaminen entisellä pariteetilla olisi merkinnyt huomattavaa deflaatiota eli kaikkien hintojen merkittävää aleminemista. Siksi juuri kukaan ei rojhennut ostaa kiinteistöjä eikä kukaan uskaltanut aloittaa kerrostalojen rakentamista, vaikka asuntopula Helsingissä oli huutava.

Tilanne vakautui vasta vuoden 1924 aikana, kun hallitus ja Suomen Pankin pääjohtaja Risto Ryti olivat linjanneet, että markka palaa kultakantaan deval-

voituneella pariteetilla eli suurin piirtein sillä tasolla, mihin markan arvo oli jo vakiintunut. Tämä linjaus poisti suurin piirtein yhdessä yössä deflaatio-odotukset.

Tämän seurauksena kiinteistöjen hinnat ja vuokrat ampaisivat 1920-luvun puolivälissä nousuun. Uimalla vastavirtaan Yrjö Jahnsson oli, Kuusterän sanoin, ”osunut kultasuoneen”.¹⁰⁷

Deflaatio-odotusten häviäminen sai aikaan 1920-luvun lopun rakennusboomin, mistä muistutuksena ovat noina vuosina rakennetut Etu-Töölön klassiset kerrostalot. Helsingissä rakennusmarkkinat ylikuumenivat, minkä seurauksena rakennustuotanto romahti vuonna 1929. Tästä syystä Suomi ajautui taantumaan vuotta jo ennen kuin kansainvälinen lama iski koko maailmantalouteen.

Kuusterän mukaan Jahnssonien omistamien asuinkiinteistöjen tuotto sijoitetulle pääomalle olisi 1920- ja 1930-luvuilla ollut reilusti yli kymmenen prosenttia.¹⁰⁸ Tässä hän viittasi Mikko Tammisen tutkimukseen uusien asuntokiinteistöjen tuotoista Helsingissä. Näin suuriin tuottoihin tuskin kuitenkaan päästiin, sillä pariskunnan omistamat asuinkiinteistöt olivat vanhoja ja velkaisia, mistä syystä suuri osa vuokratuotoista meni velkojen korkoihin ja korjauskustannuksiin. Yrjö Jansson itse näki taloudellisen tilanteensa varsin vaikeaksi ja valitti asiasta myös puolisolleen vuoden 1932 lähettämässä kirjeessään.¹⁰⁹

Testamentti velvoitti kiinteistöjen omistukseen

Pariskunnalla ei ollut jälkeläisiä eikä lähisukulaisia. Niinpä ajatus omaisuuden säätiöimisestä oli noussut esille jo varhain. Vuonna 1925 Hilma ja Yrjö Jahnsson allekirjoittivat keskinäisen testamentin siltä varalta, että jompikumpi puolisoista kuolisi. Testamentin mukaan säätiön omaisuutta oli ”hoidettava liikeperiaatteiden mukaisesti” eli säätiön oli toimittava kannattavasti ja omaisuus oli pidettävä etupäässä kaupunkikiinteistöissä.¹¹⁰

Yrjö Jahnsson kuoli vuonna 1936. Hilma-leski jäi yksin hoitamaan merkittävää kiinteistöomaisuutta ja siihen liittyvää vuokralaishallintaa sekä johtamaan Helsingin suomalaisen yksityislyseon toimintaa. Pian Yrjön kuoleman jälkeen Hilma laati uuden testamentin. Siinä säätiön tarkoitusta oli muutettu, mutta sääti-

ön hoidossa oli edelleen noudatettava sanoja periaatteita kuin oli noudatettu Yrjön eläessä. Se merkitsi liikeperiaatteiden noudattamista ja omaisuuden pitämistä helsinkiläisissä kiinteistöissä.¹¹¹

Vuonna 1944 Hilma Jahnsson laati uuden testamentin, missä hän määräsi kaiken omaisuutensa Professori Yrjö Jahnssonin säätiölle; Hilman oma nimi oli pudotettu säätiön nimestä pois. Edelleen testamentissa määrättiin, että omaisuus on sijoitettava pääasiassa kiinteistöihin.¹¹²

Keskittyminen kiinteistöihin merkitsi toisen maailmansodanjälkeisissä inflaatio-olosuhteissa sitä, että säätiön omaisuuden reaaliarvo säilyi, samalla kun kiinteistöjä rasittavien velkojen reaaliarvo laski merkittävästi.

Säätiön perustaminen sai kuitenkin odottaa vielä kymmenisen vuotta. Valmistusta tuli vasta vuonna 1954. Oikeusministeriö vahvisti Yrjö Jahnssonin säätiön säännöt joulukuun 16. päivänä 1954.

Hilma Jahnssonin omistuksessa 1950-luvun alussa oli kahdeksan asuintalokiinteistöä, kaikki hyvillä paikoilla Helsingin keskustassa. Säätiötä perustettaessa hän lahjoitti säätiölle neljä asuintalokiinteistöä ja vuosina 1956 ja 1957 vielä kaksi kiinteistöä lisää. Loput Hilma möi, mutta lahjoitti kauppasummasta suurimman osan käteisenä säätiölle.¹¹³

Sääntöjen mukaan säätiön tehtävänä oli ”suomalaisen kansantaloustieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen edistäminen sekä suomenkielisten oppi- ja tutkimuslaitosten ylläpitäminen tai tukeminen.” Säätiön taloudenhoidosta säännöissä todettiin, että varat on ”sijoitettava tuloa tuottavasti ja mahdollisimman vakavaraisesti.” Toisaalta säännöt määrittelivät myös sen, että ”säätiön pääomaa ei säätiön perustajan eläessä voida ilman hänen suostumustaan sijoittaa toisin kuin ne säätiölle luovutettaessa on sijoitettu.”¹¹⁴ Näin omistukset oli pitkäksi aikaa sinetöity asuinkiinteistöjen omistukseen.

Yrjö ja Hilma Jahnsson olivat jo 1920-luvun alkupuolella perustaneet Helsingin Talotoimisto Oy -nimisen yhtiön, jonka tehtävänä oli pariskunnan omistamien kiinteistöjen hallinnointi ja hoitaminen. Säätiötä perustettaessa kiinteistöjen hoito siirtyi säätiölle ja Helsingin Talotoimisto Oy:n henkilökunta siirtyi kokonaisuudessaan säätiön palkkalistoille. Myös asuinkiinteistöjen talonmiehet olivat säätiön palkollisia.

Kivitalot saavat seurakseen koulukiinteistön

Samoihin aikoihin, kun Hilma Jahnsson oli perustamassa säätiötä, hän aloitti oman koulurakennuksen rakennuttamisen Helsingin suomalaisen yksityislyseon käyttöön. Sopiva tontti löytyi Nordenskiöldinkatu 1:sta.

Koulutoimintaa ylläpiti ja koulurakennuksen omisti Helsingin Yksityislyseon Kannatusosakeyhtiö, jonka 200 osakkeesta Hilma Jahnsson omisti 198. Helmikuussa 1964 Hilma lahjoitti vastikkeettomana Yrjö Jahnssonin säätiölle omistamansa Helsingin Yksityislyseon Kannatusosakeyhtiön osakkeet.¹¹⁵ Näin koulukiinteistö siirtyi osaksi Yrjö Jahnssonin kiinteistösijoitussalkkua.

Asuinkiinteistöistä liikekiinteistöihin

Kun vuokrasuhteet olivat pitkiä ja vuokrat oli sidottu elinkustannusindeksiin, vuokratuotot nousivat 1960-luvulla hitaasti verrattuna uusissa vuokrasuhteissa sovellettuihin vuokriin. Viimeisen pisteen vuokra-asuntosijoittamiselle laittoi pääministeri Mauno Koiviston hallitus vuonna 1968 säätämällä varsin kattavasta vuokrasäätelystä vuosiksi 1968–1970. Karkean arvion mukaan sijoitetun pääoman tuotto oli vain parin prosentin luokkaa, kun se liikekiinteistöissä oli kymmenen prosentin luokkaa.

Elokuussa 1972 Hilma Jahnsson allekirjoitti suostumuksen, jonka mukaan säätiön asuinkiinteistöihin sijoitettua omaisuutta voidaan siirtää teollisuus- ja toimistokiinteistöihin.¹¹⁶ Säätiö myi 1970-luvun alkuvuosina kuudesta asuintalostaan viisi. Jäljelle jäi vain Ludviginkatu 3–5, jolle haettiin lupaa muuttaa asuinhuoneistot liikehuoneistoiksi.¹¹⁷

Asuntokiinteistöjen alhaisen tuoton vuoksi säätiön sijoitusstrategia oli alkanut siirtyä liikekiinteistöjen suuntaan jo 1960-luvulla. Se näkyi siinä, että uusien asuinkiinteistöjen hankkimista ei edes harkittu. Kun sijoitettavaa rahaa alkoi kertyä, säätiö päätti vuonna 1964 hankkia suurehkon kiinteistön Vallilan Pääjärvenkadulta. Päätöstä helpotti se, että tontin rakennusoikeudesta oli käytetty vain puolet ja että jo ennen ostopäätöstä oli säätiön ja Yleisradio Oy:n välillä päästy yhteisymmärrykseen siitä, että Yleisradio vuokraa tilat viiden vuoden vuokrasopimuksella.

Antti Kuusterä tulkitsee ratkaisun kuvastavan sitä, että säätiölle oli hahmottumassa strategia, ”jonka elementteinä olivat valtio tai sen omistama yhteisö vuokralaisena ja pitkäaikainen vuokrasopimus.”¹¹⁸

Tämä strategia, jota ei koskaan kirjoitettu paperille, vietiin niin pitkälle, että 1970-luvun puolivälissä säätiön omistus koostui lähes kokonaan kolmesta suuresta kiinteistöstä. Näistä kaksi, Elimäenkatu 9 ja Elimäenkatu 15, sijaitsivat Vallilassa. Niissä pääasiallisina vuokralaisina olivat Posti- ja lennätinlaitos sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kolmas kiinteistö, Ludviginkatu 3–5, sijaitsi Helsingin keskustassa. Siinä suurin vuokralainen oli ajoneuvorekisteriä ja autokatsastustoimintaa hoitava Suomen valtion virasto Autorekisterikeskus.

Elimäenkatu 9 oli ollut Helsingin Kutomo ja Kravatti Oy:n omistama, vuonna 1929 valmistunut teollisuustila. Vuonna 1967 kiinteistöä tarjottiin Yrjö Jahnssonin säätiölle. Tarjous vaikutti kiinnostavalta. Siinä oli valmiit vuokralaiset, käyttämättömiä rakennusoikeutta, se tarjosi arviolta 11 prosentin tuoton sijoitetulle pääomalle.

Suunnitelmat rakennusoikeuden käyttämisestä aloitettiin vuonna 1970.¹¹⁹ Alue oli muuttumassa teollisuusalueesta toimistoalueeksi, mistä syystä säätiö ryhtyi suunnittelemaan lisärakennusta toimistotilaksi. Samalla ryhdyttiin suunnittelemaan myös entisen teollisuustilan muuntamista toimistoiksi.

Elimäenkatu 9:n vieressä oli rakennusyhtiö Polarin omistama rakentamaton tontti. Säätiö kiinnostui tämänkin kiinteistön, Elimäenkatu 15:n hankkimisesta siten, että Polar rakentaisi säätiölle molemmat kiinteistöt ”avaimet käteen” -periaatteella.

Kysymyksessä oli varsin rohkea aloite: yhteensä yli 22 000 neliömetriä uutta toimistotilaa, kustannusarvio noin 20 miljoonaa markkaa (yli 30 miljoonaa euroa vuoden 2023 rahassa). Ajankohta oli kuitenkin vaikea. Elettiin ensimmäisen öljykriisin aikaa, ja vuotuinen inflaatio huiteli 15–20 prosentin tasolla, rakennuskustannusten nousu oli sitäkin nopeampaa. Kustannukset nousivat paljon arvioitua korkeimmiksi. Kiistaa kustannusten nousun maksajasta käytiin säätiön ja rakennusyhtiön kanssa välimiesoikeutta myöten.¹²⁰ Päijänteentien kiinteistö Vallilassa oli jo tässä vaiheessa myyty.

Ludviginkatu 3–5 ja Elimäenkatu 9 oli kirjattu säätiön taseeseen sijoitusomaisuutena, tontit, rakennukset ja koneet eriteltyinä. Sen sijaan Elimäenkatu 15:sta

muodostettiin alun perin vuonna 1972 Kiinteistöyhtiö Elimäenkatu 15, joka muista kiinteistöistä poiketen kirjattiin säätiön taseeseen osakesijoituksina. Tässä yhtiössä säätiö oli ainoa omistaja.

Viimeksi mainittuun suhteeseen oli tehty vuonna 1981 merkittävä muutos. Kiinteistöosakeyhtiö Elimäenkatu 15 -niminen osakeyhtiö Helsingin kaupungista lahjoitti omistamansa tontin rakennuksineen Yrjö Jahnsson -nimiselle säätiölle Helsingin kaupungista.¹²¹ Lahjakirja oli päivätty 31.12.1981. Samaan aikaan kyseinen kiinteistöosakeyhtiö lahjoitti omistamansa Pommisuoja Oy:n osakkeet sekä Helsingin Puhelin -osuustodistuksen Yrjö Jahnssonin säätiölle.

Näin säätiön kolmas suuri kiinteistöomistus asettui samaan asemaan kuin Ludviginkatu 3–5 ja Elimäenkatu 9. Kiinteistö Oy Elimäenkatu 15 jatkoi olemassaoloaan pöytälaatikkoyhtiönä. Sen nimi muutettiin Oy YJS Ab:ksi vuonna 2011, kun kiinteistö oli myyty. Myöhemmin kiinteistön ostaneelle Reco 3 Oy:lle annettiin suostumus rekisteröidä toiminimi Kiinteistö Oy Elimäenkatu 15 käyttöönsä.¹²²

Koulukiinteistö Espooseen

Samaan aikaan säätiöllä oli toinenkin kiinteistöihin liittyvä huolenaihe. Säätiö omisti Nordenskiöldinkadulla kiinteistön, jossa toimi säätiön ylläpitämä Helsingin yksityislyseo ja sen iltakoulu. Peruskoulu oli tulossa Uudellemaalle vieden tilaa yksityisiltä oppikouluilta. Helsingin kaupunki ei myöskään tarvinnut kaikkia olemassa olevia koulutiloja. Toisaalta nopeasti kasvavalla Espoon kauppialalla oli pulaa sekä koulutiloista että rahasta.

Lopulta Nordenskiöldinkadun koulukiinteistöstä päästiin eroon syyskuussa 1975 myymällä se Suomen Lääkäriliitolle. Kauppa oli kuitenkin ehdollinen sille, että kiinteistö voidaan muuttaa toimistoiksi. Kun Helsingin kaupunki ei antanut tähän lupaa, kiinteistö myytiin lopulta Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitolle, joka perusti siihen tiede- ja kulttuurikeskuksen.¹²³ Samaan aikaan säätiö oli rakennuttamassa uutta koulukiinteistöä Etelä-Espooseen.

Neuvottelut säätiön ja vuonna 1972 kaupungiksi muuttuneen Espoon kanssa Helsingin yksityislyseon toiminnan siirtämisestä Espooseen olivat alkaneet

jo vuonna 1971. Ajatuksena oli koulun toiminnan jatkaminen yksityisenä keilukouluna. Koska tämä ajatus ei lähtenyt lentoon, säätiö ja Espoon kaupunki sopivat, että säätiö rahoittaa uuden koulun rakennuttamisen nopeasti kasvavalle Kivenlahden ja Soukan alueelle, jonne Helsingin yksityislyseon koulutoiminta siirrettäisiin.

Ongelmaksi tämänkin kiinteistöhankkeen kohdalla tuli kustannusten hallitsematon nousu öljykriisin seurauksena. Kun alimmat kustannusarviot vuonna 1973 olivat olleet 12 miljoonan markan (16 miljoonaa euroa vuoden 2023 rahassa) luokkaa, lopulliset kustannukset koulun valmistuessa vuonna 1975 olivat 20 miljoonaa markkaa (noin 20 miljoonaa euroa vuoden 2023 rahassa).¹²⁴ Marraskuussa 1978 Espoon kaupunki maksoi takaisin loppuosan säätiön kaupungille myöntämästä lainasta.¹²⁵

Kunnantalo Tuusulaan

Vaikka säätiön varainhoitokunnassa oli jo vuoden 1976 alussa keskusteltu säätiön sijoitusten yksipuolisuudesta ja pohdittu mahdollisuuksia siirtää varoja myös pörssiosakkeisiin, mitään liikettä tähän suuntaan ei tehty. Päinvastoin säätiö ryhtyi vuonna 1978 vielä yhteen uuteen kiinteistön rakennuttamishankkeeseen.

Säätiön johto oli aloittanut keskustelut Tuusulan kunnan johdon kanssa virastotalon rakennuttamisesta säätiön kustannuksella Tuusulan kunnan käyttöön. Sopimus kunnan kanssa allekirjoitettiin joulukuussa 1978.¹²⁶ Sopimukseen sisältyi molemminpuolinen kahdentoista kuukauden irtisanomisehto ja lunastuspykälä, joka oikeutti vuokralaisen lunastamaan rakennuksen tontinvuokrasopimuksineen kymmenen vuoden kuluttua sopimuksen tekemisestä.

Pinta-alaltaan 5 200 neliömetrin suuruinen kiinteistö valmistui vuonna 1981. Lopulliset rakennuskustannukset olivat 13,7 miljoonaa markkaa (7,3 miljoonaa euroa vuoden 2023 rahassa).¹²⁷ Kysymyksessä lienee ensimmäinen elinkaarimaliin (*public-private-partnership*) perustuva rakennushanke Suomessa.

Kunnantalo myytiin Tuusulan kunnalle vuonna 1985 19,7 miljoonan markan myyntihinnasta (7,8 miljoonaa euroa vuoden 2023 rahassa).¹²⁸

Kiinteistöt säätiön DNA:ssa

Yllä esitetyt esimerkit osoittavat, että Yrjö ja Hilma Jahnssonin varallisuus oli luotu kiinteistöjä omistamalla. Runsaan kolmen vuosikymmenen kuluttua näin luotu varallisuus siirtyi Hilma Jahnssonin laatiman testamentin kautta Yrjö Jahnssonin säätiön suoraan omistamaksi varallisuudeksi. 2000-luvun alkuvuosille saakka säätiön säädekirjassa määritellyn tarkoituksen toteuttamiseksi jakamat

Kuva 2. Ludviginkatu 3–5.

Rakennettu 1890–1891. Ensimmäisen osan suunnittelija Selim A. Lindqvist. Jahnssonien pariskunnan omistukseen 1920-luvun alussa, testamentattu Yrjö Jahnssonin säätiölle 1954, säätiön omistuksessa 1954–2007. Kuva: Antti Suvanto.

apurahat tulivat taloustieteelliseen ja lääketieteelliseen tutkimukseen lähes kokonaan kiinteistöomaisuudesta kertyneistä vuokratuotoista.

Kun historia on tämä, ei ole yllättävää, että vuosikymmenten kuluessa kiinteistöjen omistus alkoi dominoida säätiön hallituksen ja muiden sidosryhmien ajattelutapaa. Kiinteistöistä oli tullut osa säätiön DNA:ta.

Samasta syystä ei ole yllättävää, että kiinteistösijoituksista irtautuminen oli säätiölle henkisesti vaikeaa. L. A. Puntilan (1907–1988) ja Jaakko Hongon (1922–2006) toimiessa säätiön hallituksen puheenjohtajina 1970-luvulta 1990-luvun loppuun kiinteistöistä luopumisesta oli sopimatonta puhuakin.

Kuva 3. Elimäenkatu 9.

Alunperin arkkitehti Aarne Sarvelan suunnittelema, vuonna 1926 valmistunut rakennus nykyasussaan. Yrjö Jahnssonin säätiön omistuksessa 1974–2007. Kuva: Antti Suvanto

Kuva 4. Elimäenkatu 15.

Yrjö Jahnssoonin säätiön rakennuttama, vuonna 1974 valmistunut rakennus nykyasussaan. Säätiön omistuksessa 1974–2011. Kuva: Antti Suvanto

Asiasta alettiin varovasti puhua vasta 2000-luvun alussa Timo Laatusen tultua hallituksen puheenjohtajaksi. Silloin nähtiin, että kiinteistöistä luopuminen ei ollut myöskään käytännössä mikään helppo ja nopea toimenpide. Kiinteistöthän ovat määritelmällisesti epälikvidejä sijoituskohteita. Yksittäisten kohteiden arvomääritys on hankalaa ja siihen liittyy hyvin suurta epävarmuutta. Tästä kerrotaan seuraavassa jaksossa.

Irti juurilta

”CapMan Real Estate II -rahasto on ostanut Vallilassa Elimäenkatu 15:ssä sijaitsevan toimistotalon ja siihen liittyvän osuuden Vallila Rock -pysäköintihallista Yrjö Jahnssonin säätiöltä.” Näin kerrottiin pääomasijoittaja CapManin tiedotteessa 19. päivänä toukokuuta vuonna 2011.¹²⁹

Tämän säätiön itsensä rakennuttaman, vuonna 1974 valmistuneen kahdeksankerroksisen toimistotalon pinta-ala ilman varasto- ja autopaikoitustiloja oli yhteensä noin 13 500 neliometriä. Kysymyksessä oli viimeinen niistä kolmesta kivialosta, jotka muodostivat säätiön varallisuuden vielä vuosituhaten vaihteissa. Näitä omistuksia oli 1970-luvulta lähtien pidetty säätiön jalokivinä.

Kaksi muuta jalokiveä, Elimäenkatu 9 ja Ludviginkatu 3–5, oli myyty, niin ikään CapManille, neljä vuotta aikaisemmin elokuussa 2007.

Muodollisesti ostajana oli CapMan Real Estate I -rahasto.¹³⁰ Vuonna 1891 valmistuneen viisikerroksisen uusrenessanssitalo Ludviginkatu 3–5:n pinta-ala oli noin 4 000 neliometriä. Vuonna 1926 valmistuneen Elimäenkatu 9:n ja sen vuonna 1974 valmistuneen lisäosan pinta-ala oli yhteensä 12 900 neliometriä.¹³¹

Taulukossa 3 on esitetty säätiön kiinteistöjalokivien pinta-alat, hankinta- ja myyntivuodet sekä kirjanpitoarvot ja karkeat arviot kiinteistöjen käyvästä arvosta vuoden 2005 lopussa. Yhteenlaskettu pinta-ala on runsaat 30 000 neliometriä,

Taulukko 3. Säätiön kiinteistöjalokivet

Kiinteistö	m ²	Hankittu	Myyty	Kpa 1000 €	Ka 1000 €
Ludviginkatu 3–5	4 000	1954	2007	540	5 500
Elimäenkatu 9	12 900	1967 ja 1974	2007	3 600	9 500
Elimäenkatu 15	13 500	1972–1974	2011	3 700	13 500
Yhteensä	30 400			7 840	28 500
Kpa = kirjanpitoarvo ja Ka = suuntaa antava käypä arvo 31.12.2005.					

missä luvussa eivät ole mukana kaikki kellari- ja autopaikoitusneliöt. Luvuissa on mukana säätiön oma toimisto, vajaa 400 neliömetriä Ludviginkatu 3–5:ssa.

Erot arvioitujen käypien arvojen ja kirjanpitoarvojen välillä olivat huomattavan suuria. Kiinteistöjä myydessä säätiö voi realisoida tulokseen varsin tuntuvat myyntivoitot.

Kiinteistöt säätiön suorassa omistuksessa

Kaikki kolme kiinteistöä olivat säätiön suorassa omistuksessa ilman kiinteistö-osakeyhtiökytkentää. Kiinteistöt oli kirjattu säätiön taseeseen. Kullekin kiinteistölle tehtiin oma tilinpäätös.

Yleishyödyllisen säätiön tulot ovat tuloverolain mukaan verovapaita, kun kysymys ei ole elinkeinotulosta. Säätiö joutui kuitenkin maksamaan kunnalle tuloveroa kiinteistötulosta, käytännössä vuokratulosta silloin, kun vuokralainen ei itse ollut yleishyödyllinen yhteisö. Verokanta saattoi vaihdella vuosittain, mutta tyypillisesti se oli kuuden prosentin paikkeilla.¹³²

Kiinteistöjen hoitokulut, mukaan lukien säätiön hoitama isännöinti ja kiinteistönhuolto, kirjattiin tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan kuluiksi. Kullekin kiinteistölle kirjattiin poisto, joka oli neljä prosenttia kirjanpitoarvosta. Pitkävaikutteiset peruskorjaukset lisättiin kiinteistöjen kirjanpitoarvoon.

Toimistohuoneistojen vuokranantajalta odotetaan, että tällä on tarjolla riittävä määrä autopaikkoja vuokralaisyritysten työntekijöiden käyttöön. Tämän vuoksi säätiö oli laajentanut kiinteistöomistuksia myös pysäköintilaitosten osakkeisiin. Yksi näistä oli Elimäenkatu 9:n ja Elimäenkatu 15:n välissä oleva Rock Vallilan maanalainen pysäköintihalli, aiemmin Pommisuoja Oy. Toinen oli Ludviginkadun kiinteistön lähellä ja osin sen alapuolella sijaitseva Erottajan Pysäköintilaitos Oy. Myös näistä sijoituksista säätiö keräsi tuottoja. Sijoitus pysäköintilaitokseen sai alkunsa siitä, että pysäköintiyhtiölle annettiin lupa rakentaa säätiön omistaman Ludviginkadun tontin alle pysäköintitilaa sillä ehdolla, että säätiö saa käyttöönsä muutamia pysäköintipaikkoja.

Säätiömuodossa toimivan sijoittajan ympäristö oli kovaa vauhtia muuttumassa. Osana Suomen integraatioprosessia kohti Euroopan unionia Suomessa otettiin

käyttöön arvonlisävero, joka korvasi entisen liikevaihtoveron. Uusi arvonlisäverolaki tuli voimaan vuoden 1994 puolivälissä. Jo sitä ennen säätiö oli hakeutunut vapaaehtoisesti arvonlisäverovelvolliseksi.

Hakeutuminen arvonlisäverovelvolliseksi oli säätiölle taloudellisesti järkevää sen vuoksi, että näin säätiö saattoi tehdä arvonlisäverovähennyksen suorittamistaan perusparannusinvestoinneista.¹³³ Tästä kuitenkin koitui rajoitus kiinteistöjen myynnille, koska periaatteessa säätiö joutuisi palauttamaan tekemiään arvonlisäverovähennyksiä, mikäli myynti tapahtuu ennen kuin viisi vuotta on kulunut peruskorjaustoimenpiteen suorittamisesta.¹³⁴ Arvonlisäveron vähennysoikeus koski myös kiinteistöjen hoitokuluihin sisältyvää arvonlisäveroa. Tätä veroa palautusvelvollisuus ei kuitenkaan koskenut.

Tämä asia nousi esiin, kun säätiö vuonna 2007 oli harkitsemassa Elimäenkatu 9 ja Ludviginkatu 3–5 kiinteistöjen myyntiä CapManille. Niinpä säätiön varainhoitokunta päätti pyytää verottajan ohjausta arvonlisäveroasiassa.¹³⁵ Uudenmaan yritysverotoimiston 1.8.2007 päivätyssä vastauksessa kiinteistöjen myynti kokonaisuudessaan toiselle arvonlisäverovelvolliselle voidaan tulkita liiketoiminnan luovutukseksi, jolloin kaikki vuokrasopimukset, vakuudet ja verovastuut siirtyvät ostajalle. Näin säätiölle ei tullut velvoitetta palauttaa vähennettyä arvonlisäveroa.¹³⁶

Sonera-riskin realisoitumien vauhditti kiinteistöistä irtautumista

Tammikuussa 2000 säätiön varainhoitokunnassa käytiin ensimmäinen vakava keskustelu sijoitusten hajauttamisesta.¹³⁷ Säätiön hallituksen ja samalla varainhoitokunnan pitkäaikainen puheenjohtaja Jaakko Honko oli väistynyt ja puheenjohtajuus oli siirtynyt Timo Laatuselle.

Säätiön varallisuuden nähtiin olevan liiaksi keskittynyt kiinteistöihin. Riskiksi nähtiin yhden vuokralaisen dominoivuus. Posti- ja lennätinlaitoksesta parin välivaiheen kautta pörssi-yhtiöksi muuttunut Sonera oli lähes yksinomaaisena vuokralaisena sekä Elimäenkatu 9:ssä että Elimäenkatu 15:ssä. Sonera oli levittäytynyt myös useisiin muihin naapurikiinteistöihin Vallilassa. Vallilaa oli alettu kutsua Sonera Cityksi.

Varainhoitokunta kiinnitti huomiota myös siihen, että kiinteistöjen suora omistus vaati henkilökuntaa. Johtopäätös kuitenkin vielä tuossa vaiheessa oli se, että kiinteistöt pysyvät paremmassa kunnossa oman henkilökunnan hoidossa kuin ulkoistettuna. Hallitukseen keskustelua ei vielä tuossa vaiheessa viety.

Toinen vakava keskustelu kiinteistöistä irtautumisesta säätiön hallituksessa käytiin vasta viisi vuotta myöhemmin, tammikuussa 2005.¹³⁸ Siihen mennessä Sonera oli ajautunut talousongelmiin ja yhdistynyt vuonna 2002 ruotsalaiseen puhelinjätti Teliaan. Säätiön vuokralaisena oli nyt TeliaSonera Finland Oy.

Keskeinen syy Soneran talousvaikeuksiin oli se, että yhtiö oli tullut ostaneeksi suurilla summilla kolmannen sukupolven matkapuhelinteknologian toimilupia Saksasta. Näistä niin sanotuista UMTS-kaupoista se joutui tekemään yhteensä neljän miljardin euron alaskirjaukset. Soneran Saksan seikkailua onkin sittemmin kuvattu yhdeksi Suomen suurimmista bisnesmokista.¹³⁹

Vuoden 2005 alkuun mennessä säätiön Sonera-riski oli alkanut pikkuhiljaa realisoitua, mikä näkyi Elimäenkatu 9:n vuokrausasteen alenemisena: se oli vuosikymmenen alkuvuosina alentunut sadasta viiteenkymmeneen prosenttiin.¹⁴⁰ Soneralta vapautuneisiin toimitiloihin oli noissa oloissa vaikea löytää uusia vuokralaisia.

Tämä kuvastaa sitä, että säätiön 1970-luvulla omaksuma kirjoittamaton strategia keskittymisestä valtio-omisteisiin vuokralaisiin ja pitkäaikaisiin vuokrasopimuksiin oli tullut tiensä päähän. Uutta strategiaa ei ollut mietitty.

Kiinteistöjen myynti alkoi kiinnostaa

Kiinteistöjen myyminen ei vielä 2000-luvun alkuvuosina noussut vakavasti otettavaksi vaihtoehdoksi. Ajatus oli hajauttaa sijoitussalkkua pikkuhiljaa sijoittamalla kiinteistöjen tuotot enenevässä määrin arvopapereihin.

Vuoden 2005 alussa, kun hallitus Sonera-riskin havahduttamana ryhtyi pohtimaan sijoitusten hajauttamista, pidettiin mahdollisena Elimäenkatu 15:n myyntiä. Sen sijaan Elimäenkatu 9:n myyntiä ei pidetty todennäköisenä, ainakaan ennen kuin sen vuokrausaste olisi saatu nostetuksi vähintään 90 prosenttiin.

TeliaSonera Finland Oy:n pitkäaikainen vuokrasopimus Elimäenkatu 15:ssa oli päättymässä vuoden 2007 lopussa, eikä yhtiö ollut halukas neuvottelemaan uudesta monivuotisesta sopimuksesta. Siksi säätiö alkoi haeskella kiinteistölle potentiaalisia ostajia ja teetti ulkopuolisilla kiinteistökonsulteilla arviot kaikkien kolmen kiinteistön käyvästä arvosta.

Ensimmäiset myynnit toteutuivat nopeasti

Asiat etenivät toisessa järjestyksessä ja paljon nopeammalla aikataululla kuin säätiön hallitus oli koskaan ajatellut. Pääomasijoittajana vuodesta 1989 toiminut, vuonna 2001 Helsingin pörssiin listautunut CapMan, laajensi kesällä 2005 toimintaansa kiinteistöpääomasijoitusrahastoihin. Se perusti CapMan Real Estate I -rahaston.

Keväällä 2006 Yrjö Jahnssonin säätiö ja CapManin rahasto aloittivat neuvottelut Elimäenkatu 9 -kiinteistön myymisestä rahastolle. Neuvottelut pitkittyivät, sillä säätiö halusi katsoa myös muita vaihtoehtoja ja selvittää, olisiko Ludviginkadun kiinteistö muunnettavissa asunnoiksi.¹⁴¹ Vaihtoehtojen hakemisessa päällimmäisenä ajatuksena oli edelleen löytää myytävien kiinteistökohteiden sijalle uusia kiinteistösijoituskohteita. Lopulta päädyttiin ratkaisuun, jonka tuloksena säätiön hallitus päätti helmikuussa 2007 myydä sekä Elimäenkatu 9:n että Ludviginkatu 3–5:n kiinteistöt CapManin rahastolle. Kauppaan sisältyivät myös säätiön osakeomistukset Erottajan pysäköintilaitoksessa.¹⁴² Kauppakirjat allekirjoitettiin saman vuoden elokuussa.¹⁴³

Kirjanpitoarvojen alhaisuuden vuoksi säätiö saattoi kirjata vuoden 2007 tilinpäätökseen muhkean 14 miljoonan euron suuruisen myyntivoiton.¹⁴⁴

Viimeinenkin jalokivi myyntiin

Samoihin aikoihin, jolloin säätiö vuonna 2007 oli tehnyt historiansa suurimman kiinteistökaupan, se oli ehdottanut CapManille myös Elimäenkatu 15 kiinteistön ostamista. Sonera-riskin vuoksi CapMan ei vielä tässä vaiheessa ollut kiinnostunut sen hankkimisesta. Siten Sonera-riski jäi vielä useiden vuosien ajaksi pelkäämään säätiön päänvaivaksi.

Säätiö oli tutkinut erilaisia vaihtoehtoja Elimäenkatu 15:n varalle, jos TeliaSonera Finland Oy päättää luopua tiloista. Yksi vaihtoehto oli perustaa kiinteistölle yhteisomistussuhde mahdollisesti muiden säätiöiden kanssa. Toinen vaihtoehto oli luovuttaa säätiön kiinteistöomistus apporttina säätiön perustamalle kiinteistö-osakeyhtiölle, jolloin sen osakkeita voitaisiin myydä ulkopuolisille.¹⁴⁵ Apportti tarkoittaa sijoittamista yhtiöön muuna kuin rahana, esimerkkinä kiinteistön luovuttaminen osakkeiden vastineeksi.¹⁴⁶

Yhtiöllä olisi ollut valmis nimikin: Kiinteistö Oy Elimäenkatu 15, joka oli säätiön omistama pöytälaatikkoyhtiö, jolla ei vuoden 1981 jälkeen ollut mitään toimintaa.¹⁴⁷

TeliaSonera päätti jatkaa Elimäenkatu 15:n vuokrasopimusta vielä yhdellä vuodella vuoden 2008 loppuun saakka, jolloin säätiö käynnisti kiinteistössä vielä joitakin peruskorjauksia.¹⁴⁸ Seuraavana vuonna TeliaSonera ilmoitti luopuvansa kiinteistön kahdeksannesta kerroksesta, mutta jatkavansa talon muissa tiloissa vuokralaisena ainakin vuoden 2010 loppuun saakka.¹⁴⁹ Alkuvuonna 2010 käy selväksi, että TeliaSonera tulee sanomaan vuokrasopimuksensa irti kesäkuussa, minkä seurauksena vuokratulot loppuvat kuuden kuukauden irtisanomisajan jälkeen vuoden lopussa.

Kun TeliaSoneran lähtö alkoi näyttää varmalta, säätiö alkoi varautua vuokratulojen merkittävään hupenemiseen. Tämän seurauksena vuonna 2010 myönnettäviin apurahoihin päätettiin käyttää vain 1,35 miljoonaa euroa, mikä oli noin kolmanneksen aikaisempien vuosien keskiarvoa pienempi. Samalla kertaa hallitus ilmoitti varautuvansa siihen, että ”tilanne säilyy samanlaisena jonkin aikaa.”¹⁵⁰

Tarkasteltuaan eri vaihtoehtoja ja konsultoituaan useampiakin asiantuntijoita säätiön hallitus oli päätenyt solmimaan esisopimuksen CapManin kanssa koko kiinteistön myymisestä. Esisopimus kuitenkin raukesi helmikuun 2011 lopussa. Huhtikuussa tilanne alkoi kirkastua. Säätiö sai tarjouksia ja alustavia kiinnostuksen ilmaisuja useiltakin tahoilta, joista yksi oli tälläkin kertaa CapManin rahasto. Tämä tarjous oli pitkälti aiemman esisopimuksen mukainen. Kauppahinnasta osa muodostui käteisestä ja osa vakuudellisesta korollisesta lainasta.¹⁵¹

Toukokuun 19. päivänä 2011 Yrjö Jahnssonin säätiön hallituksen varapuheenjohtaja Mikko Salaspuro ja säätiön toimitusjohtaja Elli Dahl myyjän puolesta ja

CapManin Kalle Myllymäki ostajan puolesta allekirjoittivat kauppakirjan.

Säätiö oli luopunut viimeisestä kiinteistöjalokivestään Elimäenkatu 15:sta. Kaupan mukana menivät myös säätiön omistamat pysäköintihalli Rock Vallilan osakkeet. Samalla Säätiön hallussa pitkään pöytälaatikkoyhtiönä olleen Kiinteistö Oy Elimäenkatu 15:n nimi vapautui uuden omistajan käyttöön.

Liikaa likviditeettiä

Kauppakirjat kahden ensimmäisen kiinteistöjalokiven, Ludviginkatu 3–5:n ja Elimäenkatu 9:n, myynnistä allekirjoitettiin pari viikkoa sen jälkeen, kun elokuun 2007 alussa oli koettu tulevan finanssikriisin ensimmäiset järjestykset. Rahamarkkinoiden riskilisät pompahdivat ylös. Lyhyet markkinakorot toisin sanoen nousivat ilman, että rahapolitiikka olisi kiristetty. Samaan aikaan osakekurssit alkoivat vajota.

Globaali finanssikriisi puhkesi vuotta myöhemmin syys-lokakuussa 2008 Lehman Brothers -investointipankin konkurssin vanavedessä. Rahamarkkinoiden riskilisät nousivat entisestään ja osakekurssien alamäki syveni.

Kiinteistömyyntien seurauksena säätiöllä oli tässä vaiheessa runsaasti käteistä. Normaalitylanteessa likviditeettiä olisi ollut aivan liikaa. Finanssikriisin ansiosta pankkien tarjoamat talletuskorot olivat poikkeuksellisen korkeita. Likviditeetin makuuttaminen rahamarkkinatalletuksissa oli kerrankin tuottavaa.

Talletukset olivat talletusvakuutuksen ulkopuolella ja siten riskipitoisia, mutta säätiö luotti suomalaisiin pankkeihin ja laajensi samalla hajautuksen vuoksi pankkivastapuolten lukumäärää. Samaan aikaan osakkeet olivat halpoja, mikä nopeutti säätiön osakesalkun kartuttamista.

Kun viimeinen kiinteistöjalokivi, Elimäenkatu 15, oli keväällä 2011 myyty, säätiöllä oli taas kerran liikaa likviditeettiä, käteistä. Tällä kertaa valtioiden, pankkien ja yritysten joukkovelkakirjojen korot olivat eurokriisin seurauksena poikkeuksellisen korkeita. Sen seurauksena säätiö sijoitti suurehkoja summia investointiluokiteltujen (*investment grade*) kotimaisten yritysten liikkeeseen laske-miin joukkovelkakirjoihin sekä kansainvälisten rahastojen kautta myös korkeariskisiin (*high yield*) yritysluottoihin.

Suurten kiinteistökauppojen synnyttämä liika likviditeetti ajoittui sattumalta hyvään aikaan. Likviditeettiä voitiin makuuttaa tilapäisesti rahamarkkinatalletuksissa ja korkopapereissa kohtuullisen hyvällä tuotolla. Se antoi aikaa ryhtyä rakentamaan hajautettua arvopaperisalkkua. Tästä muutoksesta kerrotaan jäljempänä lisää. Sitä ennen käsitellään vielä säätiön kiinteistösijoitustoiminnan viimeinen vaihe, irtautuminen liike- ja toimistohuoneistojen omistuksista, joita säätiöllä oli eri kiinteistöosakeyhtiöissä ja muutamassa asunto-osakeyhtiössä.

Irti liikehuoneistoista

Kesäkuussa 2021 säätiössä elettiin samanlaisissa helpottuneissa tunnelmissa kuin kymmenen vuotta aikaisemmin, jolloin viimeisin kolmesta kiinteistöjalokivestä, Elimäenkatu 15, oli saatu myydyksi. Sen eteen oli Sonera-riskin realisoitumisen pelossa tehty nelisen vuotta töitä.

Tällä kertaa säätiö pääsi irtautumaan suurimmasta liikehuoneistosijoituksestaan myymällä omistamansa Lauttasaaren Vattuniemessä sijaitsevan Länsi-Helsingin Liikekeskus Oy:n osakkeet rakennusyhtiö Skanskalle.¹⁵² Koronapandemian vuoksi kauppakirja allekirjoitettiin 29.6.2021 poikkeuksellisesti etäkokouksena.¹⁵³ Kiinteistöä oli alettu kauppittelemaan jo paljon aikaisemmin. Maaliin pääsemiseen kului aikaa viitisen vuotta.

Huoneistot Länsi-Helsingin Liikekeskuksessa, jonka lauttasaarelaiset tuntevat paremmin Heikkaan talona, oli hankittu 1980-luvun puolivälissä. Myyntihetkellä

Kuva 5. Länsi-Helsingin liikekeskus.

Länsi-Helsingin liikekeskus eli Heikkaan talo Lauttasaaren Vattuniemessä. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo, Anja Pietarinen 2022.

säätiön suurin vuokralainen oli HOK-Elanto. Pienemmissä huoneistoissa toimivat muun muassa kiinalainen ravintola, kahvila, kukkakauppa ja pesula.

Lauttasaaren kiinteistösijoituksesta irtautumista oli säätiön piirissä valmisteltu nelisen vuotta. Kiinteistö oli nimittäin tulossa elinkaarensa päähän. Näköpiirissä oli joko mittava saneeraus tai rakennuksen purkaminen ja korvaaminen uudella. Säätiöllä ei enää ollut halua eikä resursseja ryhtyä näin mittaviin projekteihin.

Tämä ei merkitse sitä, että sijoitus olisi säätiön kannalta ollut huono. Liikehuoneistojen omistus oli vuokratuottojen muodossa tuottanut säätiölle neljännesvuosisadan ajan hyvin ennustettavissa olevaa, vakaata kassavirtaa.

Sijoitukset huoneisto-osakkeisiin

Aiemmin käsitellyn kolmen kiinteistöjalokiven pinta-ala oli vuosituhannen vaihteessa yhteensä noin 30 000 neliometriä. Sen lisäksi säätiö omisti kahdeksan kiinteistöyhtiön osakkeita, jotka oikeuttivat liike- ja toimistuhuoneistojen hallintaan yli 6 000 neliometrin edestä. Se oli edelleen huomattava määrä. Tästä Länsi-Helsingin Liikekeskus Oy:n osuus oli 3 000 neliötä.

Kiinteistöjen omistus kiinteistöyhtiön osakkeiden muodossa on omistajan kannalta yksinkertaisempaa kuin kiinteistöomistus ilman osakeyhtiökytkentää. Osakkeiden omistajalla on hallintaoikeus merkitsemiensä osakkeiden määrittelemiin huoneistoihin. Osakkeita voidaan ostaa ja myydä. Osakkeiden omistajan ei tarvitse itse järjestää kiinteistön hallintoa, kuten isännöintiä ja huoltoa, vaan sen hoitaa yhtiökokouksen valitsevat isännöitsijä ja huoltoyhtiö.

Osakkeiden omistaja vuokraa hallinnassaan olevat huoneistot niiden käyttäjille. Vuokra koostuu hoitovastikkeesta ja pääomavastikkeesta. Monissa tapauksissa on sovittu, että vuokralainen maksaa hoitovastikkeen suoraan kiinteistöosakeyhtiölle ja pääomavastike maksetaan vuokranantajalle. Tällöin kuluriski jää vuokralaiselle. Vuokranantaja pyrkii saamaan sijoitukselle mahdollisimman hyvän tuoton.

Vuokraan vaikuttavat kiinteistön kunto, sijainti, saavutettavuus ja monet muut seikat, mukaan lukien arvonnousuodotukset. Yleensä vuokranantajan tuottovaatimus nousee, mitä heikompi on huoneiston kunto ja sijainti, jolloin myös koh-

teen riski nousee. Keskeisillä paikoilla olevien huoneistojen vuokratuottovaatimus on yleensä keskimääräistä alempi, koska tällaisiin kohteisiin liittyy suurempi arvonnousuodotus.

Asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeiden tuottama tulo on vuokratuloa, mutta verotuksessa se rinnastetaan arvopaperin tuomaksi tuloksi ja on siksi yleishyödylliselle säätiölle varovapaata.¹⁵⁴

Vaikka sijoittaminen kiinteistöosakeyhtiön osakkeisiin on kätevä tapa hankkia vuokratuottoja, siihen liittyy omat ongelmansa. Yhtiöissä on useita omistajia, joiden intressit eivät välttämättä ole samansuuntaisia, koska omistukset kohdistuvat erilaisiin huoneistoihin. Ongelmia voi syntyä silloin, kun on päätettävä isoista peruskorjauksista, käyttötarkoituksen muutoksista tai esimerkiksi koko kiinteistön myymisestä. Asiat etenevät hitaasti, mikäli merkittävä osa osakkaista vastustaa muutoksia.

Kivitaloista kivijalkoihin

Tuusulan kunnantalon jälkeen säätiö ei enää yksinään lähtenyt uusiin rakennuttamishankkeisiin. Sen sijaan säätiö lähti mukaan rakennushankkeisiin merkitsemällä vastaperustetun kiinteistöosakeyhtiön osakkeita ja sopimalla samanaikaisesti tulevan vuokralaisen kanssa tilojen käytöstä.

Säätiö alkoi 1980-luvulla kiinnostua liikehuoneistojen hankkimisesta asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöiden kivijaloista. Säätiö tähtäsi pitkiin vuokrasopimuksiin ja pääomavuokran antamaan vakaaseen kuukausittaiseen kassavirtaan.

Ensimmäinen tällainen hanke oli 340 m² suuruisen liikehuoneiston hallintaan oikeuttavien osakkeiden ostaminen Keskus-SATO Oy:n ja Suomen Kukkasrahas-to ry:n muodostamasta Asunto Oy Kukkaskartanosta Helsingin Katajanokalla, jota ryhdyttiin rakentamaan vuonna 1981.¹⁵⁵ Samaan aikaan säätiö teki sopimuksen ja alustavan vuokrasopimuksen Kauppahuone Edvard Pajunen Oy:n kanssa tilojen vuokraamisesta. Näin katajanokkalaiset saivat ensimmäisen Alepa-kaup-pakettiin kuuluvan elintarvikekauppansa.

Edellä mainittu Länsi-Helsingin Liikekeskus oli toinen vastaava hanke. Säätiö oli lokakuussa 1984 tehnyt esisopimuksen rakennusyhtiö YIT:n kanssa eräiden liikehuoneistojen hallintaan oikeuttavien osakkeiden kaupasta.¹⁵⁶ YIT oli perus-

Taulukko 4. Säätiön huoneisto-osakkeet vuosituhaten alussa

Kiinteistö	Sijainti	m ²	Hankittu	Myyty
As Oy Kukkaskartanon Palvelutalo	Katajanokka	337	1981	2015
Kurkimäen Teollisuustalo Oy	Kontula	748	1988	2000
Länsi-Helsingin Liikekeskus Oy	Lauttasaari	3 069	1985	2021
Pommisuoja Oy	Vallila	257	1990	2011
As Oy Lauttasaarenhovi	Lauttasaari	133	1990	2017
Merihaan Liikekiinteistö Oy	Merihaka	566	1991	
As Oy Puistotalo	Munkkiniemi	215	1991	2015
Munkkivuoren ostoskeskus	Munkkivuori	977	1994	2004
Yhteensä		6 302		
Lähteet: Tiedot on koottu hallituksen kokousten pöytäkirjan liitteenä olevista esisopimuksista ja kauppakirjoista.				

tanut kiinteistöosakeyhtiön, hankkinut tontin ja oli ryhtymässä rakennustöihin. Kauppakirja allekirjoitettiin huhtikuussa 1985.¹⁵⁷ Rakennuksen oli määrä valmistua vuonna 1986.

Samaan aikaan säätiö oli aloittanut neuvottelut Oy Stockmann Ab:n kanssa liikehuoneistojen vuokraamisesta Stockmannin vuonna 1962 perustamalle kauppaketju Sestolle. Stockmann oli halukas solmimaan viidentoista vuoden pituisen vuokrasopimuksen. Koska kysymyksessä oli uudisrakennus, tulevalle vuokralaisella oli mahdollisuus osallistua tilojen suunnitteluun.¹⁵⁸

Liikekeskuksen kokonaispinta-ala oli 10 000 m², josta 6 500 m² oli toimistotilaa ja 3 500 m² katutason liiketilaa. Liiketilasta säätiö hankki omistukseensa aluksi 2 700 m² ja kymmenen autopaikkaa. Myöhemmin säätiö lisäsi liikehuoneisto-omistuksiaan noin 300 m²:lla.

Vuoden 1991 alussa Kesko Oy tarjosi säätiölle ostettavaksi Merihaassa sijaitsevan 566 m² suuruisen liikehuoneiston. Huoneistossa oli ennestään K-elintarvikemyymälä, ja Kesko halusi jatkaa liiketoimintaa samoissa tiloissa vuokralaisena. Kauppa toteutui saman vuoden keväällä.¹⁵⁹

Keväällä 1994 SOK ja Elanto tarjoavat säätiölle ostettavaksi Munkkivuoren ostoskeskuksesta kolmea liikehuoneistoa, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli vajaa 1000 m² ja jotka säätiö yhdistettyinä vuokraisi SOK:n ja HOK:n yhteisesti omistamalle Ässä Partners Oy:lle. Lokakuussa säätiön hallitus päätti hyväksyä kaupan. Kauppahinnasta yli puolet maksettiin osakslainan muodossa. Osakslainojen suuri määrä johtui ostoskeskuksen meneillään olevasta saneerauksesta.¹⁶⁰

Kaikissa kolmessa edellä mainitussa liikehuoneistojen hankinnoissa säätiön tavoitteena oli saada sijoitetulle pääomalle vuokra-ajan alussa 8–9 prosentin tuotto.

Matkan varrella säätiö oli tullut hankkineeksi muita, tosin edellisiä pienempiä, katutasoon liikehuoneistoja. Vuonna 1990 säätiö oli hankkinut Lauttasaarentiel-tä katutasossa sijaitsevan entisen pankkikonttorin ja siihen liittyvän kellaritilan hallintaan oikeuttavat osakkeet Lauttasaarenhovi -nimisessä asunto-osakeyhtiös-sä.¹⁶¹ Seuraavana vuonna säätiön haltuun oli tullut Munkkiniemen puistotiellä sijaitsevaan Puistotalo -nimiseen asunto-osakeyhtiöön kuuluva liiketila.¹⁶²

Säätiön vuoden 2000 alussa omistamat liikehuoneistot, niiden sijainnit, pin-ta-alat sekä hankinta- ja myyntivuodet käyvät ilmi edellä olevasta *Taulukosta 4*. Aiemmin mainittujen lisäksi taulukossa on mainittu säätiön omistus Kontu-lassa sijaitsevassa Kurkimäen teollisuustalo Oy:ssa ja Elimäenkatu 15:n vieres-sä sijaitsevassa Pommisuoja Oy:ssa. Jälkimmäinen oli ollut säätiön hallussa jo 1970-luvun alussa, mutta siitä muodostettiin kiinteistöosakeyhtiö vasta vuonna 1990. Taulukosta puuttuvat kaksi säätiön omistamaa, henkilökunnalle vuokrattua pientä asuinhuoneistoa.

Ostoja ja myyntejä

Vuonna 1996 säätiö oli sopinut Telecom Finlandin (myöhemmin Sonera) kanssa mittavista saneeraustoimista Elimäenkatu 15:n toimistokiinteistössä. Näytti siltä, että säätiön kassavirta ei tulisi riittämään sen rahoittamiseksi. Toisaalta myös ve-lanotto haluttiin pitää rajoitettuna. Siksi säätiössä varauduttiin pienempien liike-huoneisto-omistusten realisoimiseen peruskorjausprojektin rahoittamiseen. Niinpä säätiön hallitus antoi marraskuussa 1996 varainhoitokunnalle valtuudet myydä par-

haaksi katsomillaan ehdoilla säätiön omistamat Asunto Oy Puistotalon, Asunto Oy Kukkauskartanon Palvelutalon ja Kurkimäen Teollisuustalo Oy:n osakkeet.¹⁶³

Kysymyksessä ei vielä ollut strategian muutos siinä mielessä, että säätiö olisi päättänyt lähteä systemaattisesti irtautumaan kiinteistösijoituksistaan. Lopulta rahaa ei tarvittukaan, joten realisointeja ei toteutettu. Kurkimäen Teollisuustalon osakkeet myytiin vasta keväällä 2000.¹⁶⁴ Kahden muun huoneiston myynti sai jäädä odottamaan vielä yli viidentoista vuoden ajaksi.

Munkkivuoren ostoskeskus oli opittu tuntemaan vilkkaana ja monipuolisena paikkana, jonne tultiin kauempaakin.¹⁶⁵ Sinne oli kuitenkin tulossa vuonna 2004 uusi saneeraus. Säätiön vuokralainen HOK-Elanto halusi samassa yhteydessä laajentaa liiketilaansa hyvällä paikalla olevassa kauppakeskuksessa. Tämä olisi edellyttänyt säätiöltä taas kerran osallistumista mittavaan rakennusprojektiin, mihin se ei halunnut lähteä. HOK-Elannon kiinnostusta säätiön osakkeiden ostoon saattaa selittää myös se, että tällä tavoin se pystyi estämään tilojen siirtymisen kilpailijoille. Maaliskuussa 2004 hallitus antoi varainhoitokunnalle valtuudet myydä parhaaksi katsomillaan ehdoilla säätiön hallussa olevat ostoskeskuksen osakkeet.¹⁶⁶

Vaikka vuosituhannen alussa säätiön hallituksessa oli tehty linjaus, että kiinteistöjen osuutta varallisuudesta vähennetään ja osakkeiden osuutta nostetaan, säätiö teki 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä vielä neljä uutta kiinteistöhankintaa.

Vuonna 1999 perustettu Erottajan Pysäköintilaitos Oy halusi vuonna 2001 laajentaa maanalaista pysäköintihallia säätiön omistaman Ludviginkatu 3–5 kiinteistön alapuolelle. Säätiö vaati vastikkeeksi osakeomistusta ja vakuutusta mahdollisten vaurioiden varalle.¹⁶⁷ Näin säätiöstä tuli pysäköintikiinteistön osakas. Samalla se sai autopaikkoja vuokrattavaksi Ludviginkadun vuokralaisille. Vuoden 2004 lokakuussa säätiö laajensi osakeomistustaan pysäköintilaitoksessa viidellä osakkeella. Tuotto ensimmäisinä vuosina arvioitiin kuudeksi prosentiksi.¹⁶⁸

Saman vuoden toukokuussa säätiö oli myynyt Pommisuoja Oy:n osakkeet SVR Teräsbetoni Oy:lle ja ostanut vastaperustetun Kiinteistö Oy Rock Vallilan osakkeita.¹⁶⁹ Munkkivuoren Ostoskeskuksen osakkeiden myynnin vuoksi säätiöllä oli tähän investointiin riittävästi omaa rahaa.

Rock Vallila oli kiinteistöosaakeyhtiö, joka oli alkanut rakentaa pysäköintilaitosta Vallilaan säätiön omistamien kahden Elimäenkadun kiinteistön viereen. Tuossa vaiheessa säätiöllä ei vielä ollut suunnitelmia päästä eroon näistä kiinteistöistä eikä myöskään Ludviginkatu 3–5:sta. Osakkeiden omistus pysäköintilaitoskiinteistöissä tarjosi säätiölle kilpailukykyistä tuottoa ja auttoi vuokralaishankinnassa, koska säätiöllä oli tarjota autopaikkoja.

Säätiön kiinnostus Erottajan Pysäköintilaitos Oy:n osakkeita kohtaan hävisi, kun Ludviginkadun kiinteistö vuonna 2007 myytiin CapManille. Säätiö neuvotteli vuoden 2008 aikana useammankin tahon kanssa osakkeiden myymisestä, kunnes sopiva ostaja löytyi kesäkuussa 2009. Ostajalle siirtyi myös säätiön pysäköintilaitokselle aikanaan myöntämä pääomalaina.¹⁷⁰

Säätiöllä oli vielä vuonna 2006 omistuksessaan runsaan 200 m²:n suuruinen liiketila Puistotalo -nimisessä asunto-osake-yhtiössä Munkkiniemen puistotiellä. Vuokralaisena oli Musti ja Mirri. HOK-Elannolla oli samassa kivijalassa Alepan myymälä, jota se halusi laajentaa. Se olisi halunnut ostaa säätiön omistaman huoneiston, mutta säätiö piti tarjottua hintaa liian matalana. Lopulta päädyttiin siihen, että säätiö osti liiketilan vierestä kaksi huoneistoa, joissa HOK-Elanto oli jo vuokralaisena.¹⁷¹ Musti ja Mirri sai tehdä tilaa Alepan laajenemiselle. Säätiön huoneisto-omistus Munkkiniemessä nousi 850 m²:iin.

Kun Ludviginkatu 3–5 vuonna 2007 myytiin CapManille, säätiö menetti samalla oman toimistonsa, jossa se oli istunut 1970-luvun alusta lähtien. Uutta toimistotilaa lähdettiin etsimään välittömästi. Pitkäaikaisena kiinteistösijoittajana säätiö halusi oman huoneiston, ei vuokrahuoneistoa.

Sopiva huoneisto löytyikin aivan läheltä, Vanhan kirkon puiston reunalla seisovasta arvotalosta, jonka omisti Kiinteistö Oy Yrjönkatu 11. Kun kiinteistössä oli myytävänä useita huoneistoja, säätiön hallitus päätti lokakuussa 2007 ostaa saman tien kaksi huoneistoa, joista säätiön toimisto asettui vapaana olleeseen huoneistoon (128 m²) ja vuokrattuna ollut huoneisto (135 m²) pidettiin sijoituskäytössä. Samalla säätiö osti kiinteistöstä kolme pientä varastotilaa.¹⁷²

Helmikuussa 2008 säätiö osti samasta kiinteistöstä vielä kolmannen toimistohuoneiston (165 m²) ja kaksi pientä varastotilaa.¹⁷³ Samalla säätiön omistusosuus kiinteistöosaakeyhtiön osakkeista nousi kymmeneen prosenttiin, mikä mer-

kitsi muun muassa sitä, että kaikkien muiden osakkeiden ostaja ei voisi lunastaa säätiön osakkeita.

Irtautuminen

Vuosituhanneen toisen vuosikymmenen alussa säätiöllä oli huoneisto-omistuksia kahdeksassa asunto- tai kiinteistöosakeyhtiössä. Yhteenlaskettu pinta-ala oli 6 200 m², josta Läsi-Helsingin Liikekeskuksen osuus oli puolet.¹⁷⁴

Kiinteistökonsulttiyhtiö Jones Lang LaSalle arvioi huoneistojen markkina-arvon vuoden 2010 lopussa ja uudelleen vuoden 2012 lopussa ja vuoden 2015 alussa.¹⁷⁵ Suoraan pääomituksen perustuva laskelma antoi säätiön omistusten markkina-arvoksi noin 11 miljoonaa euroa, josta Länsi-Helsingin liikekeskuksen osuus oli yli puolet.

Suora pääomitus tarkoittaa vuotuisten vuokratulojen nykyarvon määrittämistä tuottovaatimuksen avulla. Tällainen arvio ei ota huomioon muutoksia vuokrausasteessa, tulevia peruskorjauksia tai kiinteistön myyntiä. Parhaimmillaankin ne antavat jonkinlaisen ylärajan kiinteistön käyvälle arvolle.

Länsi-Helsingin Liikekeskus Oy:n hallituksessa ryhdyttiin miettimään kiinteistön tulevaisuutta. Esillä oli suunnitelma kiinteistön laajentamisesta siten, että sinne tulisi myös asuinhuoneistoja.¹⁷⁶ Kiinteistön laajentaminen tai peräti purkaminen ja korvaaminen uudisrakennuksella olisi kuitenkin edellyttänyt omistajilta lisäsjöjituksia ja merkittävää velan lisäystä. Siksi kiinteistölle alettiin etsiä ostajaa.

Ratkaisut viivästyivät, koska Helsingin kaupunki oli vuonna 2012 aloittanut yleiskaavan uudistamisen. Työn odotettiin valmistuvan vasta vuonna 2016. Kiinteistön laajennus ja käyttötarkoituksen muutos edellyttäisi asemakaavan muutosta, mikä oli mahdollista tehdä vasta yleiskaavan tultua voimaan. Epäselvä tilanne siirsi ratkaisuja vuosiksi eteenpäin ja vaikeutti myös kohteen myyntiä.

Lopulta kauppa toteutui kesällä 2021. Kauppakirja allekirjoitettiin jännittävässä virtuaalikaupantekotilanteessa etänä.¹⁷⁷

Pienet omistukset asunto- tai kiinteistöosakeyhtiöissä voivat joissakin tapauksissa aiheuttaa yllättävänkin paljon vaivaa ja harmejä. Esimerkkinä voi mainita säätiön omistaman liikehuoneiston As Oy Lauttasaarenhovissa.

Koko vuokraushistoriansa ajan säätiö oli maksanut katutason tilasta neliömetriä kohden vastiketta, joka oli 1,5-kertainen asuinhuoneistojen vastikkeeseen verrattuna, kun taas kellaritilasta vastike oli ollut 40 prosenttia asuinhuoneiston neliövastikkeesta.¹⁷⁸ Tulevan putkiremontin aiheuttaman rahoitusvastikkeen taloyhtiö oli jyvittänyt siten, että myös kellaritilasta säätiön rahoitusvastike neliömetriä kohden olisi 1,5-kertainen asuinhuoneiston neliövastikkeeseen verrattuna. Säätiölle se olisi merkinnyt 56 000 euron lisäkustannusta.¹⁷⁹

Enemmän periaatteellisista kuin taloudellisista syistä säätiö pyysi asianajotoimistoa laatimaan haastehakemuksen Helsingin käräjäoikeudelle ja pyytää sitä vahvistamaan, että liikehuoneiston kellaritilan osalta vastikkeeksi edelleen tulee 40 prosenttia asuinhuoneistosta suoritettavasta vastikkeesta. Asia eteni aina Helsingin hovioikeuteen saakka. Elokuussa 2016 hovioikeus hylkäsi säätiön tekemän kanteen. Hallitus hyväksyi hovioikeuden päätöksen.¹⁸⁰

As Oy Lauttasaarenhovin osakkeet myytiin pois lokakuussa 2017.¹⁸¹ Katajanokalla sijaitsevan As Oy Kukkaiskartanon palvelutalo Oy:n ja Munkkiniemessä sijaitsevan As Oy Puistotalon osakkeet oli myyty jo pari vuotta aikaisemmin. Molemmissa säätiön omistuksessa oli liikehuoneiston hallintaan oikeuttavia osakkeita.

Syyskuussa 2018 säätiön hallitus päätti myydä hallussaan olevat Kiinteistö Oy Yrjönkatu 11:ssä olevat kaksi huoneistoa ja kolme varastotilaa.¹⁸² Huoneistojen tuotto oli vuokralaisten suuren vaihtuvuuden vuoksi jäänyt alhaiseksi. Ennen myyntiä säätiö haki Helsingin kaupungilta ja kiinteistöyhtiöltä lupaa muuttaa toimistot asuinhuoneistoiksi. Huoneistot myytiin marraskuussa 2020.¹⁸³

Säätiön 70-vuotisjuhlavuoden 2024 alussa säätiön hallussa oli oman toimistohuoneiston lisäksi vain yksi suora kiinteistösijoitus, liiketilan hallintaan oikeuttavat osakkeet Merihaan Liikekiinteistö Oy:ssä. Koko kiinteistön myynnistä on tehty esisopimus, mutta kauppa on jäänyt odottamaan kaavaratkaisua. Tavoitteena olisi purkaa kiinteistö ja rakentaa tilalle asuntoja ja kivijalkaan liikehuoneistoja.

Osakkeet, rahastot, korot ja muut

Koronavirus alkoi levitä Suomessa maaliskuun 2020 alussa. Taudin leviämisen rajoittamiseksi maan hallitus määräsi monista rajoituksista. Kokoontumisia rajoitettiin, koulut ja ravintolat suljettiin, ja toimistotyö muuttui etätyöksi.

Rajoitukset ja yleinen epävarmuus saivat aikaan sen, että osakemarkkinat hermostuivat. Osakekurssit laskivat Suomessa ja muuallakin Euroopassa parisenkymmentä prosenttia. Tämä näkyi myös säätiön salkun arvossa, joka osakekurssien romahduksen seurauksena laski noin kymmenen prosenttia yhden kuukauden aikana.

Säätiön varainhoitokunta kokoontui aprillipäivänä 2020 ylimääräiseen videokokoukseen muodostamaan tilannearviota. Johtopäätös oli, että mitään perusteltua syytä ei ole sille, että osakekurssit jäisivät pysyvästi matalalle tasolle tai että pörssiyritysten osingonmaksukyky olisi heikentynyt. Siksi varainhoitokunta päätti ostaa lisää osakkeita nyt, kun ne olivat halpoja.¹⁸⁴

Säätiö kuten muutkin sijoittajat selvisivät säikähdyksellä. Osakekurssit alkoivat uudelleen nousta jo huhtikuussa. Heinäkuussa salkun arvo ylitti vuoden alun tason, ja koko vuodelle 2020 säätiö saattoi kirjata salkulleen 6,6 prosentin tuoton.

Kevään 2020 kokemus osoittaa sen, että osakepainon kasvaessa säätiön talous oli tullut entistä tiiviimmin riippuvaiseksi rahoitusmarkkinoiden yleisestä kehityksestä. Osakkeiden ja osakerahasto-osuuksien osuus säätiön salkusta oli tuolloin noussut jo selvästi yli viidenkymmenen prosentin.

Vastaavanlainen sokki oli koettu finanssikriisin aikana vuosina 2007–2008. Silloin säätiön osakesalkun arvo enemmän kuin puolittui. Pienemmän osakepainon vuoksi koko varallisuuden arvo supistui vain kymmenisen prosenttia. Tästä enemmän jäljempänä.

Tässä jaksossa käydään läpi säätiön sijoitustoiminnan monipuolistuminen kiinteistöistä ja liikehuoneistoista irtautumisen aikana ja sen jälkeen. Kaikkia uusia sijoituksia ei luetella, vaan tarkoituksena on nostaa esiin joitakin esimerkkejä sijoitusten hajauttamisesta. Iso kuva sijoitusten määrästä, jakaumasta, tuotoista ja tuottorakenteesta esitellään jäljempänä jaksossa ”Sijoitukset ja apurahat”.

Vaatimaton alku

Säätiön osakeomistukset muissa kuin asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöissä pysyivät pitkään hyvin vaatimattomina. Otetaan esimerkiksi vaikkapa vuosi 1990. Tilinpäätöksen mukaan osakkeiden ja osuuksien kirjanpitoarvo säätiön taseessa oli 67,9 miljoonaa markkaa. Tästä vain runsas kymmenen prosenttia, kirjanpitoarvoltaan 6,9 miljoonaa, oli sijoitettu arvopapereihin. Tämäkin osakesalkku oli varsin keskittynyt: Huhtamäki-yhtymä Oy:n osuus osakepotista oli yli puolet ja Aamulehti-yhtymä Oy:n runsas neljännes.¹⁸⁵

Vuoden 2000 tilinpäätös oli viimeinen markoissa esitetty tilinpäätös. Sen tase-erittelystä käy ilmi, että säätiön hallussa oli tuolloin osakkeita kymmenessä pörssiyhtiössä ja yhdessä listaamattomassa yhtiössä.¹⁸⁶ Huhtamäki Van Leer Oyj:ksi muuttuneen Huhtamäen ja Almaksu muuttuneen Aamulehti-yhtymän osakkeet olivat edelleen salkussa. UPM Kymmenen osakkeita oli vuosikymmenen aikana hankittu runsaalla kolmella miljoonalla ja Stockmannia vajaalla kolmella miljoonalla eurolla. Pörssiosakkeiden markkina-arvo oli vuoden päättyessä hieman alle 40 miljoonaa markkaa, josta Huhtamäen osuus oli lähes puolet.¹⁸⁷

Huhtamäen suuri osuus selittyy historiallisilla tekijöillä. Yrjö Jahnssonin säätiön pitkäaikainen entinen puheenjohtaja Lauri A. Puntila (1907–1988) oli vuonna 1937 aloitteentekijä kansalaiskeräyksen järjestämiseksi Suomen Kulttuurirahaston perustamista varten. Heikki Huhtamäki lahjoitti Huhtamäki Oy:n osake-enemmistön rahastolle vuonna 1943. Suomen Kulttuurirahasto on 10,5 prosentin osuudella edelleen Huhtamäki Oyj:n suurin omistaja.¹⁸⁸ Myös muut säätiöt ovat vuosikymmenten aikana suosineet Huhtamäen osakkeita.

Kiinnostus arvopaperisijoitusten lisäämiseen alkoi vähitellen viritä jo 1990-luvun puolivälissä. Hallituksen jäsen Timo Laatonen laati huhtikuussa 1995 muis-tion, jossa hän vertaili eri säätiöiden sijoituskäytäntöjä ja puolusti osakesijoitus-ten lisäämistä, aktiivista osakekauppaa sekä sijoittamista ulkomaisiin sijoitusra-hastoihin.¹⁸⁹

Hallitusta vuodesta 1982 johtanut Jaakko Honko väistyi vuoden 1999 lopussa, ja Timo Laatonen otti hänen paikkansa. Uusi puheenjohtaja luonnosteli heti vuo-den alussa säätiölle varainhoidon ohjeet, ensimmäistä kertaa säätiön historias-sa.¹⁹⁰ Ohjeet hyväksyttiin hallituksen kokouksessa maaliskuussa 2000.¹⁹¹ Säätiön

vuosijuhlassa joulukuussa 2001 puheenjohtaja Laatonen kuvasi suunnanmuutosta seuraavasti¹⁹²: ”Säätiö on koko toimintakautensa ajan ollut pääasiassa kiinteistö-sijoittaja. Strategisena tavoitteena on kuitenkin monipuolistaa sijoitustoimintaa. Kiinteistöjen monivuotisen kunnostuksen päätyttyä siinä on päästy etenemään. Kaikki sijoitustoimintaan lienneet varat on sijoitettu arvopapereihin.”

Yhtenä perusteluna ohjeiden hyväksymiselle oli se, että säätiön sijoittaessa aikaisempaa enemmän arvopapereihin, kaikkien sijoituspäätösten tekeminen hallituksessa on epätarkoituksenmukaista ja liian hidasta. Ohjeessa määriteltiin hallituksen, varainhoitokunnan ja asiamiehen vastuut ja raportointisuhteet säätiön sijoitustoiminnassa.

Sijoitusten hajauttaminen oli 2000-luvun alkuvuosina toistuvasti esillä säätiön varainhoitokunnassa. Osakkeiden paino nousi, mutta hitaasti. Kiinteistöjen paino pysyi suurena, noin 85 prosentissa.

Hitaasti edennyt hajauttaminen selittyy osittain sillä, että Elimäenkadun kiinteistöjen peruskorjaus oli vienyt huomattavasti rahaa, joka muutoin olisi ollut käytettävissä muihin kuin kiinteistösijoituksiin.¹⁹³ Hajauttaminen arvopapereihin olisi todennäköisesti edennyt nopeammin, jos hallituksen jo 1996 valtuuttamat huoneisto-osakkeiden myynnit olisi toteutettu jo tuolloin.

Kansainvälisen finanssikriisin ensimmäinen aalto koettiin elokuussa 2007. Lyhyet korot nousivat ja osakekurssit alkoivat vajota. Säätiön osakesijoitusten arvo ilman hankintoja ja myyntejä oli pudonnut 24 prosenttia vuoden 2007 aikana.¹⁹⁴ Alamäki jatkui koko seuraavan vuoden.

Lehman Brothers -investointipankin konkurssi syyskuun 2008 puolivälissä säikäytti markkinat perin pohjin. Riskilisien nousu nosti lyhyitä korkoja (3 kk) lähes prosenttiyksikön verran ylöspäin, ja osakekurssit vajosivat entisestään. Säätiön osakesijoitusten arvo ilman hankintoja ja myyntejä putosi vuoden 2008 aikana edelleen 43 prosenttia.¹⁹⁵ Yhteensä laskua kahden vuoden aikana oli reilut 50 prosenttia.

Aiemmin on jo viitattu säätiön hyvään likviditeettiin finanssikriisin aikana. Kiinteistöjen Elimäenkatu 9 ja Ludviginkatu 3–5 kauppahinta oli jäänyt säätiön kassaan. Kohonneet lyhyet korot tarjosivat kohtuullisen tuoton kassavarojen tilapäiselle parkkeeraamiselle rahamarkkinatalletuksiin, joita säätiön taseessa vuo-

den 2007 lopussa oli 17 miljoonaa euroa, kolmannes koko salkusta. Alentuneet osakekurssit houkuttelivat lisäämään osakesijoituksia.

Laajaan hajautukseen

Osakesalkun laajentaminen tarjosi mahdollisuuden myös sijoitusten hajauttamiseen. Vuoden 2000 lopussa säätiön halussa oli kymmenen kotimaisen pörssiyhtiön osaketta, joiden arvo oli 6,7 miljoonaa euroa. Kymmenen vuotta myöhemmin säätiön salkussa oli kolmenkymmenen pörssiyhtiön osakkeita. Näistä kaksi oli ruotsalaisia yhtiöitä. Suorien osakesijoitusten arvo vuoden 2010 lopussa oli 18,3 miljoonaa euroa.¹⁹⁶ Huhtamäki Oyj:n paino oli edelleen varsin suuri, 24 prosenttia.

Sijoitusrahastot tarjoavat helpon tavan hajauttaa osakesijoituksiin, ja muihin sijoituksiin, liittyvää riskiä. Helposta hajautuksesta joutuu kuitenkin maksamaan korvauksen rahastoyhtiölle hallinnointipalkkion muodossa. Suomessa laki sijoitusrahastoista saatiin aikaan vuonna 1987. Toiminta kuitenkin vauhdittui vasta laman jälkeen 1990-luvun puolivälissä.

Yrjö Jahnssonin säätiö teki ensimmäisen rahastosijoituksensa vuonna 2001.¹⁹⁷ Aloitus oli kuitenkin varovainen, ja rahasto koostui pelkästään kotimaisista osakkeista. Varsin pian nämä rahasto-osuudet vaihdettiin vielä paremmin hajautettuun rahastoon, jossa kohteena olivat eurooppalaiset yritykset.¹⁹⁸ Tästä lähtien säätiö on soveltanut periaatetta, jonka mukaan suorat osakesijoitukset kohdistetaan kotimaisiin ja rajoitetusti pohjoismaisiin osakkeisiin. Muu maantieteellinen hajauttaminen tehdään osakerahastojen kautta.

Vuoden 2010 lopussa säätiöllä oli sijoituksia yhteensä kahdeksassa osakerahastossa ja yhdessä korkorahastossa. Sijoitusten markkina-arvo oli runsaat 3 miljoonaa euroa. Suurin osa tuosta summasta oli sijoitettu maaliskuussa 2010, jolloin säätiö järjesti rahastokilpailutuksen pyytämällä tarjouksia kuudelta eri toimijalta. Lopulta sijoitukset menivät Blackrockin passiivisiin osakerahastoihin sekä OP:n aktiiviseen High Yield -korkorahastoon.¹⁹⁹

Kymmenen vuotta myöhemmin, vuoden 2020 lopussa, säätiön osakesalkun arvo oli jo 52 miljoonaa euroa, siitä 32 miljoonaa suorina sijoituksina 25 suo-

malaiseen yhtiöön ja 1,2 miljoonaa kuuteen ruotsalaiseen yhtiöön. Loput 18,8 miljoonaa euroa oli sijoitettu eurooppalaisiin yhtiöihin neljän rahaston, pohjoisamerikkalaisiin yhtiöihin kahden rahaston ja kehittyvien maiden yhtiöihin viiden rahaston kautta. Tuolloin osakkeiden osuus säätiön salkusta nousi yli 50 prosenttiin. Sen jälkeen se on vaihdellut 50 ja 60 prosentin välillä.

Huhtamäen osuus suorista osakesijoituksista oli alentunut 14 prosenttiin, mikä oli edelleen korkea luku. Säätiö oli vuosina 2015 ja 2017 myynyt Huhtamäen osakkeita kummallakin kerralla 2 miljoonan euron arvosta.²⁰⁰ Nämä myynnit toivat säätiölle kummallakin kertaa merkittävän kirjanpidollisen pääomavoiton, 1,7 miljoonaa euroa vuoden 2015 ja 2 miljoonaa vuoden 2017 tilinpäätökseen.²⁰¹ Syynä muhkeaan pääomavoittoon oli se, että kirjanpidossa osakkeet oli merkitty hankintahintaan ja osa osakkeista oli joskus saatu ilmaisannissa nollahintaan.

Finanssikriisi houkutteli korkosijoituksiin

Säätiö on perinteisesti välttänyt suoria sijoituksia yritysten tai valtion liikkeeseen laskemiin joukkovelkakirjoihin. Ajoittain säätiölle on ollut kiinteistömyyntien seurauksena tullut suuria määriä käteistä rahaa, jotka on tilapäisesti sijoitettu rahamarkkinatalletuksiin. Finanssikriisin aikana vuosina 2007–2008 nämä antoivat muihin vaihtoehtoihin nähden hyvän tuoton. Rahamarkkinatalletukset, jotka eivät kuuluneet talletussuojan piiriin, hajautettiin useiden pankkien kesken.

Lyhyiden korkojen huippu ohitettiin jo vuonna 2009, mutta pitkät korot olivat alkaneet taantuman vauhdittamana nousta. Se teki joukkovelkakirjasijoituksista houkuttelevia. Vuoden 2010 lopussa säätiöllä oli 3,5 miljoonan euron edestä korkoa tuottavia pankkitalletuksia, vajaan viiden miljoonan suorat sijoitukset investointiluokan (*investment grade*) yrityslainoihin sekä vajaan miljoonan euron sijoitus riskiluokan (*high yield*) yrityksiin rahaston kautta hajautettuna.²⁰²

Kun pitkät korot edelleen eurokriisin takia nousivat vuosina 2011 ja 2012, säätiö teki lisää suoria sijoituksia joukkovelkakirjamarkkinoille. Vuoden 2013 lopussa säätiön salkussa oli yrityslainoja hajautetusti 11 miljoonan euron edestä, josta puolet *high yield* -lainoja. Yhdessä rahamarkkinatalletusten kanssa korkosijoitusten osuus oli suurimmillaan lähes 15 prosenttia juuri vuoden 2013 lopussa.

Joukkovelkakirjat ostettiin suoraan jälkimarkkinoilta siten, että niiden jäljellä oleva juoksuaika oli muutaman vuoden pituinen. Tarkoitus oli pitää velkapaperit erääntymispäivään saakka. Suurin osa joukkovelkakirjasijoituksista erääntyi pian 2010-luvun puolivälin jälkeen. Sen jälkeen uusia suoria sijoituksia yritysten joukkovelkakirjoihin ei ole tehty, vaikka likvideillä korkomarkkinoilla on koko ajan toimittu aktiivisesti osana säätiön kassanhallintaa. Yritysten joukkovelkakirjamarkkinoille palattiin vuonna 2022, tällä kertaa epäsuorasti sijoittamalla Mandatumin pohjoismaiseen *high yield* -rahastoon.²⁰³

Mutkan kautta takaisin kiinteistöihin

Vaikka säätiö on lähes kokonaan irtautunut suorista kiinteistösijoituksista, se ei ole irtautunut kiinteistöriskistä eikä ole siihen edes pyrkinyt. Kiinteistöriskin ottaminen on osa sijoitusten hajauttamista ja siten omaisuuden arvon vaihteluita tasoittava eli kokonaisriskiä vähentävä tekijä.

Epäsuoraa kiinteistösijoittamista säätiö oli harjoittanut jo vuonna toukokuussa 2004 hankkimalla pienen määrän pörssiyhtiö Spondan osakkeita.²⁰⁴ Myöhemmin niitä hankittiin lisää, joskaan ei suuria määriä. Osakkeet myytiin vuonna 2017, kun amerikkalainen Blackstonen rahasto osti Spondan koko osakekannan.²⁰⁵

Vuonna 2010 säätiö päätti mennä mukaan Eläke-Fennian²⁰⁶ ja Henki-Fennian perustamaan HF Asunnot Oy -nimiseen kiinteistösijoitusyhtiöön kymmenen prosentin osuudella. Varsinainen osakesijoitus oli nimellinen. Pääosa sijoituksesta tapahtui pääomallainan muodossa.²⁰⁷ Pääomallaina on erityisehtoinen laina, jolla on muita lainoja huomoinmpi oikeus takaisinmaksuun ja korkoon.²⁰⁸

Yhtiön tarkoituksena on rakennuttaa ja vuokrata palvelutaloja. Yhtiö muutti muutama vuosi myöhemmin nimensä Tyvene Oy:ksi. Tyvene Oy rakennuttaa ja omistaa ikääntyneiden ja muiden hoivapalvelua tarvitsevien ryhmien asuntoja kasvukeskusalueilla. Asuntokannasta 90 prosenttia on yleishyödyllisin periaattein toimivissa palvelutaloissa. Tyvene Oy:n osakkaille ei jaeta osinkoja, vaan tuotto tulee pääomallainalle maksettuna korkona.

Koska pääomallaina on oman pääoman ehtoinen sijoituskohde ja koska yhtiö toimii kiinteistöalalla, sijoitus luokitellaan epäsuoraksi kiinteistösijoitukseksi.

si eikä korkosijoitukseksi, vaikka se tuottaakin korkoa. Pääomalainan määrä on vuosien saatossa kasvanut, kun yhtiö on rakennuttanut uusia palvelutaloja. Säätiön myöntämän pääomalainan määrä oli vuoden 2020 lopussa 1 miljoonaa euroa.²⁰⁹

Kiinteistöihin voidaan sijoittaa epäsuorasti myös kiinteistörahojen kautta. Kiinteistöraho tarjoaa helpon tavan sijoittaa hajautetusti kiinteistöihin, sillä rahasto hoitaa kiinteistöjen omistamisen ja hallinnoinnin, kuten vuokrauksen. Kertynyt vuokratuotto hallinnointikulujen jälkeen jaetaan tavalla tai toisella rahasto-osuuksien haltijoille. Rahaston rakenteestariippuen tuottoa voidaan jakaa osinkona, voitonjakolainan korkona tai sijoitusten palautuksina. Palautusten kautta kohteen arvonnousu tuloutetaan säätiölle.

Epäsuoriin kiinteistösijoituksiin liittyy se etu, että näin säätiö pääsee hyötymään velkavivusta. Toisaalta tämä altistaa sijoituksen korkoriskille. Yksi epäsuoriin kiinteistösijoituksiin ja yleensä rahastosijoituksiin liittyvä riski on se, että ammattimaisen toimijan henkilökunnasta muutamat avainhenkilöt lähtevät, jolloin varallisuuden hoidon laatu voi heikentyä.

Säätiössä keskusteltiin 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä myös sijoittamisesta kiinteistöpääomarahastoihin äänettömänä yhtiömiehenä. Osallistumista ei pidetty mahdollisena, koska Suomen Kulttuurirahaston vuonna 2000 pyytämän ennakkopäätöksen²¹⁰ mukaan sijoitustoimintaa harjoittavan kommandiittiyhtiön tuloksesta sen äänettömänä yhtiömiehenä olevalle yleishyödylliselle yhteisölle jaettava tulo-osuus on yleishyödyllisen yhteisön veronalaista elinkeinotuloa. Säätiö ei saa harjoittaa muuta kuin sellaista liiketoimintaa, joka on sen säännöissä mainittu.²¹¹ Kommandiittiyhtiössä äänetön yhtiömies osallistuu yhtiön toimintaan lähinnä rahoittajana ilman vastuuta yhtiön sijoituksista ja veloista.²¹²

Rahastojen kautta tapahtuvien epäsuorien kiinteistösijoitusten mahdollisuuksia alettiin tutkia vakavasti 2010-luvun alussa.²¹³ Ensimmäiset askeleet otettiin vuonna 2012. Institutionaalinen vuokra-asuntosijoittaminen oli alkanut joitakin vuosia aikaisemmin, ja ulkomaalaiset institutionaaliset sijoittajat eivät vielä olleet rynnänneet Suomeen.

Huhtikuussa 2012 säätiön hallitus valtuutti varainhoitokunnan sijoittamaan miljoonaa euroa Icecapital Housing Fund III -kiinteistöpääomarahastoon sekä

puoli miljoonaa euroa Quorum -rahastoyhtiön ja Vuokraturvan yhdessä perustamaan Asuntosalkku Oy -nimiseen vuokra-asuntoja omistavaan listaamattomaan asuntosijoitusyhtiöön.²¹⁴ Molemmat yhtiöt käyttivät velkavipua. Jälkimmäinen lupasi tuoton osinkona, joka yleishyödylliselle säätiölle olisi verovapaata tuloa. Edellinen lupasi tuoton voitonjakolainan korkona ja lainan lyhennyksinä. Lainan lyhennykset ovat sijoitusten palautuksia. Palautuksia tehdään sitä mukaa, kun rahasto irtautuu sijoituskohteistaan.

Voitonjakolainaratkaisu aiheutti säätiössä jonkun verran miettimistä. Kysymyksessä oli kommandiittiyhtiö, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä oli Icecapitalin perustama rahastoyhtiö, äänettöminä yhtiömiehinä joukko sijoittajia sekä syöttörahasto. Säätiö ei sijoittanut suoraan kommandiittiyhtiöön vaan antoi syöttörahastolle voitonjakolainan, jolle maksettiin pieni, sijoituksen määrästä riippuva korko sekä tilikauden tuloksesta riippuvaa tuottokorkoa.

Koska voitonjakolainan tuoton verotuskohtelu oli epäselvää, säätiö pyysi ennen sijoituksen tekemistä verottajalta ennakkopäätöstä asiassa.²¹⁵ Elokuussa 2012 annettu päätös vahvisti sen, että syöttörahastolle myönnetyn voitonjakolainan tuotto on säätiölle verovapaata tuloa.²¹⁶

Vuonna 2015 säätiö sijoitti lisää varoja Icecapitalin perustaman seuraavan asuntosijoitusrahaston, Icecapital Housing Feeder IV ky:n syöttörahastoon. Voitonjakotuoton verottomuus säätiöille oli ehditty tällä välin kyseenalaistaa. Säätiön hallituksen pöytäkirjaan kirjattiin tärkeä täsmennys: ”Hyväksyttiin, että rakenteeseen liittyy tuottoa alentava riski, jos voitonjakolainan korkotuotto muuttuu verolliseksi.”²¹⁷

Helsingin ja Hämeenlinnan hallinto-oikeudet päätyivät vuonna 2017 päinvastaiseen tulokseen valituksista, jotka koskivat säätiöiden saamia ennakkoratkaisuja. Seuraavana vuonna korkein hallinto-oikeus kuitenkin antoi päätöksensä voitonjakolainojen verokohtelusta.²¹⁸ Se kumosi hallinto-oikeuksien ratkaisut ja saattoi voimaan verohallinnon aiemmin antaman ratkaisun, jonka mukaan voitonjakolainan korko on verovapaata säätiölle.

Vuosina 2015 ja 2016 erääntyneistä joukkovelkakirjalainoista saadut rahat käytettiin rahasto-osuuksien ostamiseen kahdessa Suomeen sijoittavassa hajatetussa kiinteistörahastossa, Fennica Toimitilat I -rahastossa (vuodesta 2021

S-Pankki Toimitila C) ja eQ Liikekiinteistöt -rahastossa.²¹⁹ Molemmat ovat niin sanottuja erikoissijoitusrahastoja, mikä tarkoittaa, että ne voivat poiketa sijoitusrahastolain sijoitusrajoituksista, kuten sijoituskohteiden lukumäärää koskevista rajoituksista. Vuosittain jaettava tuotto osuudenomistajille on määräosa rahaston edellisen tilikauden voitosta, pois lukien realisoitumattomat arvonmuutokset.

Vuoden 2010 lopussa säätiön suorien kiinteistösijoitusten käypä arvo arvioitiin runsaaksi 20 miljoonaksi euroksi, mistä Elimäenkatu 15:n osuus oli 8 miljoonaa euroa. Arviot huoneisto-osakkeiden markkina-arvosta osoittautuivat pian ylisuuriksi, mistä syystä vuosikymmenen alkuvuosina niihin jouduttiin tilinpäätökseen tekemään alaskirjauksia 3–4 miljoonan euron arvosta. Täten kiinteistöjen todennukainen markkina-arvo oli lähempänä 15 kuin 20 miljoonaa euroa.

Vuoden 2023 lopussa säätiön kiinteistösijoitukset olivat arvoltaan noin 16 miljoonaa euroa, mistä yli 90 prosenttia oli epäsuoria sijoituksia. Uudet epäsuorat kiinteistösijoitukset 2020-luvun alkuvuosina ovat nostaneet kiinteistösijoitusten arvon lähelle 18 miljoonaa euroa. Vaikka kivitaloista ja kiinteistöosakeyhtiösijoituksista on luovuttu, mutkan kautta kiinteistöihin on sijoitettu saman verran euroja kuin runsaat kymmenen vuotta aikaisemmin. Kiinteistöriskin osuus säätiön taseessa on kuitenkin ollut alenevalla uralla.

Uusi avaus – vaihtoehtoiset sijoitukset

Pääomasijoittaminen tarkoittaa sijoittamista sellaisiin listaamattomiin yrityksiin, joiden kasvupotentiaali arvioidaan hyväksi. Pääomasijoitukset voivat kohdistua sekä varhaisen vaiheen yrityksiin (*startups*) että vakiintuneisiin kasvuyrityksiin. Pääomasijoittajat saavat osuuden yrityksen omistuksesta. Omistus on tarkoitettu väliaikaiseksi. Koska pääomasijoitukset kohdennetaan pääoma-arvopapereihin, tätä omaisuusluokkaa kutsutaan tavallisesti nimellä *private equity*.

Perinteisten sijoitusrahastojen tuotto koostuu osinko-, korko- tai vuokratuloista. Listaamattomilla yrityksillä ei välttämättä ole merkittäviä tuottoja ainakaan toiminnan alkuvaiheessa. Odotetut tuotot sitä vastoin voivat olla merkittäviä. Pääomasijoittajien tavoitteena on saada yrityksen kasvupotentiaali toteutumaan ja sitä kautta saada sijoitukselle mahdollisimman suuri voitto siinä vaiheessa, kun

sijoituksesta irtaudutaan myymällä se esimerkiksi toimivalle johdolle, toisille sijoittajille tai listaamalla yritys pörssiin.

Pääomasijoittaminen on omaisuusluokka, jossa on korkea riski ja korkea tuotopotentiaali. Mutta myös tätä riskiä voidaan hajauttaa rahastorakenteen avulla. Pääomasijoittaja luo rahaston, joka sijoittaa suureen määrään listaamattomia pieniä ja keskisuuria yrityksiä ja kerää tätä varten rahaa muilta sijoittajilta, kuten eläkeyhtiöiltä, säätiöiltä tai perhesijoitusyhtiöiltä. Rahastoyhtiö edistää sijoituskohteena olevien yritysten arvonnousua aktiivisella omistajuudella ja intensiivisellä hallitustyöskentelyllä.

Sijoittajilta kutsutaan pääomaa sitä mukaa, kun rahasto hankkii uusia kohdeyrityksiä. Sijoittajalle taas palautetaan pääomaa sitä mukaa, kun rahastoyhtiö irtaantuu kohdeyrityksistä. Tämä rakenne merkitsee sitä, että sijoittajalle pääomasijoitusrahasto on ensinnäkin epälikvidi, ja toiseksi sitä, että kassavirta on alkuvaiheessa negatiivinen, kun pääomaa kutsutaan, ja muuttuu myöhemmin positiiviseksi, kun kohdeyrityksiä myydään ja pääomia palautetaan sijoittajille.

Yrjö Jahnssonin säätiön vuonna 2012 tekemä sijoitus edellä mainittuun Icecapitalin asuntosijoitusrahaston syöttörahastoon oli ensimmäinen tällainen niin sanottu vaihtoehtoinen sijoitus. Listaamattomien yritysten sijasta sijoituskohteena olivat rakennettavat asunnot.

Vuonna 2013 säätiö teki ensimmäisen sijoituksensa listaamattomiin yrityksiin CapMan Buyout X -pääomarahaston kautta. Vuonna 1989 perustettu ja vuonna 2001 Helsingin pörssiin listattu CapMan on yksi Pohjoismaiden vanhimpia ja suurimpia pääomasijoittajia. Säätiön sijoitus CapManin rahastoon tapahtui voitonjakolainana rahaston syöttörahastolle.²²⁰

Seuraavina vuosina säätiö meni mukaan useisiin uusiin *private equity* -rahastoihin, aluksi myöntämällä voitonjakolainoja syöttörahastoille ja myöhemmin sijoittamalla suoraan listaamattomiin yrityksiin sijoittaviin erikoissijoitusrahastoihin.

Vuonna 2018 säätiö teki kaksi sijoitussitoumusta, jossa kohteena oli infrastruktuuri. Syyskuussa säätiö solmi OP Henkivakuutuksen kanssa sijoitussopimuksen (kapitalisaatiosopimuksen), jonka sijoituskohteena oli infrastruktuurikori, joka sisälsi sijoituksia muun muassa metsiin, lämpövoimaan ja voimansiir-

toon. Sitoumuksen arvo oli 2 miljoonaa euroa.²²¹ Sijoitukselta odotettiin korkeaa ja vakaata osinkotuottoa.

Toinen infrastruktuurisijoitus tehtiin voitonjakolainan muodossa CapMan Nordic Infrastructure I -sijoitustuotteen syöttörahastoon.²²² Sitoumuksen arvo oli 3 miljoonaa euroa. Kun nämä lasketaan mukaan, säätiön sijoitukset listaamattomiin yrityksiin olivat nousseet 9,8 miljoonaan euroon vuoden 2022 lopussa.

Yksityisen pääoman (*private equity*) lisäksi puhutaan myös yksityisestä luotosta (*private credit*). Yksityinen luotto on olennainen rahoituksen lähde pienille ja keskisuurille yrityksille, joiden luotonsaanti pankeilta on vaikeutunut pankkisääntelyn kiristymisen vuoksi. Korkotuotto tulee yrityksen kassavirroista ja toimintakyvyn säilymisestä. Toisin kuin yksityisen pääoman rahastoissa, jotka keskittyvät yrityksen arvon kasvattamiseen, yksityisen luoton rahastot keskittyvät yrityksen pääoman säilyttämiseen.

Säätiön ensi askel *private credit* -omaisuusluokassa otettiin maaliskuussa 2017, jolloin säätiö päätti sijoittaa 1,5 miljoonaa euroa eQ Private Credit -erikoissijoitusrahastoon.²²³ Tämä rahasto toimii syöttörahastona Euroopan johtavan velkaspesialistin MV Creditin Master-rahastolle, joka sijoittaa eurooppalaisten yritysten luottoihin. Master-rahasto on varojen yhteinen ”keräysallas”, johon syöttörahastoihin sijoitetut varat kootaan.

Seuraavina vuosina säätiö teki sijoituksia neljään muuhunkin *private credit* -rahastoon. Suurimmat sijoitukset tehtiin kahteen Mandatumin Private Debt -rahastoon. Yksityiseksi luottorahastoksi voidaan lukea myös SEB-pankin perustama mikrorahoitusrahasto, joka kerää euromääräisiä sijoituksia institutionaalisilta sijoittajilta ja lainaa keräämänsä varat mikrorahoitusta kehitysmaiden yrittäjille välittävälle instituutioille ympäri maailmaa.

Kaikkiaan säätiön vuosina 2017–2021 tekemistä *private credit* sijoitussitoumuksista oli vuoden 2022 loppuun mennessä kutsuttu lähes kuusi miljoonaa euroa. Vaihtoehtoiset sijoitukset olivat vuoden 2022 lopussa yhteensä runsaat 15 miljoonaan euroa, mikä tekee yli 17 prosenttia säätiön koko salkun arvosta. Tämän lisäksi säätiöllä oli voimassa 18 sijoitussitoumusta, joista vuoden 2022 lopussa oli kutsumatta yhteensä 13 miljoonaa euroa. Tämä taseen ulkopuolinen erä raportoidaan tilinpäätöksen liitetiedoissa.²²⁴

Tuloslaskelma ja tase

Kirjan säätiölaitosta käsittelevässä ensimmäisessä luvussa esiteltiin säätiön pelkistetty tuloslaskelma ja tase. Siinä todettiin, että apurahoja jakavan säätiön tuloslaskelmassa korostuvat varsinaisen toiminnan kulut eli myönnetyt apurahat ja sijoitustoiminnan tuotot. Taseessa taas korostuvat sijoitukset ja oma pääoma muiden tase-erien ollessa varsin pieniä.

Seuraavassa katsotaan, miltä Yrjö Jahnssonin säätiön tuloslaskelma ja tase näyttivät vuosina 2000 ja 2023. Näiden vuosien vertailu antaa kuvan siitä, miten säätiön kulu- ja tuottorakenne muuttui sen jälkeen, kun kiinteistöistä oli irtauduttu ja siirrytty laajasti hajautettuun rahoitussaamisista koostuvaan salkkuun. Tätä murrosta on kuvattu edellisissä jaksossa varsin yksityiskohtaisesti.

Tuloslaskelma on esitetty *Taulukossa 5* ja tase *Taulukossa 6*.²²⁵ Taulukoiden luvut on otettu suoraan tilinpäätöksistä. Taseen kohdalla se merkitsee sitä, että omaisuuserät on arvostettu kirjanpitoarvoon. Säätiön suoraan hallinnoimien kiinteistöjen kirjanpitoarvoa alennettiin rakennusten osalta neljän prosentin vuotuisilla poistoilla ja korjattiin ylöspäin perusparannusinvestointien mukaan. Arvopaperit arvostettiin hankintahintaan vuoteen 2009 saakka, jonka jälkeen niihin alettiin tarvittaessa tehdä alaskirjauksia.²²⁶

Aloitetaan tuloslaskelmasta

Varsinaisen toiminnan kulut samoin kuin tieteen ja tutkimuksen tuki olivat likimain samansuuruisia, vaikka aikaa vuosien välissä oli ehtinyt kulua yli kaksikymmentä vuotta. Se merkitsee muun muassa sitä, että säätiön tarkoitukseen käytettiin vuonna 2023 reaalisesti vähemmän rahaa kuin vuonna 2000, elinkustannusindeksin mukaan melkein kolmanneksen vähemmän.²²⁷ Toimintakulujen suhde tieteen tukemiseen oli molempina vuosina yhden suhde kolmeen.

Sijoitustoiminnan juoksevilla tuotoilla on tapahtunut suuri muutos. Vuosituhannen alussa vuokratuotot muodostivat 95 prosenttia sijoitusten bruttotuotosta. Vuonna 2023 osinko- ja rahastotuotot muodostivat lähes 90 prosenttia sijoitusten bruttotuotosta (ilman myyntivoittoja ja arvonalennusten palautuksia).

Taulukko 5. Tuloslaskelma, 1000 €

VARSINAINEN TOIMINTA	2000	2023
Tuotot	0	1
Rojaltit kirjoista	0	1
Kulut	-2 275	-2 383
Tieteen ja tutkimuksen tuki	-1 815	-1 925
Henkilöstökulut	-330	-329
Poistot	-29	-7
Muut kulut	-101	-123
Varsinaisen toiminnan kuluja jäämä	-2 275	-2 383
SIJOITUSTOIMINTA		
Varainhankinta	0	4
Saadut lahjoitukset	0	4
Tuotot	4 470	4 331
Osinkotuotot	220	2 307
Korkotuotot	18	181
Vuokratuotot	4 232	138
Tuotot kapitalisaatiosopimuksista	0	317
Myyntivoitot	0	1 073
Arvonlennusten palautukset	0	314
Kulut	-2 042	-1 481
Henkilöstökulut	-179	-0
Poistot ja arvoalentumiset	-532	-0
Huoneistojen kulut	-251	-6
Kiinteistöjen hoitokulut	-795	-0
Muut sijoitustoiminnan kulut	-0	-24
Rahoituskulut	-64	-0
Sijoitusten myyntitappio	-50	-408
Arvonlennukset	-0	-1 043
Verot	-171	-0
Sijoitustoiminnan ylijäämä	2 428	2 850
Oikaistu*	2 478	2 914
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ	153	471
Oikaistu*	203	535
*Ilman arvonlennuksia, arvonlennusten palautuksia, myyntivoittoja ja -tappioita. Lähde: Vuosikertomus 2000 ja 2003.		

Kun bruttotuotoista vähennetään sijoitustoiminnan kulut sekä myyntitappiot ja arvonalennukset, saadaan sijoitusten nettotuotoksi 2,5 miljoonaa euroa vuonna 2000 ja kolme miljoonaa euroa vuonna 2023. Sijoitustoiminnan kulut olivat vuosituhannen alussa suuret sen takia, että omistus oli keskittynyt kolmeen kiinteistöön, joiden hoidosta säätiö vastasi itse. Sijoitustoiminnan tuotoista lähes puolet meni sijoitustoiminnan kuluihin, mukaan lukien välittömiin veroihin. Vuonna 2023 sijoitustoimintaan liittyvät juoksevat kulut olivat enää alle prosentin sijoitustoiminnan tuotoista.

Siirrytään taseeseen

Säätiön taseen kirjanpitoarvo kohosi vuosien 2000 ja 2023 välillä 125 prosenttia nimellisesti ja 56 prosenttia reaalisesti. Pysyvät vastaavat olivat kokonaan sijoituksia. Vuoden 2023 lopussa säätiön likviditeetti oli vahva. Rahaa ja pankkisäämisia oli lähes kolme miljoonaa euroa, viisi prosenttia taseesta.

Vastattavien puolella oma pääoma vastaa melko hyvin sijoitusten kirjanpitoarvoa, kuten apurahasäätiön kohdalla pitääkin. Maksamattomat apurahat muodostivat molempina vuosina suurimman velkaerän. Kiinteistöomistusten aikana säätiö oli ajoittain turvautunut velanottoon rahoittaakseen kiinteistöjen korjausprojekteja. Vuonna 2000 pitkäaikaista velkaa oli vajaat miljoona euroa.

Taseen loppusumman alle on merkitty varallisuuden markkina-arvo, joka varsinkin vuodelta 2000 perustuu menneisiin ja odotettuihin vuokratuottoihin perustuvaan arvioon niin sanotusta käyvästä arvosta. Nämä arviot osoittautuivat ylioptimistisiksi sitä mukaa, kun vuokranäkymät 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä alkoivat nopeasti heikentyä. Toisaalta, kun suuret suorat kiinteistöomistukset myytiin vuonna 2007 ja 2011, säätiö saattoi kirjata tilinpäätöksen tuloslaskelmaan miljoonien suuruisen myyntivoiton.

Myös vuoden 2023 taseen kirjanpitoarvo on huomattavasti markkina-arvon alapuolella. Kun liikehuoneisto-omistukset on suurimmaksi osaksi myyty, markkina-arvon ja kirjanpitoarvon ero johtuu suurimmaksi osaksi siitä, että osakkeet on kirjanpidossa arvostettu joko hankintahintaan tai käypään hintaa, mikäli se on 20 prosenttia hankintahintaa alempi. Kun osakeomistukset ovat pitkäaikaisia ja

Taulukko 6. Tase, 1000 €

VASTAAVAA	2000	2023
Pysyvät vastaavat	24 408	57 692
Käyttöomaisuus	62	21
Sijoitusomaisuus	24 346	57 671
Vaihtuvat vastaavat	629	844
Lyhytaikaiset saamiset	51	314
Rahat ja pankkisaamiset	578	530
Yhteensä	25 037	58 536
VASTATTAVAA		
Oma pääoma	21 427	55 979
Peruspääoma	858	1 000
Käyttöraho	20 416	54 508
Tilikauden ylijäämä	153	471
Vieras pääoma	3 610	2 558
Pitkäaikaiset velat	958	0
Muut lyhytaikaiset velat	605	88
Maksamattomat apurahat	2 047	2 558
Yhteensä	25 037	58 537
Markkina-arvo	62 000	88 200
Lähde: Vuosikertomus 2000 ja 2023.		

osakekurssit ovat pitkällä aikavälillä nousseet, säätiö on voinut ajan mittaa kirjata tulokseensa myyntivoittoja myös osakkeista. Erityisen paljon myyntivoittoja on tullut pisimpään omistetuista Huhtamäen osakkeista.

Havahduttava havainto

Edellä kiinnitettiin huomiota siihen, että säätiön tuloslaskelmassa varsinaisen toiminnan kulut, kuten myös säätiön tuki tieteelle, olivat vuonna 2023 euromääräisesti samansuuruisia, mutta reaalisesti kolmisenkymmentä prosenttia alempia kuin vuonna 2000. Tämä herättää kysymyksen, jaettiin 2000-luvun alussa liian paljon apurahoja vai jaettiin 2020-luvun alussa niitä liian vähän? Mihin apu-

rahojen määrää tulisi verrata, sijoitusten nettotuottoihin, omaisuuden arvoon vai molempiin? Mikä on kestävä jakovara?

Näitä kysymyksiä pohditaan seuraavassa jaksossa.

Sijoitukset ja apurahat

Edellisissä jaksoissa on kuvattu se, miten kolmesta kivitallasta koostuva säätiön varallisuus muuttui yhden vuosikymmenen aikana suorista arvopaperisijoituksista, rahasto-osuuksista ja erilaisista vaihtoehtoisista sijoituksista koostuvaan laajasti hajautettuun salkkuun. Tässä jaksossa esitetään iso kuva säätiön sijoituksista, niiden tuotoista sekä varainkäytöstä vuosina 2006–2023. Tarkoituksena on kuvata sitä, miten säätiön varallisuus on sijoitustuottojen kautta mahdollistanut säätiön tarkoituksen toteutumisen.

Tarkastelu alkaa vuodesta 2006 sen takia, että ennen sitä arviot varallisuuden markkina-arvosta eivät suurten kiinteistöomistusten vuoksi ole kovin luotettavia eikä niistä ole yhtäjaksoista aikasarjaa.

Sijoitukset

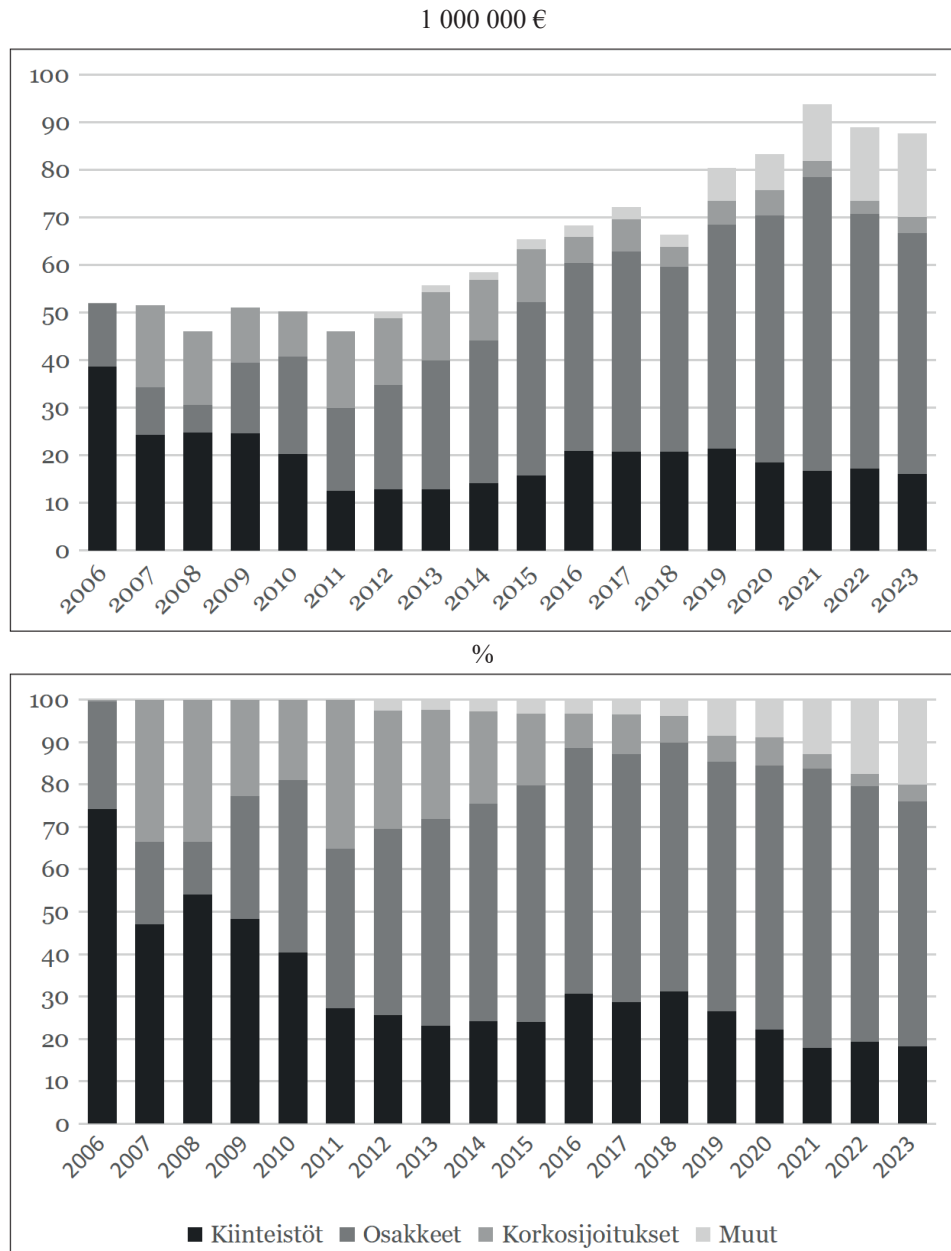
Kuvio 1 esittää säätiön varallisuuden ja sen jakauman muutoksen vuodesta 2006 alkaen. Varallisuuden arvo pysyi vuosina 2006–2012 välillä vakaasti 40–50 miljoonassa eurossa. Sen jälkeen salkun arvo kaksinkertaistui kymmenessä vuodessa 80–90 miljoonaan euroon.

Kuten aiemmin on käynyt ilmi, pääosa varallisuudesta eli kolme neljännestä oli kiinni kiinteistöissä vielä vuonna 2006. Kahden suuren kiinteistön myynti vuonna 2007 alensi kiinteistöjen osuuden alle puoleen ja nosti korkosijoitusten osuuden kerralla yhteen kolmannekseen säätiön varallisuudesta. Se heijastaa sitä, että kiinteistöistä saatu kauppahinta sijoitettiin väliaikaisesti rahamarkkinatalletuksiin, joiden korko oli finanssikriisin seurauksena noussut merkittävästi vuosina 2007 ja 2008.

Tämä ylimääräinen likviditeetti alkoi vähitellen siirtyä osakkeisiin, aluksi suorina sijoituksina kotimaisiin osakkeisiin ja myöhemmin enenevässä määrin rahastosijoituksina ulkomaisiin osakkeisiin.

Korkosijoitukset nousivat jälleen vuonna 2011, jolloin viimeisen suuren kiinteistön myynnistä saadut rahat sijoitettiin suurelta osin yritysten joukkovelkakirjoihin. Korkosijoitusten määrä pieneni asteittain, kun velkakirjat erääntyivät. Osakkeiden osuus nousi ja vakiintui vajaan 60 prosenttiin 2010-luvun lopulla.

Kuvio 1. Säätiön sijoitukset 2006–2023

Lähde: Hallituksen pöytäkirjan liitteenä olevat omat laskelmat (2006–2011), OP Varainhoidon (2012–2019) ja Sijoitustutkimuksen (2020–2023) sijoitusraportit.

Vaihtoehtoiset sijoitukset ilmestyvät kuvaan vuonna 2012. Merkittäväksi niiden osuus nousee vasta 2020-luvun alussa.

Juoksevat tuotot

Kuvio 2 esittää säätiön juoksevat sijoitustuotot ja niiden jakauman samoilta vuosilta 2006–2023. Tuotot on jaoteltu tuoton lähteen mukaan tilinpäätöksen tuloslaskelman mukaisiin vuokra-, osinko- ja korkotuottoihin. Vuokratuotoista on vähennetty kiinteistöjen ja huoneistojen kulut. Luvuissa ei ole mukana myyntivoittoja tai -tappioita eikä arvonalennuksia tai niiden palautuksia.

Tuloslaskelman tuotot poikkeavat sijoitusten tuotoista, joihin vaikuttavat ratkaisevasti kassavirtatuottojen ohella omaisuuden markkina-arvojen muutokset. Niistä enemmän jäljempänä.

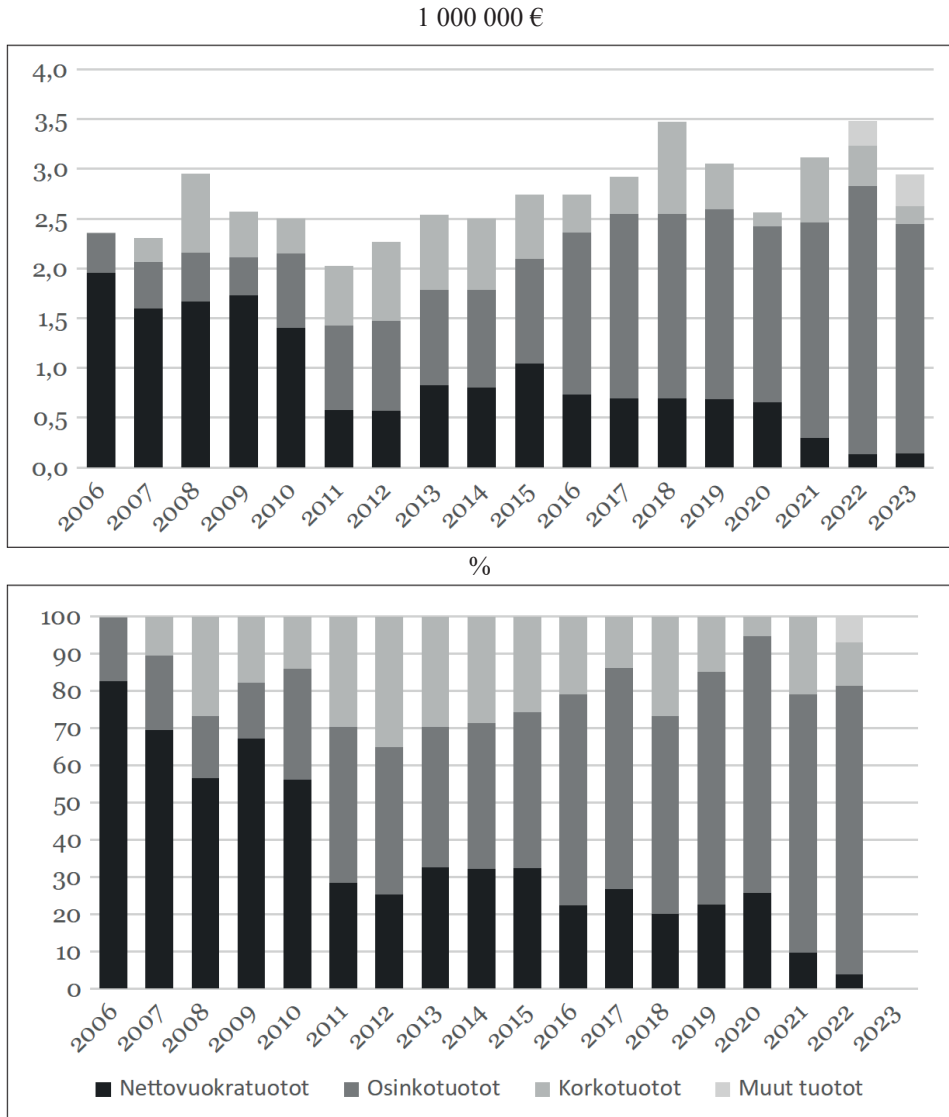
Vuosituhanneen alussa juoksevat tuotot koostuivat lähes kokonaan vuokratuotoista. Vuokratuotot kuitenkin alkoivat alentua, kun Elimäenkatu 9:n vuokrausaste 2000-luvun alkuvuosina laski. Myöhemmin vuokratuotot alenivat kiinteistöjen myynnin seurauksena. Viimeisimmän suuren liikehuoneiston myynti vuonna 2021 pudotti vuokratulojen osuuden hyvin pieneksi.

Supistuvien vuokratuottojen paikkaa alkoivat vähitellen ottaa nousevat osinko- ja korkotuotot. Osinkotuottojen määrä on asteittain kohonnut puolesta miljoonasta vuosina 2006–2009, miljoonaan vuosina 2011–2015 ja siitä kahden miljoonan tasolle vuosina 2017–2023. Osinkotuottoihin on luettu mukaan myös sijoitusrahastojen tuotto-osuudet.

Koroista tuli merkittävä tuottoerä vuonna 2008, jolloin säätiöllä oli paljon rahaa ja lyhyet korot olivat finanssikriisin aikaansaamien kohonneiden riskilisien vuoksi poikkeuksellisen korkealla. Vuonna 2013 korkotuotot olivat miltei yhtä suuret kuin osinkotuotot. Tällöin korkotuottojen lähteenä olivat yritysten joukkovelkakirjat. Joukkovelkakirjojen eräännyttyä korkotuottoja on saatu Tyvene Oy:lle myönnetystä pääomalainasta sekä voitonjakolainana tehtyjen rahastosijoitusten tuotoista.

Kapitalisaatiosopimusten tuotot ilmestyivät säätiön tuloslaskelmaan omana eränään vasta vuoden 2022 tilinpäätökseen. Ensimmäinen kapitalisaatiosopimus oli tehty vuonna 2018. Aiempina vuosina ne oli merkitty osaksi korkotuottoja.

Kuvio 2. Juoksevat tuotot

Lähde: Vuosikertomukset 2000–2023

Sijoitustuotot

Juokseva tuotto voi olla hyvä mittari silloin, kun kassavirta on vakaa ja hyvin ennakoitavissa. Tämä oli ollut tilanne Yrjö Jahnssonin säätiössä hyvin pitkään, kun varallisuus oli lähes kokonaan kiinni kiinteistöissä ja liikehuoneistoissa ja vuokralaisvaihtuvuus oli vähäistä.

Siirtyminen kiinteistöistä arvopapereihin ja rahastoihin ja sijoituserien lukumäärän nopea kasvu johti siihen, että säätiön sijoitusten tuoton seurantaan ryhdyttiin tehostamaan. Juoksevien tuottojen ohella ryhdyttiin seuraamaan omaisuuden arvonmuutoksia aikaisempaa enemmän ja aikaisempaa tiiviimmin.

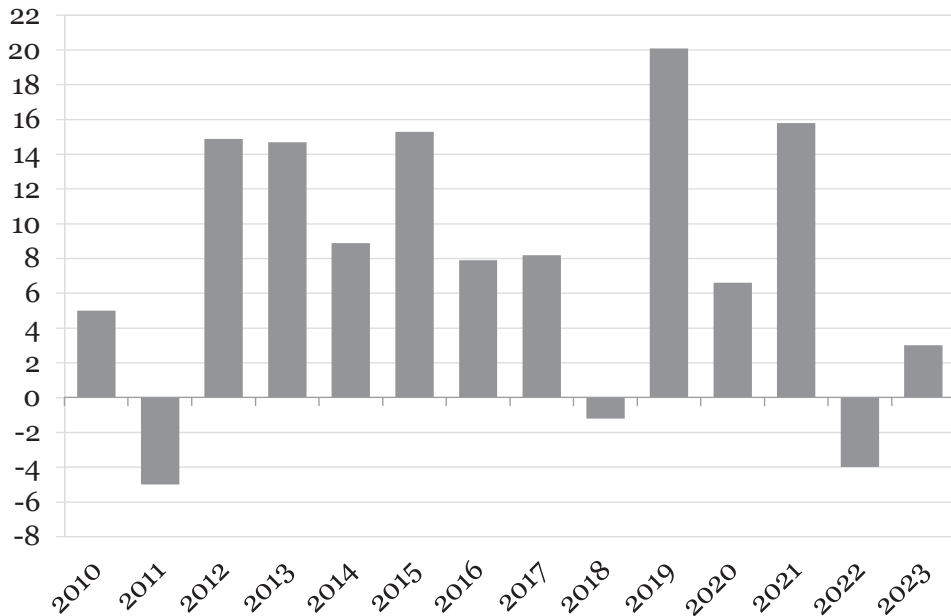
Sijoitustuottojen raportointi päätettiin ulkoistaa vuonna 2012. Tarjouksia pyydettiin kuudelta palveluntarjoajalta. Hallitus päätti varainhoitokunnan ehdotuksesta tilata palvelun Pohjola varainhoidolta. Samalla keskitettiin arvopapereiden säilytys Pohjolaan.²²⁸ Vuoden 2013 alusta säätiö sai kuukausittain yksityiskohtaisen raportin salkun koostumuksesta ja tuotoista sijoituskohteittain. Lisäksi Pohjola Varainhoito laski salkun tuoton takautuvasti vuodelta 2012. Palveluntarjoajaa on sittemmin vaihdettu.

Kuvio 3 esittää säätiön sijoitusten vuotuisen tuoton prosentteina sijoitusten arvosta. Kuvio alkaa vuodesta 2010. Aikaisemmille vuosille tuottoprosenttia on vaikea laskea, koska luotettavaa tietoa omaisuuden arvosta ei ole.

Vuosina 2010–2023 tuoton vaihteluväli on viiden prosentin miinuksesta 20 prosentin plussaan. Vaihteluun ovat eniten vaikuttaneet osakekurssien muutokset. Vuoden 2011 miinukseen vaikutti eniten Euroopan velkakriisin kärjistyminen, mistä syystä osakekurssit laskivat globaalisti. Yksi heikoimmin menestyneistä osakemarkkinoista oli Helsinki, jossa osakeindeksi menetti arvostaan neljänneksen.²²⁹ Säätiön kirjanpidollinen nettotuotto oli kuitenkin myyntivoittojen ansiosta yli 6 miljoonaa euroa plussalla.

Osakekurssit selittävät negatiivisen tuoton myös vuosina 2018 ja 2022. Jälkimmäisenä vuotena osakekurssien laskuun vaikuttivat Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sen aiheuttama energiakriisi. Säätiön sijoitussalkku hyötyi suuresta epälikvidien vaihtoehtoisten sijoitusten painosta, sillä näiden omaisuusluokkien arvostukset eivät juuri reagoineet likvidien osake- ja korkosijoitusten hintojen laskuun.²³⁰ Poikkeuksellisen korkea tuottoprosentti vuonna

Kuvio 3. Sijoitustuotot, % vuodessa

Lähde: Hallituksen pöytäkirjan liitteenä olevat omat laskelmat (2010–2011), OP Varainhoidon (2012–2019) ja Sijoitustutkimuksen (2020–2023) sijoitusraportit.

2019 selittyi sekin osakekursseilla; säätiön osakesalkun tuotto oli peräti 32 prosenttia.

Korkoa korolle -kaavan mukaan laskettuna, salkun keskimääräinen tuotto vuosina 2010–2023 oli 7,6 prosenttia, reaalisesti noin 5,3 prosenttia.²³¹

Varainkäyttö

Säätiön varainkäyttö kohdistuu ennen muuta säätiön tarkoituksen toteuttamiseen eli tieteen ja tutkimuksen rahoittamiseen. Tämän mahdollistamiseksi tarvitaan henkilöstöä, toimistotilaa, konttoritarvikkeita, tietojärjestelmiä ja ulkoa ostettuja palveluja. Myös nämä toimintakulut rahoitetaan sijoitusten tuotoista.

Säätiön hallitus oli vuonna 2001 keskustellut seuraavan viiden vuoden apurahapolitiikasta.²³² Tavoitteena oli nostaa jaettava summa tänä aikana 1,9 miljoonasta 2,1 miljoonaan euroon. Säätiön tuolloinen asiamies Arto Alho muisteli kymmenen vuotta myöhemmin, että ”tämä tavoite, jota ryhdyttiin toteuttamaan, johti siihen, että säätiö tulisi käyttämään apurahoihin 70–80 prosenttia sijoitusomaisuuden nettotuotosta ylijäämän jäädessä pieneksi”.²³³

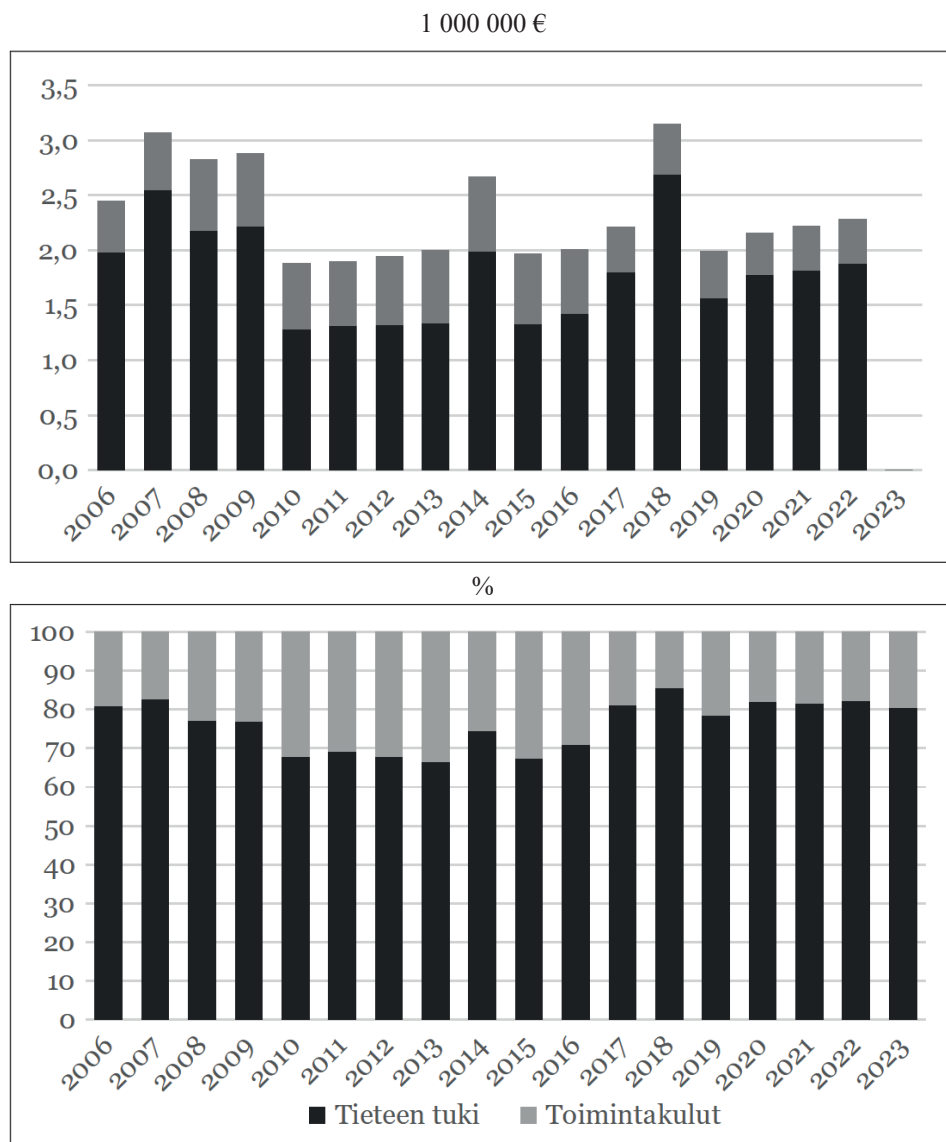
Kuvio 4 esittää säätiön kulurakenteen eli kulujen jakautumiseen toisaalta säätiön tarkoituksen toteuttamiseen eli tieteen tukemiseen ja toisaalta toimintakuluihin 2000-luvulla. Tieteen tukemiseen käytetty summa ylitti vuosina 2006–2009 kahden miljoonan euron rajan samalla, kun toimintakuluihin meni runsaat puoli miljoonaa euroa vuodessa. Toimintakulujen osuus nousi 2010-luvun alussa, kun apurahapottia pienennettiin. Toimintakuluja nosti myös viimeisen suoran kiinteistöomistuksen myyminen, mikä siirsi osan aiemmin kiinteistönhoidon kuluiksi kirjattuja henkilöstökuluja säätiön toimintakuluiksi. Viime vuosina toimintakulujen osuus juoksevista nettotuotoista on vakiintunut hieman kahdenkymmenen prosentin alapuolelle.

Vuosi 2007 oli poikkeuksellinen. Silloin tieteen tukemiseen käytettiin peräti 2,5 miljoonaa euroa, mikä oli säätiön apurahahistorian siihenastinen ennätys. Poikkeuksellisuus oli seurausta siitä, että säätiö myönsi viisivuotisen apurahan Helsingin kauppakorkeakouluun perustetulle tutkimusryhmälle ja kaksivuotisen apurahan Helsingin yliopistossa toimivalle tutkijatohtorille. Ilman näitä vuoden 2007 varainkäyttöpylväs kuviossa 4 olisi ollut 300 000 euroa alempi.

Vielä vuoden 2010 talousarviota hyväksyessä joulukuun alussa 2009 hallitus varasi tieteen tukemiseen edellisvuosien tasoa vastaavan runsaan kahden miljoonan euron summan.²³⁴ Seuraavan vuoden kuluessa summaa korjattiin jonkin verran alaspäin, koska liikehuoneistoista saadut vuokrat olivat jäämässä arvioitua pienemmiksi.²³⁵

Kun TeliaSonera irtisanoi vuokrasopimuksensa kesäkuun alussa, tiedettiin varmuudella, että vuokratulot Elimäenkatu 15:sta loppuvat kuuden kuukauden irtisanomiskauden jälkeen. Sen takia hallitus päätti varainhoitokunnan esityksestä alentaa vuonna 2010 myönnettävien apurahojen määrää kahdesta miljoonasta eurosta 1,35 miljoonaan.²³⁶ Hallituksen pöytäkirjaan 15.10.2010 kirjattiin²³⁷:

Kuvio 4. Kulurakenne

Lähde: Vuosikertomukset 2006–2023

”Laskemalla myönnettävien apurahojen summaa säätiö sopeutuu tiedossa olevaan vuokratulojen pienenemiseen sekä varautuu siihen, että tilanne jatkuu samanlaisena jonkin aikaa.”

Seuraavana vuonna hallitus vahvisti säätiölle uudet varainhoidon ohjeet.²³⁸ Siinä apurahojen jakotavoitteeksi asetettiin 1,3 miljoonaa euroa vuodessa. Tässä tavoitteessa pysyttiin seuraavat viisi vuotta lukuun ottamatta vuotta 2014, jolloin säätiön 60-vuotisjuhlan kunniaksi järjestettiin kaksi kansainvälistä symposiumia ja jaettiin kaksi tiedepalkintoa.

Vuoden 2017 apurahasumman nousua selittää neljännesmiljoonan euron lahjoitukset Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston pääomittamiseen. Vuonna 2018 säätiö lahjoitti Helsingin yliopistolle 1,5 miljoonaa euroa Yrjö Jahnsson -professorin perustamiseen Helsinki Graduate School of Economicsin yhteyteen.

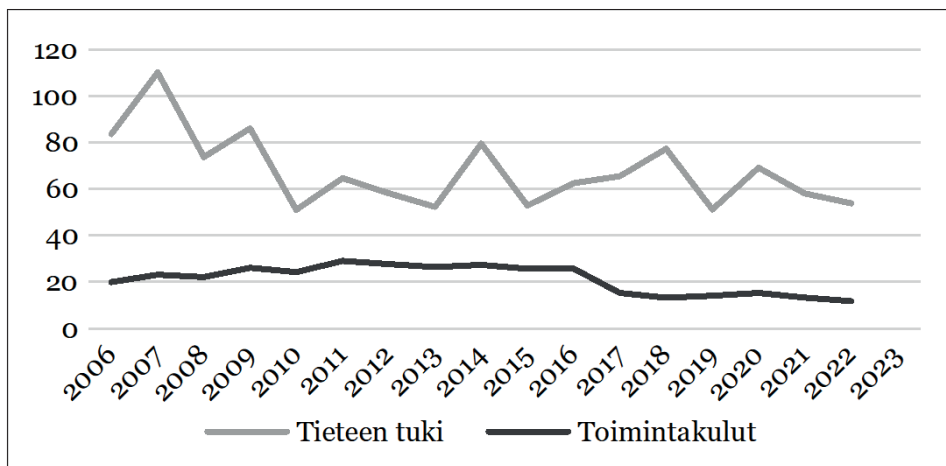
2020-luvulla apurahasumma on asteittain kohonnut 1,9 miljoonaan euroon ja toimintakulut supistuneet reilusti alle puolen miljoonan euron.

Kuvio 5 esittää varsinaisen toiminnan varainkäytön suhteessa osingoista, koroista ja nettovuokratuloista koostuviin juokseviin tuottoihin vuodesta 2006 eteenpäin. Tässä vertailussa on hyvä muistaa, että juoksevat tuotot koostuvat pääosin kuluvan vuoden kassavirrasta, kun taas myönnetyt apurahat kirjataan kuluvan vuoden kuluiksi, mutta maksetaan säätiön kassasta pääosin vasta seuraavana vuonna.

Vuoden 2001 linjauksen perusteella tieteen tukemiseen käytettiin 2000-luvun alkupuolella 70–80 prosenttia sijoitusten juoksevista nettotuotoista. Käytännössä apurahojen suhde nettotuottoihin nousi tätä suuremmaksi, kun vuokratuotot 2000-luvun alussa alenivat. Vuonna 2007 jakosumma jopa ylitti juoksevat tuotot, mikä selittyy yllä mainituilla poikkeuksellisilla rahoituspäätöksillä monivuotisiin projekteihin. Vuoden 2009 jälkeen tieteen tuki suhteessa juokseviin tuottoihin on ollut lähellä 60 prosenttina, poikkeuksina juhlavuosi 2014 ja professorilahjoitusvuosi 2018.

Toimintakulut suhteessa juokseviin tuottoihin ovat 2010-luvun puolivälistä suurin piirtein puolittuneet 25 prosentista 12 prosenttiin. Kaikki tuotto ei ole mennyt varainkäyttöön, myös pääomaa on voitu juoksevista tuotoista vahvistaa. Samalla apurahoihin jaettu summa on trendinomaisesti kasvanut.

Kuvio 5. Varainkäyttö suhteessa juokseviin tuottoihin, %

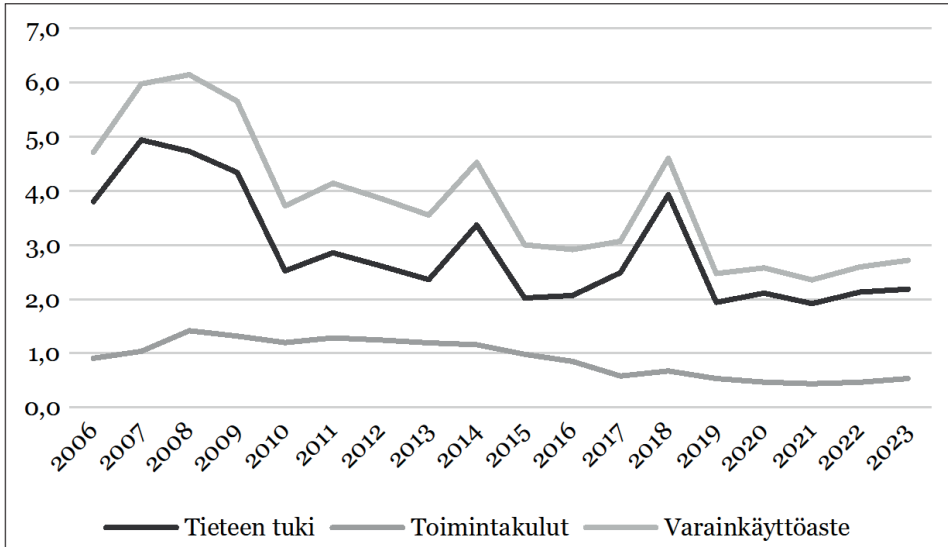
Lähde: Vuosikertomukset 2006–2023.

Kuvio 6 näyttää tieteen tukemiseen ja toimintakuluihin käytetyt varat suhteessa säätiön sijoitusten arvoon eli niin sanotun varainkäyttöasteen. Tieteen tukemiseen käytettiin ennen 2010-lukua nelisen prosenttia ja toimintakuluihin noin prosentti sijoitusten käyvästä arvosta. Vuonna 2010 tehdyn korjausliikkeen jälkeen jakosumma on alentunut kahteen prosenttiin ja toimintakulut puoleen prosenttiin sijoitusten markkina-arvosta.

Kestävä varainkäyttö

Vuoden 2010 kokemus havahdutti säätiön hallituksen ja varainhoitokunnan pohtimaan apurahapolitiikkaa pitemmän ajan kestävyysnäkökulmasta. Nähtiin, että odotettu vuokratuottojen aleneminen ja kiinteistöhintojen lasku edellyttivät, että apurahasummaan ensiksi tehdään merkittävä tasokorjaus alaspäin. Sen jälkeen pyritään siihen, että vuosittain jaettava apurahasumma nousee vähintään hintatason nousun vauhdissa. Ovathan apurahat tarkoitettu pääosin kattamaan apurahan-saajien elinkustannuksia.

Kuvio 6. Varainkäyttöaste, % sijoitusten markkina-arvosta

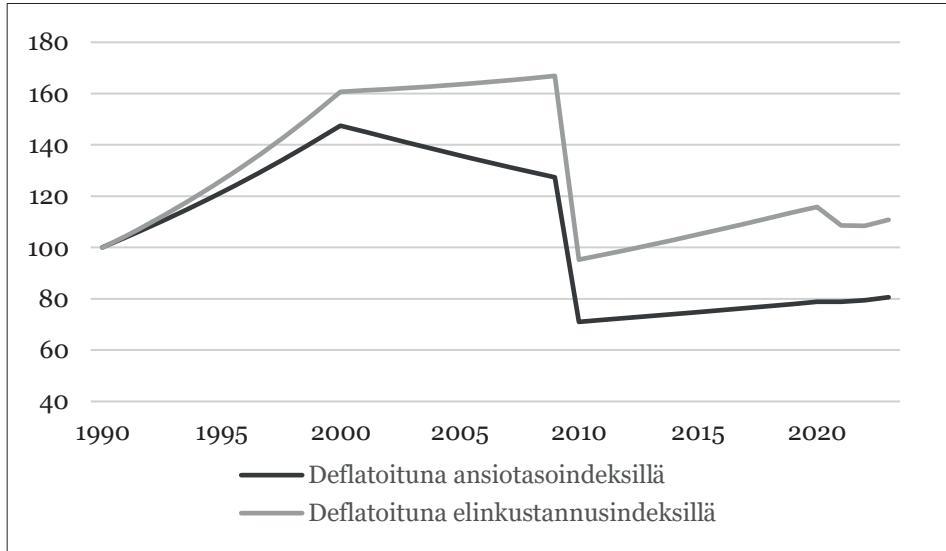
Yleinen ansiotaso nousee yleensä nopeammin kuin elinkustannukset. Siksi elinkustannusindeksiä parempi vertailukohta apurahasumman reaalisen kasvun arvioimiseksi saattaisi olla ansiotasoindeksi. Onhan perusteltua, että myös apurahatutkijoiden tulot nousevat siinä missä kollegoidenkin tulot.

Kuvio 7 esittää säätiön apurahasumman trendit suhteutettuna (deflatoituna) ansiotasoindeksiin ja elinkustannusindeksiin vuodesta 1990 tähän päivään.²³⁹ Havainnot on poimittu vuosilta 1990, 2000, 2009–2010 ja 2020–2023. Välihavainnot on ekstrapoloitu.

Säätiön tarkoituksen toteuttamiseen käytetty summa kasvoi 1990-luvulla huomattavasti nopeammin kuin yleinen hintataso tai ansiotaso. Seuraavalla vuosikymmenellä apurahasumma kasvoi samaa vauhtia kuin elinkustannukset, mutta hieman hitaammin kuin ansiotaso. Apurahapolitiikan epäjatkuvuus näkyy molempien aikasarjojen dramaattisena supistumisena vuonna 2010. Tasokorjauksen jälkeen apurahasumma on kasvanut suurin piirtein samaan vauhtia kuin ansiotasoindeksi ja hieman nopeammin kuin elinkustannukset.

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan vuonna 2012 julkaisemassa rapor-

Kuvio 7. Apurahat reaalisesti

tissa luetellaan erilaisia varainkäytön päätösmalleja.²⁴⁰ Yksi niistä on kokemukseen perustuva malli, jossa ”varainkäyttö perustuu säätiön hallituksen ja toimihenkilöiden historian saatossa keräämään kokemukseen sopivasta varainkäytön määrästä ja kohdentamisesta”. Toinen on juoksevan tuoton malli, jossa ”laskeaan vuosittain kirjanpidollinen juokseva tuotto ja käytetään enintään tämä määrä tai osa siitä”. Menetelmää on helppo käyttää varsinkin, jos tuotto on vuosittain tasainen, niin kuin se Yrjö Jahnssonin säätiön tapauksessa oli aikaisempina vuosikymmeninä ollut.

Juoksevaan tuottoon keskittyvä ajattelutapa lienee ollut säätiöissä ollut melko yleinen vielä 1990-luvulla. Tähän viittaa *Talouselämä*-lehden kirjoitus vuodelta 1996, jossa Suomen Kulttuurirahaston yliasiamies Paavo Hohti korosti osinkotuottojen ja Yrjö Jahnssonin säätiön toimitusjohtaja Arto Alho vuokratuottojen merkitystä apurahapolitiikassa.²⁴¹ Osakesijoituksiin keskittyneen Kulttuurirahaston tulovirta muodostui tuolloin pääosin osinkotuotoista, kun taas kiinteistösijoituksiin keskittyneen Yrjö Jahnssonin säätiön tulot koostuivat pääosin vuokratuloista.

Neuvottelukunnan raportti huomauttaa, että historialliseen kokemukseen perustava malli voi huomaamatta johtaa joko liian suureen tai liian pieneen varainkäyttöön pitkällä aikavälillä. Kumpikaan ei ole säätiön tarkoituksen kannalta hyväksi. Juoksevaan tuoton mallin ongelma on se, että arvonmuutokset eivät näy juoksevilla tuotoilla.

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan raportissa ehdotetun kolmannen mallin, ”pitkän aikavälin sopeuttamisen mallin”, mukaan ensin lasketaan sijoitusten pitkän aikavälin reaalituotto ja käytetään vuosittain enintään tämä määrä tai jokin osa siitä apurahojen jakoon ja toimintakuluihin. Kun varainkäyttöaste on näin sidottu sijoitusten pitkäaikaiseen tuottoon, apurahojen jakovara voidaan pitää suhteellisen vakaana. Ainakaan sen ei tarvitse reagoida tuoton lyhytaikaisiin vaihteluihin, ei ylöspäin eikä alaspäin.

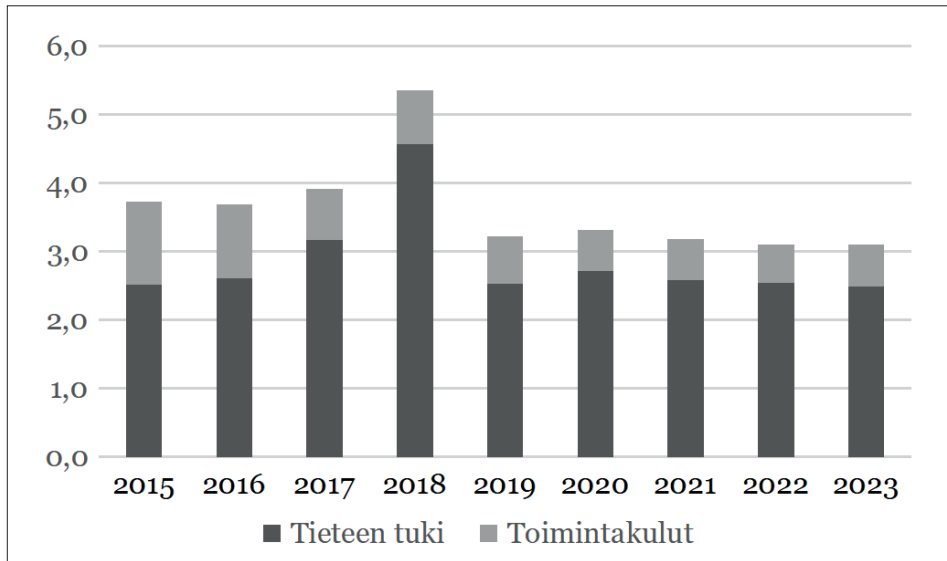
Säätiössä oli itse asiassa omaksuttu tämä lähestymistapa jo syksyllä 2011. Marraskuussa 2011 hyväksytyissä varainhoidon ohjeissa, joihin edellä jo viitattiin, jakovaran kestävyystavoite oli kirjattu seuraavasti²⁴²: ”Apurahojen vuotuinen jakotavoite on noin 1,3 miljoonaa euroa, joka nykyisellään vastaa 2,8 prosenttia säätiön kokonaisvarallisuudesta. Jotta katetaan myös säätiön toiminta- ja pääomakulut, sijoitustoiminnan reaalin tuottotavoite on neljä prosenttia. Inflaation ollessa 2–3 prosentin luokkaa sijoitustoiminnan nimellinen tuottotavoite on 6–7 prosenttia. Tätä tavoitetta tarkastellaan tarpeen mukaan vuosittain”.

Asia oli uudelleen esillä hallituksessa alkuvuonna 2012, jolloin se keskusteli kestävästä jakovarasta säätiön tuon aikaisen tutkimusjohtajana Ari Hyytisen laatiman muistion pohjalta.²⁴³ Havahtuminen apurahapolitiikan kestävyYTEEN oli tapahtunut muissakin säätiöissä, mistä esimerkkinä on edellä mainittu Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan raportti, jonka laatimiseen myös Hyytinen oli osallistunut.

Vuonna 2016 Säätiössä tätä ajattelutapaa sovellettiin siten, että varainkäyttö-tavoitteeksi asetettiin 3–3,5 prosenttia sijoitusten markkina-arvon viiden vuoden liukuvasta keskiarvosta ja salkun nimelliseksi tuottotavoitteeksi asetettiin 5–6 prosenttia.²⁴⁴

Myöhemmin tätä ”peukalosääntöä” täsmennettiin siten, että varainkäytön tavoitteeksi asetettiin kolme prosenttia sijoitusten kymmenen vuoden keskiarvosta

Kuvio 8. Varainkäyttöaste, % sijoitusten arvon 10 vuoden liukuvasta keskiarvosta

ja sijoitusten reaalitytuoton tavoitteeksi 3–4 prosenttia.²⁴⁵ Kuvio 8 osoittaa, että tämä tavoite on viime vuosina saavutettu.

TARKOITUS

Yrjö Jahnssonin säätiön tarkoituksesta puhuttiin jo kirjan ensimmäisessä luvussa. Säätiön tarkoituksena on suomalaisen taloustieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen edistäminen sekä suomenkielisten oppi- ja tutkimuslaitosten ylläpitäminen ja tukeminen. Hilma Jahnssonin testamentin mukaan kansantaloustieteessä etusijalle on asettava ”raha- ja palkkateoreettinen sekä niiden jälkeen finanssiopillinen ja kansantalouspoliittinen tutkimus”. Lääketiedettä voidaan avustaa, ”milloin kysymyksessä on teoreettisesti tai käytännöllisesti tärkeä tutkimustyö.”²⁴⁶

Sanamuotoja on sittemmin modernisoitu. Nykyisissä säännöissä tarkoitus on täsmennetty siten, että ”taloustieteellisellä tutkimusalalla etusijalle asetettava rahateoriaa ja palkanmuodostusta sekä niiden jälkeen julkistaloutta ja muuta talouspolitiikkaa käsittelevät tutkimukset” ja ”lääketieteessä voidaan tukea tärkeää perustutkimusta ja kliinistä tutkimusta”.²⁴⁷

Yrjö Jahnssonin aikana ja pitkälle sen jälkeen puhuttiin kansantaloustieteestä. Nykyään käytetään yleisemmin termiä taloustiede. Tämä nimitys on nykyään myös säätiön säännöissä. Virallisesti tieteenalan nimen muutos vahvistettiin säätiön hallituksessa toukokuussa 2015.²⁴⁸

Nimen muutokseen vaikutti erityisesti hallituksen jäsenenä tuolloin toiminut Aalto-yliopiston professori Matti Pohjola, joka *Kansantaloudellisen aikakauslehden* päätoimittajana oli kiinnittänyt huomiota termin kansantaloustiede vanhanaikaisuuteen jo vuonna 2006.²⁴⁹ Tässä kirjassa käytetään pääosin termiä taloustiede poikkeuksena jotkut viittaukset vanhempiin keskusteluihin.

Tässä luvussa keskitytään säätiön tarkoituksen toteuttamiseen 2000-luvulla. Siitä pääosan muodostaa apurahojen myöntäminen taloustieteelliseen, lääketieteelliseen ja terveystaloudelliseen tutkimukseen. Aluksi kuvataan säätiön apurahapolitiikan pitkää linjaa. Se antaa taustaa monille edelleen jatkuville käytännöille. Seuraavaksi avataan apurahaprosessia, mikä ei monelle ulkopuoliselle liene kovin tuttua. Erityisesti korostetaan asiantuntijoiden tärkeää roolia apurahakoh-

teiden valinnassa. Sen jälkeen esitetään tilastoja apurahojen lukumääristä ja jakautumisesta tieteenalojen kesken.

Varsinaisten apurahojen lukumäärä on niin suuri ja aihealueiden kirjo laaja, että niistä on vaikea tehdä yhteenvetoa. Sen sijaan seuraavissa jaksoissa nostetaan esille muutamia esimerkkejä suurimmista apurahoista kultakin tieteenalalta. Taloustieteen apurahoja käsittelevä jakso on pisin, koska siellä on rahoitettu enemmän monivuotisia projekteja ja koska siellä on ollut erityisiä ohjelmia, kuten Yrjö Jahnsson Fellow -apuraha ja professoripooliin osallistuminen.

Kansainvälistä näkyvyyttä säätiö on hankkinut Yrjö Jahnsson -luentojen ja taloustieteen eurooppalaisen tiedepalkinnon kautta sekä järjestämällä korkeatasoisia kansainvälisiä symposiumeja ja konferensseja. Näistä kerrotaan erikseen myöhemmissä jaksoissa.

Säätiön tarkoituksena on sääntöjensä mukaan tutkimuksen tukemisen lisäksi ”suomenkielisten oppi- ja tutkimuslaitosten ylläpitäminen ja tukeminen”. Kun mahdollisuus koulujen ylläpitämiseen peruskoulu-uudistuksen myötä menetettiin, säätiö on toteuttanut tätä tarkoitusta jakamalla vuosittain stipendejä Espoonlahden koulun ja lukion päättäneille oppilaille ja Töölön aikuislukion uusille ylioppilaille. Nämä koulut jatkavat Yrjö Jahnssonin 1920-luvulla perustaman Helsingin suomalaisen yksityislyseon perinnettä. Luvun viimeinen jakso ”Nuorissa on tulevaisuus” on omistettu näille kouluille ja niiden lahjakkaille oppilaille.

Apurahapolitiikan pitkä linja

Yrjö Jahnssonin säätiö perustettiin joulukuussa 1954, mutta ensimmäiset apurahat se myönsi vasta neljä vuotta myöhemmin. Syy viiveeseen oli se, että Yrjö ja Hilma Jahnssonin 1920-luvulla perustama Helsingin suomalainen yksityislyseo oli siirtynyt säätiön haltuun ja säätiön puheenjohtajana Hilma Jahnsson (1882–1975) halusi rakennuttaa lyseolle uudet koulutilat.²⁵⁰ Näin tapahtuikin, uusi koulu nousi Taka-Töölöön osoitteeseen Nordenskiöldinkatu 1.

Vuonna 1958 myönnettiin ensimmäiset 19 apurahaa, joiden arvo oli yhteensä 10 miljoonaa vanhaa markkaa. Ostovoimaltaan se vastaa vajaata 300 000 euroa vuoden 2023 rahassa.

Vaikka Hilma Jahnsson oli painottanut kansantaloustieteellistä tutkimusta, alkuvuosina molemmille tieteenaloille jaettiin suurin piirtein yhtä paljon. Syynä oli se, että lääketieteen tutkijoita oli paljon ja taloustieteen tutkijoita vähän. Se näkyi myös väitöskirjojen määrässä: lukuvuonna 1965–1966 Suomessa hyväksyttiin 118 lääketieteen väitöskirjaa, mutta kansantaloustieteessä vain viisi.²⁵¹ 1970-luvun alkuun tultaessa jakosuhde oli vakiintunut siten, että taloustieteeseen käytettiin keskimäärin 60 prosenttia ja lääketieteeseen 40 prosenttia myönnettäistä apurahoista.

Tässä jaksossa luodaan lyhyt katsaus säätiön apurahapolitiikkaan menneinä vuosikymmeninä. Se antaa perspektiivin säätiön apurahapolitiikkaan myös tänä päivänä. Se auttaa ymmärtämään, miksi terveystaloustiede on oma tukialueensa, miksi lääketieteen painopisteiden määrittely on tärkeää ja miksi taloustieteessä jatkokoulutuksen tukeminen on edelleen keskeistä. Säätiön aktiivisuus ja vaikuttavuus oli kaikkein suurinta 1970-luvulla. Samanlaisen suoritukseen ei tänä päivänä voi päästä, koska tutkimuksen taso on osin säätiön tuella jo noussut korkealle kansainväliselle tasolle.

Apurahapolitiikka aktivoituu

Säätiön apurahapolitiikka oli pitkään melko passiivista. Aloitteentekijöitä olivat apurahan hakijat, ja hallitus myönsi apurahat niille, jotka olivat jättäneet asian-

tuntijoiden mielestä parhaat hakemukset. Myönnetyt apurahat olivat suhteellisen pieniä, pikemminkin kannusteapurahoja kuin riittäviä tulolähteitä pitkäaikaisen kokopäiväisen tutkimuksen tekemiseksi.

Ensimmäinen askel aktiivisen apurahapolitiikan suuntaan tapahtui hallituksen puheenjohtaja L. A. Puntilan (1907–1988) aloitteesta vuonna 1971, jolloin hyväksyttiin ohjesääntö säätiön tieteelliselle valiokunnalle. Sen mukaan valiokunnan puheenjohtajana toimii säätiön hallituksen puheenjohtaja, ja jäseniä ovat yksi hallituksen jäsen ja yksi kansantaloustieteen professori ja yksi lääketieteen professori.²⁵²

Valiokunnan tehtävänä oli ”suunnitella ja ohjelmoida säätiön tieteellisen toiminnan tukemisen muodot” sekä ”antaa hallituksen nimeämiä asiantuntijoita kuultuaan lausunnot stipendi- ja muista hakemuksista”.²⁵³ Vuonna 1975 valiokunnan jäsenten määrää lisättiin siten, että sinne tuli kahden hallituksen jäsenen lisäksi kaksi edustajaa kummaltakin tieteenalalta.²⁵⁴

Yhtenä tieteellisen valiokunnan ensimmäisenä tehtävänä oli rajata lääketieteen aluetta siten, että apurahat kohdistuisivat paremmin sellaisille lääketieteen osa-alueille, joille ei muista lähteistä ollut tarjolla kunnolla rahoitusta. Syynä rajaukseen oli lääketieteen apurahahakemusten suuri lukumäärä; ainoastaan kymmenelle prosentille hakijoista voitiin apuraha myöntää.²⁵⁵

Painoalueet määriteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1972. Silloin lääketieteen apurahoja myönnettäessä etusijalle asetettiin ”kansantaloudellisesti tärkeitä kansantautejamme sekä niiden ehkäisyä ja hoitoa koskevat tutkimukset”.²⁵⁶ Painoalueita on sittemmin päivitetty viiden–kymmenen vuoden välein. Kaikissa niissä on korostunut kansanterveyden kannalta tärkeä tutkimus.

Merkittävä askel aktiivisessa apurahapolitiikassa otettiin 1970-luvun alussa, kun säätiö sitoutui rahoittamaan useiden vuosien ajan professori Jouko Paunion (1928–2007) johtamaa tutkimusryhmää, joka opittiin tuntemaan nimellä Monetary Workshop. Säätiön osuudeksi tuli rahoittaa viiden tutkijan täysipäiväinen tutkimustyö viiden vuoden ajaksi. Tutkimusryhmällä oli myös muita rahoittajia, erityisesti Suomen Pankki.²⁵⁷

Rohkaisevat kokemukset vuonna 1963 aloitetuista Yrjö Jahnsson -luennoista ja Paunion tutkimusryhmän alkuvaiheista nostivat kunnianhimon tasoa säätiön hallituksessa ja asiantuntijoiden keskuudessa. Tavoitteena oli erityisesti suoma-

laisen taloustieteen kansainvälistyminen ja kansainvälisen tason tutkijakoulutuksen aikaansaaminen Suomeen.

Pitkän aikavälin suunnitelma

Tiekartan aktiiviselle apurahapolitiikalle piirsivät säätiön vasta nimitetyt tutkussihteerit Seppo Honkapohja ja Timo Sahi. Edellinen edusti taloustiedettä, jälkimmäinen lääketiedettä. He laativat elokuussa 1974 säätiön hallitukselle muistion, jonka otsikko oli ”Yrjö Jahnssonin säätiön tiedepolitiikan pitkän tähtäyksen suunnitelma”.²⁵⁸ Kysymyksessä todellakin oli konkreettinen toimintasuunnitelma, ei pelkästään ideoiden esittely.

Muistiossa todettiin ensinnäkin, että säätiön ”säännöt jättävät varsin paljon joustonvaraa tutkimusalojen valinnassa ja tukemisen muodoissa”. Ennen muuta se sallii joustoa myös aktiivisen tutkimuspolitiikan harjoittamiselle. Sillä tarkoitettiin mahdollisuutta järjestää erilaisia seminaareja, tutkijakoulutusohjelmia ja tutkimusten teettämistä halutuilta erityisalueilta. Tärkeänä pidettiin sitä, että näissä toiminnoissa, toisin kuin passiivisessa apurahojen jakamisessa, aloite tulee nimenomaan säätiön puolelta.

Pitkän aikavälin suunnitelmassa oli kolme merkittävää aloitetta, jotka kaikki sittemmin toteutettiin. Lisäksi pienten apurahojen määrää haluttiin rajoittaa tarjoamalla haettavaksi niin sanottuja tehostipendejä, apurahoja, joiden avulla tutkija voi keskittyä tutkimustyöhönsä pidemmäksi aikaa. Nykyään lähes kaikki apurahat ovat tällaisia, kun taas kannusteapurahoja ei jaeta.

Tutkijakoulutuksen järjestäminen

Honkapohjan ja Sahin muistiossa oli työstyetty pitkälle eteenpäin professori Jouko Paunio jo pari vuotta aiemmin esittämää ehdotusta kansainvälisen tason jatkokoulutuskurssien järjestämisestä nuorille suomalaisille taloustieteen tutkijoille. Suunnitelma sisälsi varsin yksityiskohtaisen ehdotuksen neljän tutkijakoulutuskurssin järjestämiseksi vuosina 1975–1979. Tämä oli säätiön merkittävin ja kauaskantoisin tiedepoliittinen päätös.

Suunnitelma vietiin läpi niin onnistuneesti, että säätiön hallitus päätti jatkaa kurssien järjestämistä vuoden 1979 jälkeenkin, tosin vain joka toinen vuosi. Kaikkiaan kurseja järjestettiin yhdeksän kertaa, viimeinen lukuvuonna 1988–1989. Neljäntoista vuoden aikana näille kursseille osallistui 103 suomalaista taloustieteen jatko-opiskelijaa.²⁵⁹

Kuhunkin ohjelmaan valittiin hakemuksesta 10–15 nuorta suomalaista tutkijaa ja kolme tutkijaa muista Pohjoismaista. Kurssit alkoivat elokuussa järjestetyllä johdantokurssilla, jossa keskityttiin taloustieteen matemaattisiin ja muihin kvantitatiivisiin menetelmiin. Syksyn aikana opiskelijat työskentelivät itsenäisesti ja kokoontuivat tammikuussa kahden viikon internaattikurssille, jossa opettajina toimivat kansainvälisesti tunnetut ja arvostetut taloustieteen professorit. Sitä seurasi itsenäisen työskentelyn jakso ja kesäkuussa uusi kahden viikon intensiivinen internaattikurssi.²⁶⁰

Säätiö rahoitti osallistujien täyspäiväisen opiskelun ja tutkimustyön 3–4 kuukauden ajaksi. Ensimmäisen neljän kurssin järjestämiseen käytettiin 1,5 miljoonaa markkaa (nykyrahassa yli miljoona euroa), mikä teki 30 prosenttia noin vuosina taloustieteeseen myönnetystä tuesta.²⁶¹

Terveystaloustieteen tulo Suomeen

Toinen Honkapohjan ja Sahin pitkän tähtäyksen suunnitelmaan sisältynyt merkittävä ja pitkävaikutteinen ehdotus oli aloittaa Suomessa terveystaloustieteen tutkimus- ja jatkokoulutusohjelma. Myös tämän ajatuksen takana oli professori Paunio.

Terveystaloustiede oli tieteenalana Suomessa 1970-luvun puolivälissä tuntematon tieteenala. Säätiö toi sen Suomeen järjestämällä kesäkuussa 1975 aiheesta virikeseminaarin varsin laajalle osanottajakunnalle.²⁶²

Pian sen jälkeen säätiön hallitus päätti ryhtyä rahoittamaan seuraavan kymmenen vuoden aikana kahden tai kolmen suomalaisen vastavalmistuneen jatko-opiskelijan terveystaloustieteen opintoja Yorkin yliopistossa Englannissa. Ensimmäiset apurahat myönnettiin vuonna 1977. Apurahojen myöntämistä jatkettiin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti vuoteen 1986 saakka. Näin Suomeen syntyi kriittinen massa terveystaloustieteellisen tutkimuksen tekijöitä.²⁶³

Lääketieteen symposium

Lääketieteen puolella säätiön Honkapohja ja Sahi ehdottivat, että säätiö sitoutuu järjestämään ja rahoittamaan joka toinen tai kolmas vuosi jostakin erityis-
teemasta tutkijakoulutusseminaarin, jossa luennoitsijana toimivat alan parhaat
asiantuntijat.

Ensimmäinen tällainen tapahtuma oli tällöin jo valmisteilla, nimittäin säätiön
tieteellisessä valiokunnassa toimineen professori Kalle Achtén (1928–2019) ide-
oima itsemurhatutkimusseminaari. Seminaari oli kaksiosainen, ensimmäinen osa
vuoden 1974 puolella ja toinen vuoden 1975 puolella.

Seminaari oli oikeastaan jatkokoulutuskurssi, jossa kurssille valituille jaet-
tiin etukäteen lukupaketti ja järjestettiin luentoja kansainvälisten asiantuntijoiden
toimesta. Kurssilaisten edellytettiin laativan tutkimussuunnitelman kurssin aihe-
piiristä. Tutkimussuunnitelmat arvioitiin ulkomaisten asiantuntijoiden toimesta
kurssin jälkimmäisessä osassa. Samalla annettiin täydentävää opetusta.²⁶⁴ Ko-
kemuksia kurssista pidettiin hyvinä, mikä kannusti jatkamaan.²⁶⁵

Apurahapolitiikka vakiintuu

1970-luvun aloitteet, kuten taloustieteen tutkijakoulutuskurssit ja jatkokoulu-
tusapurahat Yorkin yliopistoon, näkyivät säätiön apurahapolitiikassa pitkään
1980-luvulle. Uusia yhtä kauaskantoisia aloitteita ei sen jälkeen tehty. Syy siihen
oli se, että niitä ei enää tarvittu. 1970-luvulla luotu pohja on osoittautunut kestä-
väksi. Silloin luotu pitkä linja jatkuu.

Taloustieteen jatkokoulutus siirtyi sinne, minne se kuului, yliopistoihin.
Kansantaloustieteen valtakunnallinen jatkokoulutusohjelma KAVA käynnistyi
vuonna 1989. Sen jälkeen säätiö on jatkuvasti jakanut rajoitetun määrän apura-
hoja ensimmäisen tai toisen vuoden jatkokoulutusopiskelijoille. Samoin terveysta-
loustiede on vakiinnuttanut asemansa yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa. Kan-
sainvälinen lääketieteen symposium on järjestetty parin kolmen vuoden välein.

Asiantuntijoiden rooli apurahapäätösten valmistelussa on matkan varrella
korostunut. Tieteellisen valiokunnan ohjesääntöä muutettiin vuonna 2001. Se
muodostuu kolmesta jaostosta, taloustieteen, lääketieteen ja terveystaloustieteen

jaostosta, joissa kussakin jäseniä ovat kolme professoritasoista asiantuntijaa säätiön ulkopuolelta, yksi säätiön hallituksen jäsen puheenjohtajana ja tutkimusjohtaja.²⁶⁶

Kukin jaosto käy läpi apurahahakemukset ja tekee hallitukselle esityksen siten, että ehdotettujen apurahojen summa vastaa hallituksen kullekin tieteenalalle kohdistamaa jakosummaa. Tieteellinen valiokunta kokoontuu aika ajoin ideoidaan säätiön apurahapolitiikan kehittämistä.

Apurahaprosessi

Apurahojen myöntäminen taloustieteelliseen, lääketieteelliseen ja terveystaloustieteelliseen tutkimukseen on keskeinen osa säätiön tarkoituksen toteuttamista.

Suurin osa myönnettyistä apurahoista käytetään nykyisin suoraan apurahatutkijan elinkustannusten kattamiseen tutkimusaikana. Pienempi osa käytetään tutkimusprojektien aiheuttamien kulujen korvaamiseen. Lisäksi säätiö myöntää apurahoja yliopistolaitoksille ja tieteellisille yhdistyksille seminaarien järjestämiseen tai julkaisutoiminnan tukemiseen.

Säätiö on historiansa aikana rahoittanut runsain mitoin jatkokoulutusta järjestämällä itse jatkokoulutuskursseja ja rahoittamalla ensimmäisen vuoden tutkijakoulutusopintoja taloustieteessä ja ulkomaisia jatko-opintoja lääketieteessä ja terveystaloustieteessä.

Asiantuntijoilla keskeinen rooli

Aiemmin säätiö järjesti kaksi apurahakierrosta vuodessa. Keväällä julistettiin haettavaksi apurahat ulkomaiseen jatkokoulutukseen. Taloustieteessä tämä käytäntö aloitettiin vuonna 1978. Pari vuotta myöhemmin se laajennettiin koskemaan myös lääketiedettä.

Vaikka tästä käytännöstä oli päätetty luopua jo vuonna 2007²⁶⁷, kevätapurahojen myöntäminen jatkui vielä vuoteen 2010 saakka. Sen jälkeen kevään hakukierroksella apurahoja ovat voineet hakea vain taloustieteen yksiköiden nimeämät kansantaloustieteen valtakunnalliseen jatkokoulutusohjelman ensimmäisen vuoden opiskelijat. Taloustieteen yksiköille on määritelty kiintiöt edellisen syksyn hakukierroksen yhteydessä. Vuodesta 2020 alkaen menestyneiden ensimmäisen vuoden jatkokoulutusapurahansaajien on ollut mahdollista hakea apurahaa myös toiselle jatkokoulutusvuodelle.

Varsinainen hakukierros tapahtuu syksyllä. Apurahat julistetaan haettavaksi syyskuun alussa ja hakuaikaa on neljä viikkoa. Tutkimusjohtajien alkutarkastuksen jälkeen hakemukset menevät säätiön nimeämien asiantuntijoiden arvioita-

vaksi. Kullekin kolmelle tieteenalalle on nimitetty määräajaksi kolme professoritasoista asiantuntijaa.

Asiantuntijat pisteyttävät hakemukset kuusiportaisella asteikolla, missä korkein pistemäärä 6 edustaa erinomaista, kansainvälistä tasoa osoittavaa hakemusta, pistemäärä 5 erittäin hyvää, tieteellisesti huipputasoa osoittavaa hakemusta ja pistemäärä 4 hyvää hakemusta. Alemman pistemäärän saaneet hakemukset eivät ole saaneet apurahaa. Aikaisemmin, ennen vuotta 2010, oli käytetty viisiportaista asteikkoa, ja hallituksessa asiantuntijoiden ehdotus myönnettävistä apurahoista oli käsitelty aakkosjärjestyksessä, ei pisteytysjärjestyksessä.²⁶⁸

Asiantuntijat arvioivat hakemuksia toisistaan riippumattomasti noin kuukauden ajan. Marraskuussa asiantuntijat kokoontuvat hakualoittain yhteiseen kokoukseen, jossa puheenjohtajana toimii hallituksen keskuudestaan nimittämä tieteellisen valiokunnan asianomaisen jaoston puheenjohtaja. Mukana käsittelyssä on myös tutkimusjohtaja.

Kokemus on osoittanut, että asiantuntijoiden riippumattomasti asettamat pisteytykset korreloivat vahvasti keskenään. Hyvät hakemukset erottautuvat huonoista. Lääketieteen hakemusten suuren lukumäärän vuoksi säätiön hallitus päätti marraskuussa 2019, että vastedes kukin lääketieteen kolmesta asiantuntijasta arvioi ja pisteyttää vain kaksi kolmasosaa kaikista hakemuksista.²⁶⁹

Pisteytyksen perusteella asiantuntijat asettavat hakemukset paremmuusjärjestykseen ja ehdottavat kullekin hakijalle myönnettävää summaa, joka voi poiketa haetusta. Hallitus on aiemmin päättänyt kullekin tieteenalalle jaettavasta apurahasummasta, mikä määrittelee rajan, jonka yläpuolella oleville hakijoille ehdotetaan apurahan myöntämistä ja alapuolelle jääneet hakemukset tulevat hylätyiksi.

Tutkimusjohtajat kokoavat asiantuntijoiden arvioista hallitukselle ehdotuksen myönnettäviksi apurahoiksi. Syyskokouksessaan marras–joulukuun vaiheessa hallitus päättää apurahoista asiantuntijoiden ehdotuksen perusteella. Apurahan saajien nimet ja tutkimusaihe julkaistaan joulukuun 16. päivä tai sitä lähimpänä olevana arkipäivänä. 16. joulukuuta on säätiön merkkipäivä sen vuoksi, että säätiön säännöt vahvistettiin tuona päivänä vuonna 1954.

Sähköiseen apurahajärjestelmään

Vuoteen 2007 saakka apurahojen käsittely tapahtui manuaalisesti. Hakemukset kirjoitettiin hakemuslomakkeelle. Lomakkeet kopioitiin ja jaettiin asiantuntijoille. Tämä vei runsaasti aikaa.

Keskustelu sähköiseen apurahajärjestelmään siirtymisestä alkoi huhtikuussa 2008.²⁷⁰ Säätiö päätti teettää yksityisellä palveluntuottajalla säätiölle räätälöidyn SQL-kyselykieleen ja relaatiotietokantaan perustuvan apurahajärjestelmän.²⁷¹ Se saatiin käyttöön jo syksyn 2008 hakukierroksella, joskaan sitä ei vielä voitu käyttää hallituksen päätöskokouksessa.

Kokemukset ja palaute uudesta apurahajärjestelmästä olivat pääosin myönteisiä, joskin puutteitakin löytyi.²⁷² Haasteena oli, että järjestelmä oli vain Yrjö Jahnssonin säätiön käytössä eikä siinä ollut valmiina kaikkia apurahahallinnon osa-alueita, vaan sitä piti jatkuvasti kehittää. Kaikki kehitystoiveet tulivat vain yhdeltä säätiöltä ja kehityskustannukset ainoastaan tämän kustannettavaksi, mikä loi myös operatiivisen riskin.²⁷³

Näiden puutteiden ja riskien vuoksi säätiö pyysi tarjouksen yksityiseltä yritykeltä, joka oli erikoistunut apurahoja jakavien säätiöiden ja rahastojen tietojärjestelmien kehitykseen. Yrityksen asiakkaina oli Suomen merkittävimpiä apurahoja jakavia säätiöitä. Järjestelmä oli valmis, ja se kattoi jo kaikki apurahahallinnon osa-alueet.

Tammikuussa 2017 varainhoitokunta päätti hyväksyä tarjouksen.²⁷⁴ Apurahajärjestelmäprojekti kesti toukokuusta 2017 huhtikuuhun 2018.²⁷⁵ Sopimus apurahajärjestelmän ylläpito-, käyttö- ja tukipalveluista allekirjoitettiin kesäkuun alussa 2018.²⁷⁶

Tarkennuksia apurahapolitiikkaan

Elokuussa 2007 säätiön hallitus teki merkittäviä tarkennuksia säätiön apurahapolitiikkaan.²⁷⁷ Kevään apurahakierroksesta luovuttiin. Samoin luovuttiin niin sanotuista kannusteapurahoista ja kansantaloustieteen laudaturtyöpalkinnoista. Parhaita opiskelijoita ryhdyttiin houkuttelemaan tutkijanuralle lupaamalla rahoitusta ensimmäisen vuoden jatko-opintoihin. Apurahoja haluttiin suunnata ensisi-

jaisesti post doc -tutkimuksiin. Samalla päätettiin harkita tiedepalkinnon myöntämistä erityisistä tieteellisistä ansioista muulloinkin kuin säätiön juhluvuosina.

Toukokuussa 2014 hallitus päivitti periaatteet apurahan käytön seurannasta ja apurahansaajille lähetettävät ohjeet.²⁷⁸ Ohjeissa kerrotaan muun muassa, että apurahan käyttötarkoituksen muuttamisesta on tehtävä erillinen anomus ja muistutettiin siitä, että selvitys apurahan käytöstä tulee antaa yhden vuoden kuluessa viimeisen erän nostamisesta tai viimeistään viiden vuoden kuluttua ensimmäisen erän nostamisesta.

Ohjeita päivitetään aika ajoin. Nykyisten ohjeiden mukaan apuraha, jota ei ole ryhdytty nostamaan tai jonka nostamisesta ei ole sovittu vuoden kuluessa, katsotaan ilman eri ilmoitusta kokonaan peruuntuneeksi. Jos apurahaa on nostettu osittain, nostamatta oleva loppuerä katsotaan peruuntuneeksi, kun apurahan myöntämisestä on kulunut kolme vuotta. Jos apurahaa ei ole käytetty ohjeiden mukaisesti, voidaan se periä takaisin.²⁷⁹

Vuodesta 2014 lähtien apurahat on luokiteltu kahteen luokkaan, henkilökoh-taisiin apurahiin ja hankeapurahiin.²⁸⁰ Henkilökohtainen eli työskentely-apuraha on tarkoitettu kattamaan tutkijan elinkustannuksia tutkimustyön aika-na. Siihen voi kuulua myös tutkijan yliopistolle tai tutkimuslaitokselle maksama yleiskustannusosuus.

Työskentelyapuraha kohdistuu joko väitöskirjatutkimukseen tai väitöskirjan jäl-keiseen, niin sanottuun post doc -tutkimukseen. Post doc -tutkijoiden tuki sisältää myös ulkomaisiin yliopistoihin tai tutkimuslaitoksiin tehdyt tutkijavierailut.

Hankeapuraha eli kuluapuraha myönnetään yliopistolle, laitokselle, yhteisöl-le tai työryhmälle tutkimushankkeen tukemiseen. Apurahalla katetaan tutkimus-avustajien palkkauskuluja, laitehankintoja ja muita vastaavia kuluja, jotka hallin-noidaan kyseisen laitoksen taloushallinnon kautta.

Hakijana on hankkeeseen osallistuva henkilö. Hankeapurahaan ei voi sisäl-lyttää henkilökohtaisia apurahoja. Yliopistolaitoksille ja tieteellisille yhdistyksil-le seminaarien järjestämiseen tai julkaisutoimintaan myönnetyt apurahat luetaan myös hankeapurahoiksi.

Apurahojen määrät ja jakaumat

Ensimmäiset apurahansa Yrjö Jahnssonin säätiö myönsi vuonna 1958, neljä vuotta säätiön perustamisen jälkeen. Tuolloin myönnettiin yhteensä 19 apurahaa²⁸¹, joiden yhteissumma oli 9,7 miljoonaa vanhaa markkaa. Lisäksi yksityislyseon oppilaille myönnettiin stipendejä 300 000 markan edestä.²⁸² Jaettu summa oli siis tasan 10 miljoonaa vanhaa markkaa, mikä vuoden 2023 rahassa vastaa runsaan 290 000 euron summaa.

Kansantaloustieteen osuus ensimmäisen jaon tutkimusapurahoista oli 36 prosenttia. Loppu meni lääketieteen tutkimuksen tukemiseen. Jakosuhte heijastaa sen ajan olosuhteita. Taloustieteellistä tutkimusta ei juurikaan ollut. Lääketieteellistä tutkimusta oli aina harjoitettu runsaasti.

Kun säätiön apurahapolitiikan pitkä linja 1970-luvun alkupuolella alkoi täsmentyä, apurahojen jako-osuudet vakiintuivat siten, että kaksi kolmannesta jaettiin taloustieteeseen ja yksi kolmannes lääketieteelle. Lääke- ja taloustieteen asiantuntijoiden yhteisessä kokouksessa 20.8.2000 tätä jakosuhdetta pidettiin edelleen tarkoituksenmukaisena.²⁸³

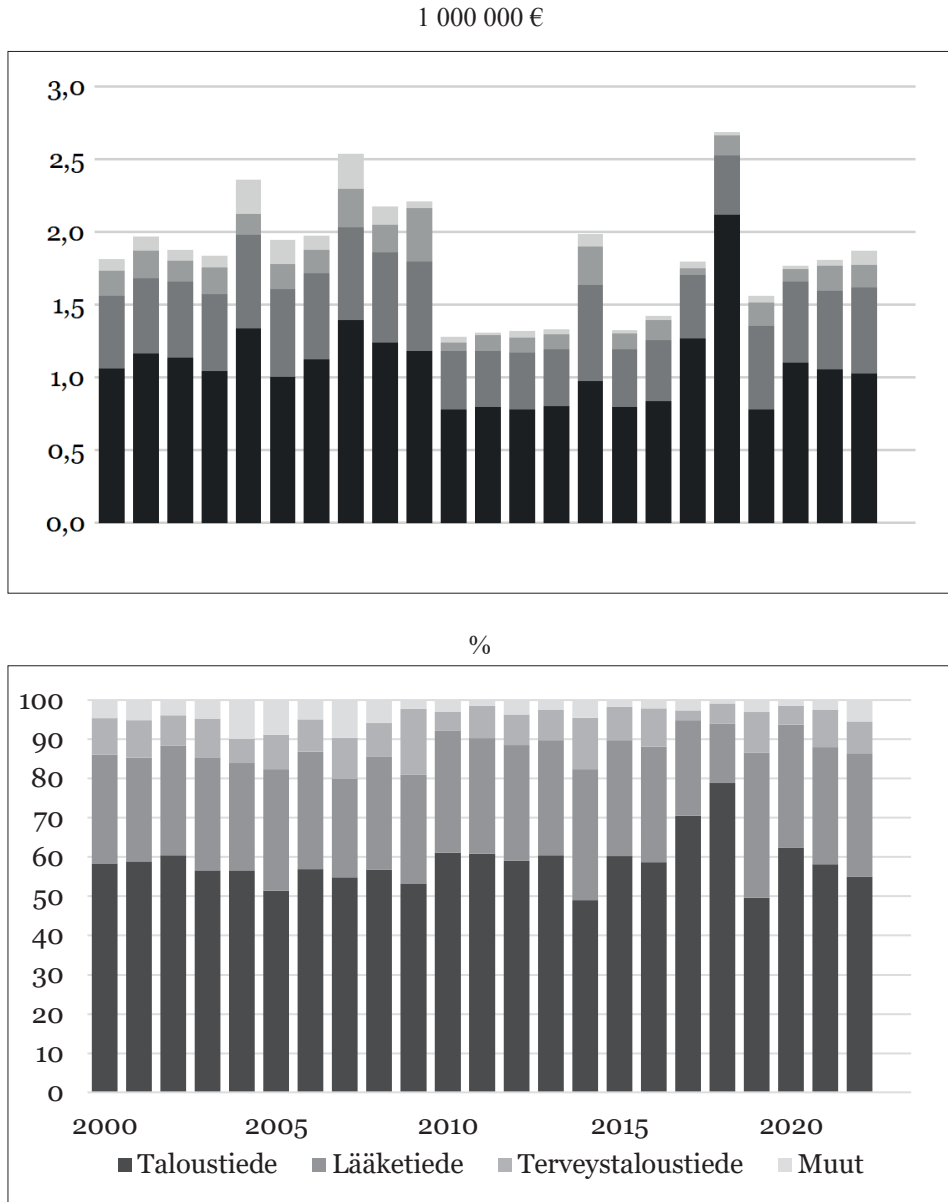
Terveystaloustiede tuli mukaan kuvaan 1970-luvun puolivälissä, kun säätiö oli päättänyt lähettää kaksi tai kolme vastavalmistunutta terveystaloustieteen jatko-opintoihin Yorkin yliopistoon. Tämä panostus alkoi kantaa satoa 1980-luvulla. Terveystaloustieteellisten apurahahakemusten määrä kasvoi, mikä johti siihen, että vuodesta 1993 lähtien terveystaloustieteelle varattiin vuosittain oma jakokiintiönsä.

Jakosummat ja jako-osuudet

Apurahojen jakautuminen tieteenaloittain 2000-luvulla näkyy *Kuviossa 9*. Ylempi kuva kertoo euromäärät, alempi jakauman tieteenalojen välillä.

Taloustieteelle vuosittain jaettu summa pysyi 2000-luvun ensimmäisenä vuosikymmenenä runsaassa miljoonassa eurossa ja lääketieteen tyypillisesti 600 000 euron tuntumassa. Terveystaloustieteen eriytyminen omaksi tukialueekseen alensi taloustieteen osuuden jaetuista apurahoista keskimäärin 60 prosenttiin ja lää-

Kuvio 9. Tieteen tuki tieteenaloittain

Lähde: Vuosikertomukset

ketieteen osuuden 30 prosenttiin terveystaloustieteen osuuden jäädessä vajaaseen kymmeneen prosenttiin.

Pieni erä ”Muut” sisältää stipendit säätiön tukemille kouluille ja vuoteen 2013 saakka niin sanotut kuluvaraukset. Säätiöllä oli ollut vakiintuneena käytäntönä varautua kuluvarauksilla tulevien vuosien säätiön tarkoitusta toteuttaviin tieteellisiin tapahtumiin ja tiedepalkintoihin. Tästä käytännöstä luovuttiin tilintarkastajan suosituksesta vuonna 2014.²⁸⁴

Syyt tieteen tukemiseen käytettyjen apurahojen jyrkkään supistumiseen vuonna 2010 on selostettu jo aikaisemmin. Taloustieteen ja lääketieteen apurahasummat supistuivat kolmanneksella edellisvuosien tasoon verrattuna.

Sen jälkeen suunta on ollut ylöspäin. Taloustieteelle jaettu summa nousi 2020-luvun alkuvuosina takaisin lähes miljoonaan ja lääketieteelle jaettu summa 600 000 euroon. Poikkeamat trendistä selittyvät säätiön juhluvuodella 2014 sekä yliopistoille vuosina 2017 ja 2018 annetuilla lahjoituksilla.

Apurahojen lukumäärät

Stipendikirjojen juoksevan numeroinnin mukaan laskettuna säätiö on apurahahistoriansa aikana myöntänyt runsaat 7 700 apurahaa. Niistä runsaat 3 300 on myönnetty tällä vuosituhanella. Näihin lukuihin sisältyvät kaikki apurahat, myös säätiön tukemien koulujen oppilaille myönnetyt pienet stipendit.

Taulukkoon 7 on koottu tietoja apurahansaajien lukumääristä tieteenaloittain vuosina 2000–2023. Vertailukelpoisuuden vuoksi luvuissa on mukana vain työskentely-, jatkokoulutus- ja hankeapurahat. Mukana eivät ole tieteellisille yhdistyksille ja laitoksille myönnetyt avustukset, pro gradu palkinnot, tunnustuspalkinnot, yliopistolahjoitukset eivätkä tietenkään koulujen oppilaille myönnetyt stipendit. Lisäksi taulukko antaa vastauksen usein esitettyyn kysymykseen siitä, mikä on naisten osuus apurahojen saajista.

Säätiö on 2000-luvulla myöntänyt yhteensä noin 2 400 tutkimusapurahaa, mistä taloustieteen osuus on 1300, lääketieteen 900 ja terveystaloustieteen 200 apurahaa. Apurahojen lukumäärä ei kerro apurahansaajien lukumäärää, koska sama henkilö on voinut saada säätiöltä apurahan useampaan kertaan.

Taulukko 7. Myönnettyjen apurahojen lukumäärä ja naisten osuus apurahan-saajista, keskimäärin vuodessa

	Taloustiede		Lääketiede		Terveystaloustiede	
	Yhteensä	Naisia %	Yhteensä	Naisia %	Yhteensä	Naisia %
2000–2004	80	26	39	58	10	59
2005–2009	68	33	50	75	12	64
2010–2014	41	28	33	71	7	52
2015–2019	38	28	29	65	6	54
2020–2023	51	30	45	72	10	35
Mukana ovat työskentelyapurahat (ml. jatkokoulutus) ja hankeapurahat. Mukana eivät ole apurahat tie-teellisille yhdistyksille ja laitoksille, pro gradu palkinnot, tunnustuspalkinnot eivätkä yliopistolahjoitukset. Lähde: Vuosikertomukset.						

Taloustieteessä vuosittain myönnettyjen apurahojen lukumäärä on supistunut 70–80 apurahasta vuosina 2000–2009 40–50 apurahaan vuosina 2010–2023. Tähän kehitykseen lienee vaikuttanut se, että niin sanotuista kannustusapurahoista on vuoden 2007 linjauksen perusteella luovuttu.

Lääketieteessä apurahojen lukumäärä on pysynyt sangen vakaana vaihdellen 30–50 apurahan välillä. Terveystaloustieteessä apurahoja on vuosittain myönnetty keskimäärin kymmenkunta kappaletta, tosin sinne mahtuu yksi vuosi (2017), jolloin tälle tieteenalalle myönnettiin ainoastaan yksi apuraha.

Samalla kun taloustieteeseen vuosittain myönnettyjen apurahojen lukumäärä on supistunut, apurahan keskikoko on noussut. Kun 2000-luvun alussa tyypillinen apurahan koko (mediaani) oli suurin piirtein 15 000 euroa, 2020-luvulla se oli noussut noin 25 000 euroon, mikä vastaa kokopäiväisen työskentelyn mahdollistavaa verovapaata apurahan kokoa. Lääketieteessä apurahan keskikoko on ollut 15 000–20 000 euron luokkaa.

Allan Tiitan keräämien tietojen mukaan naisten osuus kaikista tiedeapurahojen saajista oli Suomessa pitkään varsin pieni. Se nousi 50 prosenttiin vasta 2000-luvulla. Vuosina 1919–1959 kansantalous- ja liiketaloustieteen apurahan saajia oli yhteensä noin sata, heidän joukossaan ei ainoatakaan naista. Lääketie-

teen apurahan saajia samana aikana oli runsaat 400, heistä kymmenen prosenttia oli naisia.²⁸⁵

Naisten osuus kaikista Yrjö Jahnssonin säätiön myöntämistä taloustieteen apurahan saajista on näihin päiviin saakka pysynyt melko pienenä. Osuus on vaihdellut yhden neljänneksen ja yhden kolmanneksen välillä, eikä mitään nousevaa trendiä ole havaittavissa. Suurimmillaan naisten osuus apurahan saajista oli 42 prosenttia vuonna 2007.

Lääketieteessä suhde on päinvastainen. Siellä naisten osuus apurahansaajista on vaihdellut 50 ja 80 prosentin välillä. Myöskään tässä luvussa ei enää 2000-luvulla ole havaittavissa minkäänlaista trendiä. Sitä ennen naisten osuus oli noussut 30 prosentista 1970-luvun lopulla 50 prosenttiin 1990-luvun lopulla.²⁸⁶ Terveystaloustieteessä naisten osuus on vaihdellut 25 ja 100 prosentin välillä, mihin vaihteluun tietenkin on vaikuttanut myönnettyjen apurahojen pieni lukumäärä.

Toinen usein kysytty kysymys on, kuinka suuri osa kaikista apuraha-anomuksista hyväksytään. Yrjö Jahnssonin säätiön tapauksessa vastaus riippuu tieteenalasta. Tähän kysymykseen voi vastata vertaamalla asiantuntijoiden ehdotusta hyväksyttävistä apurahoista syksyn apurahahakemusten määrään.

Lääketieteessä, missä hakijoiden lukumäärä on hyvin suuri, hyväksymisprosentti on pieni. Vuoden 2010 jälkeen lääketieteen apuraha-anomusten määrä on ollut keskimäärin noin 300 vuodessa. Näistä on karsittu noin kolmannes sen vuoksi, että hakemus ei kuulu ilmoitettujen painopisteiden alueelle. Lopulta apuraha on voitu jakaa keskimäärin noin kolmellekymmenelle hakijalle. Hyväksymisprosentti on siten vaihdellut kymmenen prosentin molemmin puolin.

Taloustieteessä hakijoiden määrä on huomattavasti rajatumpi. Tutkijoita ja tutkijoiksi aikovia on vähän verrattuna lääketieteeseen. Potentiaaliset hakijat tuntevat varsin hyvin säätiön asiantuntijoiden arviointikriteerit, mikä valikoi hakijoita. ”Kepillä jäätä koettavien” hakemuksia tulee vähän. Hakemuksia on syksyn hakemuskierroksella vuoden 2010 jälkeen käsitelty keskimäärin 80 kappaletta, ja keskimääräinen hyväksymisprosentti on ollut 40 prosentin luokkaa.

Terveystaloustieteen hakemusten määrä on vaihdellut suuresti vuosittain. Keskimäärin niitä on tullut vajaat 30, ja hyväksymisosuus on ollut neljänneksen luokkaa.

Tuki taloustieteelle

Vaikka säätiön perustaja Hilma Jahnsson oli puolisonsa elämänuraa kunnioittaen pitänyt säätiön ensisijaisena tarkoituksena tukea kansantaloustieteellistä tutkimusta, taloustieteen osuus säätiön tarkoituksen toteuttamisesta oli alkuvuosina vain kolmanneksen luokkaa. Se alkoi nousta vasta 1960-luvun loppupuolella, jolloin taloustieteen osuus myönnetyistä apurahoista nousi kahteen kolmasosaan. Terveystaloustieteen erottauduttua omaksi tukialueekseen 1980-luvulla taloustieteen osuus on ollut noin 60 prosenttia.

Taloustieteen tuki on vuosikymmenten mittaan saanut monenlaisia muotoja. Säätiö on järjestänyt taloustieteen jatkokoulutusta, rahoittanut jatko-opintoja, järjestänyt Yrjö Jahnsson -luentoja, jakanut joka toinen vuosi taloustieteen eurooppalaisen tiedepalkinnon ja järjestänyt lukuisia seminaareja. Nämä toimintamuodot esitellään jäljempänä omissa jaksoissaan. Tässä jaksossa käsitellään tavanomaiset apurahat väitöskirjatutkimuksen rahoittamisesta professorilahjoitukseen.

Taulukossa 8 on esitetty taloustieteen haettujen ja myönnettyjen apurahojen jakauma apurahatyypeittäin. Luvut perustuvat syksyn apurahakierroksiin vuosilta 2019–2023. Aikaisempina vuosina jakoa apurahatyyppeihin ei tehty.

Taulukosta nähdään, että suurin osa taloustieteelle annetusta tuesta on mennyt tavanomaisiin apurahiin. Työskentelyapurahoissa väitöskirjatutkimus dominoi sekä hakemuksissa että myönnettyissä apurahoissa. Osuus on hieman alle puolet. Väitelleiden tutkijoiden osuus on melko pieni, vaikka post doc -tutkimuksen tukemista on toistuvasti korostettu.

Taulukko 8. Haetut ja myönnetyt apurahat taloustieteessä 2019–2023

	Väitöskirja	Post doc	Hanke	Kpl
Haettu	49 %	21 %	30 %	329
Myönnetty	46 %	16 %	39 %	169
Lähteet: Hallituksen pöytäkirjat ja niiden liitteet.				

Hankeapurahojen osuus on melko suuri. Hankeapurahojen saajat ovat olleet lähes poikkeuksetta väitelleitä. Hankeapurahojen osuutta nostaa se, että niihin luetaan myös yliopistolaitoksille ja tieteellisille yhdistyksille seminaarien järjestämiseen tai julkaisutoimintaan myönnetty apurahat.

Isot projektit

Taloustieteen tukemisessa panostettiin 1970- ja 1980-luvuilla tutkijakoulutukseen. 1990-luvulla panostettiin suuriin hankkeisiin, joita säätiö itse oli aktiivisesti työntämässä vauhtiin. Antti Kuusterä on kutsunut säätiön 1990-lukua ”projekti-tutkimuksen vuosikymmeneksi”.²⁸⁷

Esimerkkinä suurprojekteista voi mainita jo 1980-luvun lopulla alkaneen Euroopan integraation tutkimuksen ja siihen liittyneet kongressit ja seminaarit.²⁸⁸ Säätiö herätteli kiinnostusta Euroopan integraatioon jo ennen kuin Suomen jäsenyydestä Euroopan yhteisöissä oli edes alettu keskustella.

Toisena esimerkkinä voi mainita lamatutkimuksen. Säätiö käynnisti 1990-luvun lamaan liittyvää tutkimusta hyvin varhaisessa vaiheessa, itse asiassa keskellä syvintä lamaa. Vuonna 1994 käynnistyi Jaakko Kianderin, Pertti Kukkonen, Jukka Lassilan ja Juhana Vartiainen Suomen talouskriisiä analysoiva projekti, jota rahoitettiin 600 000 markalla. Säätiön suurin yksittäinen projekti oli Matti Pohjolan johtama suomalaista työttömyyttä käsittelevä projekti, jolle myönnettiin rahoitusta yhteensä 2,2 miljoonaa markkaa.²⁸⁹

2000-luvulla säätiö on rahoittanut vain kaksi suurhanketta. Maaliskuussa 2001 säätiö allekirjoitti Hankenin ja Rune Stenbackan kanssa sopimuksen kolmivuotisen tutkimusprojektin rahoittamisesta.²⁹⁰ Tutkimusaihe oli kilpailustrategiat ja kilpailupolitiikka globaalisessa informaatiotaloudessa. Rahoitussopimus sisälsi myös kahden toimialan taloustieteeseen keskittyneen kansainvälisen konferenssin järjestämisen Suomessa. Tämän kolmivuotisen projektin rahoittamiseen säätiö sitoutui käyttämään yhteensä runsaat 1,5 miljoonaa markkaa, 375 000 euroa vuoden 2023 rahassa.

Huhtikuussa 2007 säätiö allekirjoitti Helsingin kauppakorkeakoulun kanssa sopimuksen energia- ja ympäristötalouden tutkimushankkeen rahoittamisesta

Kuva 6. Isojen projektien vetäjiä

*Professori Rune Stenbacka.
Kuva Hanken.*

*Professori Matti Liski.
Kuva Katja Tähjä.*

viiden vuoden aikana.²⁹¹ Hankkeesta oli aloitettu keskustelut jo kesällä 2006.²⁹² Projektin erityisenä tavoitteena oli tutkia pohjoismaisten sähkömarkkinoiden toimivuutta ja kehitystarpeita. Toinen painoalue oli päästölupamarkkinoiden ja energiaraaka-ainemarkkinoiden toiminnan tutkiminen.²⁹³

Tutkimusryhmään tulisi kuulumaan professorin lisäksi 1–2 tohtoriopiskelijaa ja 1–2 tohtoritutkijaa. Säätiö myönsi kauppakorkeakoululle tätä hanketta varten 50 000 euron apurahan vuonna 2006 ja seuraavana vuonna 200 000 euron apurahan. Nykyrahassa tuen arvo oli 350 000 euroa. Hankkeella oli myös muita rahoittajia.

Tutkimusryhmän johtajana aloitti dosentti Matti Liski, joka vuoden 2008 alussa nimitettiin Helsingin kauppakorkeakoulun energia- ja ympäristötalouden professoriksi. Näin syntyi tutkimusperinne, joka jatkuu edelleen Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa.

Professori Liski on toiminut säätiössä tieteellisenä asiantuntijana, saanut apurahaa muun muassa MIT:n tutkijavaihtovuoteen ja osallistunut lukuisiin säätiön seminaareihin ja konferensseihin.²⁹⁴ Hänet säätiö kutsui vuonna 2022 suunnittelemaan ja järjestämään 70-vuotisjuhlavuoden kunniaksi järjestettävää ilmastonmuutosta ja eriarvoisuutta käsittelevää juhlaseminaaria.

Rakenteiden ja kasvun tutkimusryhmä

Helsingin yliopiston professorit Seppo Honkapohja ja Erkki Koskela (1946–2020) perustivat 1990-luvun alkupuolella kunnianhimoisen tutkimusryhmän, jolle annettiin nimi ”Rakenteiden ja kasvun tutkimusryhmä”, tuttavallisemmin RAKA. Professorit kääntyivät säätiön puoleen ja esittivät, että säätiö ryhtyisi rahoittamaan tutkimusryhmää myöntämällä kokopäiväisen työskentelyn mahdollistavan apurahan viidelle–kuudelle väitöskirjatutkijalle vuosittain viiden vuoden ajaksi.

Kuva 7. RAKA:n johtajat

Professori Seppo Honkapohja

Professori Erkki Koskela

RAKA:n esikuvana oli 1970-luvun alkupuolella toiminut, professori Jouko Paunio (1928–2007) johtama rahataloudellinen tutkimusryhmä, jota säätiö ja Suomen Pankki olivat rahoittaneet ja jonka suojissa sekä Honkapohja että Koskela olivat tutkijauransa aloittaneet.

Vuonna 1994 säätiön hallitus päätti varata 425 000 markan, nykyarvoltaan 120 000 euron, summan käytettäväksi vuosittain RAKA:n tutkijoiden tutkimustyön rahoittamiseen. Tammikuussa 1995 säätiön hallitus myönsi ensimmäiset RAKA-apurahansa kuudelle maisterille tai lisensiaatille.²⁹⁵ Heistä neljä, Heikki Kauppi, Markku Lanne, Hannu Vartiainen ja Roope Uusitalo toimivat nykyään taloustieteen professoreina, Markus Haavio on vanhempi neuvonantaja Suomen Pankissa ja Leena Mörttinén on alivaltiosihteeri valtiovarainministeriössä. Sama käytäntö jatkui seuraavat seitsemän vuotta, joskin tukisumma pieneni 350 000 markkaan.

Suomen Akatemia aloitti vuonna 1995 yhä edelleen jatkuvan huippuyksikkö-ohjelman. Honkapohjan ja Koskelan johtama RAKA pääsi mukaan ohjelmaan heti alussa. Akatemian tuki jatkui vuoteen 1999 saakka.²⁹⁶

Vuonna 2001 RAKA päätti pyrkiä uudelleen Suomen Akatemian huippuyksiköksi. Sitä varten Honkapohja ja Koskela lähestyivät säätiötä ja ehdottivat, että säätiö jatkaisi tutkimusryhmän rahoittamisesta vuosittain 60 000 eurolla seuraavan kolmivuotiskauden 2002–2004 ajan.²⁹⁷ Muiksi ulkopuolisiksi rahoittajiksi olivat tulossa Suomen Pankki ja Nokia Oyj. Sekä Helsingin yliopiston että Suomen Akatemian panos oli noin miljoona euroa.

Säätiö teki päätöksen omasta osuudestaan elokuussa 2001. Tuolloin yksikköön kuului kolme professoria, kolme vanhempaa tutkijaa, neljä tutkijatohtoria ja seitsemän tohtoriopiskelijaa. Saman aikaisesti säätiö lupasi jatkaa tukeaan, mikäli huippuyksikölle myönnetään kolmen vuoden jatkoaika vuosiksi 2005–2007.²⁹⁸ Maaliskuussa 2002 varainhoitokunta nimesi hallituksen jäsenen Pentti Vartian edustamaan säätiötä huippuyksikön tukiryhmässä.²⁹⁹

Seppo Honkapohjalle tarjottiin vuonna 2004 makrotaloustieteen professuuria maineikkaassa Cambridgen yliopistossa Englannissa. Erkki Koskela jatkoi RAKA:n johtajana. Tällöin RAKA:ssa toimi kolme tutkimusryhmää, verotusta, työmarkkinoita ja luonnonvaroja tutkiva ryhmä Erkki Koskelan johdolla, toimialan

taloustiedettä tutkiva ryhmä Rune Stenbackan johdolla ja aikasarjaekonometriaa tutkiva ryhmä Pentti Saikkosen johdolla.

Vuonna 2004 MIT:n taloustieteen professori Bengt Holmström ja Tukholman kauppakorkeakoulun taloustieteen professori Timo Teräsvirta laativat arvion tutkimusyksikön tutkimuksen laadusta ja vaikuttavuudesta.³⁰⁰ Arvioijat pitivät yksikön tutkimustyön laatua vaikuttavana, monella alueella maailmanluokkaan yltävänä. Kritiikkiä tuli siitä, että yksikön seminaaritoiminta nähtiin liian hajanaisena.

Holmströmin ja Teräsvirran arvio oli niin vakuuttava, että RAKA:n huippuyksikköstatusta jatkettiin vuoteen 2007 saakka. Samoin jatkui säätiön 60 000 euron vuotuinen tuki. Kaikkiaan säätiö käytti RAKA:n tutkijoiden tukemiseen vuosina 1995–2007 nimellisesti yli 750 000 euroa. Säätiö olisi ollut valmis jatkamaan tukea, mikäli RAKA olisi saanut huippuyksikön statuksen vielä kolmanneksi kaudeksi.³⁰¹

Graduate School syntyy

Yrjö Jahnssonin säätiö aloitti systemaattisen kansantaloustieteen tohtorikoulutuksen Suomessa 1970-luvun puolivälissä. Tämä tehtävä siirtyi yliopistoille, jotka onnistuivat 1980-luvun lopussa luomaan kansantaloustieteen valtakunnallisen jatkokoulutusohjelman. Säätiö on rahoittanut ja rahoittaa edelleen tähän tohtorikoulutusohjelmaan hakeutuvia ensimmäisen ja toisen vuoden jatko-opiskelijoita.

Helsingissä toimivat taloustieteellistä opetusta antavat laitokset muuttivat 2000-luvun alussa yhteisiin tiloihin, luonnontieteellisen museon vieressä Arkadiankadulla olevaan Economicum-rakennukseen. Kun samoihin tiloihin muutti vielä Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, pääkaupunkiin syntyi varsin vahva taloustieteellinen osaamiskeskus, ekonomistikampus.

Vuonna 2005 muodostettiin Helsingin kauppakorkeakoulun, Helsingin yliopiston ja Svenska Handelshögskolanin taloustieteen yksiköistä Helsinki Center of Economic Research, lyhyesti HECER. Sen yhtenä tehtävänä oli koordinoida maisteri- ja tohtorikoulutus näiden yksiköiden kesken. Säätiö tuki HECER:n

toimintaa myöntämällä vuosina 2006–2017 apurahan ulkomaisten vieraiden kutsumiseksi esiintymään HECER:n kollokvioissa.

Perjantaikollokvion juuret palautuvat 1970-luvun alkuun, professori Jouko Paunio rahataloudelliseen tutkimusryhmään. Paunio organisoi pari kertaa kuussa perjantai-iltapäivisin tieteellisen keskustelutilaisuuden, kollokvion, johon hän oli säätiön tuella hankkinut ulkomaisen esiintyjän, yleensä jonkun varsin tunnetun nimen. Perinne jatkuu edelleenkin keväällä 2018 perustetun Helsinki Graduate Schoolin of Economicsin järjestämänä, ilman säätiön tukea.

HECER korvasi RAKA:n vahvana tutkimuskeskuksena. Vuonna 2016 aloitti toimintansa HECER Graduate School -kokonaisuus, joka koostuu integroidusta maisteri- ja tohtorikoulutus-ohjelmasta. Samalla HECER otti vastuun taloustieteen valtakunnallisen jatkokoulutusohjelman järjestelyistä.³⁰² Tästä oli enää lyhyt matka seuraavalle etapille, Helsinki Graduate School of Economicsin, Helsinki GSE:n perustamiseen.

Lahjoitusprofessuuri

Syyskuussa 2017 säätiön edustajat hallituksen puheenjohtaja Kimmo Kontula, varapuheenjohtaja Antti Suvanto ja toiminnanjohtaja Elli Dahl tapasivat Helsinki GSE:n edustajat professori Juuso Välimäen, projektipäällikkö Oskari Nokso-Koiviston ja työelämäprofessori Sixten Korkmanin.³⁰³ Delegaatio ilmoitti, että he tulevat myöhemmin jättämään apurahapyynnön taloustieteen professuurin perustamiseksi Helsinki GSE:n yhteyteen.

Helsinki GSE:n perustamista oli suunniteltu jo yli vuoden ajan. Keskeisenä perusteluna oli se, että taloustieteen tutkimuksen ja opetuksen resurssointi oli Suomessa ollut muihin Pohjoismaihin ja moniin muihin oppiaineisiin verrattuna vähäistä. Kööpenhaminan, Oslon ja Tukholman yliopistoissa 2010-luvun alkupuolella *kussakin* saman verran taloustieteen vakinaista henkilökuntaa kuin koko Suomessa *yhteensä*. Vuonna 2014 Suomessa oli yhteensä 28 kansantaloustieteen professoria ja 87 muuta opetushenkilökuntaan kuuluvaa. Valtio-opin ja psykologian vastaavat luvut olivat kaksinkertaisia, sosiaalitieteiden ja oikeustieteiden kolminkertaisia.³⁰⁴

Kuva 8. Helsinki GSE:n johtajat

Professori Otto Toivanen vasemmalla ja professori Hannu Vartiainen. Helsingin Sanomat 24.10.2018. Kuva: Sami Kero.

Päätös Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston ja Hankenin yhdessä perustamasta Helsinki GSE:sta oli julkistettu pari viikkoa aikaisemmin.³⁰⁵ Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Suomen Pankki ja opetus- ja kulttuuriministeriö olivat jo ilmoittaneet tukevansa yksikön perustamista ja sitoutuvansa sen pitkäjänteiseen resurssointiin.

Helsinki GSE:n tutkimuksesta vastaavaksi johtajaksi nimitettiin Aalto-yliopiston professori Otto Toivanen ja koulutuksesta vastaavaksi johtajaksi Helsingin yliopiston professori Hannu Vartiainen. Juhlalliset avajaiset pidettiin lokakuussa 2018 Helsingin yliopiston juhlasalissa.³⁰⁶

Helsinki GSE:n delegaation vierailu säätiössä syyskuussa 2017 sai aikaan prosessin, joka päättyi säätiön kaikkien aikojen suurimpaan yksittäiseen apurahapäätökseen. Huhtikuussa 2018 säätiön hallitus keskusteli Helsinki GSE:n tukemisesta professuurilahjoituksella. Hallitus totesi, että ”GSE:n perustaminen on

suomalaisen taloustieteen edistämisen ja siten myös säätiön tarkoituksen näkökulmasta erinomainen asia.”³⁰⁷

Yliopistojen toinen varainhankintakampanja oli lähtenyt käyntiin vuonna 2015. Valtio oli tulossa mukaan niin sanotun vastinrahan kautta. Jokaista ulkopuolelta saatua yksityistä lahjoitusta kohden valtio lupasi lahjoittaa vastaaman summan kerrottuna erikseen määriteltävällä kertoimella.

Säätiö ei ollut osallistunut ensimmäiseen varainhankintakampanjaan vuosina 2010–2011 sen vuoksi, että lahjoituksen käyttöä ei voitu rajata. Nyt säätiö oli valmis lahjoittamaan 500 000 euroa joko Helsingin yliopistolle tai Aalto-yliopiston kauppakorkeakoululle tai molemmille.³⁰⁸

Marraskuussa 2016 hallitus päätti lahjoittaa 250 000 euroa Helsingin yliopiston yhteiskuntatieteiden koulutusosalle ja saman summan Aalto-yliopiston kauppätieteiden koulutusosalle. Lahjoituksen yhteydessä säätiön edustajat esitivät toiveen, että sitä käytettäisiin taloustieteellisen jatkokoulutuksen järjestämiseen.³⁰⁹ Lahjoitus annettiin 3.2.2017, jolloin säätiön perustajan, kouluneuvos Hilma Jahnssonin syntymäpäivästä oli kulunut 135 vuotta. Vastinrahana valtio lahjoitti saman summan 1,16-kertaisena.³¹⁰

Toukokuussa 2018 säätiön edustajat tapasivat Helsingin yliopiston kanslerin Kaarle Hämerin ja yhteiskuntasuhteista ja varainhankinnasta vastaavan johtajan Pia Dolivon). Keskustelussa saatiin aikaan yhteisymmärrys, jonka mukaan yliopisto on valmis osallistumaan yhdellä miljoonalla eurolla taloustieteen professorin perustamiseen, mikäli Yrjö Jahnsson osallistuu siihen 1,5 miljoonan euron summalla. Yliopiston vastaantuloa luultavasti auttoi se, että säätiö oli edellisenä vuonna antanut yliopistolle 250 000 euron lahjoituksen.

Hallitus katsoi, että professuurilahjoitus on perusteltavissa Helsinki GSE:n merkittävyydellä säätiön säännöissä määrätyn tarkoituksen näkökulmasta. Myös Helsingin yliopiston vastaantuloa pidettiin merkittävänä. Niinpä hallitus päätti kesäkuussa muuttaa vuoden 2018 talousarviossa tieteen ja tutkimuksen tukeen varattuja summia lisäämällä sinne 1,5 miljoonan euron professuurilahjoitus. Varainkäytön kestävyys voisi muuta tieteen ja tutkimuksen tukemista alennettiin 500 000 eurolla, josta 400 000 kohdistui taloustieteen apurahoihin.³¹¹ Helsingin yliopisto ja säätiö julkaisivat lahjoituksesta tiedotteen.³¹²

Kuva 9. Lahjakirja on luovutettu

Edessä vasemmalta säätiön hallituksen puheenjohtaja Kimmo Kontula, Helsingin yliopiston rehtori Jukka Kola, säätiön toiminnanjohtaja Elli Dahl. Takana vasemmalta säätiön hallituksen varapuheenjohtaja Antti Suvanto, säätiön hallituksen jäsen Matti Pohjola, säätiön tutkimusjohtaja Hannu Vartiainen ja Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan dekaani Hannu Nieminen. Kuvaaja Veikko Somerpuro.

Professuuri täytettiin apulaisprofessoritasoisena vuonna 2019. Valituksi tuli kansainvälisen kilpailun kautta suomalainen, Tukholman yliopistossa vastikään väitellyt Matti Mitrunen. Ennen valintaa Helsingin yliopiston asettama raati oli haastatellut 10 hakijaa 300 hakijan joukosta, joista neljä ehdokasta oli kutsuttu kampusvierailulle Economicumiin. Tehtävän vastaanottaminen siirtyi yhdellä vuodella, koska Mitrunen oli kutsuttu Chicagon yliopistoon lukuvuodeksi 2019–2020.³¹³

MIT ja Cambridge

Tammikuussa 1997 säätiön tutkimusjohtaja Mika Widgrén (1964–2009) ja MIT:n suomalainen professori Bengt Holmström olivat ryhtyneet suunnittelemaan systemaattista ja pitkäaikaista yhteistyötä säätiön ja MIT:n välillä. Yhteistyömuotoja voisivat olla jatko-opintostipendien myöntäminen, tutkimusvierailujen rahoittaminen ja seminaarien järjestäminen.³¹⁴

Widgrén vietti säätiön lähettämänä kevätlukukauden 1998 MIT:ssa.³¹⁵ Tänä aikana sovittiin siitä, että säätiö ryhtyy rahoittamaan vuosittain yhden suomalaisen tutkijan tutkimusvierailun MIT:ssa. Tarkoituksena oli, että vierailu kestäisi koko lukuvuoden ja että apurahan suuruus vakioitaisiin. Kerrallaan MIT:ssa olisi vain yksi jo väitellyt tutkija, joka kantaisi titteliä Yrjö Jahnsson Fellow.

Ensimmäinen Yrjö Jahnsson Fellow oli Warwickin yliopistossa Englannissa väitellyt, entinen KAVA:n ja HECER:n johtaja, välillä Leuvenin katolisessa yliopistossa professorina toiminut ja lopulta Aalto-yliopistoon asettunut Otto Toivonen, jolla oli keskeinen rooli Helsinki GSE:n aikaansaamisessa.

Kevääseen 2024 mennessä Yrjö Jahnsson Fellow -titteliä MIT:n käytävillä on kantanut kaikkiaan 24 tohtoria (*Taulukko 9*). Listalla on paljon tunnettuja nimiä, mutta vain neljä naista.

Yhteistyö MIT:n kanssa perustuu pitkään perinteeseen ja suulliseen sopimukseen professori Bengt Holmströmin kanssa. Säätiö on valinnut 1–3 ehdokasta, jotka on esitelty Holmströmille, joka on hankkinut parhaalle ehdokkaalle hyväksynnän laitokselta. Apurahan saajalle on korostettu, että Fellowship edellyttää säännöllistä läsnäoloa laitoksella ja aktiivista osallistumista laitoksen toimintaan.³¹⁶ Viime vuosina säätiön yhteyshenkilönä MIT:ssa on ollut professori David Autor.

Seppo Honkapohjan siirryttyä vuonna 2004 makrotaloustieteen professoriksi Cambridgen yliopistoon Englantiin hänen kanssaan ryhdyttiin vuonna 2006 neuvottelemaan vastaavasta Yrjö Jahnsson Fellowship -järjestelystä kuin mikä säätiöllä oli MIT:n kanssa. Säätiön tutkimusjohtaja Hannu Vartiainen arvioi tuolloin näin: ”Cambridgen yliopiston kansantaloustieteen laitos on Euroopan perinteikkäimpiä. Ilmapiiri on innostava ja tutkimusolosuhteet hyvät. Laitokselle harjoitetaan ensiluokkaista tutkimusta ja vierailijoita on paljon.”³¹⁷

Taulukko 9. Yrjö Jahnsson Fellow MIT 1998–2024

Apurahan saaja	Väitellyt	Lukuvuosi	Sijainti vuonna 2024
Otto Toivanen	Warwick	1998–1999	Aalto
Kari Heimonen	Jyväskylä	1999	Jyväskylä
Tuomas Takalo	Helsinki	1999–2000	Suomen Pankki
Aki Kangasharju	Jyväskylä	2000	ETLA
Roope Uusitalo	Helsinki	2000–2001	Helsinki/VATT
Ville Aalto-Setälä	HKKK	2001	OP-ryhmä
Matti Liski	HKKK	2001–2002	Aalto
Jian-Guang Shen	Helsinki	2003	JD Digits (Peking)
Sari Pekkala-Kerr	Jyväskylä	2004	Wellesley College (Boston)
Hannu Vartiainen	Helsinki	2005	Helsinki
Pauli Murto	TKK	2005–2006	Aalto
Jarkko Turunen	Firenze	2007–2008	IMF (Washington)
Kristiina Huttunen	Helsinki	2009–2010	Aalto
Matti Sarvimäki	HKKK	2011–2012	Aalto/VATT
Lauri Sääksvuori	Jena	2012–2013	THL
Tuomas Kosonen	Helsinki	2014–2015	Labore
Ohto Kanninen	Firenze	2015–2016	Labore
Yao Pan	Washington	2016–2017	Aalto
Joonas Tuhkuri	MIT	2016–2017	Tukholman yliopisto
Natalia Zinovyeva	Pisa	2017–2018	Warwick
Kim Ristolainen	Turku	2018–2019	Turku
Barrios Fernandez	LSE	2021–2022	Santiago Chile
Teemu Pekkari	Helsinki	2023–2024	Bonn
Izadi Ramin	Aalto	2024–2025	MIT

Cambridgen yliopiston ja säätiön välillä solmittiin sopimus, jonka mukaan säätiö valitsee ehdokkaan, tutkimusjohtaja esittelee sen yhteyshenkilölle, joka vie ehdotuksen päätettäväksi laitoskokouksessa. Säätiö maksaa tutkijatohtorin kulut ja yliopisto tarjoaa työtilat ja muut tarvittavat fasilitetit. Yliopisto ei ole perinyt säätiöltä yleiskustannusosuutta.³¹⁸

Taulukko 10. Yrjö Jahnsson Fellow Cambridge 2009–2023

Apurahan saaja	Väitellyt	Lukuvuosi	Sijainti vuonna 2023
Mika Haapanen	Jyväskylä	2009–2010	Jyväskylä
Jani Luoto	Helsinki	2010–2011	Helsinki
Henri Nyberg	Helsinki	2011–2012	Turku
Elias Oikarinen	Turku	2013–2014	Oulu

Cambridgen Fellowship julistettiin haettavaksi vuonna 2007. Alku kuitenkin kangerteli. Ensimmäinen apurahan saaja joutui peruuttamaan tutkimusvierailun sairaustapauksen takia ja toinen stipendiaatti perui vierailun muusta syystä. Ensimmäinen Yrjö Jahnsson Fellow Cambridgessa oli Mika Haapanen Jyväskylän yliopistosta lukuvuonna 2009–2010. Haapanen tunnetaan muun muassa terveystaloustieteellisistä tutkimuksistaan.

Verrattuna MIT:n Fellowshipiin kiinnostus Cambridgen apurahaa kohtaan on ollut vähäistä (*Taulukko 10*). Riittävän korkeatasoisia hakemuksia ei vuoden 2014 jälkeen ole tullut. Yhtenä syynä siihen saattaa olla se, että Cambridgen yliopiston taloustieteen laitos painottaa makrotaloustiedettä, minkä harrastajia suomalaisissa yliopistoissa on tunnetusti vähän.

Professoripooli

Suomen Kulttuurirahasto kutsui toukokuussa 2011 Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n jäsenet keskustelemaan säätiöiden yhteisen professoripoolin kokoamisesta.³¹⁹ Pooliin osallistuva säätiö sitoutuisi määrääjäksi rahoittamaan professorien tutkimusvapaita vuoden ajaksi. Yliopisto maksaisi 55 prosenttia professorin bruttopalkasta ja säätiö korvaisi 45 prosenttia professorin nettopalkasta, jolloin tarvittava säätiön apuraha yhtä professoria kohti olisi noin 25 000 euroa.

Kysymyksessä oli uusi instrumentti, jossa kytkettiin yhteen yliopiston palkkarahoitus ja säätiön apuraharahoitus. Tavoitteena oli vapauttaa vähintään sata lukuvuotta professorien tutkimustoimintaan, mikä edellyttäisi 2,5 miljoonan euron

keräämistä pooliin. Kulttuurirahasto itse lupasi tulla mukaan miljoonalla eurolla.

Yrjö Jahnssonin säätiö osallistui kesän 2011 aikana valmisteleviin keskusteluihin³²⁰, ja elokuussa hallitus päätti osallistua pooliin kahdella 25 000 euron suuruisella apurahalla.³²¹ Pooliin osallistuminen päätettiin rahoittaa vähentämällä ensimmäisen vuoden jatkokoulutusapurahojen lukumäärää kahdella.³²²

Sopimus professoripoolista ja siihen liittyvä projektisopimus allekirjoitettiin 14. marraskuuta 2011.³²³ Allekirjoittajina oli seitsemäntoista säätiötä, niiden joukossa toinenkin erityisesti taloustieteellistä tutkimusta tukeva säätiö, Osuuspankkien tutkimussäätiö.

Pooliin osallistuvat säätiöt sitoutuivat osarahoittamaan yhteensä 89 vakinaisen professorin yhden lukuvuoden mittaisen tutkimusvapaan. Pooli päätettiin toteuttaa aluksi kolmen vuoden projektina, joten tutkimusvapaa aukesi kolmen vuoden aikana lähes kolmelle sadalle professorille. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta lupasi palkata projektille koordinaattorin, jonka palkka- ja yleiskulut peritään pooliin osallistuvilta säätiöiltä.

Ensimmäiset Yrjö Jahnssonin säätiön pooliapurahat myönnettiin maaliskuussa 2012 Jukka Pirttilälle Tampereen yliopistosta ja Rauli Sventolle Oulun yliopistosta. Seuraavana vuonna tutkimusvapaata säätiön apurahan osarahoituksella pääsivät pitämään Klaus Kultti Helsingin yliopistosta ja Pertti Haaparaanta Aalto-yliopistosta.

Professoripoolille ryhdyttiin syksyllä 2013 suunnittelemaan jatkoaikaa yhdellä vuodella vuoteen 2015 saakka. Yrjö Jahnssonin säätiön hallitus päätti mennä tähän mukaan.³²⁴ Joulukuussa 2013 viisitoista säätiötä allekirjoitti professoripoolin jatkosopimuksen ja yhdessä säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan kanssa siihen liittyvän projektisopimuksen.³²⁵

Tämän sopimuksen seurauksena säätiö saattoi osarahoittaa lukuvuoden kestävän tutkimusvapaan kahdelle professorille kahtena peräkkäisenä vuonna. Vuonna 2014 apuraha myönnettiin Vesa Kanniaiselle Helsingin yliopistosta ja Olli Tahvoselle Helsingin yliopiston metsätieteiden osastolta. Säätiön viimeiset professoripoolin kautta jaetut apurahat menivät Kaisa Kotakorvelle Turun yliopistosta ja Hannu Vartiiaiselle Helsingin yliopistosta. Yhteensä Yrjö Jahnssonin säätiö rahoitti kahdeksan professorin tutkimusvapaan (*Taulukko 11*).

Taulukko 11. Säätiön panostus professoripooliin

Vuosi	Apurahan saaja	Euroa	Tutkimusaihe
2012	Jukka Pirttilä Tampereen yliopisto	25 000	Psykologisperusteinen julkisen talouden tutkimus
	Rauli Svento Oulun yliopisto	25 000	Energiajärjestelmän päästökuorman pienentämisen mahdollisuudet
2013	Pertti Haaparanta Aalto-yliopisto	25 000	Kehitysmaat ja maailmantalous
	Klaus Kultti Helsingin yliopisto	25 000	Hinnoittelu ja markkinoiden rakenne, immateriaalioikeudet
2014	Vesa Kanninen Helsingin yliopisto	32 000	Kriisitaloustiede ja Suomen turvallisuuspolitiikka
	Olli Tahvonen Helsingin yliopisto	32 000	Monitieteiset mallit uusiutuvien luonnonvarojen kestävässä käytössä
2015	Kaisa Kotakorpi Turun yliopisto	32 000	Harmaan talouden mekanismit, vero- ja tukijärjestelmien vaikutukset
	Hannu Vartiainen Helsingin yliopisto	32 000	Taloudellisten mekanismien suunnittelu

Lähde: Hallituksen pöytäkirjat ja niiden liitteet.

Kaikkiaan neljäsataa suomalaisessa yliopistossa työskentelevää professoria pääsi professoripoolin ansiosta vuoden tutkimusvapaalle. Se on vajaa kaksikymmentä prosenttia maan kaikista professoreista. Säätiöt rahoittivat hanketta noin 11 miljoonalla eurolla vuosien 2011–2015 aikana. Professoripooli oli tarkoitettu väliaikaiseksi rahoitusmuodoksi. Yliopistojen tehtävänä on luoda omat tutkimusohjelmansa. Poolin koordinaattorin Mikko-Olavi Seppälän sanoin: ”Määräaika on täyttnyt. Nyt pallo on yliopistoilla”.³²⁶

Tuki lääketieteelle

Yrjö Jahnssonin Säätiön alkuaikoina suurin osa jaetuista apurahoista meni lääketieteeseen. Syynä oli se, että lääketieteellistä tutkimusta tehtiin paljon verrattuna taloustieteelliseen tutkimukseen. 1960-luvun loppuun tullessa jakosuhde oli vakiintunut siten, että lääketiede sai noin kolmanneksen koko jakosummasta. Kun terveystaloustiede erotettiin omaksi tukialueekseen, lääketieteen osuus jonkun verran supistui. 2000-luvulla se on ollut keskimäärin hieman alle kolmekymmentä prosenttia.

Taulukossa 12 on esitetty vuosina 2019–2023 lääketieteen apurahahakemusten ja myönnettyjen apurahojen jakauma apurahatyypeittäin syksyn apurahakieroksella. Siitä nähdään, että hakemuksista vajaa puolet ja myönnettyistä apurahoista runsas puolet koski väitöskirjatutkimusta. Väitöksen jälkeiseen tutkimukseen meni runsas neljännes myönnettyistä apurahoista.

Antti Kuusterän mukaan 1980- ja 1990-luvuilla runsas puolet lääketieteen apurahan saajista oli jo väitelleitä ja vajaa puolet väitöskirjatutkijoita.³²⁷ Luvut eivät ehkä ole vertailukelpoisia, koska hankeapurahoja ei tuolloin erotettu työskentelyapurahoista. Hankeapurahojen saajat olivat tuolloin ja ovat edelleenkin enimmäkseen väitelleitä tutkijoita.

Suomessa lääketieteellinen tutkimus saa huomattavassa määrin tukea säätiöiltä. Parhailla tutkijoilla saattaa olla samanaikaisesti vireillä useita tutkimushankkeita, joihin on saatu rahoitusta useilta säätiöiltä. Yrjö Jahnssonin säätiön entinen asiamies Arto Alho muistelee, että kerran eräs arvostettu lääketieteen professori lähetti selvityksen säätiön myöntämän apurahan käytöstä, vaikka hän ei ollut kyseistä myönnettyä apurahaa lainkaan nostonut.³²⁸

Taulukko 12. Haetut ja myönnetyt apurahat lääketieteessä 2019–2023

	Väitöskirja	Post doc	Hanke	Kpl
Haettu	46 %	22 %	32 %	933
Myönnetty	56 %	27 %	16 %	178
Lähteet: Hallituksen pöytäkirjat ja niiden liitteet.				

Painoalueet muuttuvat hitaasti

Lääketieteen hakemusten suuri määrä sai 1970-luvun alussa aikaan sen, että säätiö ryhtyi määrittelemään lääketieteellisen tutkimuksen tuen painoalueet. Tämä rajoitti käsittelyyn otettujen hakemusten määrää, joskaan ei välttämättä säätiölle toimitettujen hakemusten kokonaismäärää.

Lääketieteen painoalueet

2001–2003

1. Elintapojen ja ympäristötekijöiden, mukaan luettuna psykososiaalinen tuki, sekä traumaattisten ja kriisitilanteiden terveysvaikutukset, 2. nuorten ja nuorten aikuisten erityisongelmat tai 3. päihde- ja riippuvuusongelmat.

2004–2006

1. Elintapojen ja ympäristötekijöiden terveysvaikutukset, 2. stressin ja traumaattisten tilanteiden terveysvaikutukset, 3. nuorten ja nuorten aikuisten erityisongelmat tai 4. päihde- ja riippuvuusongelmat.

2007–2010

1. Elintapojen ja ympäristötekijöiden sekä traumaattisten ja kriisitilanteiden terveysvaikutukset, 2) nuorten, nuorten aikuisten ja perheiden erityisongelmat tai 4. päihde- ja riippuvuusongelmat.

2008–2012

1. Elintapojen ja ympäristötekijöiden sekä traumaattisten ja kriisitilanteiden terveysvaikutukset, 2. terveyden edistäminen, 3. nuorten, nuorten aikuisten ja perheiden erityisongelmat tai 4. päihde- ja riippuvuusongelmat.

2013–2016

1. Elintapojen ja ympäristötekijöiden sekä traumaattisten ja kriisitilanteiden terveysvaikutukset, 2. kansanterveydellisesti merkittävien sairauksien preventio, 3. nuorten, nuorten aikuisten ja perheiden erityisongelmat tai 4. päihde- ja riippuvuusongelmat

2017–2023

1. Elintapojen ja ympäristötekijöiden terveysvaikutukset, 2. kansanterveydellisesti merkittävien sairauksien geenitutkimus tai 3. nuorten, nuorten aikuisten ja perheiden erityisongelmat.

Lähde: Vuosikertomukset.

Painoalueet määriteltiin uudelleen noin viiden vuoden välein, vuosina 1972–1997 kuusi kertaa.³²⁹ Vuoden 2001 jälkeen painoalueet ovat pysyneet jokseenkin muuttumattomina. Niissä ovat koko ajan korostuneet elinympäristön terveysvaikutusten lääketieteellinen tutkimus sekä nuorten ja nuorten aikuisten erityisongelmiin kohdistuva tutkimus. Aiemmin mukana oli myös päihde- ja riippuvuusongelmia käsittelevä tutkimus. Uusimpana alueena on kansanterveydellisesti merkittävien sairauksien geenitutkimus.

Näinkin määriteltynä säätiön lääketieteen tuen kohdealue on varsin laaja. Nopea silmäys vuosikertomuksessa julkaistuun apurahansaaajien luetteloon tekee tämän selväksi.³³⁰

Esimerkkejä apurahoista

Tällä vuosituhannella lääketieteelliseen tutkimukseen myönnettyjen apurahojen lukumäärä ja kirjo on niin suuri, että yhteenvedon kirjoittaminen siitä on mahdotonta. Seuraavassa nostetaan esille kaksi, jokseenkin mielivaltaisesti valittua tutkimusta viisivuotisvälein vuodesta 2000 vuoteen 2020. Kaikissa tapauksissa kysymyksessä on suurimpien joukossa olleet apurahat. Lääketieteen symposiumit käsitellään myöhemmin omassa jaksossaan.

Vuosi 2000

Vuonna 2000 lääketieteellisen tutkimuksen tukemiseen käytettiin 3 miljoonaa markkaa, nykyrahassa noin 770 000 euroa. Suurimmat apurahat menivät Turkuun.

Näistä toinen oli Turun yliopiston kansanterveystieteen professori Markku Koskenvuon johtama 26 000 työkäisen suomalaisen seurantatutkimus sosiaalisen tuen terveysvaikutusten selvittämiseksi.

Toinen oli Turun yliopistollisen keskussairaalan sisätautien klinikan yli-lääkäri Jorma Viikarin johtama projekti lapsuusajan riskitekijöiden vaikutuksista valtimonkoveutumataudin varhaisiin verisuonimuutoksiin nuorilla aikuisilla.

Vuosi 2005

Vuonna 2005 lääketieteellisen tutkimuksen tukemiseen käytettiin 605 000 euroa, nykyrahassa noin 870 000 euroa. Suurimmat apurahat myönnettiin ravitsemustieteellisiin hankkeisiin.

Kuopion yliopiston kliinisen ravitsemustieteen professori Helena Gyllingin johtama ryhmä tutki sitä, miten kasvisterolien runsas saanti ravinnossa vaikuttaa valtimoiden kovettumiseen. Kasvisteroli on kolesterolin kaltainen yhdiste, joka häiritsee kolesterolin imeytymistä ruoansulatuskanavassa ja joka siten pienentää veriplasman kolesterolipitoisuutta.

Helsingin yliopiston ravitsemusfysiologian professori Marja Mutasen johtama ryhmä tutki kasvisterolien ja kasvistanolien vaikutuksia kasvainten muodostumiseen. Kasvistanoli vähentää sekä kolesterolin että kasvisterolien imeytymistä ja alentaa myös niiden pitoisuuksia.

Vuosi 2010

Vuonna 2010, jolloin koko apurahasummaan tehtiin merkittävä tasokorjaus alaspäin, lääketieteellisen tutkimuksen tukeen osoitettiin 399 000 euroa, nykyrahassa noin 520 000 euroa.

Suurimman apurahan sai Helsingin yliopiston naistenklinikan professori Oskari Heikinheimo. Hän tutki, voidaanko tehostetulla kierukkaehkäisyllä vähentää toistuvia raskaudenkeskeytyksiä ja parantaa elämänlaatua.

Gerontologiasta ja kansanterveydestä edellisenä vuonna Jyväskylässä väitellyt Mikaela von Bonsdorff sai apurahan tutkimusvierailuun Marylandin Bethesdassa sijaitsevaan National Institute of Aging -nimiseen tunnettuun ikääntymistutkimuskeskukseen.

Vuosi 2015

Vuonna 2015 lääketieteelliseen tutkimukseen myönnettiin apurahoja 393 000 euron, nykyrahassa noin 470 000 euron edestä. Tuolloin myönnettyistä apurahoista voi nostaa esille kaksi immunologista tutkimusta.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen tutkija, dosentti Pirkka Kirjavainen sai apurahan tutkimukseen äidinmaidon mikrobiston merkityksestä lapsen allergioi-

den ja astman kehittymisessä. Tätä tutkimusta säätiö oli tukenut jo vuodesta 2013 alkaen.³³¹

Itä-Suomen yliopistossa ympäristöaltisteiden toksikologian tutkija, farmasian tohtori Marjut Roponen sai apurahan tutkimukseen kaupunki-ilman hiukkasten ja maatilapölyn vaikutuksesta lasten immuunivasteen säätelymekanismeihin.

Vuosi 2020

Vuonna 2020 säätiö käytti lääketieteeseen 557 000 euroa, nykyrahassa noin 650 000 euroa.

Yksi apurahan saajista oli lastenlääkäri, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella työskentelevä post doc -tutkija Nina Kaseva. Hän tutkii keskosena syntyneiden sydän- ja verisuonitautien riskitekijöitä aikuisiällä. Säätiö oli rahoittanut Kasevan tutkimusta vuodesta 2018 lähtien.

Kuva 10. Monivuotisten apurahojen saajia

*Pirkka Kirjavainen 2013–2015
Kuva: Salla Seeslahti*

*Nina Kaseva 2018–2020
Kuva: Henna Aaltonen*

Samana vuonna kasvatustieteen maisteri Ville Tikkanen sai suurehkon työskentelyapurahan väitöskirjatutkimukseen nuoruusiän kaverisuhteisiin liittyvistä ongelmista riskitekijöinä myöhemmille psykiatrisille häiriöille. Myös sähkökitaran soittajana ansioitunut Tikkanen väitteli Oulun yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa tammikuussa 2024.³³²

Ulkomainen jatkokoulutus

Menneinä vuosikymmeninä säätiö varasi vuosittain tietyn summan käytettäväksi lääketieteen jatkokoulutukseen ulkomaisissa yliopistoissa. Rajauksena oli se, että jatkokoulutuksen tulee tukea sellaista tutkimusta, joka kuuluu säätiön hyväksymien lääketieteen painoalueiden piiriin.

Ehdotuksen lääketieteen jatkokoulutuksen rahoittamisesta oli tehnyt säätiön lääketieteen tutkimussihteeri Timo Sahi vuonna 1979.³³³ Vertailukohtana oli säätiön muutamia vuosia aiemmin aloittama ohjelma rahoittaa nuorten tutkijoiden terveystaloustieteen jatko-opintoja Yorkin yliopistossa. Yorkin ohjelma oli alun pitäen tarkoitettu määräaikaiseksi. Samoin Sahin ehdotuksessa lähdettiin siitä, että lääketieteen ulkomaisen jatkokoulutuksen rahoittamisen ei voi pysyvästi kuulua säätiön vastuulle.

Aluksi kiinnostus jatkokoulutusapurahoihin oli melko laimeaa. Vuodesta 1984 vuoteen 2000 apurahoja ulkomaisiin jatko-opintoihin myönnettiin neljästä kuuteen kappaletta vuodessa. Säätiön hallituksen pyynnöstä Timo Sahi selvitti vuonna 1992 apurahan saajien sijoittumista heidän palattuaan kotimaahan.³³⁴ Kahdestakymmenestäviidestä kyselyyn vastanneesta entisestä apurahansaajasta seitsemäntoista oli jatkokoulutuksen jälkeen nimitetty professoriksi, apulaisprofessoriksi tai dosentiksi. Sahi piti panos-tuotossuhdetta hyvänä.

Kiinnostus laimeni 2000-luvulla selvästi, vaikka tällaisia apurahoja edelleen vuoteen 2007 saakka julistettiin erikseen haettavaksi kevään hakukierroksella. Vuosina 2001–2007 jatkokoulutusapurahoja myönnettiin yhdestä kolmeen vuodessa. Summat olivat melko pieniä, mikä merkitsee, että tutkimusvierailut olivat lyhyitä.

Tuki terveystaloustieteelle

Yrjö Jahnssonin säätiö toi terveystaloustieteen Suomeen 1970-luvun puolivälissä. Säätiön kustantamana Yorkin yliopistossa terveystaloustieteen jatko-opintoja harjoittaneet nuoret tutkijat muodostivat vuosien mittaan kriittisen massan, jonka varassa uusi tieteenala alkoi suomessa kasvaa ja kehittyä.

Taloustieteeseen ja varsinkin lääketieteeseen verrattuna terveystaloustieteen hakemusten ja myönnettyjen apurahojen määrä on ollut varsin vähäinen, keskimäärin 25 hakemusta ja kahdeksan myönnettyä apurahaa vuodessa vuosina 2019–2023 (*Taulukko 13*). Yhteensä säätiö on 2000-luvulla tukenut terveystaloustieteen tutkimusta vajaalla neljällä miljoonalla eurolla.

Taulukko 13. Haetut ja myönnetyt apurahat terveystaloustieteessä 2019–2023

	Väitöskirja	Post doc	Hanke	Kpl
Haettu	50 %	17 %	33 %	125
Myönnetty	45 %	7 %	48 %	40
Lähde: Hallituksen pöytäkirjat ja niiden liitteet.				

Terveystaloustieteen apurahoista on viime vuosina vajaa puolet mennyt väitöskirjatutkijoille, samoin vajaa puolet hankeapurahoihin. Työskentelyapurahoja väitöskirjan jälkeiseen tutkimukseen on haettu varsin vähän ja myönnetty vieläkin vähemmän.

Painoalueet

Samaan tapaan kuin lääketieteessä, myös terveystaloustieteessä on määritelty painoalueet, joihin tutkimuksen tuki halutaan kohdistaa. Pääperiaatteena painoalueiden määrittelyssä on ollut suunnata tukea alueille, joihin ei ole saatavissa merkittävää tukea yhteiskunnalta tai joilla tutkimus- ja selvitystyö tapahtuu osana päätöksenteon valmistelua.

Terveystaloustieteen painoalueet

2001–2002

1. Terveystaloustieteen palvelujärjestelmän rakenne ja toimivuus, 2. terveydenhuollon organisointi, rahoitus ja kannusteet, 3. terveydenhuollon palvelujen mikrotaloudellinen arviointi, 4. elämänlaadun mittaaminen.

2002–2016

1. Terveystaloustieteen palvelujärjestelmän rakenne ja toimivuus, 2. terveydenhuollon organisointi, rahoitus ja kannusteet.

2017–2023

1. Terveystaloustieteen analyysi terveydenhuollon näkökulmasta, 2. terveydenkäyttäjien terveydenhuollon näkökulmasta.

Lähde: Vuosikertomukset.

Painoalueiden lukumäärää on 2000-luvulla supistettu neljästä kahteen. Vuonna 2017 tehdyn tarkistuksen mukaan tukea halutaan antaa terveydenkäyttäjien ja terveydenhuollon analyysiin terveydenhuollon näkökulmasta. Käytännössä muutos ei ole suuri. Terveydenhuollon näkökulma kattaa terveydenhuollon palvelujärjestelmän rakenteen ja toimivuuden, rahoituksen ja kannusteet sekä palvelujen mikrotaloudellisen arvioinnin, joissain tapauksissa myös elämänlaadun mittaamisen.

Isoimpia hankkeita

Suurimmat säätiön terveydenhuollon tutkimukseen myöntämät apurahat ovat vuoden 2009 jaossa Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirille myönnetty 165 000 euron suuruinen kolmivuotinen apuraha sekä professori Petri Böckermanille vuonna 2014 myönnetty 160 000 euron suuruinen kaksivuotinen apuraha. Vuonna 2009 terveydenhuollon tutkimukseen myönnettiin, HUS:n apuraha mukaan lukien, ennätyselliset 370 000 euroa.

Erikoissairaanhoidon vaikuttavuus

Helmikuussa 2010 säätiö ja HUS allekirjoittivat tutkimusrahoitusopimuksen erikoissairaanhoidon vaikuttavuutta selvittävästä tutkimushankkeesta.³³⁵ Tavoitteena oli luoda urauurtava järjestelmä erikoissairaanhoidon vaikuttavuuden ruutiinomaiseen seurantaan, mikä mahdollistaa aikaisempaa paremmin voimavarojen järkevän kohdentamisen.

Hanke toteutettiin vuosien 2010–2012 aikana. Säätiö maksoi HUS:n tilille 55 000 euroa vuosittain. Hankkeen vastuullisena johtajana toimi Risto P. Roinen, josta tuli vuonna 2014 Suomen ensimmäinen potilasturvallisuuden professori Itä-Suomen yliopistoon. HUS palkkasi hanketta varten terveystaloustieteilijän. Hankkeesta syntyneiden julkaisujen kirjoittajien nimistä päätellen projektiin osallistui myös professori Harri Sintonen, joka on yksi ensimmäisiä säätiön 1970-luvulla Yorkin yliopistoon jatkokoulutukseen lähettämistä suomalaisen terveystaloustieteen pioneereista.

Hanke kuului selvästikin painoalueisiin, sillä hankkeessa tutkittiin nimenomaisesti palvelujärjestelmän rakennetta ja toimivuutta. Mutta siinä oli kysymys myös elämänlaadun mittaamisesta, sillä hoidon vaikuttavuutta mitataan terveyteen liittyvien elämänlaadun indikaattoreiden avulla.

Terveydenhuollon informaatiojärjestelmät

Jyväskylän yliopiston professori Petri Böckermanin johtaman, vuonna 2015 alkaneen hankkeen tavoitteena oli tarkastella Suomessa käyttöön otettujen sähköisten reseptien vaikutuksia potilasturvallisuuteen ja terveyteen. Sähköiset reseptit otettiin käyttöön Suomen kunnissa vaiheittain vuosina 2010–2014. Böckerman korostaa säätiön vuosikertomuksessa julkaistussa haastattelussaan, että juuri ”käyttöönoton vaiheittaisuus mahdollistaa lääkehoidon laadun vertailun muuten samankaltaisissa kunnissa, joissa uudistus toteutettiin eri ajankohtina. Näin sähköisen reseptin vaikutuksia voidaan tarkastella luotettavasti”.³³⁶

Hanke perustuu yhdistettyihin rekisteriaineistoihin. Kansaneläkelaitos kerää tietoja reseptien käytöstä ja korvattavista lääkkeistä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kokoaa tietoja hoitoilmoituksista ja Tilastokeskus kuolinsyistä ja kuntakoh-

taisista terveysindikaattoreista. Böckerman valittaa sitä, että aineistojen keräämisen käytetään paljon julkista rahoitusta, mutta niitä hyödynnetään vähän. Yksilötason rekisteriaineistojen hankkiminen ja niiden yhdistäminen tietoturvallisuutta vaarantamatta tuo kustannuksia. Vasta sitten aineistoja voidaan tutkimuksellisesti hyödyntää. Myös tästä syystä säätiöiden tuki on tarpeen.

Terveystaloustieteen seuran nimikkoapurahat

Terveystaloustieteen seura oli perustettu toukokuussa 1992, keskellä syvää lamaa. Perustajien ydinjoukko koostui samoista henkilöistä, joiden terveystaloustieteen jatko-opintoja Yorkin yliopistossa säätiö oli 1970- ja 1980-luvulla rahoittanut. Ensimmäinen terveystaloustieteen päivä oli järjestetty jo vuonna 1990. Seuran perustamisen jälkeen terveystaloustieteen päivä on järjestetty vuodesta 1993 alkaen vuosittain. Säätiö on säännöllisesti tukenut päivien järjestämistä pienellä summalla.³³⁷

Maaliskuussa 2016 Terveystaloustieteen seura ehdotti, että Yrjö Jahnssonin säätiö jakaisi kohdennettua apurahaa terveystaloustieteelliseen tutkimukseen, tutkimushankkeiden tukemiseen tai jatko- ja täydennyskoulutuksen järjestämiseen. Seura ilmoitti olevansa valmis lahjoittamaan säätiölle 60 000 euroa jaettavaksi seuraavan kahden–kolmen vuoden aikana ehdolla, että säätiö osallistuu hankkeiden tukemiseen vastaavalla summalla. Säätiön hallitus otti kiitollisena vastaan lahjoitustarjouksen ja päätti jakaa lahjoitetun summan Terveystaloustieteen seuran nimikkoapurahoina seuraavien hakukierrosten yhteydessä.³³⁸

Lahjoituksesta laadittiin lahjakirja, jossa Terveystaloustieteen seura lupasi maksaa säätiölle 30 000 euroa elokuussa 2016 ja 30 000 euroa elokuussa 2017 ja säätiö sitoutui täyttämään edellä mainitut ehdot.³³⁹ Yhteensä nimikkoapurahoja jaettiin vuosina 2016–2018 kuudelle tutkijalle.

Ensimmäiset nimikkoapurahat myönnettiin syksyn 2016 hakukierroksen yhteydessä.³⁴⁰ Yksi apurahan saajista oli Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori Unto Häkkinen, varhainen Yorkin kävijä ja aiempi säätiön terveystaloustieteen asiantuntija. Hän oli anonut apurahaa terveydenhuollon suoriutumiskyvyn muutosten arviointiin.

Kuva 11. Terveystaloustieteen apurahan saajia

*Petri Böckerman 2014.
Kuva: Henna Aaltonen.*

*Unto Häkkinen 2016.
Kuva: THL.*

*Liisa Laine 2016.
Kuva: Laine Personal
Website*

*Maarit Olkkola 2017.
Kuva: VATT*

*Henri Salokangas 2018.
Kuva: Turun yliopisto.*

*Visa Pitkänen 2018.
Kuva: Tampereen
yliopisto.*

Toinen apurahansaajista oli Jyväskylän yliopistolle väitöskirjaansa viimeistelevä Liisa Laine, jonka jatko-opintoja säätiö oli rahoittanut vuodesta 2010, jolloin hänelle oli myönnetty ensimmäisen vuoden apuraha kansantaloustieteen valtakunnalliseen tutkijakoulutusohjelmaan osallistumiseksi. Säätiö oli rahoittanut

Laineen väitöskirjatutkimusta parin edeltävän vuoden aikana. Väitöskirja oli nyt valmistumassa ja Laine oli siirtymässä post doc -tutkijaksi Yhdysvaltoihin. Laine väitteli Jyväskylässä vuonna 2019.

Vuonna 2017 terveystaloustieteeseen poikkeuksellisesti myönnettiin vain yksi apuraha. Terveystaloustieteen seuran nimikkoapuraha myönnettiin Aalto-yliopiston tohtoriopiskelija Maarit Olkkolalle.³⁴¹

Syksyn 2018 jaossa myönnettiin kaksi nimikkoapurahaa.³⁴² Toinen niistä meni Henri Salokankaalle väitöskirjan viimeistelyyn. Mielenterveyshäiriöiden ja taloudellisen toiminnan yhteyksiä käsittelevä väitöskirja tarkistettiin marraskuussa 2020. Toinen nimikkoapuraha meni puolestaan Tampereen yliopiston Visa Pitkäselle, niin ikään väitöskirjan viimeistelyyn. Terveyspalveluiden kilpailua ja julkisia hankintoja käsittelevä väitöskirja tarkistettiin toukokuussa 2023.

Tuuppaus tohtoripolulle

Yrjö Jahnssonin säätiö on koko apurahahistoriansa aikana pyrkinyt kannustamaan lahjakkaita vastavalmistuneita taloustieteilijöitä jatko-opintojen pariin. Yksi esimerkki tällaisesta toiminnasta on vuonna 1961 aloitettu laudaturtyöpalkintojen myöntäminen. Sillä pyrittiin tuuppaamaan vastavalmistuneita tutkijan uralle.

Edellä on jo mainittu säätiön oma suurimittainen panostus tutkijakoulutukseen vuosina 1975–1989. Sen jälkeen tutkijakoulutuksen järjestäminen siirtyi kokonaan yliopistojen vastuulle. Säätiö on kuitenkin jatkanut tuuppausta tohtoripolulle myöntämällä vuosittain vastavalmistuneille taloustieteilijöille 10–12 apurahaa, joka mahdollistaa ensimmäisen vuoden kokopäiväisen opiskelun kotimaisessa tohtorikoulutusohjelmassa.

Säätiö ryhtyi vuonna 1978 myöntämään monivuotisia apurahoja ulkomaisissa yliopistoissa tapahtuvia tohtoriopintoja varten. Näitä apurahoja myönnettiin erityisesti 1990-luvulla varsin paljon. 2000-luvulla kiinnostus ulkomailla tapahtuvaa tohtorikoulutusta kohtaan on vaimentunut. Yksi syy siihen lieenee se, että Suomeen on saatu rakennettua kansainväliset mitat täyttävä taloustieteen valtakunnallinen tohtorikoulutusohjelma.

Laudaturtyöpalkinto

Yrjö Jahnssonin säätiö oli vuodesta 1961 alkaen palkinnut parhaita kansantaloustieteen laudaturtöitä. Aluksi palkintoja myönnettiin vuosittain viisi kappaletta. Apurahan koko oli 200 000 vanhaa markkaa. Palkintojen valinta tehtiin säätiössä kansantaloustieteen laitosten esimiesten tekemien ehdotusten pohjalta. Edellytyksenä palkinnon saamiselle oli päätös jatko-opintojen aloittamisesta.

Antti Kuusterän mukaan laudaturtyöpalkinnon saaminen antoi hyvän ennusteen palkinnonsaajien tulevasta menestyksestä. Suuri osa palkinnonsaajista sai jatko-opintonsa aikanaan päätökseen ja nämä samat henkilöt nousivat ”suomalaisessa yhteiskunnassa merkittäviin asemiin”.³⁴³ Kuusterä kiinnitti huomiota myös suomalaisekonomistikunnan miesvoittoisuuteen. Ensimmäisen kymmenen vuoden aikana palkinnonsaajien joukossa oli vain kaksi naista, tuleva Suomen

Pankin pääjohtaja Sirkka Hämäläinen ja tuleva taloushistorian professori Riitta Pietarinen, myöhemmin Hjerppe.

Perinnettä jatkettiin 2000-luvulle saakka. Myönnettyjen palkintojen lukumäärä nousi vähitellen toiselle kymmenelle. Viimeiset laudaturtyöpalkinnot myönnettiin vuonna 2006 kolmelletoista vastavalmistuneelle taloustieteilijälle. Näistä seitsemän aikanaan väitteli tohtoriksi, ja heistä viisi toimii tänään tutkimustehtävissä. Yksi tohtoreista siirtyi konsulttialalle, ja yhdestä tuli roomalaiskatolinen pappi. Ostovoimaltaan 2 000 euron suuruinen palkinto vuonna 2006 oli noin puolet vuoden 1961 200 000 suuruisen vanhan markan arvosta (3 900 euroa vuoden 2006 rahassa).

Elokuussa 2007 hallitus päätti tieteellisen valiokunnan esityksestä, että gradupalkinnoista luovutaan.³⁴⁴ Syy perinteen katkaisemiseen oli se, että taloustieteen jatko-opintojen aloittamiseen oli ehtinyt syntyä paljon muitakin kanavia ja kannusteita.

Kaikkiaan säätiö ehti jakaa vuosina 1961–2006 laudaturtyöpalkintoja 399 kappaletta. Palkinnonsaajista 16 prosenttia oli naisia.

Monivuotiset apurahat ulkomaisiin jatko-opintoihin

Edellä on mainittu, miten säätiö 1970-luvun puolivälissä toi terveystaloustieteen Suomeen. Saman tien säätiö päätti rahoittaa terveystaloustieteen jatko-opintoja Yorkin yliopistossa, missä oli terveystaloustieteelle oma maisteriohjelma. Säätiö lähetti kymmenen vuoden ajan Yorkiin kaksi tai kolme jatko-opiskelijaa.

Vuonna 1978 säätiö ryhtyi tarjoamaan apurahoja monivuotiseen jatkokoulutukseen ja väitöskirjatutkimuksen tekemiseen ulkomaisissa yliopistoissa. Pari vuotta myöhemmin sama järjestelmä ulotettiin myös lääketieteeseen. Ulkomaille suuntautuvia tutkimusvierailuja oli toki rahoitettu jo aikaisemminkin, mutta nyt tähtäys oli ensisijaisesti tohtorikoulutukseen osallistuminen ulkomailla. Ulkomaisen jatkokoulutuksen tärkeyttä korostettiin järjestämällä sitä varten keväällä oma, varsinaisesta hausta erillinen hakukierros.

Alkuvuosina taloustieteen ulkomaisia taloustieteen jatkokoulutusapurahoja ja myönnettiin kahdesta kymmeneen. Ensimmäiset apurahan saajat vuosina

1978–1981 olivat Juha Kähkönen (Michigan), Pertti Haaparanta (Yale), Matti Pohjola (Cambridge), Urho Lempinen (1951–2021) (Princeton) ja Tapio Palokangas (Oxford).³⁴⁵ Kaikki väittelivät aikanaan ulkomailla ja palasivat Suomeen.

1980-luvun aikana jatkokoulutusapurahoja pyrittiin tarjoamaan sellaisille taloustieteen osa-alueille, kuten työn taloustieteeseen tai toimialan taloustieteeseen, joissa Suomessa ei juuri ollut opetusta ja tutkimusta. 1990-luvulla ja 2000-luvun alkuvuosina tällaisia jatkokoulutusapurahoja myönnettiin vuodessa 15–20 kappaletta. Suuri osa näistä jäi kuitenkin vain lyhytaikaiseksi vierailuksi. Otto Toivasen keräämien lukujen mukaan 1990-luvulla ulkomaisten yliopistojen tohtorikoulutusohjelmissa aloitti vuosittain 3–6 jatko-opiskelijaa, 1980-luvulla ja 2000-luvun alkuvuosina aloittajia oli vain puolet tästä luvusta.³⁴⁶

Näistäkin luvuista kertyy yhteenlaskettuna varsin suuri luku: 78 aloittajaa vuosina 1978–2005, joista suurin osa säätiön rahoittamana. Kaikki eivät välttämättä jatkaneet samassa yliopistossa tohtorintutkintoon saakka, mutta monet niin tekivät. Tällainen tausta on muun muassa Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun professoreilla Juuso Välimäellä (University of Pennsylvania) ja Marko Terviöllä (MIT), Hankenin professori Topi Miettisellä (University College London) ja Helsingin yliopiston taloustieteen professori Niku Määttäsellä (Universitat Pompeu Fabra, Barcelona).

Samassa yhteydessä, kun hallitus elokuussa 2007 päätti lopettaa laudaturtyöpalkintojen jakamisen, se päätti lopettaa kevään jatkokoulutusapurahoihin keskittyneen hakukierroksen.³⁴⁷ Näin vuosittain järjestetään vain yksi apurahojen jako syksyllä. Edelleen halukkaat voivat hakea apurahaa ulkomaisiin tohtoriopintoihin, mutta nämä hakemukset käsitellään rinnan muiden hakemusten kanssa.

Vuoden 2007 jälkeen apurahahakemuksia jatkokoulutukseen ulkomaisessa yliopistossa on tullut vain muutama vuodessa. Se ei merkitse, että kiinnostus tohtorikoulutukseen olisi hiipunut. Kotimainen korkeatasoinen tohtorikoulutustarjonta on vahvistunut kansantaloustieteen valtakunnallisen tutkijakoulutusohjelman ja viimeksi Helsinki Graduate School of Economicsin perustamisen kautta.

Ensimmäisen vuoden jatkokoulutusapurahat

Aiemmin on kerrottu, miten säätiö 1970-luvulla aloitti kansantaloustieteen tutkijakoulutuksen järjestämisen Suomessa. 1980-luvun lopulla tohtorikoulutus siirtyi sinne, minne se kuuluukin: yliopistoihin.

Ongelmana Suomessa oli ollut se, että maassa oli useita taloustieteen opetusta antavia ja tutkimusta tekeviä yliopistoja, jotka useimmat olivat liian pieniä systemaattisen tohtorikoulutuksen järjestämiseksi. Opetusministeriö asetti helmikuussa 1986 työryhmän laatimaan ehdotuksen tutkimusyksiköiden välisen yhteistyön lisäämiseksi ja tutkijakoulutuksen kehittämiseksi. Työryhmän työhön osallistuivat säätiön hallituksen jäsen Pentti Vartia, säätiön tutkimusjohtaja Seppo Honkapohja ja säätiön taustavaikuttajana pitkään toiminut professori Jouko Paunio (1928–2007).³⁴⁸ Lokakuussa 1987 Säätiö antoi oman lausuntonsa työryhmän muistiosta.³⁴⁹

Vuoden 1988 alussa opetusministeriö pyysi Helsingin yliopistoa perustamaan kansantaloustieteen valtakunnallisen tutkijankoulutusohjelman. Ohjelmaa ryhtyi suunnittelemaan professori Paunio johtama toimikunta, jossa oli mukana edustajat kaikista kahdestatoista taloustieteellistä tutkimusta harjoittavasta yliopistosta ja korkeakoulusta, mukana myös säätiön tutkimusjohtajasta Turun kauppakorkeakouluun kansantaloustieteen professoriksi siirtynyt Seppo Honkapohja.³⁵⁰

Lopulta KAVA-nimellä tunnetuksi tullut kansantaloustieteen valtakunnallinen tutkijankoulutusohjelman perustava kokous pidettiin 9.6.1989. Jouko Paunio johtama kokous kesti 20 minuuttia. Mukana kokouksessa olivat myös Seppo Honkapohja ja säätiön uusi tutkimusjohtaja, nykyinen hallituksen puheenjohtaja Jaakko Kiander.³⁵¹

Ohjelma toteutettiin aluksi viiden vuoden projektina Helsingin yliopiston yhteyteen muodostetussa yksikössä yhteistyössä muiden korkeakoulujen kanssa. Tarkoituksena oli, että jatkokoulutukseen osallistuville tarjotaan yhteinen korkea-asteinen opetus ja tutkimusohjaus siten, että lisensiaatintutkinnon voisi suorittaa kahdessa ja tohtorintutkinnon neljässä-viidessä vuodessa. Rahoituksesta vastasivat mukana olevat korkeakoulut, Suomen Akatemia ja yksityiset säätiöt.³⁵²

Seppo Honkapohja, Jouko Paunio ja Helsingin kauppakorkeakoulun professori Mikko Puhakka esittivät maaliskuussa 1989 säätiölle, että tämä varautuisi

rahoittamaan kymmenen uutta jatko-opiskelijaa vuodessa viiden ensimmäisen vuoden ajan.³⁵³ Pyydetty summa oli 1 000 000 markkaa vuodessa.³⁵⁴

Näin tapahtui. Säätiön hallitus myönsi syyskokouksessaan marraskuussa 1989 kokopäiväisen opiskelun mahdollistavaa apurahaa kymmenelle ensimmäisen vuoden jatko-opiskelijalle.³⁵⁵ Apurahan saajien joukossa olivat muun muassa tuleva Jyväskylän yliopiston taloustieteen professori Kari Heimonen, tuleva VATT:n ylijohtaja Anni Huhtala, tuleva Yrjö Jahnssonin säätiön hallituksen jäsen Suvi-Anne Siimes ja tuleva Varman toimitusjohtaja Risto Murto.

Kiinnostus KAVA-apurahoja kohtaan kasvoi nopeasti. Vuosina 1991–1993 apurahoja myönnettiin parisen kymmentä vuodessa. Ensimmäisen vuoden apurahansaajilla oli mahdollisuus hakea myös toisen vuoden apurahaa KAVA-ohjelmaan osallistumiseksi. Jotkut tekivätkin niin. Heihin kuului tuleva Helsingin kauppakorkeakoulun professori Matti Liski. Kymmenen vuotta myöhemmin, lukuvuonna 2001–2002 Liski oli Yrjö Jahnsson Fellow Massachusetts Institute of Technologyssa.

Vuonna 1994 KAVA:n asema tutkijakouluna vakiintui, kun opetusministeriö otti vastatakseen ohjelmaan astuneiden jatko-opiskelijoiden rahoituksen.³⁵⁶ Säätiölle tuli edelleen yksittäisiä hakemuksia KAVA-ohjelmaan osallistumiseksi, mutta muutoin säätiön rajoittui yleiseen tukeen, jonka avulla KAVA:n johto saattoi kutsua ulkomaisia luennoitsijoita järjestämilleen kursseille.

Vuonna 2011 säätiö palasi säännölliseksi KAVA:n tutkijakoululaisten rahoittajaksi. Säätiön asiantuntijat olivat nähneet aiemmin ongelmaksi sen, että ensimmäisen vuoden tohtoriopiskelijoiden hakemuksia oli vaikea arvioida, koska heiltä puuttui tutkimusnäyttöä. Säätiön tutkimusjohtaja Ari Hyytinen esitti ratkaisuksi monivaiheista prosessia.³⁵⁷ Ensimmäisessä vaiheessa säätiö julistaa kaikkien suomalaisten taloustieteen yksiköille haettavaksi syksyn hakemuskierroksen yhteydessä tietyn lukumäärän yhden vuoden apurahoja.

Seuraavassa vaiheessa säätiö arvioi yksiköiden aikaisempien jatko-opiskelijoiden menestyksen perusteella, montako kiinteäsummaista apurahaa se on valmis kullekin yksikölle varaamaan. Summan suuruus on sellainen, että se mahdollistaa kokopäiväisen opiskelun. Yksiköille varatut kiintiöt ilmoitetaan syksyn apurahojen julkistamisen yhteydessä. Yksiköt pystyvät kevään aikana seuraamaan jo

aloittaneiden jatko-opiskelijoiden menestymistä. Tämän perusteella he esittävät keväällä säätiön hallitukselle, keille he ovat jatko-opiskeluapurahaa esittämässä.

Tätä vuonna 2011 aloitettua käytäntöä noudatetaan edelleen. Ensimmäisen vuoden KAVA-apurahoja on vuosina 2011–2023 myönnetty yhteensä 157 henkilölle eli keskimäärin 12 henkilölle vuodessa. Kokovuotisen apurahan koko on samana aikana noussut 18 000 eurosta 25 000 euroon. Osa kokovuotisista apurahoista on tutkimusyksiköiden ehdotuksesta jaettu kahdeksi puolen vuoden apurahaksi.

Lokakuussa 2018 hallitus päätti ryhtyä ilmoittamaan ensimmäisen vuoden KAVA-apurahan saajille, että heillä on mahdollisuus seuraavan vuoden keväällä anoa apurahaa myös toiselle jatkokoulutusvuodelle.³⁵⁸ Säätiö edellyttää, että hakija liittää hakemukseensa ohjaajan suosituskirjeen. Säätiön tutkimusjohtaja käy hakemukset läpi ja esittää hallitukselle apurahan myöntämistä 1–5 tieteellisesti parhaalle hakijalle. Vuosina 2020–2023 toisen vuoden jatkokoulutusapurahoja on myönnetty 21 kappaletta.

Säätiön jatkokoulutusapurahan saajiksi on valikoitunut varsin lupaavia hakijoita. Esimerkiksi vuonna 2011 KAVA-apurahan sai kaksitoista jatko-opiskelijaa. Heistä on väitellyt yhdeksän henkilöä, suurin osa vuosina 2016–2018.

Vuonna 2013 KAVA oli ajautumassa vaikeuksiin, kun Suomen Akatemian tukea yliopistojen tohtorikouluille oltiin lakkauttamassa ja rahoitusvastuuta siirtämässä suoraan yliopistoille. Ilman korvaavaa tukea KAVA:n rahoitus oli puoliintumassa. KAVA:n johtaja, säätiön aiempi tutkimusjohtaja, professori Hannu Vartiainen kääntyi Yrjö Jahnssonin säätiön ja OP-Pohjola-ryhmän tutkimussäätiön puoleen pyytäen ylimenokauden rahoitusta vuosiksi 2013–2015, jotta opetuksen määrä ja taso voitaisiin ylläpitää.³⁵⁹

Hallitus siirsi lopullisen päätöksen varainhoitokunnalle evästäen tätä siten, että KAVA:n rahoitus ei kokonaisuudessaan saisi kovin paljoa nousta ja että pitkällä aikavälillä opetuksen rahoittaminen on yliopistojen tehtävä.³⁶⁰

KAVA:n organisaatio sulautui vähitellen Arkadiakadun Economicum-rakennuksessa vuonna 2005 toimintansa aloittaneen Helsingin kauppakorkeakoulun, Helsingin yliopiston ja Hankenin yhteiseen tutkimuskeskukseen Helsinki Center of Economic Researchiin, HECER:iin.

Kun tohtorikoulutuskurssien järjestäminen vuonna 2017 siirtyi pois KAVA-organisaatiolta yliopistoille, kolmen korkeakoulun yhdessä rahoittama HECER otti hoitaakseen KAVA:n runkokurssien järjestämisen. Eri korkeakoulut järjestivät omia tohtoritason kursejaan, joihin muidenkin korkeakoulujen jatko-opiskelijat voivat osallistua. Kompensaatioperiaatteen avulla varmistettiin se, ettei järjestelystä aiheutunut ylimääräisiä kustannuksia opetusta tuottaville yliopistoille.³⁶¹

Säätiö ei ole rahoittanut KAVA-kurssien järjestämistä, mutta se on jatkanut KAVA-kursseille osallistuvien ensimmäisen ja toisen vuoden jatko-opintojen rahoittamista tähän päivään saakka.

Kotimainen tiedepalkinto

Säätiö myönsi ensimmäisen tiedepalkintonsa jo vuonna 1958, samana vuonna, jolloin ensimmäiset apurahatkin myönnettiin. Palkinnon saaja oli vuonna 1944 Helsingin yliopiston finanssiopin professorista eläkkeelle jäänyt Ilmari Kovero (1877–1963), Yrjö Jahnssonin ikätoveri ja tuttava.³⁶² Seuraavaa tiedepalkintoa saatiinkin odottaa 36 vuotta.

Säätiön 40-vuotisjuhlavuoden lähestyessä säätiön hallitus päätti vuonna 1993 perustaa Yrjö Jahnssonin säätiön lääketieteen palkinnon suuruudeltaan 50 000 markkaa. Palkinto oli tarkoitettu suomalaiselle tutkijalle merkittävästä työstä lääketieteen painoalueella.³⁶³ Kansantaloustieteen palkintoa oli pidetty mahdollisena jo säätiön alusta alkaen, mutta ilmeisesti riittävän painavaa perustelua sen jakamiseksi ei ennen vuotta 1994 ollut tullut vastaan.

Taloustieteen ja lääketieteen juhlavuoden palkinnot myönnettiin ja julkistettiin säätiön vuosijuhlan yhteydessä ensimmäisen kerran joulukuussa 1994, sen jälkeen joulukuussa 2004 ja 2014.

Kesäkuussa 2014 hallitus päätti ryhtyä jakamaan kotimaisia tiedepalkintoja säännöllisesti kahden vuoden välein.³⁶⁴ Palkinnon kriteeriksi hallitus kirjasi, että se voidaan myöntää ”merkittävästä taloustieteellisestä, terveystaloustieteellisestä tai lääketieteellisestä tutkimuksesta tai aikaansaannoksesta, joka edistää tieteen ja tutkimuksen aktiivista hyödyntämistä yhteiskunnassa.” Lisäksi päätettiin, että palkinto voidaan jakaa henkilölle, tutkimusryhmälle tai instituutiolle ja että se voidaan myöntää myös ulkomaalaiselle, jonka työ vaikuttaa Suomeen.

Palkinnonsaajien nimet ja palkintosummat vuosilta 1994–2022 on esitetty *Taulukossa 14*. Siinä pistää silmään, että palkinnonsaajien joukossa on vain kaksi naista.

Juhlavuosien palkinnot

Säätiön vuosijuhlassa 16.12.1994 tiedepalkinto ojennettiin Helsingin yliopiston kansantaloustieteen emeritusprofessori Jouko Pauniolle (1928–2007) ja Kuopion yliopiston sisätautiopin emeritusprofessori Kalevi Pyörälälle (1930–2023).³⁶⁵

Taulukko 14. Kotimaiset tiedepalkinnot 1994–2022

1994	Jouko Paunio	Taloustiede	75 000 mk
	Kalevi Pyörälä	Lääketiede	50 000 mk
2004	Seppo Honkapohja	Taloustiede	20 000 €
	Pekka Puska	Lääketiede	20 000 €
	KAVA*	Taloustiede	20 000 €
2008	Erkki Koskela	Taloustiede	15 000 €
	Matti Pohjola	Taloustiede	15 000 €
	Pentti Saikkonen	Taloustiede	15 000 €
2014	Bengt Holmström	Taloustiede	20 000 €
	Jaakko Kaprio	Lääketiede	20 000 €
2016	Jukka Pekkarinen	Taloustiede	10 000 €
	Pekka Sutela	Taloustiede	10 000 €
2018	Pekka Ilmakunnas	Taloustiede	20 000 €
2020	Jaana Suvisaari	Lääketiede	20 000 €
2022	Pertti Haaparanta	Taloustiede	10 000 €
	Ritva Reinikka	Taloustiede	10 000 €

*Kansantaloustieteen valtakunnallinen jatkokoulutusohjelma.

Paunio on sama mies, joka oli pannut alulle Yrjö Jahnsson -luennot 1960-luvulla, kansantaloustieteen jatkokoulutuskurssit 1970-luvulla ja tuonut terveystaloustieteen Suomeen.

Kymmenen vuotta myöhemmin säätiön 50-vuotisjuhlavuonna 2004 jaettiin kolme tunnustuspalkintoa, yksi taloustieteen, yksi lääketieteen edustajalle ja yksi kansantaloustieteen valtakunnalliselle jatkokoulutusohjelmalle.³⁶⁶

Taloustieteen palkinnon sai tuolloin Cambridgen yliopistossa taloustieteen professorina toiminut Seppo Honkapohja. Honkapohja oli toiminut säätiön ensimmäisenä tutkimusjohtajana 1970-luvulta aina vuoteen 1987 saakka. Hän oli ollut vastuussa säätiön järjestämien jatkokoulutuskurssien organisoimisesta ja ollut aktiivisesti mukana kansantaloustieteen valtakunnallisen jatkokoulutuksen järjestämisessä yliopistokentän piiriin. Honkapohja oli myös ollut käynnistämässä Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen yhteydessä toimivan kansantalouden rakenteiden ja kasvun tutkimusyksikön perustamista.

Kuva 12. Kotimaisen tiedepalkinnon saajat juhlavuonna 2014

Hallituksen puheenjohtaja Kimmo Kontula ojentaa palkinnon professori Jaakko Kapriolle ja toiminnanjohtaja Elli Dahl ojentaa palkinnon professori Bengt Holmströmille Finlandia-talolla Helsingissä 16.12.2014. Kuva: Lasse Kelto.

Lääketieteen tunnustuspalkinto ojennettiin professori Pekka Puskalle, joka tuolloin toimi Kansanterveyslaitoksen pääjohtajana. Puskan tutkimustoiminta on kohdistunut kansantauteihin ja niiden preventioon. Suuri yleisö tuntee hänet ansioituneena terveyskasvattajana.

Säätiön 60-vuotisjuhlavuonna 2014 tunnustuspalkinto myönnettiin Massachusetts Institute of Technologyn taloustieteen professori Bengt Holmströmille ja Suomen Akatemian akatemiaprofessori Jaakko Kapriolle.

Holmström on yksi kansainvälisesti tunnetuimpia suomalaisia taloustieteilijöitä. Palkinnon perusteluihin kirjattiin, että hänet ”tunnetaan parhaiten yritysten ja organisaatioiden talousteorian, kannustinjärjestelmiin ja sopimusten taloustieteeseen liittyvistä tutkimuksista”. Kapriol tutkimustoiminnasta todettiin, että ”eniten näkyvyyttä ovat saavuttaneet hänen maailmanlaajuisestikin ainutlaatuiset kaksostutkimuksensa sekä riippuvuuksien biologiaa ja kansanterveydellisiä vaikutuksia koskevat tutkimuksensa.”³⁶⁷

Kaksi vuotta myöhemmin Bengt Holmströmille myönnettiin taloustieteen Nobel-palkinto sopimusteorian kehittämisestä yhdessä brittiläisen Oliver Hartin kanssa.

Säätiön 70-vuotisjuhlavuonna jaetaan jälleen tiedepalkinnot ansioituneelle lääketieteen ja taloustieteen edustajalle. Palkinnonsaajien nimet selviävät vuosijuhlassa 16.12.2024.

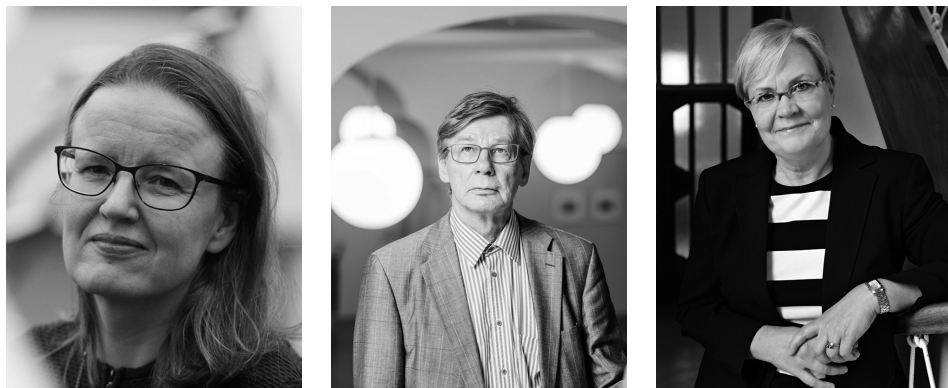
Välivuosien palkinnot

Tiedepalkintoja on myönnetty muulloinkin kuin juhlavuosina, vuoden 2014 jälkeen säännöllisesti joka toinen vuosi. Vuonna 2008 myönnettiin kolme kansantaloustieteen palkintoa. Palkinnonsaajat olivat akatemiaprofessori Erkki Koskela (1946–2020), Helsingin kauppakorkeakoulun taloustieteen professori Matti Pohjola ja Helsingin yliopiston ekonometrian professori Pentti Saikkonen.³⁶⁸

Koskela oli oman laajan tuotantonsa ohessa ohjannut kymmeniä väitöskirjoja, osallistunut jatkokoulutuksen kehittämiseen sekä ollut yhdessä Seppo Honkapohjan kanssa luomassa ja johtamassa kansantalouden rakenteiden ja kasvun tutkimusyksikköä. Hän on toiminut säätiön pitkäaikaisena asiantuntijana ja ollut säätiön nimittämänä jäsenenä valitsemassa eurooppalaisen tiedepalkinnon saajia. Pohjola on tutkinut tuottavuutta ja taloudellista kasvua ja ollut kehittämässä taloustieteen opetusta kauppakorkeakoululla. Hänet tunnetaan aktiivisena keskustelijana ja tieteen yleistajuistajana. Myös hän on toiminut säätiön asiantuntijana. Myöhemmin hän oli myös säätiön hallituksen jäsen. Saikkonen on maailman johtavia ja eniten siteerattuja aikasarjaekonometrian tutkijoita.

Vuonna 2016 taloustieteen palkinto myönnettiin Jyväskylän yliopiston työelämäprofessori Jukka Pekkariselle ja valtiotieteen tohtori Pekka Sutelalle (1951–2021). Pekkarinen oli edellisenä vuonna jäänyt eläkkeelle valtiovarainministeriöstä ja Sutela vähän aikaisemmin Suomen Pankista. Säätiön vuosikertomuksessa palkintoa perusteltiin sillä, että Pekkarinen ja Sutela ”ovat avanneet ikkunan taloustieteen maailmaan monille suomalaisille. He kirjoittivat vuonna 1980 yhdessä WSOY:n kustantamana oppikirjan *Kansantaloustiede – johdatus perusteisiin*, joka toimi taloustieteen suosituna perusoppikirjana kaksi vuosikymmentä.³⁶⁹ Molemmat ovat osallistuneet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja olleet aktiivisia taloustieteen ja talouspolitiikan popularisoijia”.³⁷⁰

Kuva 13. Tiedepalkinnon saajia vuosilta 2020 ja 2022

Vasemmalla vuoden 2020 tiedepalkinnon saaja Jaana Suvisaari, keskellä ja oikealla vuoden 2022 tiedepalkinnon saajat Pentti Haaparanta ja Ritva Reinikka. Kuvat: Henna Aaltonen, Vilja Pursiainen ja Heikki Tuuli.

Vuonna 2018 tiedepalkinto ojennettiin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun emeritusprofessori Pekka Ilmakunnakselle ”hänen elämäntyöstään tutkijana, tieden kehittäjänä, opettajana, ohjaajana ja tiedepoliittisena vaikuttajana.”³⁷¹ Ilmakunnaksen tutkimusalue on työn taloustiede. Hän on edistänyt merkittävästi rekisteriaineistojen taloustieteellistä käyttöä Suomessa. Ilmakunnas on ollut pidetty ohjaaja, joka on kantanut paljon vastuuta opiskelijoistaan. Hän on ohjannut 25 väitöskirjaa. Myös hän on toiminut säätiön asiantuntijana.

Vuonna 2020 palkinto myönnettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori Jaana Suvisaarelle ”erityisesti tunnustuksena mielenterveyden ja sen häiriöiden epidemiologian sekä psykiatrisen hoidon laatuun vaikuttavien tekijöiden tutkimisesta”.³⁷² Suvisaari on yksi Suomen arvostetuimmista ja tuoteliimmista psykiatrian tutkijoista. Hänen vahvuutenaan pidetään monialaisuutta ja kykyä selvittää erilaisten syy-seuraussuhteiden roolia sosiaalipsykiatriasta molekyylibiologiaan”. Palkinto noteerattiin muun muassa *Lääkärilehdessä*.³⁷³

Vuonna 2022 palkinto myönnettiin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun emeritusprofessori Pertti Haaparannalle ja saman korkeakoulun työelämäprofessori Ritva Reinikalle. Molemmat ovat kunnostautuneet kehitystaloustieteen tutkijoina.

Reinikka on tehnyt pääosan urastaan Maailmanpankissa, missä hänen vastuulleen ovat olleet Afrikkaan liittyvät kysymykset. Haaparanta on tutkinut kehityskysymysten lisäksi kansainvälistä kauppaa ja globalisaation vaikutuksia.

Säätiön vuosikertomuksessa Reinikka kiittää Haaparantaa siitä, että tämä oli auttanut hänet alkuun omalla urallaan.³⁷⁴ Säätiö oli aikanaan tuuppaamassa molempia palkinnonsaajia tutkijan uralle rahoittamalla näiden tohtoriopintoja, Haaparannan työtä Yalessa 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa ja Reinikan Oxfordissa 1990-luvun alussa.

Kansainvälisen brändin rakennus

Daron Acemoglulle keskiviikko 24. huhtikuuta 2019 oli kova päivä. Hän oli edellisenä päivänä lentänyt Tukholmasta Helsinkiin ja sitä edellisenä päivänä Bostonista Tukholmaan. Tukholmassa hän oli pitänyt luennon. Helsinkiin hän oli saapunut pitääkseen 22. Yrjö Jahnsson -luennot. Acemoglu luennoi aamupäivän ja osan iltapäivää täpötäydelle salille. Yhteensä luentojen kesto neljä tuntia ja kaksitoista minuuttia. Väliin mahtui toki kaksi taukoakin.

Luennot pidettiin Economicumin luentosalissa Helsingin Arkadiankadulla. Luentoja seurattiin laajalti muuallakin, sillä luennot striimattiin. Ne ovat edelleen kuultavissa ja katsottavissa säätien kotisivuilla.³⁷⁵

Luentojen aihe oli ”työn tulevaisuus” automaation ja robottien aikana. Automaatio on vähentänyt työtehtäviä etenkin teollisuudessa. Robottitiheys on kasvanut erityisesti niissä maissa, kuten Japanissa ja Saksassa, missä parhaassa työiässä olevien työntekijöiden määrä laskee. Miten käy työllisyydelle ja palkoille pitkällä aikavälillä, riippuu siitä, miten paljon syntyy uusia tehtäviä, joiden suorittamiseen tarvitaan ihmisiä.

Iltapäivän viimeisen luennon jälkeen Acemoglu siirtyi Finlandia-taloon, missä hän piti Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen kutsuseminaarissa vielä yhden luennon, joka perustui hänen ja taloustieteilijä ja politiikan tutkija James Robinsonin samana vuonna ilmestyneeseen kirjaan *The Narrow Corridor: States, Societies and the Faith of Liberty*.³⁷⁶

Daron Acemoglun luennot herättivät kiinnostusta myös suuren yleisön keskuudessa. *Yle* haastatteli häntä seuraavana päivänä ja *Helsingin Sanomat* julkaisi kaksi päivää myöhemmin hänestä pitkän haastattelun.³⁷⁷ Molemmissa jutuissa hänet mainitaan mahdollisena tulevana taloustieteen Nobel-palkinnon saajana.

Istanbulissa vuonna 1967 syntynyt, Massachusetts Institute of Technologyn professori Daron Acemoglu on yksi maailman tunnetuimpia ja siteeratuimpia taloustieteilijöitä. Hänellä on laaja tutkimusnäyttö monilta alueilta poliittisesta taloustieteestä ja kehitystutkimuksesta työn taloustieteeseen ja taloudellisen

kasvun, teknologian ja innovaatioverkostojen tutkimukseen. Acemoglu tunnetaan myös aktiivisena kolumnistina ja keskustelijana. Hän on juuri sen kaliiberin tutkija, joita Yrjö Jahnsson -luentojen pitäjiksi on pyritty hankkimaan.

Alussa oli Arrow

Ideaa kansainvälisesti tunnettujen luennoitsijoiden kutsumiseksi Suomeen 1960-luvun alkuvuosina kehitelleet säätiön hallituksen jäsen Lauri Puntila (1907–1988) ja tuleva Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professori Jouko Paunio (1928–2007). Antti Kuusterän mukaan Paunio tavoitteena oli antaa lisää pontta hyvin alkuun päässeelle taloustieteen modernisaatiolle, kun taas Puntilalle oli tärkeätä ”arvostetun vierailijan myötä tuleva positiivinen julkisuus” sekä vahvistaa kuvaa ”Suomesta länteen suuntautuneena demokratiana”, jossa ”yliopistoissa vallitsi autonomia ja tieteen kunnioitus oli korkealla tasolla”.³⁷⁸

Paunio oli lukuvuoden 1962–1963 ajan vieraillut lukuisissa yliopistoissa Yhdysvalloissa, muun muassa Stanfordin yliopistossa, missä hän oli tutustunut professori Kenneth Arrowiin (1921–2017), joka tuolloin oli vähän yli 40 vuoden ikäinen. Tammikuussa 1963 säätiön hallituksen puheenjohtaja Lauri Puntila pyysi kirjeitse Jouko Pauniota tunnustella amerikkalaisen taloustieteilijän saamista Suomeen.³⁷⁹ Paunio katse osui Arrowiin.

Ensimmäiset Yrjö Jahnsson -luennot (*Yrjö Jahnsson Lectures*) pidettiin jo samana vuonna joulukuussa 1963. Arrowin luennot käsittelivät päätöksentekoa epävarmuuden vallitessa. Luentojen pohjalta laadittu kirja *Aspects of The Theory of Risk-Bearing* ilmestyi vuonna 1965. Luentojen lisäksi Arrow piti esitelmän säätiön vuosijuhlassa 16.12.1963.³⁸⁰

Arrow oli alkuna monelle muullekin säätiön aloitteelle, joita Jouko Paunio oli ollut kehittelemässä. Epäsuorasti Arrow vaikutti siihen, miksi säätiö 1970-luvun puolivälissä toi terveystaloustieteen Suomeen. Paunio oli Amerikan vierailunsa aikana tutustunut Arrowin vuonna 1963 *American Economic Review* -aikakauskirjassa julkaistuun urauurtavaan artikkeliin epävarmuudesta ja terveydenhuollon taloudesta.³⁸¹ Paunio avajaispuhe säätiön kesällä 1975 järjestämässä terveystaloustieteen virikeseminaarissa perustui pitkälle juuri tähän Arrowin artikkeliin.³⁸²

Kun säätiö 1975 alkoi järjestää tutkijakoulutuskursseja, nyt jo Harvardiin siirtynyt Kenneth Arrow kutsuttiin lukuvuonna 1975–1976 järjestetyn ensimmäisen kurssin pääluennoitsijaksi. Arrow oli mukana myös, kun säätiö päätti järjestää taloustieteen juhlasymposiumin Hilma Jahnssonin syntymän satavuotisjuhlan kunniaksi. Arrow ja hänen apunaan säätiön tutkimusjohtaja Seppo Honkapohja suunnittelivat symposiumin ohjelman ja hankkivat luennoitsijat. Aikataulujen yhteensovittamisen vuoksi symposiumi jouduttiin pitämään vuoden myöhässä kesäkuussa 1983.

Symposiumin esitelmät ja kommentit julkaistiin vuonna 1985 ilmestyneessä Kenneth Arrowin ja Seppo Honkapohjan toimittamassa ja Basil Blackwellin kustantamassa kirjassa *Frontiers of Economics*.³⁸³

Yksitoista nobelistia

Arrowin vuonna 1963 pitämät ensimmäiset Yrjö Jahnsson -luennot antoivat mallin ja asettivat ambitiotason seuraaville Yrjö Jahnsson -luennoille. Luentosarjan korkeasta tasosta kertoo jotain sekin, että 22 luennoitsijasta kymmenen on sittemmin saanut taloustieteen Nobel-palkinnon (*Taulukko 15*). Taloustieteen Nobel-palkinto on Ruotsin keskuspankin vuonna 1968 perustama palkinto, joka on vuodesta 1969 alkaen myönnetty vuosittain erityisen ansioituneelle taloustieteen tutkijalle. Tämän kirjan mentyä jo taittoon, tuli tieto, että vuoden 2019 Yrjö Jahnsson -luennoitsijalle Daron Acemoğlulle oli myönnetty vuoden 2024 taloustieteen Nobel-palkinto yhdessä James Robinsonin ja Simon Johnsonin kanssa.

Kenneth Arrow oli itse yksi varhaisista taloustieteen Nobel-palkinnon saaneista. Hänelle myönnettiin palkinto vuonna 1972 yhdessä brittiläisen professori Sir John Hicksin (1904–1989) kanssa. Perusteluna oli ”urauurtava työ yleisen tasapainoteorian ja hyvinvointiteorian aloilla”.³⁸⁴ Hicks piti viidennet Yrjö Jahnsson -luennot vuonna 1973, mutta hän oli hyväksynyt säätiön lähettämän kutsun Yrjö Jahnsson -luennoitsijaksi jo toukokuussa 1972, puoli vuotta ennen palkinnon julkaisemista.³⁸⁵

Kaikista viidestätoista 1960–1990-lukujen Yrjö Jahnsson -luennoitsijasta kahdeksan eli yli puolet sai taloustieteen Nobel-palkinnon. 2000-luvun luennoit-

Taulukko 15. Yrjö Jahnsson Lectures 1963-2024

1	1963	Kenneth Arrow	Aspects of the Theory of Risk-Bearing	1972
2	1967	Assar Lindbeck	Monetary-Fiscal Analysis and General Equilibrium	
3	1968	Lawrence Klein	An Essay on the Theory of Economic Prediction	1980
4	1970	Harry Johnson	The Two-Sector Model of General Equilibrium	
5	1973	John Hicks	The Crisis in Keynesian Economics	1972
6	1976	Edmond Malinvaud	The Theory of Unemployment Reconsidered	
7	1978	James Tobin	Asset Accumulation and Economic Activity	1981
8	1980	János Kornai	Growth, Shortage and Efficiency	
9	1983	Jacques Drèze	Labour Management, Contracts and Capital Markets	
10	1985	Robert Lucas	Models of Business Cycles	1995
11	1987	Amartya Sen	Rational Behaviour	1998
12	1990	Anthony Atkinson	Poverty in Europe	
13	1992	Bengt Holmström	Models of the Firm	2016
14	1996	Paul Krugman	Economic Theory and the East Asia Miracle	2008
15	1999	Hans-Werner Sinn	The New Systems Competition	
16	2002	Alvin Roth	The Timing of Transactions: Strategic behavior, and market performance	2012
17	2005	Ricardo Caballero	Macroeconomics and Restructuring in the Global Econom	
18	2007	Peter Diamond	Thinking about Taxes	2010
19	2010	Tim Besley ja Torsten Persson	Pillars of Prosperity: The Political Economics of State Building	
20	2012	John A. List	Using Field Experiments in Economics	
21	2015	Nicholas Bloom ja John van Reenen	Management and the Wealth of Nations	
22	2019	Daron Acemoğlu	The Future of Work	2024
23	2023	Janet Currie	Child Health as Human Capital	

Viimeinen sarake kertoo, minä vuonna henkilö on saanut Ruotsin keskuspankin palkinnon Alfred Nobelin kunniaksi eli niin sanotun taloustieteen Nobel-palkinnon.

Kuva 14. Neljä Yrjö Jansson -luennoitsijaa

*Alvin Roth 2002.
Kuva: Stanford University*

*Peter Diamond 2007.
Kuva: MIT*

*Daron Acemoglu 2019.
Kuva: Henna Aaltonen.*

*Janet Currie 2023.
Kuva: Princeton University*

sijoista kaksi, Peter Diamond vuonna 2010 ja Alvin Roth vuonna 2012, on matkustanut Tukholmaan vastaanottamaan palkinnon.

MIT:n professori Peter Diamond piti verotusta käsittelevät Yrjö Jahnsson luentonsa Helsingissä vuonna 2007, kolme vuotta ennen palkitsemista. Hän jakoi palkinnon yhdessä Dale Mortensenin ja Christopher Pissaridesin kanssa. Palkinto annettiin ansioista työmarkkinoiden etsintä- ja kohtaantoteorian kehittämisessä.³⁸⁶

Stanfordin ja Harvardin yliopistojen professori Alvin Roth sai taloustieteen Nobel-palkinnon vuonna 2012 yhdessä Lloyd Shapleyn kanssa kontribuutioista vakaiden allokaatioiden peliteoriaan ja markkinamekanismien suunnitteluun.³⁸⁷ Rothin luento Helsingissä oli pidetty kymmenen vuotta aikaisemmin.

Diamond oli säätiön vanha tuttu, sillä vuonna 1977 hän oli toiminut pääopettajana säätiön järjestämällä toisella jatkokoulutuskurssilla yhdessä vuonna 1996 Nobel-palkitun Oxfordin yliopiston professori James Mirrleesin (1936–2018) kanssa. Diamondin tiedettiin olevan vahva Nobel-ehdokas. Siksi kutsu haluttiin lähettää ennen vuoden 2006 palkinnon julkistamista.³⁸⁸

Säätiö on halunnut kutsua luennoitsijoiksi nimenomaan vielä aktiivisessa työ-vireessä olevia arvostettuja tutkijoita. Siksi palkinto tyypillisesti myönnettiin kymmenkunta vuotta Suomessa vierailun jälkeen.³⁸⁹ Täten on todennäköistä, että Peter Diamondin ja Alvin Rothin lisäksi muutama muukin 2000- ja 2010-luvuilla Suomessa vierailleista luennoitsijoista vielä jonakin päivän saa kutsun Tukholmaan.

Luennoitsijoiden valinta

Yrjö Jahnsson -luennoitsijoiksi kutsutut henkilöt edustavat kattavasti taloustieteen eri osa-alueita. Luennot ovat käsitelleet useita talous- ja yhteiskuntapolittisesti tärkeitä aiheita. Yhtenä kriteerinä luennoitsijaa valitessa on ollut paitsi, että henkilö on kiistattomasti ansioitunut omalla alallaan myös se, että luennon aihepiiri nähdään suomalaisessa taloustieteen tutkijayhteisössä ja talouspolitiikan valmistelijoiden piirissä laajasti tärkeänä.

Päätöksen luennoitsijasta tekee hallitus tutkimusjohtajan (aiemmin Jouko Paunio) laatiman ehdokaslistan perusteella. Vaikka suurin osa luennon pitäjistä on tullut yhdysvaltalaisista yliopistoista, hallitus on pyrkinyt kutsumaan vieraili-

joita myös eurooppalaisista yliopistoista. Kutsu luennoitsijalle on lähetetty yleensä runsas kaksi vuotta etukäteen.

Naisia kahdenkymmenenkolmen luennoitsijan joukkoon oli mahtunut vain yksi, professori Janet Currie Princetonin yliopistosta. Hän luennoi Helsingissä toukokuussa 2023. Luento oli säätiön profiilin kannalta oikeaan osunut, sillä sen aiheena oli ihmisen varhaislapsuudessa kokemien terveysongelmien vaikutukset inhimillisen pääomaan, toisin sanoen ihmisen toimintakykyyn, koulutukseen ja tuloihin pitkällä aikavälillä.

Kauppalehti noteerasi Currien vierailun.³⁹⁰ Haastattelussa Currie kehui Suomen terveydenhuoltoa ja koulutusjärjestelmää ja esitti huolensa Yhdysvaltojen kehityksestä, muun muassa velkakaton politisoitumisesta ja yleensä yhteiskunnan polarisoitumisesta.

Luentosarjan brändi on ehtinyt muodostua niin hyväksi, että haluttua luennoitsijaa ei yleensä tarvinnut pitkään suostutella. Alussa mainittu Daron Acemoglu on hyvä esimerkki. Hän on hyvin kysytty luennoitsija ja joutuu varmasti valikoimaan osallistumisiaan. Säätiön toiminnanjohtaja Elli Dahl lähetti hänelle luentokutsun iltapäivällä Suomen aikaa. Myöntävä vastaus tuli heti seuraavana aamupäivänä Yhdysvaltain itärannikon aikaa. Se, jos mikä, on todiste luentosarjan hyvästä kansainvälisestä maineesta.

Säätiö maksaa luennosta palkkion, jonka suuruus on 2000-luvulla ollut 15 000 euroa silloin kuin luennoitsijana on ollut yksi henkilö. Lisäksi säätiö on korvannut matka- ja muut kulut. Palkkiosta on Suomessa pidätetty lähdevero.

Luentojen julkaiseminen

Aikaisempina vuosina säätiö edellytti, että luennoitsija editoi luentojensa pohjalta kirjan, jolloin palkkion loppuosa maksettiin vasta kirjan valmistumisen jälkeen. Kirjojen tarkoituksena lienee ollut toteuttaa sääntöjen vaatimus suomalaisen tutkimuksen edistämisestä. Luennot pidettiin Suomessa ja kirjaa jaettiin laajasti suomalaisille tutkijoille. Aluksi säätiö kustansi kirjan itse, mutta jo John Hicksin vuonna 1973 pitämistä luennoista lähtien kustantaminen siirrettiin kansainväliselle kustantajalle, jolloin kirjat saatiin levitetyksi

laajalti. Säätiö osti itse sovitun määrän kirjoja ja jakoi niitä suomalaisille tutkijoille.

Kaikilta luennoitsijoilta ei koskaan tullut kirjaa. 1990-luvun luennoitsijoista Bengt Holmströmin ja Paul Krugmanin -luennoista ei saatu kirjaa. Hans Werner Sinnin vuonna 1999 pitämien Yrjö Jansson -luentojen pohjalta syntynyt kirja ilmestyi vuonna 2003. Luennot ja kirja käsittelevät valtioiden välistä talouskilpailua, kuten verokilpailua, sääätelykilpailua tai jopa kilpailua kilpailupolitiikasta.³⁹¹

2000-luvun pidetyistä luennoista syntyi yhteensä kaksi kirjaa. Caballeron kirja käsittelee työ- ja pääomamarkkinoiden sopimuksellisia jäykkyyskiä ja niistä aiheutuvia häiriötä ja hidasteita talouden rakennemuutokselle.³⁹² Timothy Besleyn ja Torsten Perssonin kirja kuuluu poliittisen taloustieteen piiriin. Se analysoi valtioiden fiskaalisen ja oikeudellisen kapasiteetin merkitystä taloudelliselle kehitykselle.³⁹³

Säätiön hallitus päätti elokuussa 2017, kun Acemoglulta oli saatu suostumus saapua pitämään Yrjö Jahnsson -luennot vuonna 2019, että luentokutsuun ei enää liitetä vaatimusta luentojen julkaisemisesta kirjan muodossa.³⁹⁴ Sitä pidettiin vanhentuneena toimintatapana. Luentoruudut julkaistaan joka tapauksessa säätiön internetsivuilla. Kaksi viimeistä luentoa striimattiin, ja niistä tehdyt videot löytyvät säätiön sivuilta. Tämä lienee kirjaa tehokkaampi tapa jakaa tietoa tämän päivän tutkijoille.

Eurooppalaisen brändin rakennus

Torstaina iltapäivällä 12. kesäkuuta 2014 Katajanokan hotelli Katajanokan, entisen vankilan kellarihuoneessa kävi kuhina. Huoneeseen oli kokoontunut suuri määrä toimittajia mikrofoneineen ja kameroineen. Syy oli se, että Yrjö Jahns-sonin säätiön terveyttä ja tasa-arvoa käsittelevässä symposiumissa oli puhujana ranskalainen taloustieteilijä Thomas Piketty.

Piketty oli noussut kuuluisuuteen saman vuoden helmikuussa englanniksi ilmestyneen kirjansa *Capital in the Twenty-First Century* herättämän laajan kiinnostuksen vuoksi. Teos käsittelee varallisuuden jakautumista kehittyneissä maissa 1800-luvulta 2000-luvulle.

Hyvin laajaan tilastoaineistoon perustuva tutkimus osoitti, että varsinkin Yhdysvalloissa ja Britanniassa rikkaimman yhden prosentin osuus varallisuudesta on 1980-luvun alun jälkeen noussut nopeasti ja alkaa pian lähestyä samoja tasoja, missä maat olivat ennen ensimmäistä maailmansotaa. Tämä kehitys on Pikettyn mukaan vääjäämätöntä niin kauan kuin pääoman tuotto ylittää taloudellisen kasvun, ellei esimerkiksi verotuksella asiaan puututa.

Kevään 2014 aikana Pikettyn havainnot alkoivat herättää huomiota myös Suomessa. Aihetta käsittelevät muun muassa *Helsingin Sanomat* ja *Arvopaperi*³⁹⁵, Yle teki Pikettystä haastattelun³⁹⁶, ja Suomen Pankin rahamuseo järjesti kirjasta keskustelutilaisuuden³⁹⁷.

Odotukset olivat korkealla symposiumin lähestyessä, mutta Pikettyn kohdistuneen kiinnostuksen määrää ei säätiössä ollut osattu ennakoida. Lukuisten haastattelupyyntöjen vuoksi säätiö päätti järjestää lyhyellä varoitusajalla lehdistötilaisuuden symposiumin pitopaikalle Katajanokalle.

Monet eivät tiedneet, että Piketty oli lyhyen ajan sisällä toista kertaa vierailulla Helsingissä. Edellisen vierailu oli tapahtunut marraskuussa 2013. Aikaisemmin samana vuonna Piketty oli yhdessä toisen ranskalaistaustaisen London Business Schoolin professori Hélène Reyn kanssa voittanut Euroopan tunnetuimman taloustieteen edustajalle jettavan tiedepalkinnon. Palkinnon nimi oli *Yrjö Jahns-son Award in Economics*, jatkossa säätiön eurooppalainen tiedepalkinto.

Kuva 15. Vuoden 2013 Yrjö Jansson Award -palkitut

*Thomas Piketty.
Kuva: ENS Piketty Personal Website.*

*Hélène Rey.
Kuva: LBS Rey Personal Website.*

Palkinnon ehtoihin kuuluu, että palkinnon saajat tekevät myöhemmin luentovierailun Helsinkiin. Thomas Piketty ja Hélène Rey tulivat Helsinkiin ja pitivät peräkkäin luentonsa perjantai-iltapäivällä 29. marraskuuta 2013 Economicumin luentosalissa.

Piketty luennoi kirjansa aihepiiristä eli varallisuuserojen kehityksestä. Rey käsitteli Yhdysvaltain rahapolitiikan vaikutuksia muihin maihin. Hänen mukaansa Yhdysvaltain keskuspankin tulisi ottaa huomioon rahapolitiikan vaikutukset muun maailman, erityisesti Latinalaisen Amerikan, taloudelliseen kehitykseen, koska tämä vaikuttaa myös Yhdysvaltain talouskehitykseen.

Palkitut ekonomistit saivat jonkin verran julkisuutta Suomessa. *Helsingin Sanomien* Petri Sajari haastatteli Hélène Reyta ja teki tästä sivun pituisen jutun. Haastattelussa Rey kommentoi euroalueen velkakriisin hoitoa ja kiirehti pankkiunionin rakentamista.³⁹⁸ Suomen Pankki kutsui Reyn pankkiin seminaariin.³⁹⁹

Suomen Kuvalehden Kustaa Hulkko haastatteli Thomas Pikettyä ja julkaisi sen pohjalta laajan artikkelin lehden verkkosivuilla.⁴⁰⁰ Pikettyyn mukaan Euroopan so-

siaalinen malli edellyttää korkeaa veroastetta. Ongelma on lähinnä siinä, miten verotaakka jakautuu ja kuinka läpinäkyvä verojärjestelmä on. Hänen mukaansa EU:n pitäisi koordinoida verotusta entistä tehokkaammin, jotta palkansaajien verotusta voitaisiin keventää.

Pikettyn kirja oli julkaistu ranskankielisenä marraskuussa 2013, juuri ennen Helsingin luentoa. Hänen esityksensä Helsingissä oli englanninkielinen. Säätiö julkaisi molempien luentojen esitysrudut verkkosivuillaan. Pikettyn englanninkieliset esitysrudut houkuttelivat poikkeuksellisen suuren määrän kävijöitä jouluhelmikuussa. Näin Pikettystä tuli maailmankuulu jo ennen kuin englanninkielinen käännös hänen kirjastaan helmikuussa 2014 oli ehtinyt ilmestyä.

Palkinnon synty

Kaksikymmentä vuotta aikaisemmin, vuonna 1993 myönnettiin ensimmäiset Yrjö Jahnson Award in Economics -palkinnot. Silloinkin palkinnonsaajina oli ranskalaiskaksikko Jean-Jacques Laffont (1947–2004) ja Jean Tirole, molemmat Toulousen yliopistosta. Tirole ja Laffont olivat tehneet paljon säätelystä ja kannusteita käsittelevää tutkimusta yhdessä. Näistä ansioista Tirole palkittiin vuonna 2014 taloustieteen Nobelilla. Arvellaan, että Laffont olisi palkittu hänen kanssaan, jos hän olisi saanut elää. Hän kuoli vakavaan sairauteen vuonna 2004.

Ajankohta ensimmäisen eurooppalaisen tiedepalkinnolle oli säätiön kannalta erittäin sopiva. Helsingissä järjestettiin elokuun 1993 lopulla European Economic Associationin, EEA:n, vuosikongressi. Kolmipäiväiseen kongressiin osallistui 750 tutkijaa 35 maasta. Useimmat ulkomaalaiset osallistujat saapuivat Helsinkiin torstai-iltana 26. elokuuta keskelle Taiteiden yön karnevaalista hulinaa.

Kongressin ohjelmaan kuuluneen Marshall-luennon alussa säätiön hallituksen puheenjohtaja Jaakko Honko ojensi Helsingin yliopiston juhlasalissa satojen eurooppalaisten taloustieteen tutkijoiden todistamana palkinnon edellä mainituille ranskalaisille tutkijoille.⁴⁰¹ Säätiölle alkoi muodostua oma eurooppalainen brändinsä.

EEA on 1980-luvun puolivälissä perustettu eurooppalaisia taloustieteilijöitä yhdistävä tieteellinen seura, joka nimittää palkintolautakuntaan neljä (aluksi kak-

si) jäsentä ja säätiö yhden jäsenen. Säätiön hallitus ja EEA:n johtokunta päättävät palkinnonsaajista tämän lautakunnan ehdotuksen perusteella. Ensimmäisenä säätiön nimeämänä asiantuntijana palkintolautakunnassa oli professori Erkki Koskela (1946–2020) Helsingin yliopistosta.

Ajatus eurooppalaisesta tiedepalkinnosta oli syntynyt keväällä 1992 säätiön järjestämässä kansantaloustieteen aivoriihessä, jonka vakiokokoonpanoon kuuluivat säätiön hallituksen puheenjohtaja Jaakko Honko, hallituksen jäsenet Timo Laatonen ja Pentti Vartia, asiamies Arto Alho ja tutkimusjohtaja Jaakko Kiander sekä asiantuntijoina professorit Seppo Honkapohja ja Erkki Koskela. Aivoriiheen oli kutsuttu myös Suomessa tuolloin tutkimusvapaalla ollut MIT:n professori Bengt Holmström. Jaakko Honko oli jo 1990-luvun alussa ryhtynyt luomaan suhteita eurooppalaisiin tiedeyhteisöihin, joten hän oli valmiiksi lämmin ajatukselle eurooppalaisen palkinnon perustamisesta.

Holmström otti esikuvaksi American Economic Associationin jakaman John Bates Clark -mitalin, joka vuodesta 1947 myönnetty tutkijoille, jotka ovat saaneet aikaan poikkeuksellisia tieteellisiä saavutuksia tutkijanuransa alkuvaiheissa.⁴⁰² Vuoteen 2009 mennessä oli palkittu 67 tutkijaa, joista 14 oli myöhemmin saanut taloustieteen Nobel-palkinnon, heidän joukossaan Yrjö Jahnsson -luennojen pitäjät Kenneth Arrow (1921–2017), Lawrence Klein (1920–2013), Paul Krugman ja James Tobin (1918–2002).

Säätiön hallitus otti kopin aivoriihen ehdotuksesta.⁴⁰³ Se päätti kesäkuussa 1992 palkinnosta nuorelle eurooppalaiselle kansantaloustieteen tutkijalle, jonka ”teoreettiset tai soveltavat Euroopan taloudelliseen kehitykseen liittyvät tutkimukset ovat olleet erityisen merkittäviä”. Palkinto päätettiin myöntää joka kolmas vuosi. Palkinto tuli myöntää korkeintaan 45-vuotta täyttäneelle eurooppalaiselle tutkijalle. Eurooppalaisuus tarkoittaa jonkun Euroopan maan kansalaisuutta tai työskentelyä Euroopassa palkinnon myöntämisaikana.

Palkinnon suuruudeksi asetettiin 20 000 ecua, mikä vastasi sillä hetkellä 112 000 markkaa. Yhdessä EEA:n kanssa asetettiin asiantuntijatoimikunta, jonka tehtävänä oli tehdä säätiön hallitukselle ehdotus palkinnonsaajasta tai palkinnonsaajista. Palkinnon edellytykseksi asetettiin luennon pitäminen Suomessa. Tämä oli säätiön sääntöjen nojalla keskeinen vaatimus.

Palkintotoimikunta koostui aluksi kolmesta EEA:n nimittämästä asiantuntijasta ja yhdestä säätiön nimittämästä asiantuntijasta. Myöhemmin EEA:n nimitämien jäsenten määrä nostettiin kolmesta viiteen.

Palkintotoimikunnan suomalaisina jäseninä ovat toimineet aikajärjestyksessä professori Erkki Koskela Helsingin yliopistosta, professori Rune Stenbacka Hankenilta, säätiön entinen tutkimusjohtaja ja Suomen Pankin johtokunnan jäsen Seppo Honkapohja, säätiön tuleva hallituksen jäsen professori Juuso Välimäki Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta, säätiön entinen tutkimusjohtaja professori Hannu Vartiainen Helsingin yliopistosta ja niinikään säätiön entinen tutkimusjohtaja professori Ari Hyytinen Hankenilta.

Palkintosumman määrittelemisen tilivaluutta ecussa oli rohkea teko 1990-luvun alussa, jolloin valuuttakurssiepävarmuus oli poikkeuksellisen suurta. Päätös korosti säätiön eurooppamielisyyttä, olihan säätiö jo 1980-luvun lopulla alkanut nostaa esiin Euroopan integraatioon liittyviä kysymyksiä ja houkuttelemaan tutkijoita tekemään integraatiotutkimusta säätiön rahoituksella.⁴⁰⁴

Vuotta myöhemmin kesäkuussa 1993, kun asiantuntijatoimikunnan ehdotus Laffontin ja Tirolen palkitsemisesta oli saatu, hallitus päätyi varaamaan palkintoon vain 12 000 ecua (noin 80 000 markkaa), 6 000 ecua kummallekin. Ecumääräisesti palkintosumman alennus oli 40 prosenttia. Markkamääräisesti alennus oli pienempi, noin 30 prosenttia, silti aika suuri muutos edellisen vuoden päätökseen verrattuna. Ero selittyy sillä, että markan kelluessa ecu oli kesäkuun 1992 ja kesäkuun 1993 välillä kallistunut liki 20 prosenttia. Suomea koetellut lama oli tehnyt säätiön hallituksesta aiempaa nuukemman.

Palkinto vakiintuu

Ensimmäisen palkinnon saaman huomion ja EEA:n toivomuksesta säätiön hallitus päätti muuttaa palkinnon jakotiheyttä siten, että se jaetaankin joka toinen vuosi. Seuraava palkinto myönnettiin kesäkuussa 1995 brittiläiselle professorille Richard Blundellille.⁴⁰⁵ Palkinnon koko oli edelleen 12 000 ecua, mutta markan vahvistumisen vuoksi palkinto tuli säätiölle 10 000 markkaa halvemmaksi kuin vuoden 1993 palkinto.

Taulukko 16. Eurooppalainen tiedepalkinto 1993–2023

	Vuosi	Palkinnon saaja	Yliopisto	Väitellyt	Kansalaisuus
1	1993	Jean-Jacques Laffont Jean Tirole	Toulouse ja EHSS Toulouse	Harvard MIT	Ranska Ranska
2	1995	Richard Blundell	UCL	LSE (M.Sc.)	Britannia
3	1997	Torsten Persson	Stockholm	Stockholm	Ruotsi
4	1999	Noburiho Kiyotaki John Moore	LSE LSE	Harvard LSE	Japani Britannia
5	2001	Philippe Aghion Guido Tabellini	UCL Bocconi	Harvard UCLA	Ranska Italia
6	2003	Mathias Dewatripont	ULB	Harvard	Belgia
7	2005	Tim Besley Jordi Galí	LSE UPF	Oxford MIT	Britannia Espanja
8	2007	Gilles Saint-Paul	PSE	MIT	Ranska
9	2009	John van Reenen Fabrizio Zilibotti	LSE Zürich	UCL LSE	Britannia Italia
10	2011	Armin Falk	Bonn	Zürich	Saksa
11	2013	Thomas Piketty Hélène Rey	PSE ja EHSS LBS	LSE LSE	Ranska Ranska
12	2015	Botond Köszegi	CEU	MIT	Unkari
13	2017	Ran Spiegler Michèle Tertilt	Tel-Aviv Mannheim	Tel-Aviv Minnesota	Israel Saksa
14	2019	Oriana Bandiera Imran Rasul	LSE UCL	Boston College LSE	Italia Britannia
15	2021	Ricardo Reis Silvana Tenreyro	LSE LSE	Harvard Harvard	Portugali Argentiina
16	2023	Jan De Loecker Kalina Manova	K.U. Leuven UCL	K.U. Leuven Harvard	Belgia Bulgaria

Yliopistojen lyhenteet: CEU Central European University, EHESS Ecole des hautes études en sciences sociales, K.U. Leuven Katholieke Universiteit Leuven, LBS London Business School, LSE London School of Economics, MIT Massachusetts Institute of Technology, PSE Paris School of Economics, UCL University College London, UPF Universitat Pompeu Fabra, ULB Université libre de Bruxelles.

Kuva 16. Vuoden 2023 Yrjö Jansson Award -palkitut

*Jan De Loecker.
Kuva Sami Mannerheimo.*

*Kalina Manova.
Kuva: Sami Mannerheimo.*

Vuonna 2005 palkintoraati ehdotti, että säätiö ryhtyisi myöntämään palkinnon John Bates Clark -mitalin tapaan vuosittain. Hallitus kuitenkin päätti pysyä joka toinen vuosi jaettavassa käytännössä.⁴⁰⁶

Palkinto on tähän mennessä myönnetty 16 kertaa (*Taulukko 16*). Koska useimpina vuosina palkinto on annettu jaettuna kahdelle henkilölle, palkinnonsaajia on kaikkiaan 26. Kansalaisuudeltaan palkinnonsaajista eniten on ranskalaisia ja brittejä. Useimmat ovat väitelleet amerikkalaisissa tai englantilaisissa yliopistoissa. Lähes puolet toimi palkinnon myöntämisvuonna professorina brittiyliopistoissa. Vuonna 2013 palkittu Hélène Rey oli ensimmäinen Yrjö Jahnsson Award -palkinnon saanut nainen. Hänen jälkeensä jaetun palkinnon on saanut neljä naista.

Palkintokirjat on ojennettu palkinnon saajille säätiön edustajien toimesta EEA:n vuosikongressissa, joka järjestetään elokuussa jossain eurooppalaisessa yliopistokaupungissa. Palkinnon saajat ovat pysyneet hyvin salassa julkistamis-

hetkeen saakka. Palkinnon ojentaminen vuosikongressissa on joka kerta herättänyt kongressissa suurta huomiota. Joskus palkinnon saajat ovat tuoneet perheensä seuraamaan palkinnon jakamista.

Kaikki palkitut ovat vierailleet myöhemmin Suomessa ja pitäneet Helsingissä luennon suomalaiselle tutkijayhteisölle. Vuosi 2021 oli poikkeusvuosi. Koronaepidemian vuoksi palkinnonsaajat portugalilaistaustaisen Ricardo Reisin ja argentiinalaistaustaisen Silvano Tenreyron luentotilaisuus pidettiin webinaarin muodossa.⁴⁰⁷ Molemmat ovat makrotaloustieteilijöitä ja toimivat professorina maineikkaassa London School of Economicsissa.

Vuoden 2023 Yrjö Jahnsson Award -palkitut belgialaistaustainen professori Jan De Loecker Leuvenin katolisesta yliopistosta ja bulgariaalaistaustainen professori Kalina Manova University College Londonista pitivät palkintoluentonsa Aalto-yliopiston rakennuksessa Helsingin Runeberginkadulla maaliskuussa 2024.⁴⁰⁸

Manovan luento käsitteli globaalisia innovaatioita globaaleissa yrityksissä. De Loeckerin luento käsitteli yritysten hinnoitteluvoimaa ja yritysten voittoja. *Helsingin Sanomien* Jukka-Pekka Raesteen tapasi De Loeckerin ja julkaisi tästä laajan haastattelun.⁴⁰⁹ Haastattelussa professori esitti huolensa voittojen keskittymisestä.

Lääketieteilijöiden kokoontumisia

Torstaina 26. elokuuta 2022 puolenpäivän aikaan 80 lääketieteen tutkijaa nousi J. L. Runeberg -nimiseen laivaan Haikon kartanon laiturilla Porvoossa. Kysymyksessä oli Yrjö Jahnssonin kahdennenkymmenennen lääketieteen symposiumin toisen päivän lounasristeily. Risteilyn jälkeen kokoonnuttiin vielä muutamaksi tunniksi työn ääreen. Illalla ohjelmassa oli opastettu kierros vanhassa Porvoossa ja kaupungin vastaanotto.

Symposiumin teemana oli täsmälääketiede sydän- ja verisuonitautien hoitamisessa. Täsmälääketiede (*precision medicine*) tarkoittaa potilaan hoidon suunnittelemista yksilöllisesti käyttäen apuna tietoa potilaan taustatekijöistä, kuten perimästä, suoliston bakteerikannasta tai sairauden aiheuttaneesta yhden geenin virheestä. ”Luennoitsijat olivat alojensa kansainvälistä huipputasoa ja he puhuivat menetelmistä, jotka voivat tulevaisuudessa muuttaa merkittävästi sydän- ja verisuonitautien hoitoa”, kertoi säätiön lääketieteen tutkimusjohtaja Timo Hiltunen säätiön vuosikertomuksessa.⁴¹⁰

Kolmen päivän symposium koostui yhdeksästä istunnosta, joissa pidettiin yhteensä yhdeksäntoista esitystä. Kokouksen kansainvälisyys näkyy siinä, että luennoitsijoista kuusi tuli Yhdysvalloista, neljä Hollannista, neljä Suomesta, kolme Britanniaasta ja yksi Belgiasta ja Israelista. Ohjelman oli huolella koonnut kasaan säätiön hallituksen asettama toimikunta, jonka puheenjohtajana toimi kardiologian professori, HUS:n osastonylilääkäri Juha Sinisalo.

Yksi symposiumin kiinnostavimpia esiintyjä oli vuonna 1930 syntynyt Atlantan Emory-yliopiston kardiologian emeritaprofessori Nanette Wenger, joka tunnetaan erityisesti tutkimuksistaan sydän- ja verisuonitautien eroista miesten ja naisten välillä. 1 300 vertaisarvioitua artikkelia julkaissut yli 90-vuotias nainen on edelleen aktiivinen tutkija.

Symposium järjestettiin tällä kertaa yhdessä Paavo Nurmen säätiön kanssa, ja kustannukset jaettiin tasan. Paavo Nurmen säätiön perusti juoksijalegenda ja liikemies Paavo Nurmi. Perustamispäätökseen vaikutti se, että Nurmi itse oli 1950-luvun lopulla saanut sydäninfarktin ja joutunut sairaalaan. Talvella 1968

Kuva 17. Lääketieteen symposium 2022

Vasemmalla säätiön hallituksen jäsen, professori Katriina Aalto-Setälä ja oikealla symposiumin senioriedustaja, emeritaprofessori Nanette Wenger. Kuva: Niko Laurila.

hänen oikeaan aivolohkoonsa iski tukos, joka halvaannutti vasemman käden.⁴¹¹ Säätiön tarkoituksena on edistää juuri sydän- ja verisuonitautien sekä yleisen kansanterveyden tutkimusta.

Symposiumperinteen synty

Lääketieteen symposium on perua aktiiviselta 1970-luvulta, kuten edellä jaksossa ”Apurahapolitiikan pitkä linja” on kuvattu. Se oli mainittu jo Seppo Honkapohjan ja Timo Sahin vuonna 1974 laatimassa ”tiedepolitiikan pitkän tähtäyksen suunnitelmassa”. Suunnitelman mukaan säätiö ryhtyisi järjestämään joka toinen vuosi korkeatasoisen ja kansainvälisen lääketieteellisen tutkijakoulutusseminaarin.⁴¹²

Suunnitelmaa ryhdyttiin panemaan toimeen jo seuraavana vuonna. Tutkija-koulutusseminaari korvattiin sanalla symposium. Kysymyksessä oli tasokorotus, sillä englanninkielisestä määritelmästä käännettynä symposium tarkoittaa muodollista tilaisuutta, jossa tietyn alan erikoisasiantuntijat kokoontuvat keskustelemaan heitä kiinnostavista asioista. Siten symposiumiin ei tulla kouluttautumaan, vaan sinne tulevat jo valmiiksi koulutetut.

Säätiön hallitus teki lokakuussa 1975 päätöksen ensimmäisen lääketieteellisen tutkijasymposiumin järjestämisestä vuonna 1977.⁴¹³ Teemaksi oli valittu psyykkisten tekijöiden merkitys sydän- ja verenkiertoelinten sairauksissa.

Tämä suunnitelma kuitenkin jostain syystä kariutui. Kesäkuussa 1976 tieteellinen valiokunta asetti uuden työryhmän suunnittelemaan uutta vuonna 1978 pidettävää symposiumia. Työryhmän puheenjohtajana toimi HYKS:n hallintoyli-lääkäri professori Lauri Autio (1921–2012). Teemaksi oli työryhmässä yksimielisesti päätetty ehdottaa työkyvyttömyyttä.

Tutkimussihteeri Timo Sahi esitteli työryhmän ehdotuksen hallitukselle syyskuussa 1977.⁴¹⁴ Valmisteluaika ei ollut kovin pitkä, sillä symposium järjestettiin jo toukokuussa 1978 Turussa Kansaneläkelaitoksen kuntoutuskeskuksessa. Tilaisuuteen osallistui 130 suomalaista asiantuntijaa. Kansainvälisyyttä edusti sosiaali- ja terveysministeriön vieraana Suomessa ollut arvovaltainen neuvostoliittolainen sosiaalialan valtuuskunta sekä Maailman terveysjärjestön edustaja, ruotsalainen Einar Helander. Symposiumin aineisto julkaistiin myöhemmin Kansaneläkelaitoksen julkaisusarjassa.⁴¹⁵

Työkyvyttömyys on kieltämättä tärkeä kansanterveydellinen, mutta myös kansantaloudellinen ongelma. Niin on myös ikääntyminen, josta vielä 1970-luvun lopulla käytettiin nimitystä vanheneminen ja joka oli säätiön toisen, vuonna 1980 järjestetyn lääketieteellisen symposiumin teema. Se oli ensimmäistä kansainvälisempi ja ehkä myös tieteellisesti kunnianhimoisempi. Symposiumin ohjelman suunnitteli säätiön hallituksen nimittämä työryhmä puheenjohtajanaan Tampereen yliopiston gerontologian professori Eino Heikkinen (1939–2022). Työryhmä toimi myös symposiumin järjestelytoimikuntana.⁴¹⁶

Samoilla periaatteilla ja toimintatavoilla järjestettiin myös myöhemmät symposiumit, joita vuoteen 2010 järjestettiin joka toinen vuosi. Symposiumin teema

on valittu säätiön hyväksymien lääketieteen painoalueiden mukaisesti, hallitus on nimittänyt valmistelu- ja järjestelytyöryhmän, ja symposiumin aineisto on pyritty julkaisemaan. Keskeisiä toimijoita ovat olleet työryhmän puheenjohtaja, säätiön hallituksessa istuva lääketieteen edustaja, säätiön lääketieteen tutkimusjohtaja ja usein myös säätiön käyttämät lääketieteen asiantuntijat. Käytännön järjestelyissä säätiön toiminnanjohtajan rooli on ollut keskeinen.

Säätiön lääketieteen asiantuntijoilla on edelleen - tietotekniikan ja etäyhteyksien kehityksestä huolimatta – vakaa usko siihen, että fyysiset kohtaamiset tarkoin räätälöidyissä kongresseissa edistävät lääketiedettä. Ne tarjoavat kohdennettuja ja satunnaisia törmäämisiä asiantuntijoiden välille, mikä lisää yhteistyön mahdollisuuksia. Henkilökohtaiset tapaamiset tutkijoiden välillä ovat äärimmäisen tärkeitä.

Lääketieteen symposiumit uudella vuosituhanella

2000-luvulla järjestetyt lääketieteen symposiumit on lueteltu *Taulukossa 17*. Seuraavassa esitellään lyhyesti näiden symposiumien teemat.

Elämän laatu

Järjestyksessä kahdestoista, mutta uuden vuosituhanen ensimmäinen lääketieteen symposium pidettiin elokuussa 2000 Sannäsin kartanossa Porvoossa. Aiheena oli elämänlaadun mittaaminen kliinisessä tutkimuksessa. Kokoonntumiseen osallistui yli 70 tutkijaa. Luennoitsijoina oli seitsemän ulkomaista asiantuntijaa. Suomalainen luennoitsija oli Helsingin yliopiston terveystaloustieteen professori Harri Sintonen, jonka säätiö oli 1970-luvulla tuupannut alan jatko-opintoihin Yorkin yliopistoon. Järjestelytoimikunnan puheenjohtaja oli Helsingin yliopiston terveydenhuollon hallinnon professori Mats Brommels.⁴¹⁷

Symposiumin tarkoituksena oli herättää tutkijoiden ja terveydenhuollon vaikuttajien kiinnostusta elämänlaadun arviointiin lääketieteellisessä tutkimuksessa ja hoitotyössä sekä edistää käytännön kannalta mielekkäiden, pätevien ja luotettavien arviointimenetelmien käyttöä koetun elämänlaadun arvioimiseen.

Taulukko 17. Kansainvälinen lääketieteen symposium 2000–2024

2000	Quality of Life Measurement in Clinical Studies	Elämän laadun mittaaminen kliinisissä tutkimuksissa
2002	Youth and Substance Use	Nuoriso ja päihteiden käyttö
2004	Psychosocial Support and Health	Psykososiaalinen tuki ja terveys
2006	Etiology and Prevention of Digestive Tract Cancers	Ruoansulatuskanavan syövän syyt ja ehkäisy
2008	Smoking and Chronic Obstructive Pulmonary Disease (COPD) – Mechanisms and Prevention	Tupakointi ja keuhkoastma – mekanismit ja ehkäisy
2010	Life Course – from Pediatrics to Geriatrics	Ihmisen elämänsäkaari sikiöstä ja vastasyntyneestä vanhuksiin – vanheneminen ja sairastavuus
2014	Chronic Inflammation, Environment and Lifestyle	Tulehduksellisten elintasosairauksien, ympäristön ja elintapojen vuorovaikutussuhteet
2017	Gene-Environment Interactions in Cardiovascular and Metabolic Diseases	Geenien ja ympäristön vuorovaikutus sydän- ja verisuonisairauksien ja aineenvaihduntatautien taustalla
2022	Precision Medicine in Cardiovascular Disease	Täsmälääketiede sydän- ja verisuonitautien hoidossa

Mats Brommels ja Harri Sintonen toimittivat symposiumjulkaisun⁴¹⁸, jonka johdantoartikkelissa he korostivat symposiumin aiheen liittyvän sekä terveystaloustieteeseen että kliiniseen lääketieteeseen. Juuri terveystaloustieteilijät ovat olleet aktiivisia kehittämään indikaattoreita terveyteen liittyvän elämänlaadun

mittaamiseksi (*health-related quality of life*).⁴¹⁹ Symposiumin aineiston julkaisi suomalaisen Duodecim-seuran toimittama *Annals of Medicine* -tiedelehti, joka impaktiluvulla mitattuna kuuluu maailman kymmenen vaikuttavimman sisätautialojen julkaisusarjojen joukkoon.

Nuoriso ja päihteet

Seuraava kansainvälinen lääketieteen symposium järjestettiin kaksi vuotta myöhemmin elokuussa 2002 Porvoon Sannäsissa, jonne kokoontui noin 60 suomalaista ja ulkomaista tutkijaa. Symposiumiin oli kutsuttu neljä ulkomaista ja kuusi kotimaista luennoitsijaa. Lisäksi siellä oli neljä nuorten tutkijoiden poster-esitystä.

Teemana oli tällä kertaa nuoriso ja päihteiden käyttö. Valmistelut oli aloittanut edellisen vuoden tammikuussa tuolloin Tampereen yliopiston sosiaalipsykiatrian professorina toiminut ja säätiön asiantuntijana pitkään toiminut Jouko Lönnqvist.⁴²⁰

Symposiumin tarkoituksena oli syventää näkemystä nuorten päihteiden käytöstä, minkä taustalla olevat tekijät voivat olla perinnöllisiä tai ympäristötekijöistä johtuvia tai muovautua näiden yhteisvaikutuksesta. Luennoissa katettiin kaikki päihteiden käytön muodot kokeilukäytöstä tupakointiin, alkoholin ja huumeiden väärinkäyttöön ja päätyen riippuvuuteen ja monihäiriöiseen sairastavuuteen.

Järjestelytoimikunta päätti, että julkaisua ei tällä kerralla tehdä, koska esitelmät tarjosivat perustiedot alalta, jonka tulokset nopeasti vanhenevat. Symposiumin kustannukset jäivät 23 000 euroon, mikä oli 50 000 vähemmän kuin tarkoitukseen oli varattu.⁴²¹

Psykososiaalinen tuki

Seuraava symposiumi psyykkisestä tuesta ja terveydestä osui säätiön 50-vuotisjuhlavuoteen 2004. Vakiintuneeseen tapaan symposium pidettiin elokuussa Porvoon Sannäsissa. Symposiumin järjestelyistä vastasi säätiön nimittämä toimikunta puheenjohtajanaan Kansanterveyslaitoksen pääjohtaja, professori Jussi Huttunen.⁴²² Symposiumiin osallistui noin 70 tutkijaa. Symposiumin tarkoituksena oli vilkastuttaa suomalaista tutkimusta siitä, miten psykologisin ja sosiaalisin keinoin annettavan tuen avulla voidaan vähentää sairastavuutta, kuten masen-

nusta ja sydänsairauksia ja miten tukitoimilla, kuten traumaattisten tilanteiden jälkipuinnilla, voidaan ehkäistä sairauksia.⁴²³

Ruoansulatuskanavan syöpä

Porvoon Sannäsissa elokuussa 2006 järjestetty viidestoista lääketieteen symposium käsitteli ruoansulatuskanavan syövän riskitekijöitä. Järjestelytoimikunnan puheenjohtajana toimi säätiön hallituksen jäsen, päihdelääketieteeseen erikoistunut Helsingin yliopiston professori Mikko Salaspuro.⁴²⁴ Osallistujia oli vajaa 70. Symposiumin luennoitsijoina ja alustajina oli kaksitoista ulkomaista ja seitsemän kotimaista asiantuntijaa. Lisäksi symposiumissa oli kuusi nuoren tutkijan poster-esitystä.⁴²⁵

Maailmanlaajuisesti ruoansulatuskanavan syövät muodostavat yhden merkittävimmän syöpäryhmän. Siihen sairastuu vuosittain kolme miljoonaa ihmistä. ”Erot näiden syöpäsairauksien yleisyydessä osoittavat, että ne ovat poikkeuksellisen riippuvaisia ulkoisista tekijöistä. Siten ne voivat olla myös ehkäistävissä”, kirjoitti Suomen Syöpärekisterin johtaja Timo Hakulinen esitelmätivistelmässään.⁴²⁶ Tämä havainto perustelee hyvin symposiumin merkityksen. Kolmipäiväisessä kokouksessa käsiteltiin näiden ulkoisten tekijöiden, kuten mikrobien, hormonien, lihavuuden, liikunnan, alkoholin ja tupakan osuutta syövän kehittymisessä. Lisäksi käsiteltiin syövän varhaistoteamista ja ehkäisyä.

Tupakointi ja keuhkohtaumatauti

Seuraava symposium järjestettiin elokuussa 2008. Aiheena oli tupakointi, nikotiiniriippuvuus ja niiden yhteys keuhkohtaumataudin kehittymiseen. Sannäsin kartanoon oli kokoontunut 45 kotimaista ja ulkomaista huippututkijaa.⁴²⁷ Esityksiä oli kaksitoista, joista neljä kotimaista.

Keuhkohtaumataudin esiintyvyys on kasvussa kaikkialla maailmassa. Se kehittyy kuitenkin vain osassa tupakoitsijoista. Syitä tähän ei kovin hyvin tunneta. Tämä oli perustelu symposiumin järjestämiseksi tästä aiheesta. Kokouksessa käsiteltiin geenien ja mikrobien vaikutuksia, taudin etenemistä ja taudin koko kehoon vaikuttavia ilmenemismuotoja sekä nikotiiniriippuvuutta ja tupakoinnin lopettamista.

Helsingin yliopiston keuhkosairausopin professori Vuokko Kinnula (1947–2012) ja Denverissä sijaitsevan National Jewish Health -sairaalan professori James D. Crapo toimittivat symposiumin esitelmät julkaisukuntoon ja laativat siihen johdantoartikkelin.⁴²⁸ Esitelmät julkaistiin *Journal of Chronic Obstructive Pulmonary Disease* -lehdessä, joka on keuhkohtaumatautiin erikoistunut tieteellinen aikakauskirja.

Kohdusta hautaan

Vuonna 2010 Porvoon Sannäsissa järjestetyn symposiumin teema oli ihmisen elämänkaari sikiöstä ja vastasyntyneestä vanhuksiin. Järjestelytoimikunnan puheenjohtajana toimi Oulun yliopiston geriatrian professori Timo Strandberg, joka esiteli aiheita säätiön lääketieteen asiantuntijoiden aivoriihessä tammikuussa 2009.⁴²⁹ Hänen mukaansa elämänkaaritutkimus alkoi vasta nyt olla mahdollista, kun pitkäkestoiset seurantatutkimukset ja syntymäkohorttitutkimukset kypsyvät. Suomessa Kelan ja THL:n rekistereissä on paljon kansainvälisestikin merkittäviä väestön seuranta-aineistoja.⁴³⁰

Kolmipäiväisen symposiumin aikana tutkijat esittelivät uusimpia tutkimustuloksiaan ihmisen elämänkaaresta, vanhenemisesta ja sairastavuudesta. Vanhenemista esiteltiin myös solutasolla. Mukana oli huippututkijoita epigenetiikan ja anti-agingin tutkimusaloilta. Epigenetiikka tutkii sitä, miten ympäristö vaikuttaa geenien toimintaan. Anti-aging-tutkimus selvittää, miten solujen ja organismien vanhenemista voidaan hidastaa.

Rytmi muuttuu

Vuonna 1978 alkaneen joka toinen vuosi järjestettävän symposiumien sarja päättyi vuoteen 2010. Vuodelle 2012 kaavailtu symposiumi jäi pitämättä. Edellä säätiön taloutta käsittelevässä osassa on kerrottu, miten säätiön hallitus päätti vuonna 2010 alentaa tieteen tukemiseen käytettävää summaa kahdesta miljoonasta eurosta 1,3 miljoonaan euroon. Akuuttina syynä oli odotettavissa oleva vuokratuottojen jyrkkä supistuminen. Siksi jo varhaisessa vaiheessa päätettiin jättää vuosi 2012 väliin ja samalla panostaa säätiön 60-vuotisjuhlavuoden lääketieteen symposiumiin sitäkin enemmän.

Rytmin muutokseen oli myös toinen syy. Vastaavanlaisia ja vastaavan tasoisia tapahtumia alkoi olla enemmän ja enemmän. Kilpailu oli koventunut. Oli yhä haastavampaa saada suomalaisten asiantuntijoiden ajankäyttöä sidotuksi säätiön järjestämien tapahtumien järjestämiseen ja oli yhä haastavampaa saada luennoitsijoiksi ulkomaisia asiantuntijoita, koska heitä kysyttiin moniin muihinkin vastaaviin tapahtumiin.

Ajatus rytmin muutoksesta oli noussut esiin jo maaliskuussa 2009 säätiön lääketieteen asiantuntijoiden aivoriihessä.⁴³¹ Samassa aivoriihessä oli nostettu esiin ajatus antaa symposiumin järjestäminen tutkijoiden haettavaksi. ”Aktiivinen haku voisi poikia mielenkiintoisia aiheita ja motivoituneita järjestelytoimikuntaa”, aivoriihi arvioi.

Molemmat ehdotukset hyväksyttiin elokuussa 2011. Vuoden 2012 symposiumista luovuttiin ja päätettiin keskittyä suoraan säätiön 60-juhlavuoden 2014 symposiumin valmisteluihin.⁴³² Syksyn 2011 apurahakierroksella pyydettiin hakemuksia edellä mainitulle symposiumapurahalle. Säätiö saikin muutamia ehdotuksia, mutta mitään niistä ei haluttu toteuttaa, vaan symposium päätettiin järjestää aiempien periaatteiden mukaisesti.⁴³³

Tulehdukselliset elintamosairaudet

Juhlavuoden symposium järjestettiin elokuussa 2014 Helsingin Kalastajatorpalla. Puitteet olivat komeammat ja ohjelma kunnianhimoisempi kuin aikaisemmin, olihan kysymyksessä säätiön 60-vuotisjuhlasymposium. Noin sata ympäristölääketieteen huippututkijaa kotimaasta ja ulkomailta osallistui kokoukseen, heidän joukossaan myös vuonna 2011 lääketieteen Nobelilla palkittu Texasin yliopiston professori Bruce Beutler. Tieteellisen ohjelman suunnittelusta vastasivat professorit Johan Eriksson, Martti Färkkilä ja Markku Koskenvuo Helsingin yliopistosta sekä säätiön hallituksen puheenjohtaja Kimmo Kontula ja säätiön lääketieteen tutkimusjohtaja Leena von Hertzen.⁴³⁴

Esiintyjiä oli kaksikymmentäviisi, joista viisitoista suomalaisista instituutioista. Tieteen kansainvälistymisestä kertoo se, että raja ulkomaisten ja suomalaisten välillä on tullut häilyväksi, sillä yhä useampi suomalainen työskentelee ulkomaisessa laitoksessa ja yhä useampi ulkomaalainen suomalaisessa laitoksessa.

Kuva 18. Lääketieteen symposium 2014

Lääketieteen kansainvälisen symposiumin osanottajia Kalastajatorpalla elokuussa 2014. Edessä keskellä vuoden 2011 lääketieteen nobelisti Bruce Beutler. Kuvaaja Lasse Kelto.

Symposiumissa käsiteltiin tulehduksellisten elintamosairauksien, ympäristön ja elintapojen vuorovaikutussuhteita. Kasvava osa kaupungistuvan maapallon väestöstä kärsii yhdestä tai useammasta kroonisesta tulehduksellisesta sairaudesta. Näitä niin sanottuja elintamosairauksia ovat esimerkiksi astma ja allergiat, diabetes, krooniset suolistosairaudet, tietyt syövä, metaboliset häiriöt ja lihavuus.

Täsmällisiä syitä tai solutason mekanismeja näiden sairauksien lisääntymiseen ei kaikilta osin vielä tunneta. Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että elinympäristöllä on tässä ratkaiseva merkitys ja että mikrobeja runsaasti sisältävä ympäristö suojaa krooniselta tulehdukselta. Muita tärkeitä tekijöitä ovat elintavat, erityisesti ravitsemus ja liikunta.

Lääketieteellisissä aikakauskirjoissa julkaistuissa artikkeleissa on usein suuri joukko kirjoittajia, usein kymmeniä, joskus sata. Vuoden 2014 juhlasymposiumin teemoista julkaistiin 26 kirjoittajan tiivis, mutta kattava yhteenveto *Annals of Medicine* -aikakauskirjassa vuonna 2015.⁴³⁵

Kirjoituksen lopussa oli pari suositusta poliittisille päättäjille. Ensinnäkin tarvitaan kansanterveyteen ja luontoon liittyviä politiikkaohjelmia, joilla lisätään yleistä tietoisuutta luonnon terveysvaikutuksista. Toiseksi poliitikkojen ja kaupunkisuunnittelijoiden tulee ottaa huomioon luonnon terveysvaikutukset. Ihmiset eivät muuta takaisin maaseudulle, mutta maaseudun elementtejä voidaan siirtää kaupunkeihin. Niihin kuuluvat keinot, joilla lisätään mikrobien monimuotoisuutta.

Geenien ja ympäristön vuorovaikutus

Geenien ja ympäristön vuorovaikutus sydän- ja verisuonisairauksien ja aineenvaihduntatautien taustalla oli elokuussa 2017 Helsingin Kalastajatorpalla järjestetyn yhdeksännentoista kansainvälisen lääketieteen symposiumin teema. Luennoitsijoiksi oli kutsuttu kotimaisia ja ulkomaisia huippuasiantuntijoita. Kahdestakymmenestä esiintyjästä kaksitoista oli suomalaista. Symposiumin järjestämisestä vastasi säätiön oma väki hallituksen puheenjohtajan professori Kimmo Kontulan johdolla.

Kaikki merkittävät kansantaudit, kuten sydäntaudit, diabetes, astma, krooniset tulehdussairaudet, syöpätaudit ja psyyken sairaudet, syntyvät geenien ja ympäristötekijöiden yhteisvaikutuksesta. ”Nykyaikaiset laboratoriomenetelmät ovat uskomattoman nopeasti vauhdittaneet perimäaineksen (DNA:n) tutkimusmahdollisuuksia, ja yksilön koko DNA:n rakenteen selvittäminen on nykyisin mahdollista suorittaa muutamassa päivässä. Samalla on tullut myös mahdolliseksi, paitsi vakavien ja usein harvinaisten yhdessä geenissä periytyvien tautien diagnostiikka, myös yksilökohtaisten geneettisten riskikertoimien määrittäminen monille kansantaudeille”, kertoi Yrjö Jahnssonin säätiön hallituksen puheenjohtaja, professori Kimmo Kontula säätiön vuosikertomuksessa.⁴³⁶

Näin oli siirrytty kolmivuotiseen sykliin. Seuraava täsmälääketiedettä käsittelevä symposium oli tarkoitus järjestää kolmen vuoden päästä vuonna 2020. Ko-

ronapandemia kuitenkin siirsi ajankohtaa kahdella vuodella. Symposium järjestettiin onnistuneesti elokuussa 2022, kuten jakson alussa on kuvattu.

Vuoden 2025 symposiumin järjestelyt ovat tätä kirjoitettaessa jo pitkällä. Symposiumin järjestäjinä ovat tälläkin kertaa Yrjö Jahnsson säätiö ja Paavo Nurmen säätiö yhdessä. Teemana on sydämen ja verisuonten kuvantamisen ja sydämen toiminnan seurannan menetelmät.⁴³⁷ Tieteellisen ohjelman päävastuulliset järjestäjät ovat Turun yliopiston kardiiovaskulaarilääketieteen professori Antti Saraste ja Turun yliopiston professori ja Turun PET-keskuksen johtaja Juhani Knuuti. Käytännön järjestelyt ovat säätiöiden vastuulla.

Taloustieteilijöiden tapaamisia

Säätiöstä oli tullut Sannäsin kartanon vakioasiakas jo 1970-luvun puolivälissä. Kartanon ja sen yhteyteen rakennetut koulutustilat omisti Liikkeenjohdon instituutin omistama Oy Liikkeenjohdon Koulutuskeskus Ab. Miljöönsä ja varustelunsa puolesta Sannäs olikin mitä sopivin paikka internaattimuotoisten kurssien ja monipäiväisten konferenssien järjestämiseksi. Paikan arvokkuutta lisäsi Carl Ludvig Engelin piirtämä 1830-luvulla valmistunut päärakennus ja 1700-luvulla rakennettu väentupa.

Täällä järjestettiin taloustieteen jatkokoulutuskurssien toinen kaksiviikkoinen, kesäkuuhun ajoittunut luento-osuus. Täällä pidettiin lääketieteen symposiumit vuoteen 2010 saakka.

Tänne kokoontuivat myös juhannuksen 1983 jälkeisellä viikolla taloustieteen juhlasymposiumin osanottajat, parisen kymmentä ulkomaista tutkijaa ja saman verran kotimaisia tutkijoita. Mukana oli muun muassa edellä jo useaan kertaan mainittu Kenneth Arrow (1921–2017) sekä tulevat taloustieteen nobelistit Reinhard Selten (1930–2016), Robert Auman, Peter Diamond ja Bengt Holmström.

Juhlasymposium oli suunniteltu pidettäväksi vuonna 1982, jolloin Hilma Jahnssonin syntymästä oli kulunut sata vuotta. Ajankohtaa jouduttiin kuitenkin siirtämään vuodella eteenpäin. Symposiumin tieteellisestä sisällöstä vastasivat Kenneth Arrow yhdessä säätiön tutkimusjohtaja Seppo Honkapohjan kanssa.

Symposiumin tarkoituksena oli luoda katsaus siihen, miten taloustiede on menneiden 15–20 vuoden aikana kehittynyt ja muuttunut. Paljon olikin tapahtunut sekä teorian että menetelmien puolella. Arrow ja Honkapohja olivat valinneet kuusi aihealuetta, joista kustakin pidettiin laaja katsausluento, johon esitettiin kaksi kommenttipuheenvuoroa.⁴³⁸ Aihealueet olivat peliteoria, epätäydellinen kilpailu, epätäydellinen informaatio, säästäminen, hintajäykkyys ja rationaaliset odotukset.

Esitelmät ja kommenttipuheenvuorot julkaistiin vuonna 1985 Arrowin ja Honkapohjan huolellisesti toimittamassa kirjassa *Frontiers of Economics*.⁴³⁹ Lu-

Taulukko 18. Taloustieteen juhlaseminaarit 1983–2024

1983	Frontiers of Economics	Taloustieteen rajoilla
1994	The Great Depression in Finland in the 1990s: Lessons and Remedies	1990-luvun lama Suomessa: opetukset ja ratkaisut
2004	Economic Institutions and Behavioral Economics	Taloudelliset instituutiot ja käyttäytymistalous-tiede
2004	Incentives and Finance of the Health Care System	Kannustimet ja rahoitus terveydenhuoltojärjestelmässä
2014	Inequality and Health	Epätasa-arvo ja terveys
2024	Climate Change and Inequality	Ilmaston muutos ja epätasa-arvo

kemattomat viittaukset tähän kirjaan varsinkin 1980-luvun lopulla osoittavat, että aihe oli hyvin valittu ja tarpeellinen.

Taloustieteen rajoja selvittänyt juhlasymposium antoi mallin ja asetti ambiotason seuraaville juhlasymposiumeille, joita on järjestetty kymmenen vuoden välein säätiön juhlavuosina. Symposiumin sijasta myöhemmin ryhdyttiin puhumaan juhlakonferenssista tai juhlaseminaarista. Seuraavassa esitellään neljä tällaista tilaisuutta sekä 50-vuotisjuhlavuonna järjestetty terveystaloustieteen juhlakonferenssi (*Taulukko 18*).

Talouslama aiheena 40-vuotisjuhlasymposiumissa

Säätiön 40-vuotisjuhlasymposium järjestettiin elokuussa 1994. Paikka oli vanha tuttu Sannäsin kartano. Symposium osui ajankohtaan, jolloin Suomi juuri oli alkanut toipua lamasta. Suomen 1990-luvun lamaa voi hyvästä syystä kutsua suureksi lamaksi. Se oli Suomessa paljon syvempi kuin muualla Euroopassa. Se oli myös syvempi kuin pulakautena 1930-luvun alussa.

Symposiumin järjestämisestä oli päätetty jo huhtikuussa 1992. Järjestelyvastuu annettiin Pentti Vartialle, Seppo Honkapohjalle ja Antti Tanskaselle ja sihteeriksi määrättiin säätiön tutkimusjohtaja Jaakko Kiander.⁴⁴⁰

Tämä tapahtui ajankohtana, jolloin Suomi eli keskellä suurta lamaa, joka oli syvempi kuin muualla Euroopassa ja syvempi kuin 1930-luvun pulakaute-na. Niinpä ei ole yllättävää, että symposiumin aiheeksi valikoitui ”Talouslama Suomessa 1990-luvun alussa”. Aihe sopi säätiölle myös sen takia, että Teknillisen korkeakoulun kansantaloustieteen professori Yrjö Jahnsson oli aikanaan ollut 1930-luvun laman tutkija ja senaikuisen talouspolitiikan ankara kriitikko.⁴⁴¹

Symposiumissa pidettiin viisi esitelmää, joihin kuhunkin esitettiin kaksi kommenttipuheenvuoroa. Tapahtumaan osallistui viitisenkymmentä kotimaista ja ulkomaista tutkijaa. Akateemisten tutkijoiden lisäksi mukana oli myös talouspolitiikan valmisteluun osallistuvia ekonomisteja.⁴⁴²

Ensimmäinen esitelmä käsitteli kasvua ja työllisyyttä Euroopassa. Sen piti Bordeaux’n yliopiston professori Edmond Malinvaud (1923–2015), Yrjö Jahnsson -luennoitsija ja jatkokoulutuskurssin opettaja lähes kahdenkymmenen vuoden takaa. Muut esitykset käsittelivät Suomen lamakokemuksia ja vertailivat sitä Ruotsin tilanteeseen samoina vuosina sekä 1930-luvun pula-aikaan. Esitykset julkaistiin myöhemmin *Finnish Economic Papers* -aikakauskirjan teemanumerona.⁴⁴³

Ajankohtaisuutensa vuoksi symposium sai osakseen poikkeuksellisen paljon huomiota lehdistössä. Yalen yliopiston professori Nouriel Roubini kommentoi Suomen talouspolitiikkaa ja piti sitä liian löysänä⁴⁴⁴, kun taas kotimainen professoritroikka, Seppo Honkapohja, Erkki Koskela ja Jouko Paunio, pitivät talouspolitiikkaa, etenkin rahapolitiikkaa, liian kireänä⁴⁴⁵. Tukholman kauppakorkeakoulun Hans Tson Söderström piti politiikan viritystä oikeana.⁴⁴⁶

Käyttäytymistaloustiede aiheena 50-vuotisjuhlakonferenssissa

Juhlakonferenssin järjestelyt pantiin alulle kesällä 2002. Silloin päätettiin pyytää säätiön toisen jatkokoulutuskurssin opettaja, vuoden 2007 Yrjö Jahnsson

-luennoitsija, MIT:n professori Peter Diamondia kokoamaan konferenssin teollisen ohjelman apunaan MIT:n professori Bengt Holmström, Cambridgen yliopistoon siirtynyt professori Seppo Honkapohja ja säätiön tutkimusjohtaja Hannu Vartiainen.⁴⁴⁷ Teemaksi täsmentyi talouden instituutiot ja käyttäytymistaloustiede. Kaksipäiväinen symposiumi pidettiin Espoon Hanasaaressa juhannusviikolla 2004.

Käyttäytymistaloustieteen juuret ulottuvat 1970-luvun psykologiseen tutkimukseen, mutta taloustieteeseen se alkoi vaikuttaa erityisen vahvasti vasta 1990-luvun loppupuolella. Erityistä tunnustusta lähestymistapa sai vuonna 2002, jolloin Princetonin yliopiston psykologian professori Daniel Kahneman (1934–2024) sai taloustieteen Nobel-palkinnon. Säätiön juhlakonferenssin ajoitus osui siten otolliseen aikaan.

Käyttäytymistaloustiede on taloustieteen tutkimussuunta, jossa tutkitaan psykologisten, sosiaalisten, kognitiivisten ja tunneperäisten tekijöiden vaikutusta ihmisten ja instituutioiden taloudelliseen päätöksentekoon sekä niiden vaikutuksia markkinoihin ja resurssien jakoon. Tavallisesti talousteoriassa oletetaan, että toimijat tekevät vain täysin rationaalisia päätöksiä.

Konferenssissa esitettiin kuusi laajaa esitelmää, jotka käsitelivät käyttäytymistaloustieteen soveltamista julkisen talouden tutkimukseen, kehitystaloustieteeseen, oikeustaloustieteeseen, palkkajäykkyyksien tutkimiseen, terveystaloustieteeseen ja organisaatioteoriaan. Kullekin esitykselle oli pyydetty yksi tai kaksi kommenttipuheenvuoroa.

Konferenssi sai jonkin verran julkista huomiota. *Helsingin Sanomat* haastatteli tuoreeltaan Colin Camereria, joka on maailman johtavimpia behavioristisen peliteorian tutkijoita.⁴⁴⁸ *Kauppalehti*, joka julkaisi myöhemmin Peter Diamondin haastattelun, kommentoi konferenssia toteamalla, että ”Hanasaaren konferenssissa oli koolla todennäköisesti enemmän taloustieteen kansainvälisiä ja kotimaisia huippuja kuin koskaan aikaisemmin, mm. nobelisti James Mirrlees (1936–2018) ja useita vartenotettavia Nobel-ehdokkaita”.⁴⁴⁹

Konferenssin tulokset julkaistiin kolme vuotta myöhemmin Peter Diamondin ja Hannu Vartiaisen huolellisesti toimittamana, Princeton University Pressin kustantamana komeana kirjana *Behavioral Economics and the Applications*.⁴⁵⁰

Terveydynhuollon rahoitus ja kannusteet aiheena terveystaloustieteen juhla-konferenssissa

Kaksipäiväinen terveystaloustieteen juhla-konferenssi pidettiin Helsingin Finlandia-talossa elokuun alkupuolella 2004. Konferenssin tieteellisestä ohjelmasta ja järjestelyistä vastasi pääosin säätiön tutkimusjohtaja Hannu Vartiainen. Konferenssiin kokoontui runsaat 130 henkeä. Pääesiintyjät olivat ulkomaisia asiantuntijoita, osanottajat kotimaisia tutkijoita ja muita terveysalan asiantuntijoita.

Konferenssissa pidettiin viisi esitelmää, joissa tarkasteltiin terveydenhuollon rahoitusjärjestelyjä eri maissa ja niiden vaikutuksia terveyspalvelujen tuottajien ja toisaalta terveyspalvelujen käyttäjien kannustimiin. Kaikki esitelmänpitäjät olivat alan kansainvälisesti tunnettuja tutkijoita.

Ensimmäinen esitys tarkasteli terveystaloustieteen asemaa menneisyydessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa. Sen piti professori Alan Maynard, säätiön pitkäaikainen kontakti Yorkin yliopistossa. Häntä voi kiittää siitä, että suomalaisten terveystaloustieteen jatkokoulutus pääsi alkuun. Seitsemästä kommentaattorista viisi oli säätiön rahoittamana Yorkin käyneitä tutkijoita. Konferenssin esitykset ja kommenttipuheenvuorot julkaistiin kolme vuotta myöhemmin VATT:n julkaisusarjassa.⁴⁵¹

Maynardin viesti oli, että lääkäreiden työ tulee tehdä nykyistä läpinäkyvämmäksi ja heistä pitää tehdä nykyistä tilivelvollisempia. *Kauppalehden* haastattelussa hän toteaa, että ”harva ammattikunta on yhtä vanhoillinen ja haraa yhtä vahvasti muutoksia vastaan kuin lääkärit”.⁴⁵²

Eriarvoisuus ja terveys aiheena 60-vuotisjuhlaseminaarissa

Vuonna 2014 säätiö täytti kuusikymmentä vuotta. Merkkivuoden kunniaksi säätiö järjesti kesäkuussa taloustieteen juhlaseminaarin ja elokuussa lääketieteen juhlasyposiumin, jakoi kaksi tiedepalkintoa ja julkaisi teoksen suomalaisen taloustieteen kansainvälistymisestä.⁴⁵³

Taloustieteen juhlaseminaarin teema ”Eriarvoisuus ja terveys” kattaa sekä taloustieteen että terveystaloustieteen. Tapahtumapaikkana oli entiseen vankilaan rakennettu Hotelli Katajanokka.

Kuva 19. Juhlaseminaarin 2014 osanottajia

Vuoden 2014 juhlaseminaarin luennoitsijoita ja kommentaattoreita. Edessä Amy Finkelstein ja David Autor, heidän takanaan Marko Terviö ja Markus Jäntti. Kuva: Henna Aaltonen.

Järjestelyt oli aloitettu keväällä 2012 kutsumalla Amy Finkelstein ja David Autor vastaamaan konferenssin tieteellisen ohjelman laatimisesta ja ulkomaisten esiintyjien kutsumisesta apunaan säätiön tutkimusjohtaja Ari Hyytinen. Finkelstein on tunnettu terveysjärjestelmien ja terveyspalvelumarkkinoiden tutkija ja Autor on tunnettu tuloerojen ja työmarkkinoiden tutkija.⁴⁵⁴ Molemmat ovat MIT professoreita.

Seminaarissa käsiteltiin taloudellista eriarvoisuutta ja hyvinvointia eri talous- ja terveystaloustieteen tutkimusteemojen näkökulmasta. Aiheita olivat mm. varallisuuden ja tulojen keskittyminen historiallisessa tarkastelussa, sairaaloiden välisen kilpailun vaikutukset tuottavuuteen, yritysten hallitusten naiskiintiöiden merkitys naisten työmarkkina-asemaan, terveyserot syntymähetkellä, perheen rakenteen merkitys nuorten pärjäämiseen, apteekkialan työmarkkinat esimerkkinä tasa-arvoisesta työmarkkinasta, patenttialan uudistusten vaikutukset lääketoimialalle, terveydenhoidon tarjontaan ja kysyntään vaikuttavat tekijät sekä väestön keskittymisen suhde talouden kasvuun.⁴⁵⁵

Juhlaseminaari sai ehkä vieläkin suuremman julkisen huomion kuin Suomen lamaa käsitellyt konferenssi kymmenen vuotta aikaisemmin. Syy laajaan kiinnostukseen on kerrottu jo edellä: Thomas Piketty. Piketty oli kevään aikana tullut tunnetuksi myös Suomessa, kun helmikuussa ilmestyneen, maailmanlaajuista huomiota saaneen kirjansa *Capital in the Twentieth Century* johdosta.

Vain päivän varoitusajalla kokoon kutsuttu lehdistötilaisuus sai paikalle noin kymmenen tiedotusvälineen edustajat.⁴⁵⁶ Juttuja julkaisivat kaikki kotimaiset talouslehdet, monet päivälehdet, iltapäivälehdet, aikakauslehdet ja nettilehdet. *Ylen* TV1:n kuuden uutiset lähetti suorana osan tiedotustilaisuudesta ja haastatteli säätiön tutkimusjohtaja Ari Hyytistä.⁴⁵⁷ *Helsingin Sanomat* julkaisi haastattelun Pikettystä ja David Autorista.⁴⁵⁸ Haastattelussa Piketty korosti koulutuksen merkitystä eriarvoisuuden torjumiseen. Autor oli Piketty kanssa eri mieltä siitä, että varallisuuden keskittyminen olisi iso ongelma Yhdysvalloissa. Eriarvoisuuden lisääntyminen johtuu ansiotulojen eroista.

Rekisteröityneitä osallistujia juhlaseminaarissa oli hieman yli 90. Ulkomalaisia luennoitsijoita ja kommentaattoreita oli viitisentoista. Useimmat esitykset ja kommenttipuheenvuorot löytyvät säätiön kotisivuilta.⁴⁵⁹

Ilmastonmuutos ja eriarvoisuus aiheena 70-vuotisjuhlaseminaarissa

Kesäkuussa 2022 hallitus päätti, että vuoden 2024 juhlaseminaarin aiheeksi tulee ilmastonmuutos ja että sen tieteellisestä ohjelmasta vastaavat Matti Liski ja David Hémous apunaan säätiön tutkimusjohtaja Terhi Maczuls kij.⁴⁶⁰ Liski on Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun professori ja ranskalaistaustainen Hémous on Zürichin yliopiston professori erikoisalanaan innovaatioiden ja yrittäjyyden taloustiede.

Juhlaseminaarin otsikoksi tarkentui ”Ilmastonmuutos ja eriarvoisuus”. Eriarvoisuus tuli mukaan sen vuoksi, että viimeaikaisen tutkimuksen mukaan eriarvoisuus ihmisryhmien ja maantieteellisten alueiden välillä kasvaa entisestään, mikäli ilmastonmuutosta ei kyetä torjumaan ja sen vaikutuksiin ei varauduta talouden eri osa-alueilla.

Kuva 20. Juhlaseminaarin 2024 osanottajia

Eturivissä Clare Balboni (LSE), Matti Liski (Aalto), John Hassler (Tukholma), Natalia Fabra (Madrid), Michael Greenstone (Chicago), Mar Reguant (Northwestern), Felix Bierbrauer (Köln), Esteban Rossi-Hansberg (Chicago), Diego Känzig (Northwestern), David Hémous (Zürich) ja Tessa Bold (Tukholma). Kuva: Kerttu Penttilä.

Kaksipäiväinen juhlaseminaari pidettiin kesäkuun puolivälissä Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun tiloissa Helsingin Runeberginkadulla. Osanottajia oli noin sata.

Seminaarissa esitettiin kymmenen uusimpaan tutkimukseen perustuvaa luentoa ja kymmenen kommenttipuheenvuoroa. Kahdestakymmenestä esiintyjästä kaksi oli suomalaista. Esitykset on julkaistu säätiön kotisivuilla.⁴⁶¹

Seminaarin suunnittelusta vastannut professori Matti Liski esitteli seminaarissa yhdessä Lassi Ahlvin ja Mikael Mäkimattilan kanssa tekemäänsä tutkimusta, jossa päädytään esittämään tuloveron käyttämistä tasaamaan ilmastopolitiikan aiheuttamia kustannuksia veronmaksajille. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että suurituloiset maksaisivat sähköstä ja polttoaineista enemmän veroa kuin pienituloiset. Liski esitteli ajatuksiaan Helsingin Sanomissa julkaisemassa haastattelussa heti seminaarin jälkeen.⁴⁶²

Muita luento- ja seminaaritilaisuuksia

Säätiö on vuosien mittaan järjestänyt lukuisia koulutus-, luento- ja seminaaritilaisuuksia. Koulutustapahtumista esimerkkinä voi mainita taloustieteen senioritutkijoiden kesäkurssit 1980-luvulla ja uudelleen 2000-luvulla. Toinen esimerkki on 1990-luvun lopulla aloitettu Jaakko Honko -luentosarja. Sarjaan kuuluvia luentoja on järjestetty joka toinen vuosi. Näiden tapahtumien lisäksi säätiö on järjestänyt ajankohtaisia seminaareja muun muassa saksalaisen CE-Sifo -tutkimuslaitoksen, Taloustieteellisen yhdistyksen ja viimeksi Kuntaliiton kanssa.

Taloustieteen senioritutkijoiden kesäkurssi

Kun säätiön jatkokoulutuskurssit olivat 1970-luvulla lähteneet onnistuneesti käyntiin, säätiölle alettiin esittää toiveita kurssien järjestämiseksi kansantaloustieteen opettajille ja vanhemmille tutkijoille. Tällainen toivomus oli perusteltu, sillä kansantaloustiede oli 1970-luvulla ottanut suuria harppauksia eteenpäin. 1960-luvun tiedot eivät riittäneet, joten tietojen päivittämiselle oli kysyntää.

Ensimmäinen opettajille ja senioritutkijoille tarkoitettu kesäkurssi järjestettiin elokuussa 1980. Opettajina olivat James Mirrlees (1936–2018) Oxfordista, säätiön vanha tuttu toiselta jatkokoulutuskurssilta, ja professori Joseph Stiglitz Princetonista.

Kaikkiaan säätiö järjesti vuosina 1980–1991 kuusi kesäkurssia. Kurssille otettiin kerrallaan 20–25 professoria, apulaisprofessoria, dosenttia tai muuta yliopistotutkijaa.⁴⁶³ Kurssien tasosta kertoo jotakin se, että kymmenestä opettajasta puolet sai myöhemmin taloustieteen Nobel-palkinnon: James Mirrlees vuonna 1996, Joseph Stiglitz vuonna 2001, Oliver Williamson (1932–2020) vuonna 2009, Bengt Holmström vuonna 2016 ja Paul Romer vuonna 2018. Kurssien pituus oli yhdestä kahteen viikkoa.

2000-luvulla kesäkurssiperinne elvytettiin. Vuosien 2005 ja 2009 välillä säätiö järjesti viisi kurssia. 1980-luvun kursseihin verrattuna nämä olivat lyhyitä

Taulukko 19. Senioritutkijoiden kesäkurssit

Vuosi	Aihe	Opettaja
2005	Taloudellinen kasvu	Per Krusell (Princeton)
2006	Koulutuksen taloustiede	Ian Walker (Warwick)
2007	Oikeustaloustiede	David Friedman (Santa Cruz)
2008	Innovaatioiden taloustiede	Suzanne Scotchmer (Berkeley)
2009	Palvelutuotannon mittaaminen	Eric Bartelsman (Amsterdam) ja Andrew Street (York)

kahden kolmen päivän mittaisia kursseja (*Taulukko 19*). Yllätys ei liene se, että kaikki kurssit järjestettiin Sannäsin kartanossa Porvoossa.

Ensimmäisen kurssin opettajana oli ruotsalainen Per Krusell, tuolloin Princetonin professori. Hänen tutkimusalueensa on hyvin laaja. Taloudellisen kasvun lisäksi se kattaa makrotaloustieteen, eriarvoisuuden ja viime vuosina myös ilmastomuutoksen vaikutukset.

Toisen kurssin opettaja Ian Walker on tutkinut koulutuksen tuottoja, mutta myös lapsuusolojen vaikutuksia myöhempään elämään, kuten koulutukseen ja tuloihin. Kolmannen kurssin opettaja David Friedman on väitellyt tohtoriksi fyysikasta, mutta hänet tunnetaan parhaiten oikeustaloustieteilijänä. Hän on Rosa ja Milton Friedmanin poika ja isänsä tapaan aktiivinen libertaari ja anarkokapitalismin kannattaja.

Neljännän kurssin opettaja Suzanne Scotchmer on soveltanut peliteoriaa innovaatioiden, aineettomien oikeuksien ja patenttijärjestelmien tutkimiseen. Viidennen ja viimeisen kurssin kahdesta opettajasta Bartelsmanin tutkimustoiminta on keskittynyt yritysdynamiikkaan ja tuotannontekijöiden uudelleenallokointiin.

Street puolestaan on tunnettu terveystaloustieteilijä Yorkin yliopistosta, minne säätiöllä on ollut pitkäaikaiset suhteet.

Jaakko Honko -luennot

Helsingin kauppakorkeakoulun rehtori, sittemmin kansleri Jaakko Honko (1922–2006) tuli säätiön hallituksen jäseneksi vuoden 1970 alussa ja toimi hallituksen puheenjohtajana vuodesta 1983 vuoden 1999 loppuun saakka, näistä kymmenen vuotta eläköidyttyään kanslerin virasta. Kunnioittaakseen Hongon 30 vuotta kestänyttä työskentelyä säätiön hyväksi säätiön hallitus päätti syksyllä 1997 Timo Laatusen ehdotuksesta käynnistää Jaakko Honko -luentosarjan.⁴⁶⁴ Järjestelyihin saatiin mukaan Helsingin kauppakorkeakoulu ja Kauppakorkeakoulun tukisäätiö, olihan Honko ollut yhtäjaksoisesti koulun palveluksessa vuodesta 1952 vuoteen 1989 saakka, assistentista kansleriksi.

Luentosarjan tarkoituksena oli saattaa tutkijoita ja liikkeenjohtoa yhteen kutsumalla luennoitsijoiksi kansainvälisesti tunnettuja tutkijoita ja yritysjohtajia. Kaikkiaan Jaakko Honko -luennot on tähän mennessä järjestetty kaksitoista kertaa (*Taulukko 20*).

Ensimmäiseksi luennoitsijaksi kutsuttiin Bonnin yliopiston professori Horst Albach (1931–2021), Hongon kollega ja pitkäaikainen ystävä. Albachin luennon aiheena oli 1990-luvulla käytännön liikkeenjohdossa, mutta myös tutkimuksessa tärkeään rooliin noussut yritysten hyvä- hallinto ja johtamistapa, *corporate governance*. Hän tarkasteli hallinto- ja johtamistapaa yritysjohton kannustimien, yritysten ja pankkien keskinäisriippuvuuden sekä markkinarakenteen näkökulmasta.⁴⁶⁵

Albach oli myös säätiön vanha tuttu. Hän oli 1990-luvun alussa ollut aloittamassa säätiön järjestämää Euroopan integraatiota käsittelevää luento- ja seminaarisarjaa, joka jatkui vuodesta 1991 vuoteen 1996 saakka.⁴⁶⁶

Seuraava Jaakko Honko -luennoitsija oli Euroopan keskuspankin johtokunnan jäsen, entinen Suomen Pankin pääjohtaja Sirkka Hämäläinen. Hänen vuonna 2001 pitämänsä luennon aihe oli ”uusi talous”, millä tuolloin tarkoitettiin informaatio- ja kommunikaatioteknologian vallankumouksellisia vaikutuksia talou-

Taulukko 20. Jaakko Honko -luennot 1998–2023

1	1998	Horst Albach*	Hyvä hallinto- ja johtamistapa
2	2001	Sirkka Hämäläinen*	Onko ”uusi talous” todella uusi?
3	2003	Vesa Vainio*	Suomella loistava tulevaisuus – edessäkin?
4	2005	Seppo Honkapohja*	Kansantalouden menestystekijät: Miten Eurooppa pärjää?
5	2007	Aatto Prihti*	Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta – Onko sitä?
6	2009	Mikko Kosonen	Strateginen johtaminen ja uusiutuminen Suomen vahvuutena
7	2012	Bengt Holmström	Finanssikriisi – onko ratkaisuja?
8	2015	Matti Alahuhta	Johtaminen
9	2017	Erkki Liikanen	Rahoitusmarkkinat ja niiden sääntely kriisien jälkeen: uudistukset ja tulevaisuuden haasteet
10	2019	Risto Siilasmaa	Disruptiot ja muutosjohtaminen
11	2021	Björn Wahlroos	Pandemia ja rakenneongelmat – Suomen haasteet uudessa maailmantaloudessa
12	2023	Kaisa Hietala	Kestävyyden evoluutio – viherpesusta bisneksen ytimeen

*Luento englanniksi.

teen tavalla, joka nostaa tuottavuuden aivan uudelle tasolle ja vähentää suhdannevaihteluita. Luento osui ajankohtaan, jolloin teknologiaosakkeiden kupla oli juuri puhjennut. Hämäläinen suhtautui ”uuden talouden” lupaukseen epäilevästi. Finanssikriisin jälkeinen kehitys osoittaa, että hän oli oikeassa.⁴⁶⁷

Albachin ja Hämäläisen lisäksi entinen Merita-pankin konsernijohtaja ja Nordean hallituksen puheenjohtaja Vesa Vainion, Cambridgen yliopiston mak-

rotaloustieteen professori Seppo Honkapohjan ja kauppakorkeakoulun entinen kansleri Aatto Prihtin luennot pidettiin englanniksi ja julkaistiin erillisessä Jaakko Honko Lectures -sarjassa.⁴⁶⁸ Hämäläisen tapaan niidenkin otsikot päättyivät kysymysmerkkiin. Seuraavat seitsemän luentoa pidettiin suomeksi ja jätettiin julkaisematta.

Viimeisen luennon piti syyskuussa 2023 Exxon Mobilin hallituksen jäsen Kaisa Hietala. Hänen aiheensa oli kestävyuden evoluutio viherpesusta liiketoiminnan ytimeen. Yrityksen muutoskyky on hänen mukaansa kilpailukykytekijä, kun luonnon asettamat rajoitteet tulevat vastaan. Hän on ottanut käyttöön epävirallisen termin ”susformaatio”, jolla tarkoitetaan yritysten läpikäymää merkittävää muutosta, jossa muutoksen ajurina on luonto.⁴⁶⁹

Jaakko Honko -luennot ovat poikkeuksetta keränneet paikalle 200–300 kutsuvierasta ja Helsingin, sittemmin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun alumneja. Luennot pidettiin pitkään kauppakorkeakoulun juhlasalissa Helsingin Runeberginkadulla. Viime vuosina ne on pidetty Aalto-yliopiston tiloissa Espoon Otaniemessä.

Jaakko Honko -mitali

Jaakko Honko -luentoon liittyy toinenkin perinne. Ennen luentoa jaetaan Jaakko Honko -mitali. Sääntöjen mukaan mitali annetaan henkilöille, jotka ovat merkittävällä tavalla vaikuttaneet elinkeinoelämän tai kauppa- ja taloustieteellisen tutkimuksen edistämiseen ja/tai ansioituneet Helsingin kauppakorkeakoulun, sittemmin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun tukisäätiön tai Yrjö Jahnssonin säätiön toiminnassa.

Vuosina 1998–2023 eli niin kauan kuin Jaakko Honko -luento on järjestetty, mitaleita on jaettu 6–8 kappaletta kerralla, yhteensä 83 kappaletta.

Itse mitali on kuitenkin vanhempi. Säätiön hallitus teki professori Kalle Achtén esityksestä päätöksen mitalin lyötättämisestä huhtikuussa 1988, kun Jaakko Honko oli seuraavana vuonna jäämässä eläkkeelle Helsingin kauppakorkeakoulun kanslerin virasta.⁴⁷⁰ Ensimmäisenä vuonna 1989 jaettiin peräti 18 mitalia, mutta seuraavina vuosina yksi tai kaksi mitalia kerralla yhden tai kahden vuoden välein.⁴⁷¹

Kumppaneita

Kuten edellä on käynyt selväksi, säätiö on vuosien mittaan järjestänyt lukuisia seminaareja, konferensseja ja luentovierailuja. Ajan myötä säätiön omaa aktiivisuutta tällaisten tieteellisten tapahtumien järjestämisessä on tietoisesti vähennetty. Säätiö on pikemminkin siirtynyt kumppaniksi ja järjestänyt tällaisia tilaisuuksia yhdessä jonkun muun sopivan tahon kanssa. Joissakin tapauksissa säätiö on toiminut näissä hankkeissa lähinnä sponsorin roolissa rahoittamalla tapahtuman kokonaan tai osittain ja jättämällä järjestämisvastuun kumppanille.

Tieteellisten tapahtumien järjestämistä tuetaan myös normaalin apurahajaon kautta. Se tarkoittaa sitä, että apurahan hakija, yksittäinen tutkija tai yksikkö, hakee säätiöltä apurahaa tietyn tieteellisen tapahtuman järjestämiseksi. Hakemus käsitellään syksyn kierroksen yhteydessä yhdessä muiden hakemusten kanssa.

Valikoivuutta seminaarien järjestämisessä ehdotti säätiön tutkimusjohtaja Ari Hyytinen syyskuussa 2011. Hänestä seminaareista oli alkanut varsinkin pääkaupunkiseudulla olla jo ylitarjontaa. Hänen suositteli niiden järjestämistä yhteistyötahojen, esimerkiksi Taloustieteellisen yhdistyksen kanssa. Myös säätiöiden rahoittamien isompien hankkeiden päättyessä, niiden tuloksista voitaisiin järjestää seminaari, Hyytinen totesi asiaa käsitelleessä muistiossaan syyskuussa 2011.⁴⁷²

CESIfon Saksasta

2000-luvun alussa säätiö järjesti yhdessä saksalaisen taloustutkimuslaitoksen CESIfon kanssa kaksi konferenssia Münchenissä. Joulukuussa 2000 pidetyn konferenssin aiheena oli Euroopan rahataloudellinen integraatio. Sen tieteellisestä ohjelmasta vastasivat säätiön tutkimusjohtaja Mika Widgren (1965–2009), Helsingin yliopiston professori Erkki Koskela (1946–2020) ja vuonna 1999 Yrjö Jahnsson-luennot pitänyt professori Hans-Werner Sinn CESIfosta ja Münchenin yliopistosta.⁴⁷³ CESIfon on München Ludwig Maximilian -yliopiston taloustutkimuskeskuksen Center of Economic Studies ja yliopiston yhteydessä vanhastaan toimineen suhdannetutkimuslaitoksen IFO-instituutin vuonna 1999 perustama tutkijaverkosto.⁴⁷⁴

Kuva 21. Kesäkurssin 2004 osanottajia

Käyttätymistaloustieteen kesäkurssilaisia Sannäsin kartanon portailla kesäkuussa 2004. Edessä neljäs oikealta kurssin opettaja professori Ernst Fehr, hänestä oikealle säätiön tutkimusjohtaja Hannu Vartiainen. Kuva: Lasse Kelto.

Kaksi vuotta myöhemmin säätiö ja CESIfö järjestivät toisen yhteisen konferenssin Münchenissä. Joulukuussa 2002 pidetyn konferenssin teema oli Euroopan työttömyys. Tapahtuman valmisteluun osallistuivat Koskela, Sinn ja säätiön uusi tutkimusjohtaja Hannu Vartiainen. Konferenssin anti ilmestyi MIT Pressin kustantamana kirjana vuonna 2006.⁴⁷⁵

HECER

Seuraavina vuosina säätiö sponsoroï useita seminaareja, kursseja ja luentovierailuja. Säätiö oli muun muassa mukana järjestämässä vuonna 2002 yhdessä Helsingin yliopiston HECER-tutkimusryhmän kanssa ensimmäistä suomalaisvirolaista ekonomistikokousta Tallinnassa. Aiheena oli Euroopan integraatio ja EU:n laajeneminen.⁴⁷⁶ Toinen suomalaisvirolainen kokous järjestettiin HECER:n toimesta vuonna 2004.⁴⁷⁷

Vuonna 2004 säätiö järjesti kansainvälisen kesäkurssin käyttäytymistaloustieteestä yhdessä HECER:n ja pohjoismaisen taloustutkijaverkoston Nordic Network in Economicsin kanssa. Osallistujia kurssilla oli vajaa kolmekymmentä edustaen yhdeksää kansallisuutta. Opettajana oli itävaltalaisveitsiläinen käyttäytymistaloustieteilijä ja neutotaloustieteilijä, Zürichin yliopiston professori Ernst Fehr.⁴⁷⁸

Ajankohtaisia yhteiskunnallisia aiheita

Vuoden 2010 aikana säätiö järjesti kaksi ajankohtaista yhteiskunnallista teemaa käsittelevää seminaaria.⁴⁷⁹ Elokuussa kokoonnuttiin keskustelemaan korkeakoulu-uudistuksen haasteista taloustieteiden näkökulmasta. Aiheena oli yliopistojen tehtävät, toiminta ja taloudenpito. Seminaarissa puhuivat säätiön hallituksen puheenjohtaja Pentti Vartia, johtaja Anita Lehikoinen opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä neljä professoritason taloustieteilijää, joiden joukossa Århusin yliopiston professori Torben Andersen.

Syksyllä säätiö järjesti yhdessä Tutkijoiden ja kansanedustajien seuran (Tutkas) kanssa seminaarin alkoholipolitiikasta. Tavoitteena oli edistää keskustelua alkoholipolitiikasta kiinnittäen huomiota sekä terveydellisiin että taloudellisiin näkökulmiin. Puhujina olivat säätiön hallituksen jäsen Suvi-Anne Siimes, kansanedustaja Kimmo Kiljunen sekä kaksi sosiologiataustaisia asiantuntijaa ja yksi päihdelääketieteen asiantuntija. Kansainvälisyyttä seminaariin toi amerikkalaisen Duke Universityn professori, kriminologi Philip Cook.

Taloustieteellinen yhdistys

Elokuussa 2011 säätiö järjesti yhdessä Taloustieteellisen yhdistyksen kanssa iltapäiväseminaarin finanssipolitiikan instituutioista ja säännöistä. Puhujina olivat professori Lars Calmfors Tukholman yliopistosta, professori Torben Andersen Århusin yliopistosta ja toimitusjohtaja Sixten Korkman ETLA:sta.⁴⁸⁰

Seuraava yhdessä Taloustieteellisen yhdistyksen kanssa järjestetty iltapäiväseminaari pidettiin vuonna 2016. Silloin aiheena oli pitkittynyt hitaan kasvun aika (*secular stagnation*). Pääpuhujana oli islantilaistaustainen Brown-yliopiston professori Gauti Eggertsson. Muut puhujat olivat toimistopäällikkö Juha Kilponen Suomen Pankista ja professori Mika Maliranta Jyväskylän yliopistosta.

Kuntaliitto

Koronapandemia käynnisti vilkkaan keskustelun siitä, tulisiko siihen reagoida terveys vai talous edellä. Paljonko taloudellisia uhrauksia voidaan hyväksyä, kun erilaisilla rajoituksilla pandemian leviämistä pyritään tukahduttamaan? Samalla heräsi keskustelu siitä, miten tuleviin vastaaviin terveyskriiseihin tulisi varautua.

Toinen ajankohtainen alue, jossa talous- ja terveyskysymykset kohtaavat, oli soteuudistus. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen siirtyi kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa. Suuri epävarmuus vallitsi silloin, ja vallitsee vieläkin, siitä, miten hyvinvointialueiden rahoitus saadaan hoidetuksi ja siitä, johtaako uudistus terveyspalvelujen tuottavuuden paranemiseen ja siten kustannusten nousun hillitsemiseen.

Säätiön tieteellisessä valiokunnassa syntyi keväällä 2022 ajatus seminaarista yhteiskunnallisen keskustelun herättämiseksi näistä vaikeista kysymyksistä.⁴⁸¹ Säätiö sai kumppanikseen Kuntaliiton. ”Terveys vai talous” -seminaari järjestettiin 7. maaliskuuta 2023 Kuntatalon auditoriossa. Seminaarissa pidettiin esitykset sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksesta, kustannuskehityksen hillinnästä, työterveysjärjestelmän haasteista ja terveysjärjestelmän resilienssistä. Alustusten ja kommenttipuheenvuorojen lisäksi ohjelmaan sisältyi politiikkapaneeli, jossa äänessä olivat kansanedustajat Pia Kauma (kok) ja Aki Lindén Kuntaliiton kuntatalousasioiden johtaja Sanna Lehtosen vetämänä. Alustukset ja kommenttipuheenvuorot on julkaistu säätiön kotisivuilla.⁴⁸²

Yhteistä seminaaria pidettiin niin järjestäjien kuin osallistujienkin keskuudessa erittäin onnistuneena. Niinpä säätiö ja Kuntaliitto sopivat saman tien seuraavasta yhteiseminaarista, jonka teemaksi tulisi koulutus. Aiheen valintaan vaikutti käynnissä oleva keskustelu Suomen kouluhmeen romahtamisesta ja koulujärjestelmän haastavasta tulevaisuudesta. Lisämausteensa tähän tuo ammattirakenteiden muutos ja vihreä siirtymä, jotka muokkaavat työmarkkinoiden tarpeita.

Yhteiseminaari otsikolla ”Eriarvoistava koulutus?” pidettiin Kuntatalolla 23. huhtikuuta 2024. Seminaarissa pidettiin esitykset varhaiskasvatuksesta, peruskoulusta, koulutusvalinnan vaikutuksista työuralla menestymiseen, eliittilukioista ja aikuiskasvatuksesta. Poliitikkopaneelissa äänessä olivat kansanedustajat Tuula Haatainen (sd) ja Sakari Puisto (ps) Sanna Lehtosen toimiessa tälläkin kertaa keskustelun juontajana.⁴⁸³ Alustukset ja kommenttipuheenvuorot on julkaistu säätiön kotisivuilla.⁴⁸⁴ Tuomo Tamminen laati seminaarista laajan artikkelin, joka ilmestyi työn ja talouden tutkimuslaitos Laboren julkaisemassa *Talous- ja yhteiskunta* -lehdessä kesäkuussa 2024.⁴⁸⁵

Nuorissa on tulevaisuus – tuki kouluille

Usein esitetty kysymys on, miksi Yrjö Jahnssonin säännöissä säätiön tarkoituksena on myös oppilaitosten tukeminen tieteellisen tutkimuksen ohella. Tähän liittyy jatkokysymys, miksi säätiö tukee vain kahta koulua, Espoonlahden koulua ja lukiota sekä Töölön yhteiskoulun aikuislukiota.

Syy on historiallinen. Yrjö Jahnsson perusti 1920-luvun alussa yksityisen suomenkielisen oppikoulun, Helsingin suomalaisen yksityislyseon. Hilma Jahnsson jatkoi koulun ylläpitämistä puolisonsa kuoleman jälkeen.

Säätiö myös rahoitti uuden koulurakennuksen rakentamisen 1950-luvulla. Tämä rakennus siirtyi säätiön omistukseen vuonna 1964. Lopulta koulun ylläpitäminen siirtyi käytännössä kokonaan säätiölle. Näin oppikoulun tukeminen oli siirtynyt säätiön DNA:han samalla tavalla kuin kokonaisten vuokra-asuntokiinteistöjen omistaminen.

Mahdollisuus yksityisen koulun ylläpitämiseen meni peruskoulu-uudistuksen myötä, mikä teki mahdolliseksi irtautumisen tuottamattomasta koulukiinteistöstä. Säätiö kuitenkin halusi jatkaa tavalla tai toisella perustamansa koulun tukemista. Seuraavassa kerrotaan, millä tavalla se tapahtui.

Koulun synty

Vuonna 1923 Helsingissä jäi parisen tuhatta suomenkielistä oppilasta oppikoulun ulkopuolelle vain siksi, että koulupaikkoja ei ollut. Ruotsinkielisiä koulupaikkoja taas oli yllin kyllin. Fennomaaneina Yrjö ja Hilma Jahnsson näkivät tämän suurena vääryytenä.⁴⁸⁶

Laki yksityisistä oppikouluista oli astunut voimaan vuonna 1919. Sen mukaan yksityisellä oppikoululla oli mahdollisuus päästä valtionavun piiriin toimittuaan sitä ennen kaksi vuotta kouluviranomaisten valvonnan alaisena. Tuohan aikaan yksityisiä oppikouluja oli useita, mutta ei yhtään yhden yksityishenkilön omistamaa ja ylläpitämää koulua. Yrjö Jahnsson perustama Helsingin suomalainen yksityislyseo oli ensimmäinen.

Helsingin suomalaisen yksityislyseon toiminta alkoi syksyllä 1923, vaikka virallinen vahvistus koulun perustamisesta saatiin opetusministeriöltä vasta keväällä 1924. Ensimmäisenä vuonna koulun aloitti 120 oppilasta. Lukio-opinnot alkoivat vuonna 1926 ja ensimmäiset ylioppilaat valmistuivat vuonna 1927, samana vuonna, jolloin koulu alkoi saada valtionapua.

Iltaopetusta lukion kuudennen ja seitsemännen luokan aineissa ryhdyttiin antamaan jo vuonna 1924. Joulukuussa 1927, vastauksena koulun johtokunnan tekemään anomukseen, opetusministeriö oikeutti professori Yrjö Jahnssonin ”perustamaan ja omalla kustannuksellaan ylläpitämään omistamaansa Helsingin Suomalainen Yksityislyseo -nimiseen oppikouluun erikoisesti iltaisin toimivan kuusiluokkaisen suomenkielisen rinnakkaislinjan”.⁴⁸⁷

Laki ei tuntenut iltaoppikoulua, mistä syystä se ei saanut valtionapua. Näytöt olivat kuitenkin niin hyvät, että valtionapua ryhdyttiin myöntämään vuonna 1950. Siihen asti se oli yli 20 vuotta toiminut lukukausimaksujen Yrjön ja sittemmin Hilman henkilökohtaisen tuen varassa.⁴⁸⁸ Iltaoppikouluja koskeva laki saatiin vasta vuonna 1968, jolloin tienraivaajana toiminut yksityislyseon iltalinja oli jo ehtinyt juhlia 40-vuotistaivaltaan.⁴⁸⁹

Koulun vaiheita

Aluksi koulu toimi muutaman vuoden raittiusseura Koiton talossa, mutta muutti vuonna 1925 Läntisen Heikinkadun (nykyisen Mannerheimintien) ja Antinkadun (nykyisen Lönnrotinkadun) kulmassa olleeseen Helsingin ortodoksisen seurakunnan omistamaan Tabunovin taloon, jossa aikanaan olivat toimineet venäjänkieliset Aleksanterin kimnaasi ja Marian kimnaasi.⁴⁹⁰

Pitkäaikaisen rehtorinsa, Pietarin maineikkaan sota-akatemian kasvatin, eversti Boris Gyllenbögelin mukaan koulu sai pian lempinimen Jylla. Tämä nimi on seurannut koulua kaikissa sen myöhemmissä vaiheissa.

Näissä tiloissa koulu toimi siihen saakka, kunnes se vuonna 1957 pääsi muuttamaan Hilma Jahnssonin rakennuttamaan, Minna Canthin kadun ja Norden-skiöldinkadun kulmassa sijaitsevaan uuteen koulutaloon. Samalla koulun nimeä

päätettiin muuttaa. Helsingin Suomalaisesta Yksityislyseosta tuli kouluhallituksen vahvistamana toukokuussa 1958 Helsingin yksityislyseo.

Koulu oli tuolloin vielä Hilma Jahnssonin omistuksessa. Helmikuussa 1964 professorinrouva Jahnsson lahjoitti vastikkeettomana Yrjö Jahnssonin säätiölle omistamansa 198 kappaletta Helsingin Yksityislyseon Kannatusosakeyhtiön osaketta ja L. A. Puntila lahjoitti omistamansa yhden osakkeen.⁴⁹¹

Helmikuussa 1970 Hilma Jahnsson siirsi perimänsä oikeuden koulun ylläpitämiseen samaan aikaan perustetulle Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys ry:lle. Yhdistyksen hallituksesta tuli koulun johtokunta, jossa säätiötä edustivat L. A. Puntila ja säätiön toimitusjohtaja Seppo Hieta (1935–1989). Heillä oli hallitseva asema johtokunnassa, koska he samalla edustivat koulukiinteistön omistajaa.

Suomessa peruskoulu-uudistus toteutettiin asteittain vuosina 1972–1977. Viimeksi se toteutettiin pääkaupunkiseudulla. Tässä siirtymävaiheessa ryhdyttiin valmistelemaan Helsingin yksityislyseon siirtämistä Espooseen, missä tarvittiin lisää koulutiloja. Espoonlahden yhteiskoulua ryhdyttiin rakentamaan vuonna 1972 säätiön toimiessa rahoittajana. Koulu valmistui vuonna 1974, jolloin koulun toiminta Taka-Töölössä lakkasi ja kiinteistö pantiin myyntiin.

Vuosina 1972–1974 oppilaita kuljetettiin Espoosta päivittäin Taka-Töölöön, kunnes syksyllä 1974 päiväkoulun toiminta siirtyi kokonaan Espooseen. Myös opettajat siirtyivät uuteen kouluun, jonka nimeksi tuli Espoonlahden yhteiskoulu.⁴⁹² Yksityislyseon pitkäaikainen rehtori Kauko Salmenkallio (1925–2012) jatkoi uuden koulun rehtorina. Peruskoulu-uudistuksen toteuduttua vuonna 1977 yhteiskoulusta muodostettiin Espoonlahden koulu ja Espoonlahden lukio. Salmenkallio jatkoi lukion rehtorina.

Jatkuvuutta Yrjö Jahnssonin perustaman Helsingin suomalaisen yksityislyseon ja Espoonlahden lukion välillä osoittaa se, että jälkimmäistä kutsutaan edelleen Jyllaksi. Kaikesta päätellen sekä opettajat ja oppilaat ovat ylpeitä tästä nimestä ja koulun historiasta.⁴⁹³

Jahnssonien perustaman iltalinjan oikeudet siirtyivät päivälinjan mukana Espooseen, mutta lupa on ollut käyttämättä. Helsingin yksityislyseon iltalinja löysi kodin lähempää. Yksityislyseon iltalinjan opettajat ja oppilaat siirtyivät Norden-

skiöldinkadulta Urheilukadulle. Koulu alkoi toimia siellä Töölön yhteiskoulu Oy:n omistuksessa Töölön yhteiskoulun iltalinjan nimellä.⁴⁹⁴ 1980-luvulla iltalinja muuttui iltalukioksi ja uuden aikuislukiolain myötä siitä tuli vuonna 1995 Töölön yhteiskoulun aikuislukio. Töölön yhteiskoulu oli säilynyt yksityisenä peruskoulu-uudistuksesta huolimatta.⁴⁹⁵

Stipendejä koulunsa päättäneille

Säätiö perustettiin joulukuun 16. päivänä 1954. Apurahojen jako alkoi neljä vuotta myöhemmin. Syy viivästykseen oli edellä mainittu uuden koulukiinteistön rakennuttaminen. Ensimmäiset apurahat tutkijoille myönnettiin syksyllä 1958. Samalla kertaa päätettiin jakaa kolmelle Helsingin yksityiskoulun uudelle ylioppilaille 100 000 vanhan markan suuruinen stipendi ylioppilastutkinnon suorittamista ja opintojen aloittamista varten.⁴⁹⁶

Stipendin koko oli huomattavan suuri, neljäs- tai viidesosa tutkimukseen myönnetystä apurahasta. 100 000 vanhaa markkaa vastasi liki 3 000 euron ostovoimaa vuoden 2023 rahassa. Summa pysyi nimellisesti samansuuruisena 1970-luvun alkuun saakka. Vuonna 1972 jaettiin kolme 1 000 uuden markan suuruista stipendiä, mutta reaalisesti stipendin ostovoima oli korkean inflaation seurauksena puolittunut.

Stipendien jakamista jatkettiin senkin jälkeen, kun koulun ylläpitäminen oli peruskoulu-uudistuksen myötä siirtynyt pois säätiön vastuulta. Kun oppilaitosten tukeminen oli säätiön säännöissä määritelty säätiön tarkoitukseksi tieteen tukemisen ohella, luontaisimpia tukikohteita olivat juuri Espoonlahden yhteiskoulu ja Töölön yhteiskoulun iltakoulu, joiden käsiin Yrjö Jahnssonin perustaman Helsingin suomalaisen yksityislyseon toiminta ja perintö olivat siirtyneet.

Taulukossa 21 on esitelty kouluille jaettujen stipendien rahasummia ja lukumääriä ensimmäiseltä vuodelta 1958 ja kymmenvuosittain vuodesta 1972 eteenpäin. Nämä ovat esimerkkivuosia. Stipendejä on jaettu vuosittain.

Koulunsa päättäneille jaettu stipendisumma kymmenkertaistui nimellisesti ja kolminkertaistui reaalisesti vuosien 1972 ja 1982 välillä. Stipendien lukumäärä nousi, mutta stipendien koot pienenevät.

Taulukko 21. Säätiön jakamat stipendit koulunsa päättäneille

Vuosi	Jaettu summa	Vuoden 2023 rahassa	Lukumäärä kouluittain	Osuus koko apuraha-summasta
1958	300 000 mk	8 800 €	YL 3	3,0 %
1972	3 000 mk	4 600 €	YL 3	0,6 %
1982	30 000 mk	14 500 €	EK 6 EL 5 TA 3	1,2 %
1992	43 000 mk	12 500 €	EK 11 EL 6 TA 15	0,6 %
2002	7 000 €	10 300 €	EK 5 EL 5 TA 8	
2012	8 000 €	9 900 €	EL 10 TA 10	0,6 %
2022	8300 €	8 800 €	EK 2 EL 10 TA 10	0,4 %
YL Yksityislyseo, EK Espoonlahden koulu ja EL Espoonlahden lukio, TA Töölön yhteiskoulun iltalukio/ aikuislukio. Lähde vuosikertomukset ja Kuusterä (2004).				

1990-luvulla stipendien lukumäärä vaihteli vuosittain. 2000-luvun ensimmäisellä alkuvuosina jaettiin koulunsa päättäneille uusille ylioppilaille kaksikymmentäviisi stipendiä, joiden koko oli 300 euroa. Vuodesta 2012 on jaettu vuosittain kaksikymmentä 400 euron suuruista ylioppilasstipendiä, puolet Espoonlah-

den lukion ja puolet Töölön yhteiskouluun aikuislukion oppilaille.⁴⁹⁷ Vuodesta 2015 alkaen on myönnetty myös 1–2 stipendiä Espoonlahden koulun yläasteen päättäneille oppilaille.

Säätiön vuosittaisesta apurahasummasta koulujen stipendit ovat vieneet runsaat 0,5 prosenttia. Kaikkiaan säätiö on vuosien 2000–2023 aikana myöntänyt koulunsa päättäneille stipendejä yhteensä 181 000 euron edestä.

Hallitus on päättänyt stipendeistä opettajien tekemän ehdotuksen pohjalta. Stipendit on jaettu opettajien toimesta koulun kevätjuhlassa sekä syksyn ylioppilaskirjoitusten jälkeen.

Koulunsa päättäneille jaettujen stipendien lisäksi säätiö myönsi vuonna 2011 erillisestä hakemuksesta 1 000 euron suuruisen kannustusstipendin yhdelletoista Espoonlahden lukiosta valmistuneelle ylioppilaalle, jotka olivat aloittamassa taloustieteen opinnot.⁴⁹⁸ Vuonna 2012 vastaavia kannustusstipendejä myönnettiin neljä kappaletta.⁴⁹⁹ Samana vuonna hallitus päätti luopua korkeakouluihin päässeille myönnettävistä kannustusstipendeistä.⁵⁰⁰

Ulkomaiset opintomatkat ja juhlaulkaisut

Vuosien mittaan säätiö on tukenut Espoonlahden lukiota myöntämällä avustusta sen järjestämiin ulkomaisiin opintomatkoihin. 2000-luvun alussa säätiö varasi 5 000 euron summan tähän tarkoitukseen, vuodesta 2012 summa on ollut 3 000 euroa. Sillä on avustettu yleensä kahden vierailun järjestämistä vuodessa.

Avustus myönnetään hakemuksesta. Hakemuksessa on selostettu opintomatkan tarkoitus nimenomaan oppimisen kannalta. Opintomatkat ovat aina olleet hyvin suunniteltuja. Esimerkkinä voi mainita kaksi vuonna 2019 toteutettua opintomatkaa, joista toinen suuntautui Massachusettsiin ja toinen Sveitsiin.

Massachusettsissa kohteena oli Winchendon School Bostonin lähellä.⁵⁰¹ Koululla on myös toinen kampus New Yorkin Brooklynnissa. Matkan tarkoituksena oli hakemuksen mukaan perehdyttää oppilaita kansainvälisyyskasvatuksen hengessä vieraaseen kulttuuriin, antaa mahdollisuus kielitaidon harjoitteluun osallistumalla oppitunneille ja tekemällä vapaaehtoistyötä New Yorkin kampuksella. Mukana oli kaksi opettajaa ja kymmenen oppilasta. Matkan kesto

oli yhdeksän päivää. Säätiön panostus kokonaiskustannuksiin nähden oli vaatimaton, 1 500 euroa.⁵⁰²

Marraskuussa 2019 kahdeksan Espoonlahden lukiolaista pääsi osallistumaan Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskus CERN:n järjestämälle tiedeleirille. Leirillä pidettiin luentoja CERN:n toiminnasta, hiukkasfysiikasta ja ilmastotutkimuksesta. Samalla oppilaat pääsivät tutustumaan Geneveen. Säätiön tuki oli 1 500 euroa.⁵⁰³ Tämä ei ollut ensimmäinen kerta. Vuonna 2014 seitsemän lukion oppilasta oli osallistunut vastaavalle CERN:n tiedeleirille.⁵⁰⁴

Opintomatkojen lisäksi säätiö on tukenut molempien koulujen juhlavuosien tapahtumien järjestämistä ja juhlavuosihistoriikkien julkaisemista.

Espoonlahden koulu ja lukio viettivät 75-juhlavuottaan vuona 1998, alkoihan koulun historia siitä, kun Yrjö Jahnsson vuonna 1923 käynnisti Helsingin suomalaisen yksityislyseon toiminnan. Säätiö myönsi kouluille 150 000 markan avustuksen, josta oppilaiden stipendeihin 50 000 markkaa, historiikin kirjoittamiseen 50 000 markkaa ja muihin juhlallisuuksiin 50 000 markkaa.⁵⁰⁵ Jukka Relanderin kirjoittama historiikki *Aika on Espoonlahden – Jyllan tie Helsingistä Espooseen* ilmestyi vuonna 1999.

Yrjö Jahnsson aloitti iltakoulutoiminnan vuonna 1923. Virallisen statuksen iltappikoulutoiminta sai neljä vuotta myöhemmin vuonna 1927. Vuonna 2002 vietettiin iltappikoulutoiminnan 75-vuotisjuhlavuotta. Siksi oli itsestään selvää, että säätiö halusi sponsoroida juhlakirjan *Iltappikoulusta aikuislukioksi* julkaisemista.⁵⁰⁶ Samalla tavoin säätiö viisitoista vuotta myöhemmin, vuonna 2017, sponsoroi Suomen aikuislukiotoiminnan 90-vuotisjuhlakirjaa *Aikuislukiosta monimuotokouluksi*.⁵⁰⁷

Huhtikuussa 2023 Jylla juhli kokonaisen viikon satavuotistaivaltaan. Viikon aikana oli lukuisia tapahtumia ja kaksi juhlaa, yksi nykyisille oppilaille ja toinen kutsuvieraille ja entisille oppilaille. Juhlapuheissa muistettiin myös perustajia Yrjö ja Hilma Jahnssonia.

Koulun oppilaiden *Esposti*-lehden juhlanumerossa⁵⁰⁸ muistellaan koulun perustajaa Yrjö Jahnssonia, hänen työnsä jatkajaa Hilma Jahnssonia ja yksityislyseon pitkäaikaista rehtoria Boris Gyllenbögeliä, joka loi koulun hengen. Susanna Akkila kirjoittaa juhlanumerossa⁵⁰⁹: ”Hyvä henki - kuuluisa Jyllan henki – on siis kulkenut mukana alusta saakka, samoin ajatus siitä, mitä talo tarjoaa ylioppilaan reppuun.”

TEKIJÄT

Edelliset kaksi lukua kuvaavat säätiön taloutta ja säätiön toimintaa tarkoituksensa toteuttamiseksi. Taloutta käsittelevä luku kertoi tarinan suuresta muutoksesta, joka tapahtui 2000-luvulla, kun säätiön varallisuus siirtyi asteittain kivitaloista huoneisto-osakkeisiin ja niistä kansainvälisesti hajautettuun salkkuun, joka koostuu suuresta määrästä osake- ja rahastosijoituksia ja erilaisia vaihtoehtoisia sijoituksia. Tarkoituksen toteuttamista käsittelevä luku kertoi, miten varallisuuden tuottoa on käytetty säätiön tarkoitukseen eli tieteellisen tutkimuksen tukemiseen.

Molemmat luvut perustuvat lähes yksinomaisesti säätiön hallituksen ja varainhoitokunnan pöytäkirjoihin ja niiden liitteisiin. Näistä yksityiskohtaisista tiedon palasista syntyy johdonmukainen kertomus siitä, miten tapahtumat ovat edenneet.

Tämän kirjoitusstrategian hyvänä puolena voi pitää sitä, että se pakottaa pitäytymään vain faktoissa. Muistikuville ja olettamuksille ei jää tilaa. Tämä on myös strategian huono puoli. Se vie kertomukselta jännitettä ja elävyyttä. Lisäksi se jättää tekijät taka-alalle.

Päätökset näkyvät pöytäkirjoissa. Päätöksentekijä on hallitus, mutta hallituksen jäsenten rooli ei nouse esiin. Kuitenkin kaikki päätökset, varsinkin hyvät päätökset, edellyttävät hyvää päätöksenteon valmistelua ja hyvää päätösten toimeenpanoa. Hallituksen jäsenet valmistelevat päätöksiä vain pieneltä osin ja panevat toimeen päätöksiä vieläkin pienemmältä osin. Varsinaiset tekijät ovat muualla.

Säätiön hallinnon ja varainhoidon kannalta keskeisin päätöksenteon valmistelija ja päätösten toimeenpanija on säätiön toiminnanjohtaja/asiamies. Informaatio säätiön talouden kehityksestä kulkee toiminnanjohtajalta varainhoitokunnan kautta hallitukselle. Toiminnanjohtaja on myös taloudellisten päätösten keskeinen toimeenpanija toimiessaan hallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.

Pienessä organisaatiossa toiminnanjohtajan työhön kuuluu paljon muutakin kuin varainhoitoon liittyviä tehtäviä, kuten henkilöstöhallinto, apurahahallinto ja apurahahan hakijoiden ohjeistus ja neuvonta. Lisäksi toiminnanjohtaja yhdessä

henkilöstön kanssa hoitaa viranomaisraportoinnin, seminaarien ja muiden tapahtumien järjestelyt ja viestinnän.

Säätiön tarkoituksen toteuttamisen kannalta keskeisiä päätöksenteon valmistelijoita ovat ulkopuoliset asiantuntijat, oli kysymys sitten tieteellisen valiokunnan jäsenistä tai muista ulkopuolisista asiantuntijoista. Linkkinä ulkopuolisten asiantuntijoiden ja hallituksen välillä toimivat säätiön tutkimusjohtajat.

Tämän luvun tarkoituksena on nostaa tekijät esiin, tehdä heidät näkyviksi. Lukijan lienee suhteellisen helppo yhdistää tässä luvussa mainitut tekijät edellisissä luvuissa lueteltuihin tapahtumiin.

Hallitus, varainhoitokunta ja tilintarkastajat

Säätiön hallituksen roolia käsiteltiin kirjan ensimmäisessä luvussa. Siinä todettiin ensinnäkin, että säätiön hallitus päättää kaikista säätiön asioista. Toiseksi hallitus vastaa siitä, että säätiö tekee säännöissä määrättyjä asioita ja että se ei tee muita asioita. Kolmanneksi hallituksen tehtävänä on säilyttää säätiön status yleishyödyllisenä yhteisönä ja vastata lainsäädännön ja määräysten noudattamisesta, rahoituksen riittävyydestä, kirjanpidon lainmukaisuudesta, rahaliikenteen hoidon asianmukaisuudesta ja varojen käytön valvonnasta.⁵¹⁰

Yrjö Jahnssonin säätiön hallituksen jäsenten lukumäärä oli alun perin kolme. Vuonna 1963 se nostettiin viideksi. Kahden uuden jäsenen valinta määriteltiin siten, että toinen valitaan Kansantaloudellisen yhdistyksen johtokunnan esittämästä kolmesta ehdokkaasta ja toinen Helsingin kauppakorkeakoulun hallituksen ehdottamasta kolmesta ehdokkaasta. Näin haluttiin pitää yhteyksiä sekä tutkimukseen että liike-elämään.⁵¹¹

Kauppakorkeakoulun valtiollistamisen seurauksena säätiön sääntöihin tehtiin vuonna 1976 muutos, jossa Kauppakorkeakoulun hallituksen sijasta ehdokkaat Yrjö Jahnssonin säätiön hallitukseen nimeää vuonna 1974 perustetun Helsingin kauppakorkeakoulun tukisäätiön hallitus. Sääntömuutos tarvittiin myös vuonna 2009, jolloin Kansantaloudellinen yhdistys ja Taloustieteellinen seura yhdistyivät Taloustieteelliseksi yhdistykseksi.⁵¹² Toimivalta ehdokkaiden nimeämiseksi säätiön hallitukseen siirtyi uuden yhdistyksen johtokunnalle.

Muut kolme jäsentä säätiön hallitus valitsee harkintansa mukaan. Se toisin sanoen täydentää itse itseään, niin kuin säätiöissä on tapana.

Dominoivat puheenjohtajat

Yrjö Jahnssonin säätiön pitkäaikaisin puheenjohtaja on säätiön perustaja, filosofian kandidaatti, asianajaja, kouluneuvos Hilma Jahnsson (1882–1975). Hilma toimi hallituksen puheenjohtajana säätiön perustamisesta vuoteen 1971 saakka, yhteensä kahdeksantoista vuotta. Hänen puheenjohtajakauttaan leimasi hänen ja hänen edesmenneen puolisonsa, Teknillisen korkeakoulun kansantaloustieteen

professori Yrjö Jahnssonin (1877–1936), yhdessä jakama filantrooppinen maailmankatsomus. Sen mukaan huonompiosaisia tulee auttaa sekä tarjoamalla heille kohtuuhintaisia asuntoja että avaamalla reittejä ylioppilastutkintoon johtavaan koulutukseen.

Hilma Jahnsson piti säätiön asiat tiukasti omissa käsissään. Dominoivaa asemaa turvasi se, että ensimmäisten sääntöjen mukaan sääntöjä ei perustajan eläessä voinut muuttaa ilman perustajan suostumusta.⁵¹³

Hilma Jahnssonin luovuttua korkean ikänsä vuoksi hallituksen puheenjohtajuudesta hänen tilalleen hallituksen puheenjohtajaksi tuli professori L. A. Puntila (1907–1988).⁵¹⁴ Puntila oli auttanut professorinrouva Jahnssonia säätiön perustamisessa ja istunut sen hallituksessa vuoteen 1965 asti, jolloin hänet valittiin eduskuntaan SDP:n ehdokkaana.

Säätiö oli siten Puntilalle hyvinkin tuttu hänen ottaessaan vastaan puheenjohtajan tehtävän huhtikuussa 1971.⁵¹⁵ Puntilan dominoivaa asemaa korosti se, että hän ryhtyi johtaman säätiötä kokopäiväisesti ja siirsi toimistonsa Huhtamäki-yhtymän tiloista säätiön toimistoon Ludviginkadulle. Mukana seurasi hänen pitkäaikainen sihteerinsä Alli Hytti.⁵¹⁶ Puntila oli rekrytoinut neiti Hytin sihteerikseen ja Suomen Kulttuurirahaston arkistonhoitajaksi jo vuonna 1946. Tästä lähtien neiti Hytti palveli Puntilaa uskollisesti yli 35 vuoden ajan.⁵¹⁷

Puntilan siirtyessä puheenjohtajaksi hallituksessa istuivat hänen lisäksi kaksi ansioitunutta akateemisen maailman edustajaa, professori Lauri O. af Heurlin (1913–1977) Helsingin yliopistosta ja professori Jaakko Honko (1922–2006)⁵¹⁸ Helsingin kauppakorkeakoulusta, sekä kaksi tunnettua liike-elämän edustajaa, Huhtamäki-Yhtymän toimitusjohtaja, vuorineuvos Erkki Partanen (1915–1983)⁵¹⁹ ja Primulan toimitusjohtaja, kauppaneuvos Tauno Väyrynen (1911–1983).

Tämä tiimi sai eteensä suuren urakan. Se ryhtyi myymään Jahnssonin pariskunnan hankkimia asuinkiinteistöjä korvatakseen ne liikekiinteistöillä. Sääntöjen mukaan tämä edellytti säätiön perustajan suostumusta. Hilma Jahnsson allekirjoitti suostumuksensa elokuussa 1972.⁵²⁰ Siirtyminen asuinkiinteistöistä liikekiinteistöihin tapahtui nopeasti⁵²¹, vaikka siihen kuului kahden suuren liikekiinteistön rakennuttaminen Vallilaan.⁵²² Sen lisäksi säätiö rakennutti Puntilan puheenjohtajakaudella vielä koulutalon Espooseen ja virastotalon Tuusulaan.

Säätiön tiedepoliittinen aktivoituminen tapahtui niin ikään Puntilan puheenjohtajakaudella. Puntila oli innokkaasti tukemassa ja toteuttamassa professori Jouko Paunion (1928–2007)⁵²³ esittämiä ideoita kansantaloustieteen tutkijakoulutuksen järjestämisestä ja panostuksia uuden tieteenalan, terveystaloustieteen jatkokoulutukseen ja tutkimukseen.

Syksyllä 1981 Puntila oli nimitetty hallituksen jäseneksi seuraavaksi viisivuotiskaudeksi ja puheenjohtajaksi seuraavaksi vuodeksi.⁵²⁴ Puntilan jo kymmenen vuotta kestänyt puheenjohtajakausi päättyi ennenaikaisesti. Heikentyneeseen terveyteen vedoten hän pyysi eroa hallituksen jäsenyydestä jo marraskuussa 1982.⁵²⁵ Jaakko Honko oli käytännössä johtanut hallitusta jo vuoden 1981 lopusta. Vuodesta 1982 eteenpäin hän johti sitä virallisesti.

Puntilan loppukaudeksi säätiön hallituksen jäseneksi kutsuttiin psykiatrian professori Kalle Achté (1928–2019), joka oli ensimmäinen lääketieteen edustaja säätiön hallituksessa.⁵²⁶ Tätä ennen liike-elämää hallituksessa edustaneet Erkki Partanen ja Tauno Väyrynen oli korvattu Aamulehti-yhtymän toimitusjohtaja Timo Laatusella (1935–2024)⁵²⁷ ja Lassila-Tikanoja -yhtymän toimitusjohtaja Pentti Talosella (1935–2010).

Jaakko Hongon puheenjohtajuuskautta kesti kuusitoista vuotta, suurimman osan 1980-lukua ja koko 1990-luvun. Hänen kaudellaan säätiö loi yhteyksiä Eurooppaan, ohjasi tukea Euroopan integraation tutkimiseen ja panosti suurten hankkeiden rahoittamiseen.⁵²⁸ Kuusterän mukaan 1990-luku oli säätiölle projektitutkimuksen vuosikymmen.

Hongon dominoivaa roolia säätiössä korosti se, että myös hän, jäätyään eläkkeelle kauppakorkeakoulun kanslerin virasta vuonna 1989, siirsi toimistonsa säätiön tiloihin ja kävi siellä miltei päivittäin. Hänellä oli myös oikeus käyttää säätiön sihteeripalveluita yhteyksien ylläpitämiseen ja kirjeenvaihtonsa hoitamiseen.

Hongon puheenjohtajakaudella toteutettiin suuret peruskorjausinvestoinnit Vallilan kiinteistöissä. Kiinteistöistä irtautuminen ei Honkoa kiinnostanut. Päinvastoin säätiö lisäsi kiinteistösijoituksia 1980- ja 1990-luvuilla hankkimalla liiketilojen hallintaan oikeuttavia osakkeita lukuisista kiinteistöosakeyhtiöistä.

Varovaisia askeleita arvopaperisijoittamisen suuntaan oli kuitenkin 1980-luvulla otettu. Hongon kauden päättyessä säätiö oli sijoittanut kahdentoista suoma-

Kuva 22. Hallituksen puheenjohtajat 1972–2019

*Lauri A. Puntila 1972–1982
Taiteilija: Pentti Papinaho*

*Jaakko Honko 1983–1999
Taiteilija: Terho Sakki*

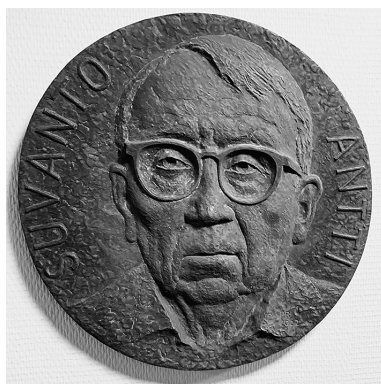
*Timo Laatuinen 2000–2007
Taiteilija: Toivo Jaatinen*

*Pentti Vartia 2008–2013
Taiteilija: Nora Tapper*

*Kimmo Kontula 2014–2019
Taiteilija: Satu Loukkola*

*Antti Suvanto 2020–2022
Taiteilija: Pekka Rytönen*

laisen pörssiyhtiön osakkeisiin, kun kymmenen vuotta aikaisemmin osakeomistuksia oli ollut vain kahdessa pörssiyhtiössä.

Puheenjohtajakauden päätyttyä vuonna 1999 säätiö kutsui hänet kunniapuheenjohtajakseen. Hän oli toiminut säätiön hallituksessa kolme vuosikymmentä, suurimman osan ajasta hallituksen puheenjohtajana. Kansleri Jaakko Honko kuoli 13. helmikuuta 2006.

Uuteen aikakauteen

Hallituksen puheenjohtajana aloittanut Timo Laatusen luonnosteli heti kautensa alussa säätiölle varainhoidon ohjeet, ensimmäistä kertaa säätiön historiassa.⁵²⁹ Ohjeet hyväksyttiin hallituksen kokouksessa maaliskuussa 2000.⁵³⁰

Perusteluna ohjeiden laatimiselle oli se, että säätiön nähtiin tulevaisuudessa sijoittavan aikaisempaa enemmän arvopapereihin, jolloin kaikkien sijoituspäätösten tekeminen hallituksessa olisi käynyt epätarkoituksenmukaiseksi ja liian hitaaksi. Ohjeessa määriteltiin hallituksen, varainhoitokunnan ja asiamiehen vastuut ja raportointisuhteet säätiön sijoitustoiminnassa.

Laatusen aloitteesta tieteellisen valiokunnan ohjesääntöä muutettiin vuonna 2001 siten, että se jaettiin kolmeen tieteenalakohtaiseen jaostoon.⁵³¹ Kukin jaosto käy läpi apurahahakemukset ja tekee hallitukselle esityksen siten, että ehdotettujen apurahojen summa vastaa hallituksen kullekin tieteenalalle kohdistamaa jakosummaa.

Laatusen puheenjohtajakauden viimeiseen vuoteen osui kahden suuren säätiön suoraan omistaman liikekiinteistön myynti vuonna 2007. Kuten edellisessä luvussa on kuvattu, kiinteistöjen myynti vauhditti siirtymistä arvopapereihin. Tämä tapahtui globaalin finanssikriisin aikana, jolloin hallituksen puheenjohtajuus oli jo siirtynyt Pentti Vartian käsiin.

Puheenjohtajakauden päätyttyä vuoden 2007 lopussa Timo Laatusen kutsuttiin säätiön kunniapuheenjohtajaksi. Laatusen oli istunut säätiön hallituksessa melkein kolme vuosikymmentä, josta kahdeksan viimeistä vuotta puheenjohtajana.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen toimitusjohtaja Pentti Vartialla oli takanaan kolmen vuosikymmenen yhtäjaksoinen kokemus säätiön hallitustyös-

tä tullessaan valituksi puheenjohtajaksi vuonna 2008. Hänen kauttaan väritti kansainvälinen finanssikriisi, joka kuritti erityisesti Suomen kansantaloutta. Hänen aikanaan irtauduttiin viimeisestä suuresta kiinteistökohteesta, mikä teki mahdolliseksi arvopaperisijoitusten lisäämisen ja hajautuksen myös kansainvälisesti.

Helsingin yliopiston sisätautiopin professori Kimmo Kontula aloitti hallituksen puheenjohtajana vuonna 2014, joka oli säätiön 60-vuotisjuhlavuosi. Vuoden aikana järjestettiin kaksi näyttävää kansainvälistä tutkijatapaamista ja jaettiin kaksi kotimaista tiedepalkintoa. Seuraavina vuosina jatkettiin irtautumista kiinteistösijoituksista myymällä pois säätiön omistamia kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeita.

Hallituksen kokoonpano

Taulukossa 22 on lueteltu 2000-luvulla säätiön hallitustyöhön osallistuneiden nimet ja hallituskaudet. Siitä nähdään, että sekä hallituskaudet että puheenjohtauskaudet ovat Puntilan ja Hongon ajoista merkittävästi lyhentyneet.

Hallituksen jäsenistä valtiotieteen tohtori Antti Suvanto ja valtiotieteen tohtori Essi Eerola on valittu Kansantaloudellisen yhdistyksen, myöhemmin Taloustieteellisen yhdistyksen johtokunnan nimittämistä ehdokkaista. Professorit Olli Ahtola, Matti Pohjola ja Juuso Välimäki, on valittu Helsingin kaupunkorakentamisen tukisäätiön nimittämistä ehdokkaista. Hallituksen jäseninä 2000-luvulla aloittaneista Suvi-Anne Siimes, Kimmo Kontula, Asmo Kalpala, Jaakko Kiander, Katriina Aalto-Setälä ja Janne Tukiainen olivat hallituksen suoraan nimittämiä.

Lääketeollisuus ry:n toimitusjohtaja Suvi-Anne Siimes oli Hilma Jahnssonin jälkeen ensimmäinen nainen säätiön hallituksessa. Professori Mikko Salaspuro oli Kalle Achtén jälkeen toinen lääketieteen edustaja hallituksessa. Hallituksessa pitkään istuneen Salaspuron aikana järjestettiin peräti seitsemän lääketieteen kansainvälistä tutkimussymposiumia.

Salaspuron jälkeen lääketieteen asiantuntemusta hallituksessa ovat edustaneet Kimmo Kontula ja hänen jälkeensä professori Katriina Aalto-Setälä.

Taulukko 22. Hallituksen ja varainhoitokunnan jäsenet 2000-luvulla

Hallitus			
Pentti Vartia	1978–2013 <i>pj 2008–2013</i>	Asmo Kalpala	2014–2023
Timo Laatonen	1980–2007 <i>pj 2000–2007</i>	Jaakko Kiander	2020– <i>pj 2023–</i>
Pentti Talonen	1980–2003	Matti Pohjola	2015–2021
Mikko Salaspuro	1997–2011	Katriina Aalto-Setälä	2020–
Antti Suvanto	2000–2022 <i>pj 2020–2022</i>	Juuso Välimäki	2022–
Olli Ahtola	2003–2013	Essi Eerola	2023–
Suvi-Anne Siimes	2008–2019	Janne Tukiainen	2024–
Kimmo Kontula	2012–2019 <i>pj 2014–2019</i>		
Varainhoitokunta			
Timo Laatonen	1983–2007 <i>pj 2000–2007</i>	Elli Dahl	2010–
Pentti Vartia	2000–2013 <i>pj 2008–2013</i>	Kimmo Kontula <i>pj 2014–2019</i>	2014–2019
Arto Alho	1989–2009	Jaakko Kiander <i>pj 2023–</i>	2020–
Antti Suvanto	2008–2022 <i>pj 2020–2022</i>		

Hallituksen kokoukset

Säätiön sääntöjen mukaan hallitus kokoontuu vuosikokoukseen ennen kesäkuun loppua ja syyskokoukseen ennen joulukuun 16. päivää. Vuosikokouksessa vahvistetaan toimintakertomus ja tilinpäätös sekä todetaan hallituksen jäsenet, joiden toimikausi päättyy kuluvan vuoden päättyessä.

Syyskokouksessa valitaan hallituksen jäsenet erovuorossa olevien jäsenten tilalle ja valitaan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja seuraavaksi vuodeksi ja päätetään hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien palkkioista. Syyskokouksessa päätetään apurahoista ja hyväksytään seuraavan vuoden talousarvio ja sijoitussuunnitelma.

Sääntömääräisten kokousten lisäksi hallitus kokoontuu tarvittaessa. Aiemmin kokouksia pidettiin tyypillisesti kuusi kertaa vuodessa. Kiinteistöjen myyntien vuoksi kokousvilkkaus oli tätä suurempi vuosina 2007 ja 2009–2012. Korona-vuonna 2020 siirryttiin väliaikaisesti etäkokouskäytäntöön. Nykyisin hallitus kokoontuu neljä–viisi kertaa vuodessa.

Varainhoitokunta

Sääntöjen mukaan säätiön hallitus voi asettaa apunaan toimivia työryhmiä. Tällaisia työryhmiä ovat varainhoitokunta ja tieteellinen valiokunta. Varainhoitokunnan muodostavat hallituksen puheenjohtaja, joka toimii varainhoitokunnan puheenjohtajana, yksi hallituksen keskuudestaan vuodeksi kerrallaan valitsema jäsen ja säätiön toiminnanjohtaja.

Varainhoitokunnan tehtävänä on hallituksen joulukuussa 2015 hyväksymän johtosäännön mukaan muun muassa laatia hallituksen hyväksyttäväksi sijoitussuunnitelma, palkata ja erottaa toimihenkilöt, laatia ehdotus seuraavan vuoden talousarvioksi, laatia ehdotus toimintakertomukseksi ja tilinpäätökseksi sekä valvoa säätiön myöntämien stipendien ja avustusten asianmukaista käyttöä.⁵³² Kesäkuussa 2023 johtosääntöä päivitettiin siirtämällä toimihenkilöiden palkkaaminen ja erottaminen varainhoitokunnalta hallitukselle.⁵³³

Uuden vuosituhannen ensimmäisellä vuosikymmenellä varainhoitokunta kokoontui varsin usein, yli kymmenen kertaa vuodessa. Suuri osa varainhoito-

kunnan työstä liittyi kiinteistöomistuksiin ja vuokraustilanteen seurantaan. Vuosi 2007 oli ennätysvuosi. Silloin varainhoitokunta piti kaikkiaan 18 kokousta eli keskimäärin joka kolmas viikko. Vuosi olikin poikkeuksellinen, koska silloin neuvoteltiin ja saatettiin päätökseen säätiön historian suurin kauppatoimi, transaktio, kahden suuren liikekiinteistön myynti yhdelle ostajalle.

Hallituksen palkkiot

Säätiön hallituksen puheenjohtajalle ja jäsenille ryhdyttiin vuonna 1971 maksamaan kokouspalkkioita jokaisesta kokouksesta, johon he ovat osallistuneet. Kokouspalkkio suuruus oli valtionkomiteapalkkio kaksinkertaisena.⁵³⁴ Tätä valtionkomiteapalkkioon sidottua käytäntöä jatkettiin vuoteen 2001 saakka, mistä lähtien kokouspalkkiot on määriteltä markka- tai euromääräisenä. Kokouspalkkiota pienennettiin, kun hallituksen jäsenille oli vuonna 2000 päätetty maksaa erillinen vuosipalkkio.

Hallituksen puheenjohtajalle oli ryhdytty maksamaan vuosipalkkiota jo vuonna 1987, minkä oli tehnyt mahdolliseksi kesäkuussa 1987 voimaan tullut säätiölain muutos.⁵³⁵ Aluksi puheenjohtajan vuosipalkkio oli 5 000 markkaa kuukaudessa. Vuonna 1990 puheenjohtajan kuukausipalkkio nostettiin 9 000 markkaan⁵³⁶, mikä vastaa 2 800 euroa vuoden 2023 rahassa. Vuonna 1996 puheenjohtajan kuukausipalkkio nousi 10 000 markkaan⁵³⁷, millä tasolla (1 685 euroa) se pysyi vuoteen 2011 saakka, jolloin summa alennettiin 1 200 euroon.⁵³⁸ Siitä se on sittemmin alennettu 900 euroon, mikä on reaalisesti alle kolmasosan vuoden 1990 tasosta.⁵³⁹

Syksyllä 2015 säätiön sääntöihin (6§) tehtiin joulukuun alussa voimaan astuvan uuden säätiölain (487/2015) edellyttämiä muutoksia.⁵⁴⁰ Hallituksen jäsenten palkkioista määrättiin suoraan säätiölain tekstin mukaisesti, että hallituksen jäsenille ”voidaan maksaa tavanomainen palkkio ja korvaus säätiön hyväksi tehtävästä työstä.” Tilintarkastajien tehtävänä on todeta palkkioiden tavanomaisuus.

Hallituksen jäsenille maksetut palkkiot on vuodesta 2017 alkaen julkaistu säätiön vuosikertomuksessa tilinpäätöksen liitetietoina. 2020-luvun alussa palkki-osumma on ollut yhteensä noin 28 000 euroa vuodessa. Se on nimellisesti noin 10 000 euroa pienempi kuin 2010-luvun jälkipuoliskolla, reaalisesti lähes puolet

pienempi. Vähennys selittyy puheenjohtajan vuosipalkkion alentamisella ja koustien lukumäärän pienentymisellä.

Tilintarkastajat

Säätiön tilintarkastajien tehtävät ja vastuu ovat tavanomaista suuremmat, koska säätiöllä ei ole omistajia ja koska säätiön hallitus sekä täydentää itseään että nimittää tilintarkastajat. Se että säätiöillä ei ole omistajia eikä jäseniä valvomassa hallituksen ja johdon toimintaa lisää tilintarkastajien vastuuta.⁵⁴¹

Tilintarkastaja tarkastaa säätiön hallinnon ja kirjanpidon. Tarkastuskertomuksessa tulee ilmetä, antavatko tilinpäätös ja toimintakertomus oikeat ja riittävät tiedot säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ristiriidattomia.⁵⁴² Tilintarkastaja ottaa myös kantaa siihen, ovatko hallituksen jäsenille ja johdolle maksetut palkkiot kohtuullisia.

Yrjö Jahnssonin säätiön alkuperäisissä säännöissä määrättiin, että hallituksen tulee vuosikokouksessaan valita säätiölle kaksi tilintarkastajaa ja näille henkilökohtaiset varamiehet, jolloin otetaan huomioon, että näistä ainakin yhden tilintarkastajan ja hänen varamiehensä on oltava Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja eli KHT. Näiden lisäksi tilintarkastajana toimii Keskuskauppakamarin hyväksymien tilintarkastajien yhdistyksen valitsema henkilö.⁵⁴³

Tämän mukaan säätiöllä oli pitkään kolme tilintarkastajaa ja näillä henkilökohtaiset varamiehet. Muutamat henkilöt, kuten Risto Mäkiö ja Kalervo Virtanen ehtivät toimia säätiön tilintarkastustehtävissä hyvin pitkään, Mäkiö yli kaksikymmentä vuotta ja Virtanen yli kymmenen vuotta. Kaikki tilintarkastajat ovat olleet Keskuskauppakamarin hyväksymiä tarkastajia.

Säätiölain uudistuksen jälkeen myös Yrjö Jahnssonin säätiön sääntöjä korjattiin. Uusien 19.8.2016 rekisteröityjen sääntöjen mukaan säätiön hallintoa ja tilejä tarkastaa säätiön hallituksen syyskokouksessaan valitsema yksi tilintarkastaja, jolle valitaan myös varatilintarkastaja.⁵⁴⁴ Vuodesta 2017 säätiön tilejä on tarkistanut yksi hallituksen valitsema tilintarkastaja. Uudella vuosituhannella toimineet tilintarkastajat on lueteltu *Taulukossa 23*.

Taulukko 23. Säätiön tilintarkastajat 2000-luvulla

2000–2002	Mårten Foss*, Risto Mäkiö ja Kalervo Virtanen
2003–2007	Risto Mäkiö, Pertti Sundqvist* ja Kalervo Virtanen
2008–2009	Markku Koskela*, Risto Mäkiö ja Kalervo Virtanen
2010	Markku Koskela*, Johanna Mäntyharju ja Kalervo Virtanen
2011–2012	Johanna Mäntyharju, Pertti Sundqvist ja Markku Koskela*
2013–2016	Johanna Hilden, Markku Koskela* ja Pertti Sundqvist
2017–2021	Johanna Hilden Nexia Oy
2022–2023	Katja Hanski Nexia Oy

* KHT-yhdistyksen nimeämä tilintarkastaja. Lähde: Vuosikertomukset.

Uuden säätiölain mukaan tilintarkastaja nimitetään aina tilikaudeksi kerrallaan ja peräkkäisten toimikausien kesto voi olla enintään seitsemän vuotta. Tämän jälkeen sama tilintarkastaja voi osallistua säätiön tarkastukseen aikaisintaan neljän vuoden kuluttua edellisen tilintarkastustehtävän päättymisestä.

Tieteellinen valiokunta ja asiantuntijat

Edellisessä luvussa korostettiin asiantuntijoiden keskeistä roolia säätiön apurahapolitiikassa. Säätiön apurahahistorian alkuvuosina asiantuntijat kutsuttiin arvioimaan syksyn apurahakierroksessa jätettyjä hakemuksia ja antamaan niistä lausunnon hallitukselle. Useimmat asiantuntijat vaihtuivat vuosittain.⁵⁴⁵

Ensimmäiset apurahat jaettiin joulukuussa 1958. Tällöin kansantaloustieteen asiantuntijoina toimivat kokoomuksen kansanedustaja, Kansallis-Osake-Pankin johtokunnan jäsen ja Helsingin yliopiston kansantaloustieteen vt. professori Tuure Junnila (1910–1999), Helsingin kauppakorkeakoulun kansleri Bruno Suviranta (1893–1967) ja Suomen Pankin pääjohtaja, tohtori Klaus Waris (1914–1994). Kaikki merkittäviä ja näkyviä henkilöitä, joiden meriitit, ehkä Suvirantaa lukuun ottamatta, olivat muualla kuin tieteellisessä tutkimuksessa. Suviranta ja Waris olivat toimineet Teknillisen korkeakoulun kansantaloustieteen professorina eli hoitaneet samaa virkaa kuin Yrjö Jahnsson pari vuosikymmentä aikaisemmin.

Lääketieteen asiantuntijoina säätiön ensimmäisellä apurahakierroksella olivat toimineet Lapinlahden sairaalan ylilääkäri, Helsingin yliopiston mielitautiopin professori Martti Kaila (1900–1978), Helsingin kaupungin Kivelän sairaalan johtaja ja sisätautiosaston ylilääkäri Pauli Soisalo (1900–1972) ja Helsingin yliopiston sisätautiopin professori Ilmari Vartiainen (1905–1985). Kaikki tunnettuja aikalaisvaikuttajia, joista Kaila ja Vartiainen olivat meritoituneet myös tutkijoina.

Tieteellinen valiokunta muodostetaan

Huhtikuussa 1971 Hilma Jahnsson ilmoitti korkeaan ikäänsä vedoten luopuvansa säätiön hallituksen puheenjohtajan tehtävästä. Hänen tilalleen hallitukseen valittiin professori L. A. Puntila, josta tuli samalla hallituksen puheenjohtaja.⁵⁴⁶

Puntila ryhtyi heti kautensa aluksi aktivoimaan apurahapolitiikkaa. Sitä varten hän oli laatinut hallituksen kokoukseen 23.8.1971 linjapuheenvuoron, jossa hän arvioi säätiöiden roolia valtion tiede- ja kulttuuripanostuksen kasvaessa, peräänkuulutti säätiöiden välistä yhteistyötä sekä tutkimusyhteistyötä säätiöiden ja eri korkeakoulujen välillä.⁵⁴⁷

Linjapuheenvuorossaan Puntila korosti, että ”se edellyttää – paitsi hallituksen edustajien ja asiamiehen mukanaoloa – kansantalouden ja lääketieteen edustajan valitsemista sekä valittujen omistautumista tehtävälle huomattavasti suuremmassa määrin kuin tähänastinen asiantuntijajärjestelmä on edellyttänyt.”

Samassa kokouksessa hyväksyttiin Puntilan ja asiamies Seppo Hiedan laatima ehdotus säätiön tieteellisen valiokunnan ohjesäännöksi.⁵⁴⁸ Sen mukaan valiokunnan puheenjohtajana toimii säätiön hallituksen puheenjohtaja, ja jäseniä ovat yksi hallituksen jäsen ja yksi kansantaloustieteen professori ja yksi lääketieteen professori. Valiokunnan tehtävänä oli ”suunnitella ja ohjelmoida säätiön tieteellisen toiminnan tukemisen muodot” sekä ”antaa hallituksen nimeämiä asiantuntijoita kuultuaan lausunnot stipendi- ja muista hakemuksista”.

Tieteellisen valiokunnan lisäksi säätiön hallitus edelleen kutsui kaksi asiantuntijaa kummaltakin tieteenalalta kuultavaksi apurahahakemusten käsittelyssä.⁵⁴⁹ Vuonna 1975 jäsenmäärää lisättiin siten, että siihen tuli kahden hallituksen jäsenen lisäksi kaksi edustajaa kummaltakin tieteenalalta.⁵⁵⁰ Tämä vahvistettiin hallituksen huhtikuussa 1983 hyväksymässä tieteellisen valiokunnan uudessa johtosäännössä.⁵⁵¹ Valiokuntaa täydentämään kutsuttiin edelleen yksi valiokunnan ulkopuolinen asiantuntija kummaltakin tieteenalalta. Terveystaloustieteen asiantuntijoita ei tässä vaiheessa vielä määritelty erikseen.

Jako jaostoihin

Merkittävin muutos tieteellisen valiokunnan rooliin ja toimintaan tehtiin hallituksen puheenjohtaja Timo Laatusen aloitteesta vuoden 2001 alussa.⁵⁵² Keskeistä uudistuksessa oli asiantuntijoiden pätevyysvaatimusten tarkentaminen ja jaostorakenteen luominen.

Sen mukaan säätiön hallitus nimittää syyskokouksessaan tieteellisen valiokunnan kalenterivuodeksi kerrallaan. Valiokunnan tehtävänä on tehdä esityksiä hallitukselle apurahapolitiikasta ja antaa lausunnot apurahahakemuksista.

Tieteelliseen valiokuntaan kuuluvat puheenjohtajana säätiön hallituksen puheenjohtaja ja kahdeksan asiantuntijaa, joista kolme nimetään kansantaloustieteen, kolme lääketieteen ja kaksi terveystaloustieteen alalta. Asiantuntijoiden

on oltava asianmaisen tieteenalan professoreita tai muita vastaavan pätevyyden omaavia henkilöitä. Asiantuntijoiden toivotaan toimivan tehtävässä kolmesta viiteen vuoteen. Vuonna 2003 myös terveystaloustieteen jaoston ulkopuolisten asiantuntijoiden lukumäärä nostettiin kahdesta kolmeen.⁵⁵³

Valiokunta kokoontuu sekä täysistuntona että jaostoihin jakaantuneena. Täysistunto järjestetään ainakin kerran vuodessa hallituksen puheenjohtajan johdolla säätiön asiamiehen toimiessa sihteerinä. Mukana kokouksissa ovat tutkimusjohtajat ja niin halutessaan myös muut hallituksen jäsenet.

Apurahojen jaon kannalta tärkein työ tapahtuu jaostoissa. Säätiön hallitus nimittää kuhunkin jaostoon keskuudestaan puheenjohtajan. Taloustieteen tutkimusjohtaja toimii sihteerinä taloustieteen ja terveystaloustieteen jaostoissa ja lääketieteen tutkimusjohtaja lääketieteen jaostossa.

Tämä rakenne on osoittautunut toimivaksi. Vuonna 2014 tieteellisen valiokunnan johtosääntö päivitettiin. Päivitys toi mukanaan sen muutoksen, että asiantuntijat valitaan pääsääntöisesti kolmeksi vuodeksi, mutta sama henkilö voidaan valita useammalle toimikaudelle.⁵⁵⁴

Taloustieteen jaosto

Taloustieteen jaostossa on vuodesta 2001 lähtien ehtinyt toimia yhteensä seitsemäntoista ulkopuolista asiantuntijaa (*Taulukko 24*). Heistä kaksitoista toimi tehtävään nimitettäessä professorina jossain suomalaisessa yliopistossa.

Eniten asiantuntijoita on kutsuttu Helsingin kauppakorkeakoulusta ja sen seuraajasta Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta (Pekka Ilmakunnas, Pertti Haaparanta, Otto Toivanen ja Matti Liski). Jyväskylän yliopiston professoreista säätiön asiantuntijana on toiminut kolme henkilöä (Jaakko Pehkonen, Ari Hyytinen ja Mika Maliranta), Turun ja Helsingin yliopistoista kaksi kummastakin (Paavo Okko ja Mika Widgrén, Jukka Pirttilä ja Antti Ripatti) sekä Oulun yliopistosta yksi henkilö (Mikko Puhakka).

Asiantuntijoista kaksi toimi tehtävään nimitettäessä tutkimusprofessorina Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa (Jaakko Kiander ja Tomi Kyyrä), yksi tutkimusjohtajana Ruotsin kansallisessa taloustutkimuslaitoksessa Konjunkturi-

Taulukko 24. Taloustieteen jaosto

Pentti Vartia*	2001–2007	Ari Hyytinen**	2010–2016
Hannu Vartiainen**	2001–2010	Otto Toivanen	2010–2015
Pekka Ilmakunnas	2001–2005	Mika Maliranta	2011–2016
Paavo Okko	2001–2001	Seija Ilmakunnas	2011–2017
Jaakko Pehkonen	2001–2006	Matti Pohjola*	2015–2021
Jaakko Kiander	2002–2007	Matti Liski	2016–
Pertti Haaparanta	2006–2010	Terhi Maczuls kij**	2017–
Mikko Puhakka	2007–2008	Jukka Pirttilä	2017–2019
Olli Ahtola*	2008–2014	Antti Ripatti	2018–2023
Mika Widgrén	2008–2009	Antti Kauhanen	2019–2024
Ari Hyytinen	2009–2010	Juuso Välimäki*	2022–
Juhana Vartiainen	2009–2011	Tomi Kyyrä	2020–2025

*Puheenjohtaja, **sihteeri. Lähde: Vuosikertomukset.

Kuva 22. Taloustieteen jaoston jäseniä

*Jaakko Pehkonen
2001–2006*

Kuva: Jyväskylän yliopisto

*Seija Ilmakunnas
2011–2017*

Kuva: VATT

*Antti Ripatti
2018–2023*

Kuva: Helsingin yliopisto

rinstitutetissa (Juhana Vartiainen) ja yksi johtajana Palkansaajien tutkimuslaitoksessa (Seija Ilmakunnas). Viimeksi mainittu on ainut nainen taloustieteen jaoston asiantuntijoiden joukossa.

Jaoston puheenjohtajana ovat toimineet hallituksen keskuudestaan valitsemat Pentti Vartia, Olli Ahtola, Matti Pohjola ja Juuso Välimäki. Vartian jäsenyys tieteellisessä valiokunnassa oli alkanut jo vuonna 1983. Jaoston sihteerinä ovat toimineet tutkimusjohtajat Hannu Vartiainen, Ari Hyytinen ja Terhi Maczulskij.

Lääketieteen jaosto

Tieteellisen valiokunnan lääketieteen jaostossa on vuodesta 2001 istunut yhteensä kahdeksantoista asiantuntijaa (*Taulukko 25*). Heistä kaksitoista toimi tehtävään nimitettäessä professorina Helsingin yliopistossa. Helsingin yliopiston ul-

Taulukko 25. Lääketieteen jaosto

Mikko Salaspuro*	2001–2011	Reijo Tilvis	2013–2015
Timo Partonen**	2001–2007	Eija Kalso	2014–2016
Markku Koskenvuo	2001–2007	Juha Pekkanen	2015–2017
Marjatta Leirisalo-Repo	2001–2006	Erkki Isometsä	2016–2018
Jouko Lönnqvist	2001–2004	Matti J. Tikkanen	2017–2019
Markku Savolainen	2005–2010	Timo Hiltunen**	2018–
Harri Vainio	2007–2011	Jussi Huttunen	2018–2020
Marjukka Myllärniemi**	2008–2011	Minna Kaila	2019–2024
Kaisu Pitkälä	2008–2012	Katriina Aalto-Setälä*	2020–
Onni Niemelä	2011–2013	Petri Kovanen	2020–2022
Kimmo Kontula*	2012–2019	Jaakko Kaprio	2021–2026
Johan Eriksson	2012–2014	Vesa Olkkonen	2023–2025
Leena von Hertzen**	2012–2018		

*Puheenjohtaja, **sihteeri. Lähde: Vuosikertomukset.

Kuva 24. Lääketieteen jaoston jäseniä

*Markku Savolainen
2005–2010*

Kuva: Oulun yliopisto

*Kaisu Pitkälä
2008–2012*

Kuva: Helsingin yliopisto

*Minna Kaila
2019–2024*

Kuva: Helsingin yliopisto

kopuolelta kutsuttuja asiantuntijoita ovat Markku Koskenvuo Turun yliopistosta, Markku Savolainen Oulun yliopistosta ja Onni Niemelä Tampereen yliopistosta. Naisia ulkopuolisten asiantuntijoiden joukossa on ollut neljä.

Helsingin yliopiston painoarvoa lisää se, että yhtä lukuun ottamatta kaikki ”viran puolesta” jaoston työhön osallistuneet olivat tehtävään nimitettäessä sen palveluksessa. Näihin kuuluvat hallituksen keskuudestaan nimittämät jaoston puheenjohtajat Mikko Salaspuro ja Kimmo Kontula sekä lääketieteen tutkimussihiteerit Timo Partonen ja Marjukka Myllärniemi sekä tutkimusjohtajat Leena von Hertzen ja Timo Hiltunen. Mikko Salaspuro oli istunut tieteellisessä valiokunnassa jo vuodesta 1989 lähtien. Jaoston nykyinen puheenjohtaja Katriina Aalto-Setälä on professori Tampereen yliopistossa.

Kolmen jaoston ulkopuolisen asiantuntijan tausta on tutkimuslaitoksissa. Harri Vainio oli asiantuntijakautenaan Työterveyslaitoksen pääjohtaja, Jussi Huttunen (1941–2023) oli entinen Kansanterveyslaitoksen pääjohtaja ja Petri Kovanen oli Wihurin tutkimuslaitoksen johtaja.

Terveystaloustieteen jaosto

Terveystaloustieteen jaostossa on 2000-luvun aikana ehtinyt istua kolmetoista ulkopuolista asiantuntijaa, joista kaksi on naista (*Taulukko 26*). Kolme asiantuntijaa toimi nimittämishetkellä professorina Helsingin yliopistossa, Mats Brommels ja Harri Sintonen lääketieteellisessä tiedekunnassa ja Klaus Kultti valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Yorkin käynyt Sintonen on suomalaisen terveystaloustieteen pioneereja, joka sai säätiöltä ensimmäisen apurahan jo vuonna 1975.

Itä-Suomen yliopistosta säätiön asiantuntijana ovat toimineet Yorkin yliopistossa vuonna 1993 väitellyt Hannu Valtonen ja New Yorkin valtion yliopistossa vuonna 2001 väitellyt Ismo Linnosmaa. Petri Böckerman ja Jutta Viinikainen toimivat professoreina Jyväskylän yliopistossa. Kaisa Kotakorpi on professori ja verotuksen huippuyksikön johtaja Tampereen yliopistossa.

Taulukko 26. Terveystaloustieteen jaosto

Pentti Talonen*	2001–2002	Ari Hyytinen**	2010–2016
Mika Widgrén**	2001–2001	Edvard Johansson	2011–2016
Mats Brommels	2001–2004	Ismo Linnosmaa	2012–2017
Markku Pekurinen	2001–2006	Terhi Maczulskij**	2017–
Hannu Vartiainen**	2002–2010	Petri Böckerman	2017–2018
Antti Suvanto*	2003–2007	Lauri Sääksvuori	2017–2022
Klaus Kultti	2003–2009	Kaisa Kotakorpi	2018–2023
Harri Sintonen	2005–2010	Jutta Viinikainen	2019–2024
Hannu Valtonen	2007–2011	Jaakko Kiander*	2020–2022
Suvi-Anne Siimes*	2008–2019	Mika Kortelainen	2023–2025
Aki Kangasharju	2009–2016	Essi Eerola*	2023–

*Puheenjohtaja, **sihteeri. Lähde: Vuosikertomukset.

Kuva 25. Terveystaloustieteen jaoston jäseniä

*Markku Pekurinen
2001–2006
Kuva: THL*

*Harri Sintonen
2005–2010
Kuva: Researchgate*

*Kaisa Kotakorpi
2018–2023
Kuva: VATT*

Yorkin yliopistossa vuonna 1991 väitellyt Markku Pekurinen oli tehtävään nimitettäessä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin tutkimusprofessori ja siellä toimivan Terveystaloustieteen keskus CHESS:n johtaja. Aki Kangasharju oli tehtävään nimitettäessä Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ylijohtaja, Edvard Johansson vanhempi tutkija Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksessa ja Lauri Sääksvuori erikoistutkija Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Hallituksen keskuudestaan valitsemina Terveystaloustieteen jaoston puheenjohtajina ovat toimineet Pentti Talonen (1935–2010), Antti Suvanto, Suvi-Anne Siimes, Jaakko Kiander ja vuodesta 2023 lähtien Essi Eerola. Jaoston sihteerinä ovat toimineet taloustieteen tutkimusjohtajat Mika Widgrén, Hannu Vartiainen, Ari Hyytinen ja Terhi Maczulskij.

Henkilöstö

Vuonna 1970, jolloin säätiön omaisuus oli vielä suurimmaksi osaksi kiinni asuin-kerrostaloissa, säätiön palveluksessa oli koko toimintavuoden ajan neljätoista palkattua henkilöä.⁵⁵⁵ Säätiön asiamies, varatuomari Seppo Hieta (1935–1989) toimi samalla kiinteistöjen isännöitsijänä. Säätiön toimistossa kirjanpidosta ja kassanhoidosta vastasi Kirsti Dahlman, jonka Hilma Jahnsson oli rekrytoinut jo vuonna 1945 Helsingin talotoimisto Oy:n palvelukseen kirjanpitäjäksi.⁵⁵⁶ Kolmas toimistossa työskentelevä henkilö oli Oili Kuparinen, joka toimi konekirjoittajana.

Loput henkilöstöstä, yksitoista henkilöä, olivat kokopäiväisesti kiinni kiinteistöjen hoidossa. Kiinteistötyöntekijöihin kuuluivat kirvesmies, putkimies, kahdeksan talonmiestä, ja heidän työnjohtajanaan toimi apulaisisännöitsijä Arvo Peltola.

Asuinkerrostalot myytiin 1970-luvun alussa ja niiden tilalle hankittiin liike-kiinteistöjä sekä ostamalla että rakennuttamalla uusia kivitaloja. Talonmiehen tehtävät loppuivat ja tilalle tuli huoltomiehiä. Samanaikaisesti toimistotyöntekijöiden lukumäärä alkoi kasvaa. Syynä oli haettujen ja myönnettyjen apurahojen lukumäärän nousu ja säätiön apurahapolitiikan aktivoituminen.

Vuonna 1980, jolloin säätiön sijoitukset koostuivat suurimmaksi osaksi kolmesta kivitalosta, kiinteistötiimin muodostivat isännöitsijä Tarvo Simsiö ja kolme huoltomiestä Aaro Kuusisto, Raimo Savinainen ja uusimpana Arto Savinainen.⁵⁵⁷ Säätiön konttorissa työskentelivät edelleen konttoripäällikkö ja pääkirjanpitäjä Kirsti Dahlman ja sihteerit Oili Kuparinen. Lisäksi säätiöön oli palkattu toinenkin sihteerit Aila Palmu, kassanhoitaja Hannele Kostamo (myöhemmin Aapio) ja lähetti Mervi Sievänen (myöhemmin Strengell), yhteensä viisi konttorityöntekijää.

Edellä mainittujen lisäksi säätiön palkkalistoille oli 1970-luvulla astuneet L. A. Puntilan mukana tullut, hänen pitkäaikainen sihteerinsä Alli Hytti (1920–1994) sekä taloustieteen ja lääketieteen tutkimussihteerit Seppo Honkapohja ja Timo Sahi. Honkapohjan toimi muutettiin pian kokopäivätoimiseksi tutkimusjohtajan toimeksi. Säätiön operatiivisena johtajana toimi asiamies ja toimitusjohtaja, varatuomari Seppo Hieta, joka oli siirtynyt tähän tehtävään jo vuonna 1963.⁵⁵⁸

Pitkäaikaisia työsuhteita

Hilma Jahnsson oli jo Helsingin Talotoimisto Oy:ta johtaessaan tottunut pitämään hyvää huolta työntekijöistään. Vastapalveluksena työntekijöiltä edellytettiin ehdotonta sitoutumista työnantajansa.⁵⁵⁹ Siitä syystä työsuhteet olivat usein hyvin pitkiä. Tämä perinne siirtyi säätiöön Hilma Jahnssonin vetäydyttyä sen johtamisesta.

Pitkäaikaisin työsuhde Helsingin Talotoimistoon ja sittemmin Yrjö Jahnssonin säätiöön ehti muodostua Kirsti Dahlmanille. Hän palvelusuhteensa kesti yhtäjaksoisesti peräti 43 vuotta, vuonna 1988 tapahtuneeseen eläköitymiseen saakka. Lähes yhtä pitkään, 41 vuotta, säätiötä palveli Hannele Aapio, joka lähti ansaitulle eläkkeelle vuonna 2016. Pitkään säätiötä palvelivat myös säätiön toimistossa eri tehtävissä toimineet Oili Kuparinen, 36 vuotta, sekä Aila Palmu ja Mervi Strengell, molemmat 33 vuotta.

Kiinteistöjen isännöitsijäksi vuonna 1976 palkatun rakennusmestari Tarvo Simsiön työsuhde säätiöön päättyi 37 palveluvuoden jälkeen vuonna 2013. Pitkäksi ehti muodostua myös joidenkin huoltomiesten työura säätiössä. Aaro Kuusisto palkattiin hoitamaan putkimiehen tehtäviä säätiön asuinkiinteistöissä jo vuonna 1964. Hän jatkoi liikekiinteistöjen huoltomiehen tehtävissä vuoteen 1988 saakka. Arto Savinainen toimi huoltomiehenä vuodesta 1980 vuoteen 2011, ja jatkoi Elimäenkatu 15:n myynnin jälkeen uuden omistajan palveluksessa.

Työsuhteiden pitkäaikaisuutta kuvaa myös se, että vuonna 2010 säätiön henkilökuntaan kuuluneista yhdeksästä henkilöstä viisi oli aloittanut säätiön palveluksessa vuonna 1980 tai sitä aikaisemmin.

Henkilöstön radikaali supistuminen

Henkilöstön supistuminen jatkui nopeasti 2010-luvulla (*Taulukko 27*). Viimeiset kiinteistötyöntekijät siirtyivät joko eläkkeelle tai toisen palvelukseen. Konttorihenkilökunnan koko pieneni, kun toimintoja digitalisoitiin ja ulkoistettiin. Taloushallinto ulkoistettiin maaliskuussa 2016.⁵⁶⁰ Samalla siihen liitettiin jo aiemmin ulkoistettu palkanlaskenta. Kesäkuussa 2018 otettiin käyttöön uusi sähköinen apurahajärjestelmä.⁵⁶¹

Taulukko 27. Henkilöstö

2000	Arto Alho	Toimitusjohtaja ja asiamies
	Mika Widgrén	Taloustieteen tutkimusjohtaja
	Timo Partonen*	Lääketieteen tutkimussihteeri
	Hannele Aapio	Toimistopäällikkö ja pääkirjanpitäjä
	Oili Kuparinen	Puheenjohtajan ja toimitusjohtajan sihteeri
	Aila Palmu	Tutkimusosaston sihteeri
	Mervi Strengell	Kassanhoitaja
	Tarvo Simsiö	Isännöitsijä
	Lauri Makkonen	Huoltomies
	Aulis Puisto	Huoltomies
	Arto Savinainen	Huoltomies
2010	Elli Dahl	Toimitusjohtaja ja asiamies
	Hannu Vartiainen	Taloustieteen tutkimusjohtaja 31.8. saakka
	Ari Hyytinen**	Taloustieteen tutkimusjohtaja 1.9. lähtien
	Marjukka Myllärniemi*	Lääketieteen tutkimussihteeri
	Hannele Aapio	Toimistopäällikkö ja pääkirjanpitäjä
	Mervi Strengell	Kassanhoitaja
	Tarvo Simsiö	Isännöitsijä
	Aulis Puisto	Kiinteistönhoitaja
	Arto Savinainen	Kiinteistönhoitaja
2020	Elli Dahl	Toiminnanjohtaja
	Tiina Lämsä	Talous- ja hallintoasiantuntija
	Timo Hiltunen*	Lääketieteen tutkimusjohtaja
	Terhi Maczulskij*	Taloustieteen tutkimusjohtaja

*Oman toimen ohessa, **osa-aikainen. Lähde: Vuosikertomukset.

Taloushallinnon ulkoistaminen tapahtui samaan aikaan, kun säätiön pitkäaikainen toimistopäällikkö ja pääkirjanpitäjä Hannele Aapio oli jäämässä eläkkeelle syksyllä 2016. Ulkoistamisen seurauksena taloushallinnon käytännön työt olivat vähenemässä mutta eivät kuitenkaan kokonaan loppumassa. Siksi jo vuoden 2016 alussa päätettiin aloittaa osapäiväisen, vakituisen ja kirjanpitoa ja laskenta-

Kuva 26. Säätiön henkilöstö 2020

Vasemmalta oikealle lääketieteen tutkimusjohtaja Timo Hiltunen, talous- ja hallintoasiantuntija Tiina Lämsä, taloustieteen tutkimusjohtaja Terhi Maczuls kij ja toiminnanjohtaja Elli Dahl. Kuva Sami Mannerheimo.

toimea osaavan talousasiantuntijan rekrytointi.⁵⁶² Rekrytointitoimiston avustuksella tehtävään löytyi sopiva asiantuntija. Kauppatieteen maisteri Tiina Lämsä aloitti säätiön talous- ja hallintoasiantuntijana lokakuussa 2016.

Henkilöstön määrä aleni nykyiseen kokoonsa vuonna 2019. Siitä lähtien säätiön henkilökuntaan ovat kuuluneet kokopäivätoimisesti toiminnanjohtaja Elli Dahl ja talous- ja hallintoasiantuntija Tiina Lämsä sekä oman työnsä ohella tehtäväänsä hoitavat lääketieteen tutkimusjohtaja Timo Hiltunen ja taloustieteen tutkimusjohtaja Terhi Mazculskij. Henkilöstön koko on neljä henkilöä, mutta vuotuisena työaikana mitaten heidän työpanoksensa on keskimäärin 2,1 henkilötyövuotta.

Asiamiehet

Yrjö Jahnssonin säätiöllä on olemassaolonsa aikana ollut yhteensä neljä asiamiestä. Ensimmäiset kaksi vuotta tehtävää hoiti osa-aikaisesti majuri evp E. J. Tamminen. Vuonna 1956 tehtävään nimitettiin päätoimisesti kauppatieteen maisteri Erkki Ojala. Hän jätti säätiön kuuden vuoden jälkeen, koska ei kokenut tehtäväänsä riittävän itsenäiseksi.⁵⁶³

Ojalan seuraajaksi valittiin lainopin kandidaatti, myöhemmin varatuomari Seppo Hieta, jonka säätiön hallituksen jäsen L. A. Puntila oli oppinut tuntemaan aktiivisena toimijana Hämmäläisessä osakunnassa. Seppo Hiedan tehtäväksi tuli 1970-luvulla hoitaa asuinkiinteistöistä luopuminen, uusien liikekiinteistöjen rakennuttaminen sekä Espoonlahden koulurakennuksen ja Tuusulan virastotalon rakennuttaminen. 1980-luvulla hän oli mukana järjestämässä As Oy Kukkaskartanon rakennusprojektia Katajanokalla ja Helsingin liikekeskus Oy:n rakentamista Lauttasaareissa.

Vuoteen 1972 säätiön vuosikertomuksessa Seppo Hiedan tehtäväksi oli määriteltä asiamies ja kiinteistöjen isännöitsijä.⁵⁶⁴ Vuodesta 1973 eteenpäin tehtäväksi oli määriteltä toimitusjohtaja ja asiamies⁵⁶⁵, vaikka säätiölaissa tai säätiön säännöissä toimitusjohtajan asemaa ei ollutkaan määriteltä.

Seppo Hiedan ura säätiössä kesti miltei neljännesvuosisadan. Ura olisi jatkunut pidempäänkin, ellei kohtalo olisi puuttanut peliin. Hieta menehtyi 54-vuotiaana äkilliseen sairauskohtaukseen työpaikallaan 7. maaliskuuta 1989.⁵⁶⁶

Vuosikokouksessaan huhtikuussa 1989 säätiön hallitus päätti valita säätiön uudeksi asiamieheksi ja toimitusjohtajaksi varatuomari Arto Alhon.⁵⁶⁷ Alho siirtyi säätiön palvelukseen kesäkuun alussa Keskusosuusliike Hankkijan lakiasianosaston osastopäällikön tehtävästä.

Alhon aikana 1990-luvun alussa säätiö jatkoi sijoituksia liikehuoneistojen hallintaan oikeuttaviin kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeisiin. Uuden vuosituhannen alussa Elimäenkatu 9:n vuokrausaste alkoi heikentyä TeliaSoneran luopuessa osasta vuokraamiaan toimistotiloja. Suurin muutos Alhon aikana tapahtui vuonna 2007, jolloin säätiö irtautui kahdesta suuresta liikekiinteistöstään. Sijoittaminen arvopapereihin vauhdittui.

Alho ilmoitti jäävänsä eläkkeelle aikaisintaan 31.12.2009 ja viimeistään 31.7.2010.⁵⁶⁸ Näin Alhon aika säätiön palveluksessa muodostui varsin pitkäksi, kolmeksi kymmeneksi vuodeksi.

Alhon ilmoitus käynnisti uuden asiamiehen hakuprosessin. Paikka pantiin julkiseen hakuun. Paikka herätti runsaasti kiinnostusta, sillä hakemuksia oli määräraikaan mennessä toimitettu peräti viisikymmentäviisi. Hakijoista varainhoitokunta haastatteli kymmenen henkilöä, ja pyysi kärkiehdokkaista vielä ulkopuolisen arvion.⁵⁶⁹

Valituksi tuli yhteiskuntatieteiden maisteri Elli Dahl, joka siirtyi säätiöön johtotehtävistä SEB-pankista. Maisterin tutkinnon lisäksi Dahl on suorittanut MBA-tutkinnon ja sijoitusanalyytikon CEFA-tutkinnon (*Certified European Financial Analyst*). Hallitus nimitti Dahlin uudeksi asiamieheksi 1.1.2010 alkaen, mutta samalla sovittiin, että Dahl aloittaa perehtymisen säätiön asiamiehen tehtävään jo lokakuussa 2009.⁵⁷⁰

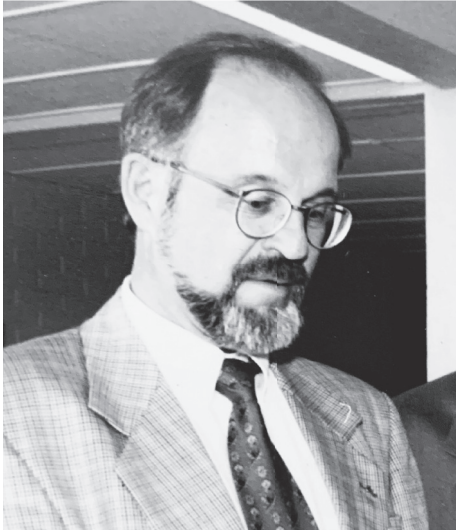
Eläkkeelle jäätyään Alho toimi vielä muutaman vuoden ajan säätiön lainopillisena neuvonantajana. Neuvoja tarvittiin, koska edessä oli vielä monimutkaisia kiinteistökauppoja ja säätiölakia oltiin uudistamassa.

Elli Dahlin aikana kiinteistöistä ja huoneisto-osakkeista irtautuminen vietiin lähes loppuun ja sijoitukset hajautettiin kansainvälisesti siten, että säätiön varallisuus koostuu nyt suurimmaksi osaksi sijoituksista listattuihin osakkeisiin sekä suoraan että rahastojen kautta ja listaamattomiin osakkeisiin pääomasijoitusrahastojen kautta. Myös kiinteistö- ja infrastruktuurikohteisiin ja yritysluottoihin sijoitettiin rahastojen kautta.

Säätiön asiamiehet ovat perinteisesti käyttäneet aikaansa myös hallitustyöskentelyyn erityisesti niissä kiinteistöosakeyhtiöissä, joiden osakkeita säätiö omistaa.

Kirjan alussa kuvattiin säätiöiden välistä yhteistoimintaa. Seppo Hieta oli perustamassa Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukuntaa 1970-luvun alussa ja istui sen työvaliokunnassa vuodesta 1970 vuoteen 1984 saakka. Työvaliokunta vastasi rekisteröimättömän yhdistyksen hallitusta. Arto Alho istui työvaliokunnassa vuodet 1990–2003, ja sen jälkeen rekisteröidyn yhdistyksen Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n hallituksen varapuheenjohtajana vuoteen 2009 saakka.⁵⁷¹

Kuva 27. Säätiön asiamiehiä 2000-luvulla

Arto Alho 1989–2009 ja Elli Dahl 2010 lähtien. Kuvat: Yrjö Jahnssonin säätiön kokoelmat.

Elli Dahl istui nimensä muuttaneen Säätiöt ja rahastot ry:n hallituksessa vuodet 2020–2022.

Henkilöstön supistuminen tapahtui pääosin 2010-luvulla eli Elli Dahlin aikana. Henkilöstön vähentämisen teki mahdolliseksi sijoitustoiminnan muutos kiinteistöistä arvopapereihin ja rahastoihin, hallinnon modernisointi ja tehostaminen digitalisoimalla ja ulkoistamalla sekä tutkimusjohtajien tehtävän muuttuminen koko- tai osa-aikaisesta työstä oman toimen ohella suoritettavaksi työksi.

Sijoitustoiminnan muutos on Dahlin aikana muuttanut myös päätöksentekoprosesseja. On muun muassa aloitettu säännöllisesti päivitettävä strategiatyö. Toiminnanjohtaja valmistelee esityksen sijoitussuunnitelmaksi, joka viedään varainhoitokunnan kautta hallitukseen hyväksyttäväksi. Hallitusta informoidaan säännöllisesti kaikista varainhoidon tapahtumista. Viime vuosina aiempaa enemmän on kiinnitetty huomiota myös sijoitustoiminnan ympäristö- ja sosiaalisiin vaikutuksiin sekä hyvään hallintoon sijoituskohteina olevissa yrityksissä ja rahastoissa.

Vuoden 2015 joulukuussa voimaan astuneen uuden säätiölain mukaan säätiöllä voi olla toimitusjohtaja, mutta tällöin toimitusjohtaja on säätiön toimitusjohtajaksi, johon ei sovelleta työoikeudellista säätelyä. Säätiölain muutoksen seurauksena Yrjö Jahnssonin säätiön sääntöihin (8§) tehtiin kirjaus, jonka mukaan ”säätiöllä voi olla toimitusjohtaja, jonka hallitus nimittää. Jos säätiöllä ei ole toimitusjohtajaa, hallitus voi nimittää säätiölle työsuhteisen asiamiehen, toiminnanjohtajan tai vastaavan huolehtimaan säätiön juoksevien asioiden hoidosta hallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.”⁵⁷²

Uuden lain ja uudistettujen sääntöjen mukaan asiamies ja toiminnanjohtaja ovat samassa asemassa aivan kuten vanhan lain mukaan asiamies ja toimitusjohtaja olivat samassa asemassa. Ainoa konkreettinen muutos oli se, että toimitusjohtajan sijasta asiamiehestä ryhdyttiin käyttämään nimitystä toiminnanjohtaja. Toiminnanjohtajan toimenkuva ja toimivaltuudet on viimeksi vahvistettu hallituksessa marraskuussa 2018.⁵⁷³

Tutkimusjohtajat

Samaan aikaan, kun haettujen ja myönnettyjen apurahojen määrä kasvoi ja säätiön tiedepoliittinen aktiivisuus voimistui, säätiö palkkasi syksyllä 1973 kaksi tutkimussihteeriä.⁵⁷⁴ Taloustieteen tutkimussihteeriksi valittiin Seppo Honkapohja, joka oli tuolloin valtiotieteen kandidaatti ja toimi Suomen Akatemian palkkaamana tutkimusassistenttina professori Jouko Paunion rahataloudellisessa tutkimusryhmässä. Lääketieteen tutkimussihteeriksi nimitettiin lääketieteen lisensiaatti Timo Sahi, joka tuolloin toimi sotilaslääkärinä Kaartin pataljoonassa. Molemmat hoitivat tehtävänsä aluksi oman toimensa ohella. Vuoden 1974 alussa he saivat avukseen apurahassihteeri Aila Haringin (myöhemmin Palmu).⁵⁷⁵

Honkapohja ja Sahi laativat elokuussa 1974 säätiön hallitukselle muistion, jonka otsikko oli ”Yrjö Jahnssonin säätiön tiedepolitiikan pitkän tähtäyksen suunnitelma”.⁵⁷⁶ Tämä suunnitelma viitoitti säätiön toimintaa pitkälle eteenpäin. Se pani alulle kansantaloustieteen tutkijakoulutuksen, terveystaloustieteen tukemisen ja lääketieteen symposiumit.

Keväällä 1975 edellisenä vuonna valtiotieteen lisensiaatiksi valmistuneen Honkapohjan asema muutettiin tutkimusjohtajaksi ja tehtävästä tuli kokopäiväinen.⁵⁷⁷ Lääketieteessä toiminta säilyi ennallaan ja tutkimussihteerin tehtävän hoitamista jatkoi edellisenä vuonna lääketieteen ja kirurgian tohtoriksi väitellyt Timo Sahi.

Honkapohja ja Sahi vaikuttivat säätiössä hyvin pitkään, Sahi yhteensä yhdeksäntoista vuotta aina vuoteen 1992 saakka ja Honkapohja kaikkiaan neljätoista vuotta vuoteen 1987 saakka, jolloin hän sai professuurin Turun kauppakorkeakoulusta. Näihin jaksoihin sisältyy muutamia ulkomaanvierailuja, jolloin tehtävää hoidettiin sijaisjärjestelyin.

Toimenkuvansa mukaisesti tutkimusjohtajien ja tutkimussihteerien panos on ollut hyvin merkittävä apurahahakemusten käsittelyssä sekä tutkijakoulutuksen ja tieteellisten tapahtumien järjestämisessä. He ovat myös pitäneet yhteyksiä tutkimuskenttään ja tiedotusvälineisiin.

Tutkimusjohtajan työ painottuu yleensä loppuvuoteen loka–marraskuulle, jolloin apuraha-anomukset käsitellään. Tutkimusjohtaja käy hakemukset ensimmäisenä läpi ja poistaa niistä ne, jotka ovat huolimattomasti tehtyjä tai eivät kuulu säätiön tuen piiriin. Sen jälkeen hakemukset käsitellään tieteenalakohtaisissa jaostoissa. Taloustieteen tutkimusjohtaja toimii sihteerinä taloustieteen ja terveystaloustieteen jaostoissa ja laatii asiantuntijakäsittelyn pohjalta hallitukselle menevän esityksen myönnettävistä apurahoista. Lääketieteen tutkimusjohtaja hoitaa vastaavan roolin lääketieteen jaostossa.

Tutkimusjohtajien rooli on hyvin keskeinen tieteellisten tapahtumien suunnittelussa ja järjestämisessä. Taloustieteessä näihin tapahtumiin kuuluvat myös Yrjö Jahnsson -luentoja ja Yrjö Jahnsson -tiedepalkintoluentoja järjestäminen.

Taloustieteen tutkimusjohtajat

Honkapohjaa seurasi vuonna 1987 taloustieteen tutkimusjohtajana Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA:sta siirtynyt valtiotieteen lisensiaatti Jussi Mustonen.⁵⁷⁸ Mustosen kausi jäi lyhyeksi, sillä jo seuraavan vuoden lopussa hän oli siirtymässä muihin tehtäviin Kansallis-Osake-Pankkiin juuri vähän ennen pankkikriisin puhkeamista.

Tuleva säätiön hallituksen jäsen ja puheenjohtaja, tuolloin Helsingin yliopiston kansantaloustieteen assistenttina toiminut valtiotieteen lisensiaatti Jaakko Kiander aloitti taloustieteen tutkimusjohtajana vuoden 1989 alussa.⁵⁷⁹ Kiander ehti olla mukana viimeisen säätiön rahoittaman tutkijakoulutuskurssin järjestämisessä.⁵⁸⁰ Hän myös osallistui aktiivisesti kansantaloustieteen valtakunnallisen jatkokoulutusohjelman pystyttämiseen ja teki esityksen säätiön osallistumisesta ohjelman rahoittamiseen.⁵⁸¹

Kianderin aikana säätiö aktivoitui Euroopan integraatioasioiden tutkimuksen vauhdittamisesta ja suuntasi rahoitusta Suomen 1990-luvun laman tutkimiseen. Hänen aikanaan perustettiin säätiön ja Euroopan taloustieteen yhdistyksen EEA:n taloustieteen palkinto Yrjö Jahnsson Award in Economics.⁵⁸²

Kokopäiväisen tutkimusjohtajan edellytettiin harrastavan myös omaa tutkimusta aina, kun aika sen salli. Niinpä Honkapohja viimeisteli väitöskirjansa 1970-luvun jälkipuoliskolla. Kianderin työn taloustieteen alaan kuuluva artikkeleliviäitöskirja palkkaneuvotteluista, riskinjakamisesta ja työllisyydestä valmistui hänen säätiövuosinaan. Säätiö kustansi väitöskirjan julkaisun.⁵⁸³ Itse väitösläisyyden oli toukokuussa 1994, jolloin Kiander oli jo ehtinyt siirtyä vanhemmaksi tutkijaksi Palkansaajien tutkimuslaitokseen.

Kianderin seuraajaksi säätiön taloustieteen tutkimusjohtajana astui huhtikuussa 1994 Mika Widgrén (1964–2009).⁵⁸⁴ Hän siirtyi säätiöön ETLA:sta, missä hän oli valmistellut kansallisia intressejä, koalitioiden muodostumista ja EU:n päätöksentekoa käsittelevän väitöskirjansa.⁵⁸⁵ Hän jatkoi aktiivista tutkimustyötä myös säätiön aikana ja hänestä tuli kansainvälisesti tunnettu ja kysytty Euroopan integraation tutkija.

Widgrénin aikana säätiön kansainväliset toimintamuodot lisääntyivät merkittävästi. Silloin aloitettiin myös yhteistyö MIT:n kanssa, minkä seurauksena lukuisat suomalaiset nuoret tohtorit ovat saaneet viettää tutkijavuoden yhdessä maailman tunnetuimmassa taloustieteen tutkimuskeskityksessä.⁵⁸⁶

Widgrén jätti säätiön vuonna 2001 tultuaan nimitetyksi Turun kauppa- ja korkeakoulun kansainvälisen talouden professoriksi. Hän kuoli äkilliseen sairauskohtaukseen työmatkalla Kapkaupungissa elokuussa 2009.⁵⁸⁷

Tutkimusjohtajan paikka pantiin avoimeen hakuun heti syksyllä 2000, kun Widgrénin siirtyminen Turkuun oli tiedossa. Avoin haku järjestettiin ensimmäistä

kertaa. Paikkaa haki yhdeksän hyvin ansioitunutta hakijaa, joista kolme haastateltiin.⁵⁸⁸ Heistä valituksi tuli vuonna 1999 Helsingin yliopistossa väitellyt ja Suomen Akatemian tohtoritutkijana työskentelevä Hannu Vartiainen.⁵⁸⁹

Säätiön 50-vuotisjuhlavuosi osui Vartiaisen toimikaudelle. Hänen ansiotaan on se, että säätiö onnistui järjestämään kaksi näyttävää juhla-konferenssia kesällä 2004. Hän suunnitteli yhdessä MIT:n professori Peter Diamondin kanssa kansainvälisen konferenssin käyttäytymistaloustieteestä. Terveysthuoltojärjestelmän kannustimia ja rahoitusta käsittelevä juhlaseminaari oli suunnattu lähinnä kotimaiselle yleisölle. Molemmista tapahtumista syntyi englanninkielinen kirja, joiden vaatimaan toimitustyöhön Vartiainen osallistui.

Pitkälti Hannu Vartiaisen aloitteesta tieteellinen valiokunta päätyi huhtikuussa 2007 ehdottamaan hallitukselle merkittäviä muutoksia säätiön apurahapolitiikkaan.⁵⁹⁰ Kevään hakukierros lakkautettiin, taloustieteen laudaturtyöpalkinnot lopetettiin, päätettiin painottaa post doc -apurahoja ja toisaalta ensimmäisen vuoden jatkokoulutusvuoden rahoittamista tutkijan uralle houkuttelemiseksi. Tiedepalkintoja ehdotettiin myönnettäväksi muulloinkin kuin juhlavuosina.

Vartiainen aloitti edeltäjiensä tapaan kokopäiväisenä tutkimusjohtajana. Toimi muuttui osa-aikaiseksi vuonna 2007, kun Vartiaiselle oli tarjottu professorin viransijaisuutta Turun kauppakorkeakoulussa. Seuraavana vuonna Vartiainen nimitettiin varsinaiseksi professoriksi samaan korkeakouluun.

Vartiaisen kausi päättyi kesällä 2010, jolloin hän siirtyi Helsingin kauppakorkeakoulun, Helsingin yliopiston ja Hankenin yhteisen tutkimuskeskus HECER:n ja taloustieteen valtakunnallisen tutkijakoulutusohjelman johtajaksi. Nykyään Hannu Vartiainen toimii mikrotaloustieteen professorina Helsingin yliopistossa.

Seuraavaksi tutkimusjohtajaksi valittiin kahdeksan hakijan ja kolmen haastatellun joukosta Jyväskylän yliopiston professori Ari Hyytinen. Työaika oli aluksi 30-prosenttinen, mutta muuttui elokuusta 2011 alkaen 50-prosenttiseksi.⁵⁹¹

Hyytisen kauden alussa vuonna 2011 säätiö ryhtyi uudelleen myöntämään apurahoja kansantaloustieteen valtakunnallisen tutkijakoulutusohjelman ensimmäisen vuoden jatko-opiskelijoille. Ongelmaksi oli osoittautunut se, että säätiön asiantuntijat olivat nähneet vaikeaksi arvioida hakijoita, joilla ei ollut tutkimusnäyttöä. Hyytinen ehdotti ratkaisuksi monivaiheista prosessia, jossa säätiö syk-

syn haun yhteydessä myöntää kiintiöt eri yliopistolaitoksille. Nämä valitsevat parhaiten menestyneet oppilaansa, joille he kevätlukukauden lopussa ehdottavat apurahan anomista säätiöltä.⁵⁹²

Hyytisen kauden alkuvuosiin ajoittui myös säätiön apurahojen jakosummaan tehty merkittävä tasokorjaus alaspäin. Jo sitä ennen säätiössä oli herännyt keskustelu kestävästä varainkäytöstä. Samaa keskustelua oli käyty muissakin säätiöissä. Hyytinen osallistui asiaa pohtivan, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n asettaman työryhmän työhön. Pohdinnan tulokset julkaistiin kirjasessa *Säätiön kestävä varainkäyttö*.⁵⁹³

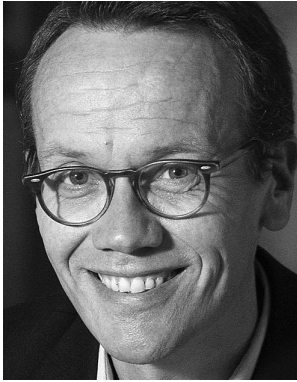
Hyytisen rooli oli keskeinen, kun säätiö kesällä 2011 päätti mennä mukaan säätiöiden professoripooliin, jonka tarkoituksena oli tarjota professoreille mahdollisuus irtautua lukuvuoden ajaksi kokonaan tutkimustyöhön. Hyytinen oli mukana valitsemassa niitä henkilöitä, joiden tutkimusvapaata säätiö tulisi osarahoittamaan. Ehdokkaiden valinta koordinoitiin Osuuspankkien tutkimussäätiön kanssa, joka oli myös päättänyt osallistua pooliin.

Hyytisen vastuulla oli säätiön juhlaseminaarin suunnittelu säätiön 60-vuotisjuhlavuonna 2014. Hän kutsui mukaan ohjelman suunnitteluun MIT:n professorit David Autorin ja Amy Finkelsteinin. Terveyttä ja eriarvoisuutta käsittelevä juhlaseminaari pidettiin kesäkuussa 2014 Katajanokan entisessä vankilassa. Kuten aiemmin on kerrottu, konferenssi sai ennennäkemättömän julkisen huomion lähinnä siksi, että esiintyjien joukossa oli kansainväliseksi ”supertähdeksi” vastikään noussut ranskalainen taloustieteilijä Thomas Piketty. Nykyään Ari Hyytinen toimii taloustieteen professorina Hankenilla.

Hyytisen kausi oli päättymässä heinäkuussa 2016. Uutta, tällä kertaa tuntipalkkaista, tutkimusjohtajaa ryhdyttiin hakemaan jo talvella.⁵⁹⁴ Hakemuksia saatiin vahvoilta väitelleiltä senioritutkijoilta.⁵⁹⁵ Valituksi tuli Palkansaajien tutkimuslaitoksessa työskentelevä kauppatieteen tohtori Terhi Maczulskij.

Toiminnanjohtaja Elli Dahlille oli myönnetty kolmen kuukauden toimivapaa keväällä 2020, ja Terhi Maczulskij oli nimitetty hänen sijaisekseen. Hän oli hoitamassa tätä tehtävää helmi–maaliskuussa 2020, juuri silloin, kun koronapandemia iski osakemarkkinoihin ja rajoitukset tulivat voimaan. Säätiö siirtyi saman tien etätööhön ja etäkokouksiin. Rajoitusten vuoksi Dahlin

Kuva 28. Taloustieteen tutkimusjohtajat 2000-luvulla

*Hannu Vartiainen
2001–2010*

Kuva: Helsingin yliopisto

*Ari Hyytinen
2010–2016*

Kuva: Hanken

*Terhi Maczulskij
2016–*

Kuva: ETLA

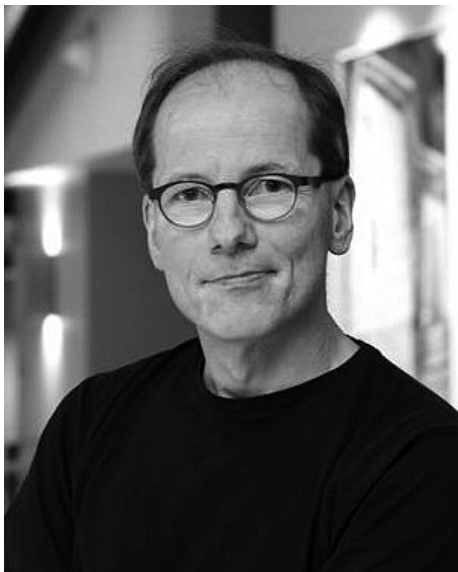
toimivapaa keskeytyi. Sitä jatkettiin keväällä 2022, jolloin Maczulskij toimi vt. toiminnanjohtajana.

Maczulskij on osallistunut kaksi kertaa Yrjö Jahnsson -luentoja ja neljä kertaa Yrjö Jahnsson Award -luentoja järjestämiseen. Hän on ollut mukana toteuttamassa uudenlaista yhteistyötä Kuntaliiton kanssa keskustelun herättämiseksi tärkeistä yhteiskunnallisista aiheista, kuten taloudesta ja terveydestä vuonna 2023 sekä koulutuksesta ja eriarvoisuudesta vuonna 2024. Nykyään Terhi Maczulskij työskentelee päätoimisesti tutkimuspäällikkönä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksessa.

Lääketieteen tutkimussihteerit ja tutkimusjohtajat

Timo Sahin kausi sivutoimisena lääketieteen tutkimussihteerinä päättyi yhdeksäntoista palveluvuoden jälkeen vuoden 1992 lopussa. Hänen seuraajakseen seuraavaksi viisivuotiskaudeksi valittiin urheilulääkärinä ja mielisairaanjohtajana ansioitunut lääketieteen tohtori Kimmo Kuoppasalmi.⁵⁹⁶ Hän kuitenkin pyysi ajanpuutteeseen vedoten eroa jo seuraavan vuoden syksyllä.⁵⁹⁷ Uudeksi tutki-

Kuva 29. Lääketieteen tutkimusjohtajat 2000-luvulla

*Timo Partonen 1995–2006
Kuva: THL*

*Marjukka Myllärniemi 2007–2011
Kuva: HUS*

*Leena von Hertzen 2012–2018
Kuva: Yrjö Jahnssonin
säätien kokoelmat*

*Timo Hiltunen 2018–
Kuva: Yrjö Jahnssonin
säätien kokoelmat*

mussihteeriksi valittiin kaamosmasennuksesta väitöskirjaansa viimeistellyt lääketieteen lisensiaatti Timo Partonen.

Partosen kausi kesti kaksitoista vuotta. Hän ehti olla mukana peräti kuuden lääketieteen tutkimussymposiumin suunnittelussa ja järjestämisessä. Lääketieteen tutkimussihteerin työstä apurahahakemusten käsittelyyn on hakemusten suuren lukumäärän vuoksi aina kulunut huomattavasti enemmän aikaa kuin taloustieteessä. Partosen aikaan työmäärää lisäsi vielä se, että silloin järjestettiin kaksi hakukierrosta, kevään haku ulkomaisten jatko-opintojen rahoittamiseksi ja syksyn yleinen haku.

Unitutkijana ja psykiatrina tunnettu Partonen toimii nykyään tutkimusprofessorina Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Marraskuussa 2006 vuonna 1999 väitellyt lääketieteen tohtori Marjukka Myllärniemi valittiin Partosen seuraajaksi säätiön tutkimussihteeriksi.⁵⁹⁸ Hänen kaudelleen osui kaksi lääketieteen symposiumia sekä apurahahakemusten käsittely yhdellä kevään hakukierroksella ja viidellä syksynkierroksella. Myllärniemen toimen nimike muutettiin hänen viimeisenä toimintavuotenaan tutkimussihteeristä tutkimusjohtajaksi.

Nykyään Marjukka Myllärniemi on HUS:n Sydän- ja keuhkokeskuksen osastonylilääkäri ja keuhkosairauksien ja allergologian professori Helsingin yliopistossa. Myllärniemen piirtämiä sarjakuvia sai lukea *Medi uutisista*.

Lokakuussa 2011 uudeksi lääketieteen tutkimusjohtajana valittiin Helsingin yliopiston dosentti ja HYKS:n iho- ja allergiasairaalan tutkija Leena von Hertzen.⁵⁹⁹ Hänen mikrobiologian alaan kuuluva, keuhkoklamydiaa käsittelevä väitöskirjansa oli hyväksytty vuonna 1996.

Hänen kaudelleen osui kaksi lääketieteen symposiumia. Juhlavuoden 2014 tulehduksellisia elintäsairauksia käsittelevän symposiumin suunnittelussa samoin kuin konferenssijulkaisun toimittamisessa von Hertzenin rooli oli keskeinen. Von Hertzen työskenteli tuohon aikaan HYKS:n iho- ja allergiasairaalassa.

Huhtikuussa 2018 Leena von Hertzenin seuraajaksi lääketieteen tutkimusjohtajaksi valittiin dosentti Timo Hiltunen ajalle 1.5.2018-31.12.2022.⁶⁰⁰ Toimikautta on sittemmin jatkettu. Hiltunen on kliininen opettaja Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan sisätautien osastolla ja osa-aikainen sisätautien eri-

koislääkäri Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa. Hiltusen vuonna 1997 hyväksytty artikkeliväitöskirja käsitteli valtimonkovettumatautiin vaikuttavia tekijöitä, ja hän on myöhemmissä tutkimuksissaan profiloitunut kohonneen verenpaineen geneettisen taustan selvittäjänä.

Hiltunen on ehtinyt osallistua yhden lääketieteen kansainvälisen symposiumin suunnitteluun ja järjestämiseen. Se oli vuonna 2022 pidetty konferenssi, jonka teemana oli täsmälääketiedettä sydän- ja verisuonitautien hoidossa. Seuraava vuodeksi 2025 suunniteltu, sydämen ja verisuonten kuvantamista käsittelevä symposiumi on työn alla. Symposiumi järjestetään yhdessä Paavo Nurmen säätiön kanssa.

TÄSTÄ ETEENPÄIN

Yrjö Jahnssonin säätiö täyttää tänä vuonna seitsemänkymmentä vuotta. Idea säätiön perustamisesta syntyi jo aikaisemmin, sata vuotta sitten.

Vuonna 1924, professori Yrjö Jahnsson ja professorinrouva Hilma Jahnsson saattoivat huokaista helpotuksesta, kun huoli hintojen laskusta väistyi valtionjohdon linjattua, että markka palaa kultakantaan suurin piirtein vallitsevaan kurssiin. Jahnssonien pariskunta sai kokea vaurastuneensa kestäväällä tavalla hyvin lyhyessä ajassa. Oli aika katsoa pitkälle eteenpäin ja miettiä, miten varallisuutta tulevaisuudessa hoidetaan ja kartutetaan ja mihin sen tuottoja tulisi käyttää.

Ajatus säätiön perustamisesta oli luultavasti syntynyt samana vuonna 1924. Se konkretisoitui, kun pariskunta seuraavana vuonna laati keskinäisen testamentin, jossa sovittiin, että jommankumman puolison kuoltua yhteinen omaisuus säätiöidään. Keskinäinen testamentti tarkoitti sitä, että pariskunta päätti jo tuolloin, että syntynyt varallisuus tulee käyttää heidän tärkeinä pitamiensä asioiden edistämiseen vielä senkin jälkeen, kun molemmat ovat kuolleet.

Yrjö Jahnssonin kuoltua vuonna 1936 Hilma laati uuden testamentin, jotta omaisuuden siirto voisi tapahtua joustavasti, jos hän itse sattuisi kuolemaan. Siihen meni aikaa kuitenkin vielä lähes neljäkymmentä vuotta. Sitä ennen Hilma oli ehtinyt vuonna 1944 laatia vielä uuden testamentin, jossa säätiön ensisijaiseksi tarkoitukseksi oli määritelty suomalaisen kansantaloustieteellisen tutkimuksen tukeminen, erityistapauksissa myös lääketieteen ja kemian tutkimuksen tukeminen. Tästä kesti vielä kymmenen vuotta Yrjö Jahnssonin säätiön perustamiseen.

Tässä teoksessa on kuvattu Yrjö Jahnssonin säätiön vaihteita uudella vuosituohannella. Kirja täydentää Antti Kuusterän laatimaa, vuonna 2004 julkaistua historiataesta, joka kuvaa säätiön historiaa sen ensimmäiseltä 50-vuotistaipaleelta.

Paljon on vuosikymmenten saatossa muuttunut, mutta paljon on myös pysynyt muuttumattomana. Yksi vakaana säilynyt elementti on säätiön tarkoitus: suomalaisen kansantaloustieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen tukeminen.

Tarkoitus on pysynyt muuttumattomana, mutta tarkoituksen toteuttamisen tavat ovat muuttuneet toimintaympäristön muuttuessa. Tulkinta tuen kohdealueista

on muuttunut. Esimerkiksi sääntöjen edellyttämä tuen kohdentaminen ”raha- ja palkkateoreettiseen sekä niiden jälkeen finanssiopillinen ja kansantalouspoliittiseen tutkimukseen” on tulkittu joustavasti. Tuki taloustieteelle on jo pitkään kattanut periaatteessa kaikki taloustieteen osa-alueet.

Suomalaisen kansantaloustieteellisen tutkimuksen tukeminen tarkoitti alun perin tuen rajaamista suomenkielisille tutkijoille, mikä sulki pois ruotsinkieliset hakijat. Tästä rajoituksesta luovuttiin vuonna 1975, jolloin Sixten Korkmanille myönnettiin kokovuotinen apuraha väitöskirjan valmisteluun. Sitten apurahaoja on myönnetty kielestä ja kansallisuudesta riippumatta kaikille hakijoille, jotka tekevät tutkimusta suomalaisessa korkeakoulussa tai tutkimuslaitoksessa edellyttäen, että hakemus läpäisee asiantuntijoiden tarkan seulan.

Jatkuvuutta edustavat myös säätiön eri vuosikymmenillä tekemät aloitteet, kuten Yrjö Jahnsson -luennot, eurooppalaiset ja kotimaiset tiedepalkinnot ja lääketieteen kansainväliset symposiumit. Suurimmat aloitteet, kuten taloustieteen tutkijakoulutuksen järjestäminen ja terveystaloustieteilijöiden jatkokoulutus Yorokin yliopistossa, tehtiin 1970-luvulla. Nämä tehtävät ovat jo aikaa sitten siirtyneet sinne, minne ne kuuluvatkin, yliopistoihin.

Suurimmat epäjatkuvuudet Yrjö Jahnssonin säätiön toiminnassa liittyvät varallisuuden hoitoon. Hilma Jahnssonin puheenjohtajuuden aikana 1950- ja 1960-luvuilla varallisuudenhoito oli jo sääntöjen perusteella sidottu asuinkerrostalojen omistamiseen ja hallintaan. Hilmaalle se edusti jatkuvuutta. Koska tämän varallisuuden tuotto oli eri syistä käynyt heikoksi, niistä alettiin 1870-luvun alussa pyrkiä eroon.

Puntilan puheenjohtajakaudella kaikki asuinkiinteistöt myytiin ja niiden sijaan hankittiin toimistokiinteistöjä. Puntilan ja Hongon puheenjohtajakausilla 1970- ja 1980-luvuilla jatkuvuutta edusti strategia, jonka elementteinä olivat Kuusterän mukaan ”valtio tai sen omistama yhteisö vuokralaisena ja pitkäaikainen vuokrasopimus.”

Tämäkään jatkuvuus ei ollut kestävä, koska strategia oli tehnyt säätiön riippuvaiseksi yhdestä vuokralaisesta, pörssiyhtiöksi muuttuneesta Sonerasta, entisestä valtio-omisteisesta Telecom Finlandista. Sonera-riskin realisoituminen 2010-luvun alussa, minkä seurauksena apurahasummaa jouduttiin merkittävästi alentamaan useiden vuosien ajaksi.

Historia on huono opas tulevaisuuteen. Tulevaisuus on aina avoin, ja kehitys voi kulkea moneen arvaamattomaankin suuntaan. Säätiöiden kohdalla mahdollisten tulevaisuuspolkujen määrää rajoittaa säätiön säännöissä määritelty säätiön tarkoitus, jota ei ole kovin helppo muuttaa. Yrjö Jahnssonin säätiön tarkoitus on taloustieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen tukeminen. Tätä voitaneen edelleen pitää pysyvänä pilarina myös säätiön tulevassa toiminnassa.

Pääosa säätiön tarkoituksen toteuttamisesta tapahtunee tulevaisuudessakin yksittäisille tutkijoille myönnettävien apurahojen muodossa. Miljoonaprojektien rahoittamiseen säätiön resurssit ovat rajoitetut, mutta mikään ei sulje pois osallistumista suurprojekteihin yhdessä muiden rahoittajien kanssa. Säätiö voi edelleen, yksin tai yhdessä kumppaneiden kanssa, tehdä tutkimukseen perustuvia keskustelunavauksia ajankohtaisista yhteiskunnallisista teemoista.

Kansainvälisen brändin rakentamista on vaikea lisätä, koska säännöt edellyttävät tuen kohdistamista suomalaisen tutkimuksen tukemiseen. Suomalainen tutkimus tarkoittaa Suomessa toimivien tutkijoiden työn tukemista. Taloustieteessä Yrjö Jahnsson -luennoilla samoin kuin eurooppalaisella tiedepalkinnolla on hyvä maine, mutta sitä on vaikea kasvattaa. Maailmalla on paljon erilaisia nimikkoluentoja ja -palkintoja, joista tieto leviää nopeasti nettisivujen kautta.

Luennoitsijoiden ja palkinnonsaajien, samoin kuin säätiön järjestämien kansainvälisten konferenssien esitelmöitsijöiden kutsuminen Suomeen, edistää samalla tarkoituksen toteuttamista eli suomalaisen tutkimuksen tukemista. Fyysiset kohtaamiset saman alan tutkijoiden kesken tarjoavat sekä kohdennettuja että satunnaisia törmäämisiä, mikä lisää yhteistyön mahdollisuuksia. Etäkonferenssit eivät korvaa henkilökohtaisia tapaamisia.

Tarkoituksen toteuttaminen pitkälle tulevaisuuteen edellyttää sitä, että sijoitusomaisuudesta pidetään hyvää huolta siten, että sen reaalin arvo säilyy tai mieluummin maltillisesti kasvaa. Sijoitustoimintaan liittyy aina erilaisia riskejä. Kun sijoitukset on laajasti hajautettu, niin kuin ne Yrjö Jahnssonin säätiössä nykyisin ovat, yhteen yksittäiseen sijoitukseen liittyvät riskit ovat suhteellisen vähämerkityksellisiä. Siitä huolimatta sijoitusten tuotot vääjäämättä vaihtelevat vuodesta toiseen. Tämän ei tarvitse näkyä apurahojen jaossa kovinkaan paljon, kunhan pidetään huolta siitä, että varainkäyttö on pitkällä aikavälillä kestävällä tasolla.

Säätiöiden toimintaympäristössä on tapahtunut ja tapahtuu tulevaisuudessakin merkittäviä muutoksia. Valtiontalouden vaikeudet voivat vähentää tieteen tukemista, mikä lisää odotuksia säätiöiden suuntaan. Tähän tilanteeseen sopisi huonosti se, että myös säätiörahoitusta tieteelle supistettaisiin niiden sijoitustuottoja verottamalla.

Yrjö Jahnssonin säätiön 70-vuotistaival on ollut menestyksekkäs ja vaikuttava. Tutkittavaa riittää tulevillekin taloustieteen ja lääketieteen tutkijasukupolville. Valtion ja hyvinvointialueiden rahoitus, väestön ikääntyminen, eriarvoistuminen, ilmastonmuutos, teknologian kehitys ja tekoälyn nostavat koko ajan esiin ongelmia, joihin vastaaminen edellyttää korkeatasoista tieteellistä tutkimusta.

VIITTEET

Tärkeimmät käytetyt lähteet ovat Yrjö Jahnssonin säätiön hallituksen ja varainhoitokunnan pöytäkirjat liitteineen. Viittaukset hallituksen pöytäkirjoihin on merkitty H-kirjaimella, jota seuraa kokouksen järjestysnumero ja pöytäkirjan päivämäärä. Varinhoitokunnan pöytäkirjat on merkitty vastaavalla tavalla V-kirjaimella. Vuosikertomukset, julkaisemattomat muistiot, verkkosivustolähteet ja sanomalehtilähteet on mainittu lähdeviittauksissa. Kirjallisuusviitteet on merkitty tekijän mukaan.

- ¹ Kuusterä (2004), 36.
- ² Zetterberg (1982), 257–258; Kuusterä (2004), 44–46.
- ³ Kuusterä (2004), 47.
- ⁴ Zetterberg (1982), 306–313; Kuusterä (2004), 57.
- ⁵ Kuusterä (2004), 58.
- ⁶ Säätiön säännöt 1954 6§; Kuusterä (2004), 58.
- ⁷ Oikeusministeriön päätös 1576/91 B.1954.
- ⁸ H1 25.4.1977, Liitteet 18–19.
- ⁹ Zetterberg (1982).
- ¹⁰ Kuusterä (2004).
- ¹¹ Kuusterä (2004), 14–15.
- ¹² Amandan kuolinvuodesta ei löydy tieto Zetterbergin (1982) kaksoiselämäkerrassa.
- ¹³ Kuusterä (2004), 18.
- ¹⁴ Zetterberg (1982), 224–229; Kuusterä (2004), 10–12.
- ¹⁵ Zetterberg (1882), 323–326; Kuusterä (2004), 243–244; Hjerppe (2015), 235–236.
- ¹⁶ Hjerppe (2015).
- ¹⁷ Kiander, toim. (1999).
- ¹⁸ Kuusterä (2004), 19.
- ¹⁹ *Suomalainen Suomi* 2/1936, 126.
- ²⁰ Kuusterä (2004), 61; Tarkka (2004), 36–37.
- ²¹ Kuusterä (2004), 62.
- ²² Yrjö Jahnssonin säätiön säännöt, 13 §, Säätiö – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi).
- ²³ Kuusterä (2014), 127.

- 24 Kuusterä (2014), 126.
- 25 Tiitta (2015); Tiitta (2018).
- 26 Manninen (2005); Tervonen (2012); Virén (2014).
- 27 Hohti ja Kilpinen, toim. (2010); Hannula ym. (2015).
- 28 Tiitta (2018), 15.
- 29 Hjerpe (2005), 261.
- 30 Tilastokeskus/Tietoa tilastoista/Käsitteet, <https://stat.fi/meta/kas/saatio.html>.
- 31 Säätiölaki 487/2015, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150487>
- 32 Tuloverolaki 1535/1992, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19921535>.
- 33 Manninen (2005), 10–12; Vartia (2010), 72–75; Virén (2014), 9–10.
- 34 Tilastokeskus / Sektoriluokitus 2023, https://stat.fi/fi/luokitukset/sektoriluokitus/sektoriluokitus_1_20230101/.
- 35 StatFin/Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto/13wb Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt oikeudellisen muodon mukaan, 2022.
- 36 PRH - Yhdistykset - Yhdistysrekisterin esittely
- 37 PRH - Säätiörekisteri
- 38 Tiitta (2018), 15.
- 39 Lydman ja Löfman (2021).
- 40 Raivio ym. (2023), 12.
- 41 Raivio ym. (2023), 13, 24.
- 42 Raivio ym. (2023), 13, 25.
- 43 <https://www.op.fi/op-ryhma/tietoa-ryhmasta/saatiot/tutkimussaatio/uutiset/tutkimussaation-myontamat-apurahat-2022>
- 44 Tiitta (2018), 283.
- 45 Tiitta (2018), 210–212.
- 46 Kantar Public (2022), 6–7.
- 47 Kantar Public (2022), 3–5.
- 48 Kantar Public (2022), 8.
- 49 Tiitta (2018), 35–36, 210.
- 50 Säätiölaki 109/1930, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1930/19300109>; Mähönen (2001), 35–36.
- 51 Säätiölaki 400/1964, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1964/19640400>; Mähönen (2001), 41.
- 52 Hannula ym. (2011), 22.
- 53 H3 3.10.2005, Liite 4.
- 54 Arto Alho, ”Säätiölain muutostarve”, Lausunto 22.2.2006, H1 1.3.2006, Liite 11.
- 55 Oikeusministeriö, ”Säätiölain uudistaminen”, Arviomuistio 25.9.2007, H1

- 18.1.2008, Liite 5.
- 56 Arto Alho, ”Säätiölain kehittäminen”, Luonnos 1.8.2010, V6 18.8.2010, Liite H7 15.10.2010, Liitteet 14–15.
- 57 H3 29.4.2013, Liite 7, H2/2014 6.5.2014, Liite 11.
- 58 Säätiölaki 487/2015, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150487>.
- 59 Tuloverolaki 1535/1992, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19921535>.
- 60 Myrsky (2001), 50–53; Myrsky (2008).
- 61 Tiitta (2018), 65.
- 62 Tiitta (2018), 108–109.
- 63 Hohti (2010), 17; Tiitta (2018), 108–109.
- 64 Kanninen (1991).
- 65 Janne Seppänen, ”Kilpailu apurahoista kovenee. Tiedettä ja taidetta tukevien säätiöiden rahoituspohja murenee”, *Helsingin Sanomat* 23.2.1992.
- 66 Janne Seppänen, ”Kulttuurirahasto joutuu leikkaamaan ensi vuoden apurahoja neljänneksellä. Hallitus luopui kaavailusta 15 prosentin korko- ja vuokratuloverosta”, *Helsingin Sanomat* 13.6.1992.
- 67 Pekka Väisänen, ”Säätiöiden ja yhteisöiden korkotulot halutaan verolle”, *Helsingin Sanomat* 11.6.1992.
- 68 *HS* 11.6.1992, emt.
- 69 Valtiontalouden tarkastusvirasto (2010).
- 70 Anneli Hertsi, ”Soini haluaa säätiöt verolle: Fyrken Finns”, *Kauppalehti* 25.2.2011.
- 71 Marko Junkkari, ”Sdp esittää isoa veromuutosta: Eläke- ja sijoitusrahastojen ja säätiöiden osingot verolle – uusi lähdevero koskisi myös ammattiliittoja”, *Helsingin Sanomat* 26.4.2018.
- 72 Valtioneuvosto (2019).
- 73 Valtiovarainministeriö (2021), 183–184.
- 74 Perussuomalaiset (2021), 27.
- 75 Liisa Suvikumpu, ”Yhdeksän myyttiä säätiöistä”, Säätiöt ja rahastot ry 10.1.2024, saatiotrahastot.fi.
- 76 Suvikumpu (2024), emt.
- 77 Hohti (2010), 14.
- 78 H3 9.4.2003, Liite 6.
- 79 V9 6.10.2003, Liitteet 7–8.
- 80 Hohti (2010), 26.
- 81 Hohti, toim. (2010), 113–114.
- 82 Hohti, toim. (2010), 119.

- 83 Arto Alhon mukaan Säätiöt ja rahastot ry -nimeä oli käytetty työnimenä jo rekisteröityä yhdistystä perustettaessa vuonna 2003, mutta kaikkea ei haluttu muuttaa kerralla, kun koko rekisteröitymistäkin oli aika voimakkaasti vastustettu.
- 84 <https://saatiotrahastot.fi/>.
- 85 V8 3.9.2003, Liite 10.
- 86 V2 10.2.2004, Liite 6,
- 87 H1 4.3.2004, Liite 3; V7 17.6.2004, Liite 11; H3 3.10.2005 Liite 3.
- 88 Hohti (2010), 28.
- 89 Hohti (2010), 25.
- 90 Säätiöt ja rahastot (2019).
- 91 Hohti (2010), 30.
- 92 Suvikumpu, toim. (2015).
- 93 Hohti ja Kilpinen, toim. (2012).
- 94 Suvikumpu (2020).
- 95 Tracefi, ”Yrjö Jahnssonin säätiö – kestävyys ja vaikuttavuusarviointi vuodelle 2020”, H1 21.1.2021, Liite 1.
- 96 Kirjanpitolaki 1336/1997 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®.
- 97 Hannula ym. (2011), s. 40–46.
- 98 Säätiölaki 487/2015, 5§
- 99 Hannula ym. (2011), 22.
- 100 Kuusterä (2004), 77.
- 101 Wiklund (2015).
- 102 Sijoituskohteita oli 63 vuoden 2023 lopussa.
- 103 Arto Alhon haastattelu 16.10.2023.
- 104 Kuusterä (2004), 35–36.
- 105 Kuusterä (2004), 36–37.
- 106 Zetterberg (1982), 248–250.
- 107 Kuusterä (2004), 36.
- 108 Kuusterä (2004), s. 36–37.
- 109 Zetterberg (1982), 247–249.
- 110 Kuusterä (2004), 57–58.
- 111 Kuusterä (2004), 58.
- 112 Kuusterä (2004), 58.
- 113 Kuusterä (2004), 71–72.
- 114 Yrjö Jahnssonin säätiön säännöt 1954.
- 115 H2 20.2.1964, Liitteet 2–3.

- ¹¹⁶ V5 16.8.1972, Liite 1.
- ¹¹⁷ Kuusterä (2004), 82–83; H5 16.8.1972, Liite 1.
- ¹¹⁸ Kuusterä (2004), 77.
- ¹¹⁹ Kuusterä (2004), 77–78.
- ¹²⁰ Kuusterä (2004), 98–99.
- ¹²¹ H-4 31.12.1981, Liite 1; H-5 31.12.1981, Liite 1.
- ¹²² H-3 12.4.2012, 10 §.
- ¹²³ Kuusterä (2004), 93–94.
- ¹²⁴ Kuusterä (2004), 91.
- ¹²⁵ H2 20.10.1978, 19§.
- ¹²⁶ H3 30.11.1978, Liite 7.
- ¹²⁷ Kuusterä (2004), 99–100.
- ¹²⁸ V4 13.9.1985, 13§; Vuosikertomus 1985, 17.
- ¹²⁹ CapMan ostaa toimistotalon Vallilasta - CapMan, Tiedote 18.5.2011.
- ¹³⁰ CapMan ostaa kaksi toimistotaloa Helsingistä - CapMan, Tiedote 29.8.2007.
- ¹³¹ Lähde: H-1 1.3.2006, Liite 6.
- ¹³² Hannula ym. (2011), s. 134–135; Verotusohje yleishyödyllisille yhteisöille - vero.fi, Luku 3.
- ¹³³ Hannula ym. (2011), s. 139–140. Verotusohje yleishyödyllisille yhteisöille - vero.fi.
- ¹³⁴ V10 21.6.2007, Liite 1.
- ¹³⁵ V-9 21.6.2007, Liite 2.
- ¹³⁶ Uudenmaan verovirasto, ”Arvonlisävero koskeva ohjaus”, Päätösnumero 07OH243, 1.8.2007; V-11 13.8.2007, Liite 5.
- ¹³⁷ V1 25.1.2000, Liite 4.
- ¹³⁸ H1 27.1.2005, Liite 6.
- ¹³⁹ Kuisma ja Seppänen (2015).
- ¹⁴⁰ V1 25.1.2002, Liite 1.
- ¹⁴¹ H1 1.3.2006, Liitteet 7–9; H2 13.4.2006. Liitteet 5–8.
- ¹⁴² H2 28.2.2007, Liitteet 4-6
- ¹⁴³ H7 17.8.2007 2§.
- ¹⁴⁴ Vuosikertomus 2007.
- ¹⁴⁵ V6 12.8.2002, Liite 4.
- ¹⁴⁶ PRH - Kaupparekisteri - Apportti.
- ¹⁴⁷ V2 29.2.2000 15 §.
- ¹⁴⁸ V1 15.1.2008, Liite 2.
- ¹⁴⁹ H6 13.10.2009, Liite 4.

- ¹⁵⁰ H7 15.10.2010, 5§.
- ¹⁵¹ H1 2.2.2011, Liite 12; H2 10.3.2011, Liite 1; H3 2.5.2011, Liite 7.
- ¹⁵² Kaupasta kertoi ensimmäisen kerran Bonnierin julkaisema *Kiinteistöuutiset* 2.7.2021. Ostajan nimeä ei kerrottu, mutta Skanskan nimi esiintyy Helsingin kaupungin Vattunimen keskuksen asemakaavan muutosta koskevassa selostuksessa, *Vattuniemen keskus – asemakaavan muutoksen selostus*, Helsingin kaupunki Asemakaavoitus, Kaavanro 2701, Diaarinumero HEL 2018-010750, 9.11.2021.
- ¹⁵³ H4 21.6.2021, 2§.
- ¹⁵⁴ Hannula ym. (2011), s. 135; Verotusohje yleishyödyllisille yhteisöille - vero.fi, Luku 3.
- ¹⁵⁵ H2 19.10.1981, Liite 2.
- ¹⁵⁶ H2 14.5.1984, Liite 2.
- ¹⁵⁷ H2 3.5.1985, Liite 2.
- ¹⁵⁸ H1 14.3.1985, Liite 1.
- ¹⁵⁹ H2 7.3.1991, Liite 1.
- ¹⁶⁰ H-4 31.10.1994, Liite 1.
- ¹⁶¹ H5 15.8.1990, Liite 1.
- ¹⁶² H7 21.11.1991, Liite 10.
- ¹⁶³ H4 28.11.1996, 13§, Liitteet 5b–c.
- ¹⁶⁴ V5 19.6.2000, Liite 5.
- ¹⁶⁵ Tero Tuisku, ”Munkkivuoren ostoskeskus menestyy”, *Kauppalehti* 28.1.2002.
- ¹⁶⁶ H1 4.3.2004, 4§; V5 29.4.2004, Liite 5.
- ¹⁶⁷ H3 27.4.2001, Liite 7; H5 13.8.2001, Liite 1.
- ¹⁶⁸ V4 29.3.2004, Liite 5.
- ¹⁶⁹ V6 31.5.2004, Liite 5.
- ¹⁷⁰ H4 22.6.2009, Liitteet 4–5.
- ¹⁷¹ H4 16.8.2006, Liite 1; V8 29.8.2006, Liite 9; V10 11.10.2006, Liite 10.
- ¹⁷² H8 12.10.2007, 4§.
- ¹⁷³ H2 5.3.2008, Liite 3.
- ¹⁷⁴ V12 1.12.2009, Liite 2.
- ¹⁷⁵ H1 2.2.2011, Liite 13; H1 1.3.2013, Liite 5; V2 19.3.2015, Liite 1.
- ¹⁷⁶ V5 28.8.2012, Liitteet 1–2.
- ¹⁷⁷ H4 21.6.2021, 2§.
- ¹⁷⁸ H1 17.3.2015, Liite 4.
- ¹⁷⁹ H1 17.3.2015, Liite 9.
- ¹⁸⁰ H4 30.8.2016, 2§.

- 181 V4 30.10.2017, 5 §.
- 182 H3 7.9.2018, 2§.
- 183 H5 27.11.2020, Liitteet 14–15.
- 184 V2 1.4.2020, 3§-4§.
- 185 Tilinpäätös 1990.
- 186 Tilinpäätös 2000.
- 187 V1 25.1.2000, Liite 4.
- 188 Suomalaisen kulttuurin puolesta | Suomen Kulttuurirahasto (skr.fi)
- 189 Timo laatonen, ”Hajamietteitä YJS:n sijoituspolitiikasta”, Muistio 20.4.1995, V4 26.4.1995, Liite 1.
- 190 Timo Laatonen, ”Yrjö Jahnssonin säätiön varainhoidon ohjeet”, Muistio 25.1.2000, V2 29.2.2000, Liite 6.
- 191 H2 16.3.2000. Liite 1.
- 192 ”Säätiön puheenjohtajan katsaus”, Vuosikertomus 2001, s. 3.
- 193 V5 29.4.2004, Liite 8.
- 194 V1 18.1.2008, Liite 4.
- 195 V1 23.1.2009, Liite 5.
- 196 H1 2.2.2011, Liite 9.
- 197 H7 11.12.2001, Liite 6.
- 198 V1 25.1.2002, Liite 6.
- 199 H2 9.3.2010 Liite 6
- 200 H1 31.3.2016, Liite 4; H1/2017 13.2.2017, Liite 1.
- 201 H2 29.4.2016; H4/2017 1.11.2017, 3 §; Vuosikertomus 2015; Vuosikertomus 2017.
- 202 H1 2.2.2011, Liitteet 6-7.
- 203 V2 18.9.2023, Liite 2.
- 204 H1 27.1.2005, Liite 1.
- 205 V3 1.9.2017, Liite 3.
- 206 Eläke-Fennia yhdistyi Lähi-Tapiola Eläkeyhtiön kanssa Työeläkevakuutus-yhtiö Eloksi vuoden 2014 alussa.
- 207 H3/2010 21.4.2010, Liite 4; H5/2010 8.6.2010; H6/2010 11.8.2010, Liitteet 2–4.
- 208 Tilisanomat.fi 4.5.2021.
- 209 V1 24.2.2021, Liite 2.
- 210 KHO 2001:1.
- 211 V4 22.5.2006, Liite 6.
- 212 Kommandiittiyhtiö - Yrittajat.fi.

- ²¹³ V8 31.8.2011, Liite 9; V10 24.11.2011, Liitteet 4–5.
- ²¹⁴ H3 12.4.2012, 7§, Liitteet 6–8.
- ²¹⁵ Elli Dahl, ”Verotusmenettelystä annetun lain 85 pykälässä tarkoitettu ennakotietohakemus”, 31.5.2012; H4/2012 12.6.2012, Liite 9.
- ²¹⁶ Savo-Karjalan yritysvero toimisto, ”Tuloveroa koskeva ennakotieto”, Päätös 166/341/2012 8.6.2012; V5/2012 28.8.2012, Liite 9.
- ²¹⁷ H3 15.6.2015. 4§.
- ²¹⁸ KHO:2017:20 - Korkein hallinto-oikeus.
- ²¹⁹ V7 30.11.2015, Liitteet 4–5; V2 22.3.2016, Liite 1.
- ²²⁰ H3 29.4.2013, Liite 5.
- ²²¹ V3 10.9.2018, Liite 20.
- ²²² V4 3.10.2018, Liitteet 1–2.
- ²²³ V2 30.3.2017, Liitteet 1 ja 9.
- ²²⁴ Vuosikertomus 2022.
- ²²⁵ Luvut on poimittu suoraan säätiön tilinpäätöksestä vuosilta 2000 ja 2002.
- ²²⁶ H1 2.2.2011, Liite 14.
- ²²⁷ Tilastokeskuksen rahanarvolaskurin mukaan elinkustannusindeksi oli nousut 53 prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2022
- ²²⁸ H6 17.10.2012, Liite 5.
- ²²⁹ Vuosikertomus 2011.
- ²³⁰ Vuosikertomus 2022.
- ²³¹ Elinkustannusindeksin nousu vastaavana aikana keskimäärin 2,3 %/v.
- ²³² H1 25.1.2001, Liitteet 1–2.
- ²³³ Arto Alho, ”Apurahapolitiikka ja omaisuus”, Muistio 17.1.2011.
- ²³⁴ H7 7.12.2009, Liite 7.
- ²³⁵ H3 21.4.2010, Liite 2.
- ²³⁶ V8 28.9.2010, 5 §.
- ²³⁷ H7 15.10.2010, 5 §, Liite 10.
- ²³⁸ H9 5.12.2011, Liite 4.
- ²³⁹ Lähteet: Ansiotasoindeksi - Tilastokeskus (stat.fi) ja Elinkustannusindeksi (1951:10=100) muuttujina Kuukausi ja Tiedot. PxWeb (stat.fi).
- ²⁴⁰ Hohti ja Kilpinen (2012), s. 14–15.
- ²⁴¹ Irmeli Salo, ”Uskollinen sijoittaja janoaa kassavirtaa”, *Talouselämä* 29/1996, 50–51.
- ²⁴² H9 5.12.2011, Liite 4.
- ²⁴³ Ari Hyytinen, ”Apurahapolitiikka ja kestävä jakovara YJ-säätiössä”, Muistio 13.2.2012, H3 12.4.2012, Liite 2.

- ²⁴⁴ H6 7.12.2016, Liite 10.
- ²⁴⁵ H6 1.12.2021, Liite 17.
- ²⁴⁶ Kuusterä (2004), s. 127.
- ²⁴⁷ Säätiö – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi)
- ²⁴⁸ H2 12.5.2015, 7§.
- ²⁴⁹ Pohjola (2006), 305–306.
- ²⁵⁰ Kuusterä (2004), s. 123.
- ²⁵¹ Kuusterä (2004), s. 201.
- ²⁵² Kuusterä (2004), 130.
- ²⁵³ H5 23.8.1971, Liite 1.
- ²⁵⁴ H1 26.2.1975, 3§.
- ²⁵⁵ Kuusterä (2004), 207.
- ²⁵⁶ Kuusterä (2004), 214–215.
- ²⁵⁷ Kuusterä (2004), 150–153.
- ²⁵⁸ H2 21.10.1974, Liite 2.
- ²⁵⁹ Kuusterä (2004), 166.
- ²⁶⁰ Kuusterä (2014), 85–91.
- ²⁶¹ Kuusterä (2004), 165.
- ²⁶² Virikeseminaarin esitelmät julkaistiin *Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa* 4/1975, KAK41975.pdf (taloustieteellinenyhdistys.fi).
- ²⁶³ Suvanto (2018).
- ²⁶⁴ Kuusterä (2004), 219–221.
- ²⁶⁵ Seminaarin loppuraportti, H5 23.10.1975, Liite 3.
- ²⁶⁶ H1 25.1.2001, Liite 1.
- ²⁶⁷ H7 17.8.2007, Liite 3.
- ²⁶⁸ H1 27.1.2009, Liite 9.
- ²⁶⁹ H5 2.12.2019, 3§.
- ²⁷⁰ H3 23.4.2008.
- ²⁷¹ V6 2.7.2008, Liite 21.
- ²⁷² H1 29.1.2009, Liite 9.
- ²⁷³ H4 1.11.2017, Liite 14.
- ²⁷⁴ V1 23.1.2017, Liite 18.
- ²⁷⁵ H4 1.11.2017, Liite 14.
- ²⁷⁶ V3 10.9.2018, Liite 25.
- ²⁷⁷ H7 17.8.2007, Liite 3.
- ²⁷⁸ H2 6.5.2014, Liitteet 7–8.
- ²⁷⁹ Apurahat – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi).

- 280 Apurahat – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi).
- 281 Kuusterä (2004), 133.
- 282 Kuusterä (2004), 266.
- 283 ”Kansantalous- ja lääketieteen neuvottelu”, Pöytäkirja 23.8.2000.
- 284 H2 5.5.2014, 6 §.
- 285 Tiitta (2018), 252–255.
- 286 Kuusterä (2004), 213.
- 287 Kuusterä (2004), 188.
- 288 Kuusterä (2004), 180–183.
- 289 Kuusterä (2004), 189–191.
- 290 Rahoitussopimus 29.3.2001, allekirjoittajina säätiön puolesta toimitusjohtaja Arto Alho, Rune Stenbacka tutkimuksen tekijänä ja Hankenin edustaja tutkimuksen hallinnoijan puolesta, H2 12.3.2001 Liite 1.
- 291 Tutkimusrahoitussopimus 23.4.2007, allekirjoittajina Arto Alho säätiön ja Timo Saarinen ja Pekka Ilmakunnas kauppakorkeakoulun puolesta.
- 292 H3 1.6.2006, Liite 7.
- 293 H5 11.10.2006, Liite 1.
- 294 <https://www.yjs.fi/matti-liskin-ura-taloustieteessa-sai-alkusysayksen-saation-apurahasta/>.
- 295 H1 13.1.1995, Liite 2.
- 296 <https://www.aka.fi/tutkimusrahoitus/ohjelmat-ja-muut-rahoitusmuodot/huippuyksikkoohjelmat/paattyneet-ohjelmat/>.
- 297 V2 29.1.2001, 6 §.
- 298 H5 13.8.2001, Liite 4.
- 299 V2 1.3.2002, 9 §, Liite 8.
- 300 Bengt Holmström ja Timo Teräsvirta, ”Progress Report on the Research Unit on Economic Structures and Growth (RUESG)”, Muistio 2.6.2004, H4 11.10.2004, Liite 1.
- 301 V1 12.1.2006, 2 §.
- 302 Vartiainen (2016), 224–225.
- 303 V4 30.10.2017, 9 §.
- 304 Hannu Vartiainen, ”HECER ja suomalaisen taloustieteen rakennekehitys”, Muistio 14.4.2016, H2 29.4.2016, Liite 6
- 305 Aalto, Hanken ja Helsingin yliopisto, ”Helsinki Graduate School of Economics kasvattaa Suomen taloustieteen kärkijoukkoa, Tiedote 19.9.2017; Suomen Pankki, ”Suomen Pankki on päättänyt tukea uutta taloustieteen huippuyksikköä, Tiedote 19.9.2017; Valtioneuvosto, ”Suomeen perustetaan taloustieteen

huippuyksikkö”, Tiedote 19.9.2017.

- ³⁰⁶ Petri Sajari, ”Taloustutkimusta yhteiseksi hyväksi”, *Helsingin Sanomat* 24.10.2018.
- ³⁰⁷ H1 12.4.2018, 12§, Liitteet 16–17.
- ³⁰⁸ Elli Dahl, ”Pohdintaa yliopistojen varainhankintakampanjasta”, Muistio 14.4.2016, H2 29.4.2016, Liite 5.
- ³⁰⁹ H5 8.11.2016, 5§, Liite 7.
- ³¹⁰ Vuosikertomus 2016, 4.
- ³¹¹ H2 12.6.2018, 8§, Liitteet 5–6.
- ³¹² ”Helsinki Graduate School of Economicsiin perustetaan Yrjö Jahnsson professori”, Tiedote 19.6.2018.
- ³¹³ H2 19.6.2019, 8 §.
- ³¹⁴ Mika Widgrén, ”Yhteistyö Yrjö Jahnssonin säätiön ja MIT:n välillä”, Muistio 25.1. 1997, V3 26.2.1997, Liite 5.
- ³¹⁵ V12 19.12.1997, Liite 3.
- ³¹⁶ Ari Hyytinen, ”Yrjö Jahnssonin säätiön Massachusetts Institute of Technology (MIT) ja University of Cambridge tutkimusvierailujen valintamenetely”, Muistio 10.5.2016, H2 29.4.2016, Liite 7.
- ³¹⁷ Hannu Vartiainen, ”Yhteistyö Cambridgen yliopiston kanssa”, Lausunto 31.5.2006, H3 1.6.2006. Liite 5.
- ³¹⁸ Hannu Vartiainen, ”Yrjö Jahnsson Foundation Fellowship in the University of Cambridge”, Muistio 10.11.2006, H3 1.6.2006 Liitteet 4–5.
- ³¹⁹ Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry, ”Säätiöiden professoripooli”, Jäsentiedote 11.5.2011.
- ³²⁰ H6 10.6.2011, 4§.
- ³²¹ H7 30.8.2011, 2§.
- ³²² V9 26.9.2011, Liite 7.
- ³²³ Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry, ”Sopimus professoripoolista, 14.11.2011 ja ”Projektisopimus – säätiöiden professoripooli”, 14.11.2011; H1 30.1.2012, Liitteet 6–7.
- ³²⁴ H6 7.10.2013, Liite 3.
- ³²⁵ Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry, ”Sopimus professoripoolista 2014–2015, 16.12.2011 ja ”Projektisopimus – säätiöiden professoripooli 2014–2015”, 16.12.2013; H1 5.3.2014, Liitteet 8–9.
- ³²⁶ Seppälä (2015), 38.
- ³²⁷ Kuusterä (2004), 213.
- ³²⁸ Arto Alho 31.8.2024.

- 329 Kuusterä (2004), 215–216.
- 330 Apurahat – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi).
- 331 ”Äidinmaidon mikrobiston merkitys”, Yrjö Jahnssonin säätiön vuosikertomus 2015, 14–15.
- 332 Oulun yliopisto, ”Nuoruusiän sosiaalinen toimintakyky ja myöhempi psykiatrinen sairastavuus riskilapsilla ja näiden verrokeilla. Suomalainen skitsofrenian adoptiolapsiperhetutkimus”, Tiedote 5.1.2024.
- 333 H2 16.10.1979, Liite 9.
- 334 Timo Sahi, ”Yrjö Jahnssonin säätiön tukema lääketieteen jatkokoulutus ulkomailla vv. 1980–1992”, Muistio 30.10.1992, H6, 20.11.1992, Liite 21.
- 335 Tutkimusrahoitussopimus 11.2.2010, allekirjoittajina Elli Dahl säätiön ja Raimo Kekkonen, Lasse Viinikka ja Risto Roine HUS:n puolesta.
- 336 ”Tutkimusta tietojärjestelmistä”, Vuosikertomus 2015, 12–13.
- 337 Klavus (2012).
- 338 H2 29.4.2016, Liitteet 3–4.
- 339 V3 20.5.2016, Liite 20.
- 340 Vuosikertomus 2016, 24–25.
- 341 Vuosikertomus 2017, 28.
- 342 Vuosikertomus 2018, 26.
- 343 Kuusterä (2004), 148–149.
- 344 H7 17.8.2007, Liite 3.
- 345 Jaakko Kiander, ”Stipendit ulkomaisiin tohtoriopintoihin 1978–1992 kansantaloustieteessä ja terveystaloustieteessä”, Muistio 20.11.1992; H6 20.11.1992.
- 346 Toivanen (2005), 289–290.
- 347 H7 17.8.2007, Liite 3.
- 348 Kuusterä (2004), 173.
- 349 H4 26.10.1987, Liite 2.
- 350 ”Kansantaloustieteen valtakunnallinen tutkijankoulutusohjelma”, Toimikunnan ehdotus, 15.2.1989, H1 6.4.1989, Liite 2
- 351 Puhakka (1999), 605.
- 352 KAVA:n historiasta ks. Puhakka (1999), Toivanen (2005) ja Puhakka (2010).
- 353 Jaakko Kiander, ”Yrjö Jahnssonin säätiön tuki kansantaloustieteen jatko-opiskelijoille”, Muistio 3.4.1989, H1 6.4.1989, Liite 2.
- 354 330 000 euroa vuoden 2023 rahassa.
- 355 H6 30.11.1989, Liite 1.
- 356 Kuusterä (2004), 176.
- 357 Ari Hyytinen, ”Alkuvaiheen KAVA-opiskelijoiden tukeminen”, Muistio

- 24.1.2011; H1 2.2.2011, Liite 4.
- 358 Terhi Maczulskij, ”Toisen vuoden jatko-opiskelijoiden rahoittaminen ja haku”, Muistio 24.9.2018: H4 4.10.2018, Liite 2.
- 359 H3/2013 29.4.2013, Liite 3.
- 360 H3/2013 29.4.2013, 6§.
- 361 Vartiainen (2016), 224–225.
- 362 Kuusterä (2004), 143–144.
- 363 H6 17.11.1993, 13 §.
- 364 H3 23.6.2014, 11 §.
- 365 Vuosikertomus 1994.
- 366 Vuosikertomus 2004.
- 367 Vuosikertomus 2014, 20.
- 368 Vuosikertomus 2008, 3–4.
- 369 Pekkarinen ja Sutela (1980). Kirjasta ilmestyi täydennetty laitos vuonna 2006, jolloin tekijöiden joukkoon oli tullut Matti Pohjola ja kirja nimi muutettu muotoon *Taloustiede*, Pekkarinen ym. (2006).
- 370 Vuosikertomus 2016, 7.
- 371 Vuosikertomus 2018, 8.
- 372 Vuosikertomus 2020, 9.
- 373 *Lääkärilehti* 16.12.2022.
- 374 Vuosikertomus 2022, 13.
- 375 Daron Acemoglun luentojen tallenne ja esitysmateriaali – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi)
- 376 Acemoglu ja Robinson (2019). Terra Cognita julkaisi kirjan Kimmo Pietiläisen suomentamana vuonna 2020 nimellä *Kapea käytävä: valtiot, yhteiskunnat ja vapauden kohtalo*.
- 377 Brännare, S. ”Talousnobelistiksikin veikattu MIT:n professori Daron Acemoglu: Taloutta uhkaavat oikeistopopulismi, Kiina, Venäjä ja presidentti Trump”, *Yle* 25.4.2019; Sajari, P. (2019), ”Hyvinvointivaltio tuo turvaa”, *Helsingin Sanomat* 27.4.2019.
- 378 Kuusterä (2014), 61–64.
- 379 H 22.1.1963, 3 §.
- 380 H 13.8.1963, 4 §.
- 381 Arrow (1963).
- 382 Paunio (1975).
- 383 Arrow ja Honkapohja (1985).
- 384 The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred No-

- bel 1972. NobelPrize.org. Nobel Prize Outreach AB 2024. Tue. 20 Feb 2024. <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1972/summary/>
- 385 H4 24.5.1972, 2 §.
- 386 The Prize in Economic Sciences 2010. NobelPrize.org. Nobel Prize Outreach AB 2024. Tue. 20 Feb 2024. <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2010/summary/>
- 387 The Prize in Economic Sciences 2012. NobelPrize.org. Nobel Prize Outreach AB 2024. Tue. 20 Feb 2024. <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2012/summary/>
- 388 H5 11.10.2006 Liite 4.
- 389 Kuusterä (2009), 99.
- 390 Ilmari Parviala, ”Princetonin professori Jant Currie suitsuttaa Suomea ja perustuloa: ”Rahan antaminen ihmisille on todella hyvä tapa lievittää heidän köyhyyttään”, *Kauppalehti* 24.5.2023.
- 391 Sinn (2003).
- 392 Caballero (2007).
- 393 Besley ja Persson (2011).
- 394 H4 1.11.2017, Liite 12.
- 395 Jukka-Pekka Raeste ja Jukka Pekonen, ”Työllä ei enää rikastu – perijöiden yhteiskunta tekee paluun”, *Helsingin Sanomat* 23.3.2014; Tommi Melander, ”Thomas Piketty menestysteos todistaa pääoman vallasta”, *Arvopaperi* 29.4.2014.
- 396 Annastiina Heikkilä, ”Kohuekonomisti Piketty: Eriarvoisuus uhkaa talouskasvua”, Haastattelu *Yle* 30.5.2014.
- 397 Poliitikkaradio: Piketty ja politiikka | Poliitikkaradio | Yle Areena
- 398 Petri Sajari, ”EKP:n on aika toimia”, Haastattelu *Helsingin Sanomat* 2.12.2013.
- 399 V5 13.9.2013, 7 §.
- 400 Kustaa Hulkko, ”Hyvästi keskiluokka, vain rikkaat rikastuvat”, *Suomen Kuvalehti* 5.12.2013.
- 401 Kuusterä (2004), 184.
- 402 American Economic Association (aeaweb.org).
- 403 H3 9.6.1992, 5 §.
- 404 Kuusterä (2004), 184–185.
- 405 H3 20.6.1995, 2 §.
- 406 H4 1.6.2005, Liite 1.
- 407 Yrjö Jahnsson Award Lectures Webinar 14.10.2021 – Yrjö Jahnssonin säätiö

(yjs.fi).

- 408 Luentojen tallennus ja esitysrudut löytyvät säätiön sivuilta, PowerPoint-esitys (yjs.fi)
- 409 Jukka-Pekka Raeste, ”Professori huolissaan voittojen keskittymisestä”, *Helsingin Sanomat* 18.3.2024.
- 410 Vuosikertomus 2022, 9–11.
- 411 Nieminen, M. (2023), ”Sydänsairauksien hoidosta ja tutkimuksesta Suomessa”, Paavo Nurmen säätiö 20.2.2023.
- 412 H2 21.10.1974, Liite 2.
- 413 H5 23.10.1977, 7 §.
- 414 H3 6.9.1977, Liite 2.
- 415 Kalle Achtén ja Timo Sahin loppuraportti 27.9.1979, H2 16.10.1979, Liite 7.
- 416 Työryhmän esitys 28.9.1979, H2 16.10.1979, Liite 8.
- 417 Tutkimussihteeri Timo Partosen loppuraportti 21.1.2002, V1 25.1.2002 Liite 8.
- 418 Health-Related Quality of Life – Proceedings of the XII Medical Symposium of the Yrjö Jahnsson Foundation, *Annals of Medicine*, Vol. 33, No. 5. July 2001.
- 419 Brummels ja Sintonen (2001), 319–322.
- 420 H1 25.1.2001.
- 421 Timo Partosen loppuraportti, V2 24.2.2003, Liite 5.
- 422 V2 24.2.2003, 7 §.
- 423 Timo Partosen loppuraportti, V10 9.11.2005, Liite 10.
- 424 H3 12.4.2005, 8 §.
- 425 Timo Partosen loppuraportti 19.1.2007.
- 426 Lehdistölle annetut esitelmätiivistelmät 9.8.2006.
- 427 Vuosikertomus 2008, 7.
- 428 Kinnula ja Crapo (2009).
- 429 Timo Strandberg, Ehdotus Jahnssonin säätiön tieteellisen symposiumin aiheeksi, Muistio 19.1.2009.
- 430 Vuosikertomus 2010.
- 431 Lääketieteen aivoriihi 11.3.2010 Muistio.
- 432 V8 31.8.2011, Liite 2.
- 433 H9 5.12.2011, 13 §.
- 434 Vuosikertomus 2014.
- 435 Herten von ym. (2015).
- 436 Vuosikertomus 2017, 10.
- 437 H2 22.6.2023, 2 §.

- 438 Kuusterä (2004), 170–171.
- 439 Arrow ja Honkapohja, toim. (1985).
- 440 H2 23.4.1992, 9§.
- 441 Jahnsson, Y. (1931/1985).
- 442 Kuusterä (2004), 192.
- 443 *Finnish Economic Papers* 1/1996 – Taloustieteellinen Yhdistys.
- 444 Jorma Pöysä, ”Ahon hallituksen politiikka löysää”, *Kauppalehti* 23.8.1994; ”Suomi velkaantuu hillittömästi”, *Helsingin Sanomat* 24.8.1994.
- 445 Jorma Pöysä, ”Pankkien varovaisuus vastaa rahapolitiikan kiristämistä. Professoritroikka korostaa rahapolitiikan roolia”, *Kauppalehti* 24.8.1994.
- 446 ”Finanssipolitiikkaa kiristettävä varoen”, *Kauppalehti* 23.8.1994; ”Suomen politiikassa oikea viritys”, *Kauppalehti* 24.8.1994.
- 447 V5 19.6.2002 Liite 10.
- 448 Virve Kähkönen, ”Lajin puolesta kilpailijoita vastaan”, *Helsingin Sanomat* 23.6.2004.
- 449 Kustaa Hulkko, ”Taloustiede otti aseekseen psykologian”, *Kauppalehti* 2.8.2004.
- 450 Diamond ja Vartiainen, toim. (2007).
- 451 Suvanto ja Vartiainen, toim. (2007).
- 452 Jorma Pöysä, ”Lääkäreiden työn läpinäkyvyys tehokkain keino säästää kuluja”, *Kauppalehti* 10.8.2004.
- 453 Kuusterä (2014).
- 454 H4 12.6.2012, Liite 2.
- 455 Vuosikertomus 2014, 18–19.
- 456 <https://www.sttinfo.fi/tiedote/15104586/kutsu-thomas-pikettyn-lehdistotilaisuus-126-klo-1730---1800>, 11.6.2014.
- 457 H4 6.10.2014, Liite 2.
- 458 Petri Sajari, ”Koulutus torjuu tehokkaasti eriarvoistumista”, *Helsingin Sanomat* 15.6.2014
- 459 Inequality and Health -luentoesitykset luettavissa – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi).
- 460 H2 22.6.2022, Liite 8.
- 461 Presentation material of the Conference on Climate change and inequality – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi)
- 462 Albert Koski, ”Professori kiristäisi suurituloisten verotusta ilmaston takia”, *Helsingin Sanomat* 15.6.2024.
- 463 Kuusterä (2004), 168–169.

- 464 V12 19.12.1997, 8§.
465 Albach (1999).
466 Kuusterä (2004), 181–183.
467 Hämäläinen (2001).
468 Vainio (2003); Honkapohja (2005); Prihti (2007).
469 Kaisa Hietala luennoi luonnon huomioimisesta ja yrityksen muutoskyvys-
tā kilpailutekijänä – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi); Pääpuhujaja, yritysjohtaja
Kaisa Hietala: Meiltä puuttuu määritelmä luonnon arvolle | Aalto-yliopisto
470 H1 5.4.1988, 5§.
471 Jaakko Honko -mitali – Wikipedia.
472 YJ-säätiön KT-seminaarit 2012–2013. Muistio 16.9.2011, V926.9.2011, Liite 13.
473 CESIfö (2001), <https://www.cesifo.org/DocDL/Forum400-cr1.pdf>.
474 <https://www.cesifo.org/en/history-cesifo>.
475 Werding (toim.) (2006).
476 Vuosikertomus 2002, 3.
477 Vuosikertomus 2004, 9.
478 Vuosikertomus 2004, 9.
479 Vuosikertomus 2010, 7–8.
480 Vuosikertomus 2011, 8
481 Tieteellinen valiokunta ptk. 25.10.2022.
482 Terveys vai talous -seminaari 7.3.2023 – Yrjö Jahnssonin säätiö (yjs.fi).
483 *Täydennetään huhtikuussa*. Tutkimustietoa ja pohdintaa suomalaisesta kou-
lutusjärjestelmästä – Yrjö Jahnssonin säätiö, yjs.fi.
484 Eriarvoistava koulutus? -seminaarin esitysmateriaali – Yrjö Jahnssonin säätiö
(yjs.fi).
485 Tuominen (2024).
486 Zetterberg (1982), 257–258; Kuusterä (2004), 44–46.
487 Vuorjoki (1974), 16; Kuusterä (2004), 47.
488 Vuorjoki (1974), 19–20.
489 Vuorjoki (1974), 43.
490 Zetterberg (1982), 260–261.
491 H2 20.2.1964, Liitteet 2–3.
492 Vuorjoki (1974), 41–42.
493 Relander (1999).
494 Salomaa (2002), 22.
495 Hanski (2012).
496 H 27.11.1958, Liite B

- 497 H1 30.1.2012, Liite 8.
498 Vuosikertomus 2011, 24.
499 V2 20.2.2012, 9§ ja V3 12.3.2012, 3§.
500 H2 15.3.2012, Liite 4.
501 Home - The Winchendon School.
502 H4 3.10.2019, Liite 8.
503 H4 3.10.2019, Liite 9.
504 ”Jylla Cernin tiedeleirillä”, Vuosikertomus 2014, 14–15.
505 H2 25.4.1997, Liite 5.
506 Toimituskunta (2002).
507 Toimituskunta (2017).
508 Juhla-Esposti (espoo.fi).
509 Susanna Akkila, ”Me olemme Jylla”, *Juhla-Esposti (espoo.fi)*, 6.
510 Hannula ym. (2015), 30–34.
511 Kuusterä (2005), 64.
512 H2 4.3.2009, 5§.
513 Kuusterä (2004), 64–65.
514 Eskola (2006).
515 H2 22.4.1971, §11–12.
516 Tarkka (2004), 209–210.
517 Lahtinen (2021).
518 Virtanen (2004).
519 Vesikansa (2008).
520 V5 16.8.1972. Liite 1.
521 Kuusterä (2004), 82–84.
522 Kuusterä (2004), 97–101.
523 Pekkarinen (2006).
524 H3 30.11.1981, §3–4.
525 H3 26.11.1982, 4§.
526 H126.4.1983, 5§.
527 Vesikansa (2005).
528 Lehtonen (2014), 209–213.
529 Timo Laatonen, ”Yrjö Jahnssonin säätiön varainhoidon ohjeet”, Muistio
25.1.2000, V2 29.2.2000, Liite 6.
530 H2 16.3.2000. Liite 1.
531 H1 25.1.2001, Liite 1.
532 H8 14.12.2015, Liite 16.

- 533 H2 22.6.2023, Liite 14.
534 H2 22.4.1971, 7§.
535 H5 30.11.1987, 7§
536 H7 22.11.1990, Liite 1.
537 H5 15.12.1995, 7§.
538 H9 5.12.2011, 3§.
539 H8 4.12.2015, 5§.
540 H5 5.10.2015, Liite 2.
541 Hannula ym. (2015), 136.
542 Hannula ym. (2015), 137.
543 Yrjö Jahnssonin säätiön säännöt 16.12.1954, 9 §.
544 H1 31.3.2016, Liite 7; Vuosikertomus 2017, 16.
545 Kuusterä (2004), 261.
546 H2 22.4.1971, 11–12§,
547 H5 23.8.1971, Liite 2.
548 H5 23.8.1971, Liite 1.
549 H7 12.10.1972, 2§.
550 H1 26.2.1975, 3§
551 H1 26.4.1983, Liite 3.
552 H1 25.1.2001, Liite 1.
553 H3 9.4.2003, 8§.
554 H3 23.6.2014, Liite 7.
555 Vuosikertomus 1970.
556 Kuusterä (2004), 80.
557 Vuosikertomus 1980, 17–18.
558 Kuusterä (2004), 71.
559 Kuusterä (2004), 79.
560 H1 31.3.2016, Liite 8.
561 V3 10.9.2018, Liite 25.
562 V1 26.1.2016, 10§.
563 Kuusterä (2004), 71.
564 Vuosikertomus 1972, 15.
565 Vuosikertomus 1973, 16.
566 Vuosikertomus 1989, 2.
567 H1 6.4.1989, 22§.
568 H1 29.1.2009, Liite 14.
569 H3 20.4.2009, 12§, Liite 11.

- 570 H4 22.6.2009, 2§.
- 571 Hohti ja Killinen (toim.) (2010), 109–111.
- 572 H5 5.10.2015, Liite 2.
- 573 H5 5.12.2018, Liite 14.
- 574 V8 2.10.1973, 4§.
- 575 Vuosikertomus 1974, 16.
- 576 H2 21.10.1974, Liite 2.
- 577 V8 28.4.1975, 5§.
- 578 H2 1.6.1987, 5§, Liite 1.
- 579 V6 29.11.1988, 2§.
- 580 Jaakko Kiander, ”Yrjö Jahnssonin säätiön IX tutkijakoulutuskurssi: International trade and resource allocation”, Loppuraportti 5.10.1989, H6 30.11.1989, Liite 2.
- 581 Jaakko Kiander, ”Yrjö Jahnssonin säätiön tuki kansantaloustieteen jatko-opiskelijoille”, Muistio 3.4.1989, H1 6.4.1989, Liite 2.
- 582 H3 9.6.1992, 5 §.
- 583 Kiander (1994).
- 584 V1 17.1.1994, 5§.
- 585 Widgrén (1995).
- 586 Mika Widgrén, ”Yhteistyö Yrjö Jahnssonin säätiön ja MIT:n välillä”, Muistio 25.1.1997, V3 26.2.1997, Liite 5.
- 587 Alho ym. (2009).
- 588 V10 14.12.2000, 7§.
- 589 V3 9.2.2001, 2§.
- 590 T1 12.4.2007, 3§; H7 17.8.2007, Liite 3.
- 591 H4 2.6.2010, Liite 11; V8 31.8.2011, Liite 10.
- 592 Ari Hyytinen, ”Alkuvaiheen KAVA-opiskelijoiden tukeminen”, Muistio 24.1.2011; H1 2.2.2011, Liite 4.
- 593 Hohti ja Killinen (2012).
- 594 V1 26.1.2016, 8§.
- 595 V2 23.3.2016, 7§; V3 V3 25.4.2016.
- 596 H4 30.6.1992, 2§.
- 597 V8 14.9.1994, 8§.
- 598 H6 30.11.2006, 14§.
- 599 H8 12.10.2011, 9§.
- 600 H1 12.4.2018, Liitteet 13–14.

Kirjallisuus

- Acemoglu, D. ja J. Robinson (2019), *The Narrow Corridor: States, Societies and the Faith of Liberty*, Penguin Random House.
- Ahdekivi, E. (2016), *Interactions between non-profit finance, governance and investment style*, Aalto University Series Business + Economy 2/2016.
- Albach, H. (1999), "Corporate Governance", Jaakko Honko Lectures 1998, Yrjö Jahnsson Foundation and Helsinki School of Economics and Business Administration.
- Alho, K., R. Baldwin ja H. Vartiainen, "Mika Widgrén in memoriam", *Kansantauludellinen aikakauskirja* 105: 356–356.
- Arrow, K. J. (1963), "Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care", *American Economic Review* 53: 941–73.
- Arrow, K. ja S. Honkapohja, toim. (1985), *Frontiers of Economics*, Basil Blackwell.
- Besley, T. ja T. Persson, *Pillars of Prosperity. The Political Economics of Development Clusters*, Princeton University Press.
- Brummels, M. ja H. Sintonen (2001), "Be generic and specific: quality of life measurement in clinical studies", *Annals of Medicine* 33, 319–322.
- Caballero, R., *Specificity and the Macroeconomics of Restructuring*, MIT Press 2007.
- CESifo (2001), "Issues of Monetary Integration in Europe", Conference Report, <https://www.cesifo.org/DocDL/Forum400-cr1.pdf>
- Diamond, P. ja H. Vartiainen, toim. (2007), *Behavioral Economics and Its Applications*, Princeton University Press 2007.
- Eskola, S., "Punttila, Lauri Aadolf", *Kansallisbiografia-verkkajulkaisu*, Studia Biographica 4. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hannula, A., K. Kilpinen ja T. Lakari (2011), *Säätiö*, WSOYpro.
- Hannula, A., K. Kilpinen ja T. Lakari (2015), *Säätiö – käytännön käskirja*, Talentum Pro.
- Hanski, J. (2013), *Töölön yhteiskoulu 100 vuotta*, Töölön yhteiskoulu.
- Herzen, L. von, B. Beutler, M. Bienenstock, M. Blaser, P. D. Cani, J. Eriksson, M. Fräkkilä, T. Haahtela, I. Hanski, M.C. Jenmalm, M. J. Kere, M. Knip, K. Kontula, M. Koskenvuo, C. Ling, T. Mandrup-Poulsen, E. von Mutius, Mäkelä, M.J., T. Paunio, G. Pershagen, H. Renz, G. Rook, M. Saarela, O. Vaarala, M. Veldhoen ja W.M. de Vos (2015), "Helsinki Alert of Biodiversity and Health", *Annals of Medicine* 47: 218–225.

- Hjerppe, R. (2005), ”Kivitalot tieteen tukena. Yrjö Jahnssonin säätiö 1954–2004”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 101: 258–261.
- Hjerppe, R. (2015), ”Väärinymmärretty Yrjö Jahnsson ja hänen säätiönsä”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 111: 234–240.
- Hohti, P. (2010), ”Piirteitä säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan 40 vuoden toiminnasta”, teoksessa Hohti, P. ja K. Kilpinen (toim.), *Puheenvuoroja säätiöistä*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta: 10–32.
- Hohti, P. ja K. Kilpinen, toim. (2012), *Säätiön kestävä varainkäyttö*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry.
- Honkapohja, S. (2005), *National Economic Success Factors: How is Europe Far-ing*, Jaakko Honko Lectures 2005, Yrjö Jahnsson Foundation and Helsinki School of Economics and Business Administration.
- Hämäläinen, S. (2001), *Is the new economy really new?* Jaakko Honko Lectures 2001, Yrjö Jahnsson Foundation and Helsinki School of Economics and Business Administration.
- Jahnsson, Y. (1931/1985), ”Suomessa vallitsevan rahapulan syistä ja keinoista sen poistamiseksi”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 81: 5–19.
- Kanniainen, V. (1991), *Yhtiöveron hyvitysjärjestelmään siirtyminen Suomessa*, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Sarja B73.
- Kantar Public (2022), *Säätiötutkimus 2022*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry.
- Kiander, J. (1994), *Wage Bargaining, Risk-Sharing and Employment: Essays in Labor Economics*, Yrjö Jahnsson Foundation.
- Kiander, J., toim. (1999), *Yrjö Jahnsson, Suomen Pankki ja puolueiden pyhät kissat, Talouspoliittisia kirjoituksia*, Yrjö Jahnssonin säätiö, Edita.
- Kinnula, V. ja J. Crapo (2009), ”Smoking and COPD-Mechanisms and Prevention”, *Journal of Chronic Obstructive Pulmonary Disease* 6:231–233.
- Klavus, J. (2012), ”Terveystaloustieteen Seura r.y. - Kaksi vuosikymmentä suomalaisen terveystaloustieteen asialla”, Terveystaloustieteen Seura ry, <http://tts/yhdistys.fi>.
- Korppi-Tommola, A. (2019), ”Achté, Kalle”, *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kuisma, M. ja P. Seppänen (2015), *Suomen pahimmat bisnesmokat: tarinoita huippujohtamisesta*, Siltala. 9–11
- Kuusterä, A., (2004), *Kivitalot tieteen tukena*, Yrjö Jahnssonin säätiö.
- Kuusterä, A. (2009), ”L. A. Puntila ja Jahnssonin säätiö taloustieteellisen tutkimuksen uudistajana”, teoksessa *Viisi näkökulmaa L. A. Puntilaan*, Suomen

Kulttuurirahaston julkaisuja IV.

- Kuusterä, A. (2014), *Tarina taloustieteen kansainvälistymisestä*, Siltala.
- Lahtinen, A. (2021), ”The Secretary and Her Professor: Alli Hytti and L. A. Puntila”, teoksessa Dresvina, J., toim., *Thanks for Typing. Remembering Forgotten Women in History*, Bloomsbury Academic: 22-36.
- Lehtonen, E-L. (2014), *Kauppatieteiden komea kaari. Kansleri Jaakko Hongon elämäntyö*, Aalto-yliopisto ja Helsingin kauppakorkeakoulun tukisäätiö.
- Lydman, K. ja M. Löfman (2021), ”Rahastointi yhdistyksissä ja säätiöissä”, *Tilisanomat – verkkojulkaisu* 5.3.2001.
- Manninen, M. (2005), *Säätiöt Suomessa*, Cuporen julkaisuja 7, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.
- Matthies, M-L. (1994), *Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden tarkastelua*, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 110, Jyväskylän yliopisto.
- Myrsky, M. (2001), ”Yleishyödyllisyydestä”, teoksessa Hohti, P. ja K. Kilpinen (toim.), *Puheenvuoroja säätiöistä*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta: 50–60.
- Myrsky, M. (2008), ”Yleishyödylliset yhteisöt, kiinteistöt ja verotus”, *Tilisanomat – verkkojulkaisu* 20.5.2008.
- Mähönen, J. (2001), ”Säätiölaitoksen synty ja kehitys Suomessa”, teoksessa Hohti, P. ja K. Kilpinen, toim., *Puheenvuoroja säätiöistä*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta: 33–49.
- Oikeusministeriö (2010), *Säätiölainsäädännön kehittäminen. Arviomuistio, Mietintöjä ja lausuntoja* 52/2010.
- Oikeusministeriö (2013), *Uusi säätiölaki. Säätiölain uudistamistyöryhmän mietintö. Mietintöjä ja lausuntoja* 23/2013.
- Paunio, J. (1975), ”Alustavia näkökohtia terveydenhuollon taloudesta”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 71: 345–350.
- Pekkarinen, J. ja P. Sutela, (1980), *Kansantaloustiede. Johdatus perusteisiin*. WSOY 1980.
- Pekkarinen, J. (2006), ”Paunio, Jouko”, *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Perussuomalaiset (2021), *Perussuomalaisten vaihtoehtobudjetti 2022*.
- Pohjola, M. (2006), ”Taloustiede vai kansantaloustiede?”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 102: 305–306.
- Pohjola, M., J. Pekkarinen ja P. Sutela (2006), *Taloustiede*, Sanoma Pro Oy.
- Prihti, A. (2007), *Finnish Affluent Society 2020 – Does It Exist?* Jaakko Honko

- Lectures 2007, Yrjö Jahnsson Foundation and Helsinki School of Economics and Business Administration.
- Puhakka, M. (1999), ”Kansantaloustieteen valtakunnallinen jatkokoulutusohjelma 1989–1999”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 95: 597–606.
- Puhakka, M. (2010), ”Kansantaloustieteen valtakunnallinen jatkokoulutusohjelma: menneisyys ja tulevaisuus”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 106: 95–98.
- Raivio, T., J. Aho ja I. Saarinen (2023), *Säätiöt ja rahastot ry. Jäsensäätiöiden tuen 2022 kohdentuminen*, Gaia Consulting Oy.
- Relander, J. (1999), *Aika on Espoonlahden. Jyllan tie Helsingistä Espooseen*, Jyllan 75-juhlallisuuksien juhlatuimikunta.
- Salomaa, M. (2002), ”Yrjö ja Hilma Jahnsson ensimmäisen iltaoppikoulun perustajina ja kehittäjinä”, teoksessa Toimituskunta, *Iltaoppikoulusta aikuislukioksi. 75 vuotta kulttuurityötä 1927–2002*.
- Seppälä, M-O. ”Neljäsatua professoria tutkimusvapaalle”, *Tieteessä tapahtuu* 6/2015, 37–38.
- Sinn, H-W. (2003), *The New Systems Competition*, Blackwell Publishing.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2004), *Apurahansaajien sosiaaliturvaa selvittäneen työryhmän loppuraportti*, Työryhmämuistioita 2004:9.
- Suvanto, A. ja H. Vartiainen, toim. (2004), *Finance and Incentives of the Health Care System*, VATT-julkaisuja 45, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Suvanto, A. (2018). ”Terveystaloustieteen tulo Suomeen: muistikuvia 40 vuoden takaa”, *Tieteessä tapahtuu* 36(4): 35–37.
- Suvikumpu, L., toim. (2015), *Säätiön hyvä hallinto*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry.
- Suvikumpu, L. (2020), *Säätiön vastuullinen sijoittaminen*, Säätiöt ja rahastot ry.
- Suvikumpu, L. (2022), *Esimerkkejä säätiön riskienhallinnasta*, Säätiöt ja rahastot ry.
- Säätiöt ja rahastot (2019), *Hyvä säätiötapa*, Säätiöt ja rahastot ry.
- Tarkka, J. (2004), *Kansallinen kolkuttaja. L. A. Puntilan yhteiskunnallinen elämäntyö*, WSOY.
- Tervonen, M. (2012), *Säätiölainsäädännön uudistaminen. Selvitys kansallisten säätiöiden säännöistä ja käytännöistä*, Oikeusministeriön julkaisu 47/2012.
- Tiitta, A. (2015), *Säätiöiden vaikutus Suomen tieteen ja korkeimman opetuksen kehitykseen 1917–1959*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry.
- Tiitta, A. (2018), *Tieteen tukijoukot. Suomalaiset säätiöt tieteen ja korkeimman opetuksen kehittäjinä 1917–2017*, WSOY.

- Toimituskunta (2002), *Iltaoppikoulusta aikuislukioiksi. 75 vuotta kulttuurityötä 1927–2002*.
- Toimituskunta (2017), *Aikuislukioista monitoimikouluksi*, Iltakoulujen liitto ry.
- Toivanen, O. (2005), ”Jatko-opinnot kansantaloustieteessä 2000-luvulla”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 101: 284–299.
- Tuominen, T. (2024), ”Mitä oikeastaan tiedämme koulusta?”, *Talous & Yhteiskunta* 2/2024: 66–72,
- Vainio, V. (2003), *The Most Golden Era of Finland – Still in the Future*, Jaakko Honko Lectures 2003, Yrjö Jahnsson Foundation and Helsinki School of Economics and Business Administration.
- Valtioneuvosto (2019), *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*, Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019, Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2010), *Säätiöiden valtiontuki ja valvonta*, Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 210/2010.
- Valtiovarainministeriö (2021), *Eräiden osinkojen lähdeverotuksen ja kiinteistösi joituksista saatujen voittojen verotuksen uudistaminen*, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:31
- Vartia, P. (2010), ”Säätiö ja kansantalouden kolmas sektori”, teoksessa Hohti, P. ja K. Kilpinen, toim., *Puheenvuoroja säätiöistä*, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta: 70–82.
- Vartiainen, H. (2013), ”Kansantaloustieteen valtakunnallisen jatkokoulutusohjelman rahoitusolosuhteiden muutos”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 109: 244–245.
- Vartiainen, H. (2016), ”Taloustiede muuttuvassa yliopistomaailmassa”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 112: 208–227.
- Vesikansa, J. (2005), ”Laatunen, Timo”, *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vesikansa, J. (2008), ”Partanen, Erkki”, *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Virén, M. (2014), *Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa. Verot, lahjoitukset ja avustukset tutkimuksen kohteena*, Hanken School of Economics Research Reports 74.
- Virtanen, K. (2004), ”Honko, Jaakko”, *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vuorjoki, E., toim. (1974), *Helsingin yksityislyseo 1923–1973*, Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys.

- Werdning, M., toim. (2006), *Structural Unemployment in Europe: Reasons and Remedies*, CESifo Seminar Series, MIT Press.
- Widgrén, M. (1995), ”Kansalliset edut, koalitionmuodostus ja EU:n laajeneminen”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 91: 222–224.
- Wiklund, H. (2015), *Uppdraget som växte. Historien om Svenska litteratursällskapet som förvaltare av allmännyttigt kapital*, Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 786.
- Zetterberg, S. (1982), *Yrjö ja Hilma Jahnsson*, Yrjö Jahnssonin säätiö.

HENKILÖHAKEMISTO

- Aalto-Setälä Katriina 179, 224-25, 234-235
Aalto-Setälä Ville 133
Aapio Hannele 238-240
Acemoğlu Daron 162-166, 168-169, 271
Achté Kalle 111, 203, 221, 224, 273
af Heurlin Lauri 220
Aghion Philippe 175
Ahlvik Lasse 198
Ahtola Olli 224-225, 233-234
Akkila Susanna 215
Alahuhta Matti 202
Albach Horst 201-202
Alho Arto 10, 30, 37-38, 47, 97, 102, 137, 173, 225, 240, 242-244, 260-262, 266, 268-269, 279
Andersen Torben 206-207
Arrow Kenneth 163-165, 173, 190, 271, 274
Atkinson Anthony 165
Auman Robert 190
Autio Lauri 180
Autor David 132, 195-196, 249

Balboni Clare 197
Bandiera Oriana 175
Bartelsman Eric 200
Besley Tim 165, 169, 175, 272
Beutler Bruce 186-187
Bierbrauer Felix 197
Blomstedt Yrjö 36
Bloom Nicholas 165
Blundell Richard 174-175

Bold Tessa 197
von Bonsdorff Mikaela 140
Brommels Mats 181-182, 236
Böckerman Petri 144-147, 236

Caballero Ricardo 165, 169, 272
Calmfors Lars 207
Camerer Colin 193
Cook Philip 206
Crapo James 185, 273
Currie Janet 165, 168, 272

Dahl Elli 10, 39, 63, 128, 131, 158, 168, 2225, 240.241, 249, 266, 269-270
Dahlman Kirsti 238-239
De Loecker Jan 175-177
Dewatripont Mathias 175
Diamond Peter 165-167, 190, 193, 248, 274
Dolivo Pia 130
Drèze Jacques 165

Eerola Essi 224-225, 236-237
Eggertsson Gauti 207
Eriksson Johan 187, 234

Fabra Natalia 197
Falk Armin 175
Fehr Ernst 205-206
Ferdandez Barrior 133
Finkelstein Amy 195-196, 249
Foss Mårten 229
Friedman David 200

- Färkkilä Martti 187
- Galí Jordi 175
- Greenstone Michael 197
- Gyllenbögel Boris 210, 215
- Gylling Helena 140
- Haapanen Mika 134
- Haaparanta Pertti 135-136, 151, 157,
160-161, 232-233
- Haatainen Tuula 208
- Haavio Markus 126
- Hakulinen Timo 184
- Hanski Katja 229
- Hart Oliver 158
- Hassler John 197
- Heikinheimo Oskari 140
- Heikkinen Eino 180
- Heimonen Kari 133, 153
- Helander Einar 180
- Hémous David 197
- Hicks John 164-165, 168
- Hieta Seppo 9, 36, 211, 238, 242-243
- Hietala Kaisa 202-203, 275
- Hilden Johanna 229
- Hiltunen Timo 10, 178, 234-235, 240-
241, 251-253
- Hjerppe Riitta 21, 150
- Hohti Paavo 21, 33, 37, 62, 260-262,
266, 278
- Holmström Bengt 127, 132, 157-158,
165, 169, 173, 190, 193, 199, 202,
268
- Honkapohja Seppo 9, 109-110, 125-
126, 132, 152, 157, 159, 154, 173-
174, 179, 190, 192-193, 202-203,
238, 245-247, 271, 274-275
- Honko Jaakko 9, 56, 60, 76, 172-173,
201, 203, 220-224, 256
- Huhtala Anni 153
- Huhtamäki Heikki 76
- Hulkko Kustaa 10, 171, 272, 274
- Huttunen Jussi 183, 234-235
- Huttunen Kristiina 133
- Hytti Alli 220, 238
- Hyytinen Ari 10, 39, 103, 153, 174,
196, 204, 232-234, 236-237, 240,
248-250, 266, 269-270, 278
- Hägg Amanda 16
- Hägg Hilma 16, 18
- Häkkinen Unto 146-147
- Hämeri Kaarle 130
- Hämäläinen Sirkka 201-202
- Ilmakunnas Pekka 157, 160, 232-233,
268
- Ilmakunnas Seija 233-234
- Ilmanen Matti 36
- Isometsä Erkki 234
- Jahnsson Adolf 16
- Jahnsson Hilma 9, 13-19, 45, 50-51,
107, 122, 209, 211, 219-220, 230,
238-239, 255
- Jahnsson Yrjö 13-18, 45, 48-49, 55,
105, 107, 192, 209, 215, 255
- Johansson Edvard 236-237
- Johnson Harry 165
- Johnson Simon 164
- Junnila Tuure 230
- Jäntti Markus 195
- Kahneman Daniel 193
- Kaila Martti 230

Kaila Minna 234-235
 Kalpala Asmo 224-225
 Kalso Eija 234
 Kangasharju Aki 133, 236-237
 Kanninen Vesa 33, 135-136, 261
 Kanninen Ohto 133
 Kaprio Jaakko 157-158, 234
 Kaseva Nina 141
 Kauhanen Antti 233
 Kauma Pia 207
 Kauppi Heikki 126
 Kiander Jaakko 10, 18, 123, 152, 173,
 192, 224-225, 232-233, 236, 237,
 247, 270, 278
 Kiiskinen Auvo 9
 Kiljunen Kimmo 206
 Kilpinen Kai 21, 260, 262, 266
 Kilponen Juha 207
 Kinnula Vuokko 185, 273
 Kirjavainen Pirkka 140-141
 Kivivuori Antti 32
 Kiyotaki Noburiho 175
 Klein Lawrence 165
 Knuuti Juhani 189
 Kola Jukka 131
 Kontula Kimmo 10, 128, 131, 158,
 187-189, 222, 224-225, 234-235
 Korkman Sixten 128, 207, 256
 Kornai János 165
 Korpinen Pekka 32
 Kortelainen Mika 236
 Koskela Erkki 125-126, 157, 159, 173-
 174, 192, 204-205
 Koskela Markku 229
 Koskenvuo Markku 139, 187, 234-235
 Kosonen Mikko 202
 Kosonen Tuomas 133
 Kotakorpi Kaisa 135-136, 236-237
 Kovanen Petri 234-235
 Kovero Ilmari 156
 Krugman Paul 165, 169, 173
 Krusell Per 200
 Kukkonen Pertti 123
 Kultti Klaus 135-136, 236
 Kuoppasalmi Kimmo 250
 Kuusisto Aaro 238-239
 Kuusterä Antti 13, 15, 19-20, 45, 48-
 49, 52, 123, 137, 149, 163, 221,
 255-256, 259-260, 262-263, 267-
 272, 274-277
 Kyyrä Tomi 232-233
 Kähkönen Juha 151
 Känzig Diego 197
 Kőszegi Botond 175
 Laatonen Timo 57, 76-77, 173, 201,
 222-223, 225, 231, 265, 276
 Laffont Jean-Jacques 172, 174-175
 Laine Liisa 147-148
 Lakari Torsti 21
 Lanne Markku 126
 Lassila Jukka 123
 Lehikoinen Anita 206
 Lehtonen Sanna 208
 Leirisalo-Repo Marjatta 234
 Lempinen Urho 151
 Liikanen Erkki 202
 Lindbeck Assar 165
 Lindén Aki 207
 Linnosmaa Ismo 236
 Liski Matti 124-125, 133, 153, 197-
 198
 List John 165
 Lucas Robert 165

Luoto Jani 134
 Lämsä Tiina 10, 240-241
 Lönnqvist Jouko 183, 234

 Maczuls kij Terhi 197, 232, 234, 236-237, 240-241, 249-250, 271
 Makkonen Lauri 240
 Malinvaud Edmond 165, 192
 Maliranta Mika 207, 232-233
 Manninen Maarit 21
 Manova Kalina 175-177
 Maynard Alan 194
 Miettinen Topi 151
 Mirrlees James 167, 193, 199
 Mitrunen Matti 131
 Moore John 175
 Mortensen Dale 167
 Murto Pauli 133
 Murto Risto 153
 Mustonen Jussi 246
 Mutanen Marja 140
 Myllymäki Kalle 64
 Myllärniemi Marjukka 234-235, 240, 251-252
 Mäkimattila Mikael 198
 Mäkiö Risto 229
 Mäntyharju Johanna 229
 Määttänen Niku 151
 Mörttinen Leena 126

 Nevalainen Anna 32
 Nevanlinna Ernst 17
 Niemelä Onni 234-235
 Nieminen Hannu 131
 Nokso-Koivisto Oskari 128
 Nurmi Paavo 178
 Nyberg Henri 134

 Oikarinen Elias 134
 Ojala Erkki 242
 Okko Paavo 232-233
 Olkkola Maarit 147-148
 Olkkonen Vesa 234

 Paasikivi J. K. 17, 19
 Palmu Aila 238-240, 245
 Palokangas Tapio 151
 Pan Yao 133
 Partanen Erkki 9, 220-221
 Partonen Timo 234-235, 240, 251-252
 Paunio Jouko 9, 108-110, 125, 127, 152, 156-157, 163, 167, 192, 221, 245, 271, 281
 Pehkonen Jaakko 232-233
 Pekkala-Kerr Sari 133
 Pekkanen Juha 234
 Pekkarinen Jukka 157, 159, 271, 276
 Pekkarinen Teemu 133
 Peltola Arvo 238
 Persson Torsten 165, 169, 175, 272
 Piketty Thomas 170-172, 175, 196, 249, 272, 274
 Pirttilä Jukka 135-136, 232-233
 Pissarides Christopher 167
 Pitkälä Kaisu 234-235
 Pitkänen Visa 147-148
 Pohjola Matti 10, 105, 123, 131, 151, 157, 159, 224-225, 233-234
 Prihti Aatto 202-203
 Puhakka Mikko 152, 232-233, 270
 Puisto Aulis 240
 Puisto Sakari 208
 Pukkila Tarmo 38
 Puntila Lauri 9, 18, 56, 76, 108, 163, 211, 220-222, 224, 230-231, 242, 256

Puska Pekka 157-158
 Pyörälä Kalevi 156-157

 Raeste Jukka-Pekka 177, 272-273
 Raittila Tapani 16
 Raivio Kari 37
 Ramin Izadi 133
 Rasul Imran 175
 Reguant Mar 197
 Reinikka Ritva 157, 160-161
 Reis Ricardo 175, 177
 Relander Jukka 215
 Renvall Heikki 17
 Rey Hélène 170-171, 175-176
 Ripatti Antti 232-233
 Ristolainen Kim 133
 Robinson James 162, 164, 271
 Roine Risto 145, 270
 Romer Paul 199
 Roponen Marjut 141
 Rossi-Hansberg Esteban 197
 Roth Alvin 165-167
 Roubini Nouriel 192
 Ryti Risto 17, 19, 48

 Sahi Timo 109-111, 141, 179-180, 238, 245-246, 250, 270, 273
 Saikkonen Pentti 127, 157, 159
 Saint-Paul Gilles 175
 Sajari Petri 171, 269, 271-272, 274
 Salaspuro Mikko 63, 184, 224, 234-235
 Salmenkallio Kauko 211
 Salokangas Henri 147-148
 Saraste Antti 189
 Sarvimäki Matti 133
 Savinainen Arto 238-240

 Savinainen Raimo 238
 Savolainen Markku 234-235
 Scotchmer Suzanne 200
 Selten Reinhard 190
 Sen Amartya 165
 Seyn F. E. 17
 Shapley Lloyd 167
 Shen Jian-Guang 133
 Siilasmaa Risto 202
 Siimes Suvi-Anne 153, 206, 224-225, 236-237
 Simsiö Tarvo 238-240
 Sinn Hans-Werner 165, 169, 204-205, 272
 Sintonen Harri 145, 181-182, 236-237, 273
 Soini Timo 34
 Soisalo Pauli 230
 Spiegler Ran 175
 Stenbacka Rune 123-124, 127, 174, 268
 Stiglitz Joseph 199
 Strandberg Timo 185, 273
 Street Andrew 200
 Strengell Mervi 238-240
 Sundqvist Pertti 229
 Sunell Ralf 38
 Sutela Pekka 157, 159, 271
 Suvanto Antti 128, 131, 222, 224-225, 236-237, 267, 274
 Suvikumpu Liisa 37, 261-262
 Suviranta Bruno 230
 Suvisaari Jaana 157, 160
 Svento Rauli 135-136
 Sääksvuori Lauri 133, 236-237
 Söderström Hans Tson 192

 Tabellini Guido 175

Tahvonen Olli 135-136
 Takalo Tuomas 133
 Talonen Pentti 221, 225, 236
 Tamminen E. J. 242
 Tamminen Mikko 49
 Tamminen Tuomo 208
 Tanskanen Antti 192
 Tenreyro Silvana 175, 177
 Tertilt Michèle 175
 Terviö Marko 151, 195
 Tervonen Markus 21
 Teräsvirta Timo 127, 268
 Tiitta Allan 21, 27, 32, 120, 260-261, 268
 Tikkanen Matti 234
 Tikkanen Ville 142
 Tilvis Reijo 234
 Tirole Jean 172, 174-175
 Tobin James 165, 173
 Toivanen Otto 129, 132-133, 232, 270
 Tuhkuri Joonas 133
 Tukiainen Janne 224-225
 Turunen Jarkko 133

 Uusitalo Roope 126, 133

 Vainio Harri 234-235
 Vainio Vesa 202
 Valtonen Hannu 236
 van Reenen John 165, 175

 Vartia Pentti 126, 152, 173, 192, 206, 222-223, 225, 233-234, 260
 Vartiainen Hannu 129, 131, 133, 136, 154, 174, 193-194, 205, 233-234, 236-237, 240, 248, 250, 268-69, 277, 274
 Vartiainen Ilmari 230
 Vartiainen Juhana 123, 233-234
 Viherkenttä Timo 10
 Viikari Jorma 139
 Viinikainen Jutta 236
 Virén Matti 21
 Virtanen Kalervo 229
 von Hertzen Leena 187, 234-235, 251-252, 273
 Välimäki Juuso 128, 151, 174, 224-225, 233-234
 Väyrynen Tauno 9, 220-221

 Wahlroos Björn 202
 Walker Ian 200
 Waris Klaus 230
 Wenger Nanette 178-179
 Widgrén Mika 132, 204, 232-233, 236-237, 240, 247, 269, 278
 Wiklund Henry 46, 262

 Zetterberg Seppo 15, 48, 259, 262, 275
 Zilibotti Fabrizio 175
 Zinovyeva Natalia 133

YRJÖ JAHNSSONIN SÄÄTIÖ perustettiin 70 vuotta sitten joulukuussa 1954, jolloin kansantaloustieteen professori Yrjö Jahnssonin leski, kouluneuvos Hilma Jahnsson luovutti suuriman osan pariskunnan yhdessä kartuttamasta varallisuudesta perustettavan säätiön haltuun.

Säätiön tarkoituksena on suomalaisen talous- ja lääketieteellisen tutkimuksen edistäminen sekä suomenkielisten oppi- ja tutkimuslaitosten ylläpitäminen ja tukeminen.

Apurahojen jako aloitettiin vuonna 1958. Sen jälkeen säätiö on jakanut apurahoja yhteensä vajaan 110 miljoonaa euron edestä vuoden 2023 rahanarvoon muutettuna.

Yrjö Jahnssonin säätiö on merkittävä tekijä taloustieteellisen tutkimuksen tukemisessa. Lääketieteessä sen merkitys on kokonaisuutena suhteellisen pieni, mutta merkittävä valitsemillaan painoalueilla. Lisäksi säätiö on 1970-luvulta lähtien tukenut terveystaloustieteellistä tutkimusta.

Säätiö teki 1970-luvulla joukon rohkeita aloitteita, jotka kantavat hedelmää edelleenkin. Säätiö on vaikuttanut ratkaisevasti suomalaisen taloustieteen kansainvälistymiseen ja tutkijakoulutuksen tason nostamiseen.

Säätiön omaisuus koostui 1970-luvun alkuun saakka pääasiassa vuokra-asunotkäytössä olleista kokonaisista kerrostaloista Helsingin keskustassa. Uuden vuosituhannen alussa omaisuus koostui lähes kokonaan kolmesta suuresta liikekiinteistöstä. Säätiön täyttäessä 70 vuotta sijoitusomaisuus koostuu lähes kokonaan laajasti hajautetusta salkusta, joka koostuu osakkeista, rahasto-osuuksista ja erilaisista vaihtoehtoisista sijoituksista.

